

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

AKTSTYKKER OG OPLYSNINGER
TIL
STATSKOLLEGIETS HISTORIE
1660—1676.

UDGIVNE VED

J. LINDBÆK

AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE.

2. BINDS 2. HÆFTE.

MED UNDERSTØTTELSE
AF MINISTERIET FOR KIRKE- OG UNDERVISNINGSVÆSENET.

KØBENHAVN.
I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKJÆR)

1910.

Hertil sluttede sig *Peter Resen*.

Hr. H. Bielche: Aleniste Underret at indstiftis och i vigtigere Sager sær Personer af H. k. M. settis, och som ere af Consid[eration].

Hr. Jørgen Bjelke: Nok at vere i en Underret, och de Sager, som der ei kunde forhandlis, remitteris til Lands Lov och Ret.

Hr. Holger Vind: Blifver ved sit gifne Forslag, aleniste om en Underret, hvorudi skal aleniste dømmis paa de Sager, som ere criminel och enhver i sin Charge vedkommer, och icke civil eller Gieldssager, mens dersom Privilegierne vaare confirm[erede], vere en Ober- och Underhofret.

Hertil sluttede sig *C. Trolle*.

Hr. Christen Skeel: Best at forblifve ved det gamle Brug och aleniste holdis en ordinaire Gaardsret, dog indstiller det til Hans kongl. Mts. egen allernaadigste Disposition och Ville.

Hr. Jens Juel: Betenkeligt at revocere de kongl. Betientes Privilegier, och dersom de skulde blifve staaendis, en Ober- och Underhofret installeris, ellers conformerer sig med de fleste, dog vel considereris och underskedis, hvem for saadan Underret bør svare.

P. Klingenberg: Hvis det icke Privilegium vaar gifvet, vaar best at forblifve ved en Gaardsret, dog best at tages vel i Agt, hvad Personer dertil bør svare, at icke Noblessen derved præjudiceris.

D. Scavenius: At forblifve ved Gaardsretten, och Betienterne der at svare under den Ret, saavit deris Bestillinger angaaer, mens hvad Civilsager angaaer, svaris til Stadsretten af alle kongelige Betiente sans Exception.

320. Betænkning af S. K. 17. Febr. 1673.

Orig. og Konc., den sidste med Peter Reetz' Haand, i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Koning oc Herre.

Til at efterkomme i allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befaling angaaende Maaden, paa hvilken Hofretten best oc bekvemmeligst kunde indrettis, indstilles til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution efterskrefne voris allerunderdanigst Betenkende.

Vi befinde allerunderdanigst, at de Privilegier, som Eders kongl. Mayts. Hr. Fader Konning Friderich dend tredie salig oc høllofig Ihukommelse for sig oc sine Arfvinger oc Efterkommere allernaadigst

gifvet hafver sine sambtlige Betiente her i Staden af høi oc niedrig Stand, melder i dend anden Artikel saaledis: »Skal ingen af voris høie oc nedrige Betiente eller deris Folk oc Tiennerere herefter denne Stads eller dends Magistratus Jurisdiction være undergifven, ei heller skyldig være enten for Byefogden, til Raadstuen eller Byetinget at svare, være sig enten i civil eller criminel Sager, mens allene under voris egen Jurisdiction forblifve oc herefter in Foro competenti at søges«. Efter denne Maade se vi icke andet, end at jo en Oberhofret saavel som en Underhofret vil constitueris, mens dersom herudi noget skulle forandris, helst efterdi det Hofbetientene dog meget besverligt vil falde med at exercere ald dend Jurisdiction, som under saadant it absolut oc ulimiteret Foro vil falde med Indførseler i Jordegods, Pantebrefvers oc Skiøders Læsning, fængslig Anhold, Formyndere at sette sambt Formynderskab at forestaa, hvilket sidste Privilegium Exempler udviser, at Hofbetienterne helst hafver vegret oc undslaget sig for at nyde, iblant andet idet at det Formynderskab, som nogle af dennem for kort Tid siden vaare ordinerede til at antage, blev siden henvist til Borgemestere oc Raads Disposition i Christianshafn, efter at bemelte Hofbetiente hafde alvorligen protesteret imod dets Antagelse, med adskilligt andet, som icke andet end Umag, Sinkelse, Bekostning oc tit Eventyr oc Skade Hofbetientene vil tilføie oc for ingen vere profiterligt uden for dend, som i bemelte Hofretter Skrifveris Embede skulle betienne, indstille vi allerunderdanigst til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution, om det icke vaar nok, at der blev ickon en ordinarie Gaards- eller Hofret, hvori blev dømt paa alle de Tiennerere, som virkeligen tienne i Kongens Gaard (Eders kongl. Mayts. Ministres, Geheimeraad oc andre deslige, som derforuden dog hafver deris Forum competens, undtagen), efter Gaardsrettens Anledning udi de Sager, som angaar de Forseelser, som bemelte Tiennerere i Hoffet oc i deris Bestilling kunde hendis at begaa, oc at i det øfrige alle andre Giolds- oc Civilsager blefve dømt oc kient udi for enhvers Foro competenti under dend sedvanlige oc af Eders kongl. May. udenfor Hofretten beskickedede Jurisdiction. Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot dend 17. Februarii 1673.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste oc tropligtigste Tiennerere.

P. Reetz. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp. Jørgen Bielcke mp.

Otto Powisch mp. H. Wind mp. Corfitz Trolle mp.

Ch. Skiell Jørgensen. P. Griffenfeld. Jensz Juell.

Paul von Klingenberg. C. Biermann. P. Resen.

7. Marts Kongebrev¹⁾, stilet til S. K., hvorved dette fik Ordre til at afgive Betænkning om en Supplik af 3. Febr. 1673 fra Direktørerne for Børnehuset paa Christianshavn. Sagen behandlede først 23. Nov. 1674.

10.—16. Marts. 10. »Febr.« (9: Marts) Møde, sammenkaldt ved Kongebrev²⁾ af 18. Febr., stilet til samtlige Tilforordnede i S. K., hvorved Kongen befalede dette at udtale sig om et Andragende³⁾ fra Byen Lübecks Afsending Johan Siricke, der bl. a. søgte om, at Lübeck, hvad Tolden angik, maatte blive stillet lige med Kongens Undersaatter.

Ved Mødet var Peter Reetz, Henrik og Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Enevold Parsberg, Corfitz Trolle, Jens Juel, Resen og Scavenius tilstede. Det lybske Andragende blev oplæst og overvejet. Flertallet var enigt om, at de Kommissærer, som Kongen havde befalet at forhandle med Lübecks Afsending, skulde høres, førend S. K. fattede nogen Beslutning⁴⁾.

14. Marts nyt Møde. Votering (Nr. 321) og Betænkning (Nr. 322), den sidste med Datoen 16. Marts; begge var gunstige for Lübeckernes Andragende. I Overensstemmelse dermed udgik 26. Marts Kongebrev⁵⁾ til Kammerkollegiet om indtil videre at lade Lübeckerne nyde Lighed i Tolden med Kongens Undersaatter; Kongen udtalte Haab om, at de derefter vilde være føjeligere i den Tvist, han havde med dem.

321. Votering i S. K. 14. Marts 1673.

P. II Bl. 82 f.

Canceller Hr. P. Reetz: At det importerer ei saa meget, at de Lybske jo vel kunde forundes at nyde det, de har nøt, førend Toldrullen gik ud, dog at dem forreholtis, at de gjorde igien, hvis de burde, og anstillede sig saaledis imod H. k. M. som tilbørligt.

Hr. H. Bielche: 1) At Hans k. M. har ingen Fordel, at Lybeck blef ruineret, 2) at Lybeck i Krigstid er som et Magazin for Norge, og derfor i Mening som Hr. Canceller, dog at dem saadan kongl. Naade blef remonstreret, at de sligt, som tilbørlig er, igien erkiente.

¹⁾ Tr.: Kbhs. Dipl. VI, 607—08. ²⁾ S. T. Nr. 77.

³⁾ Kopi i S. K.'s Arkiv. ⁴⁾ P. II Bl. 82.

⁵⁾ Tr.: Rothe, Chr. Vtes Reskripter, 227.

Statholder Ahlefeld: At det er Danmark høit angelegen, at Lybeck icke ruineris, eftersom vi har Tieneste i Krigstid af samme Stad, saa hand ei ser nogen Aarsag at handle verre med denne Bye end med andre Nationes. Derforuden er det hart at betage dem det, de forrige Konger har bevilget dem. At de derfor nyder de Friheder, som Engeland och Holland nyder, dog at de sig derimod forholt saaledis, at H. k. M. kunde hafve Tieneste af dem.

Körbitz: At mand kunde bevilge dem deris Begiering, dog med den Restriction, indtil H. k. M. anderledis tilsiger, og ellers ligesom de forrige.

Hr. Otte Powisk: Ligesom Hr. Cancellen og de forrige.

Hr. Holger Wind: I Consideration til disse vanskelige Tider, at H. k. M. lod dem nyde, det andre [nyde], dog indtil hand anderledis tilsiger.

Trolle: Ligesom Hr. Holger Wind, dog at efterse i Toldernis Regenskaber, hvad Skade Kongen hafde haft hidindtil eller paa 6 Aars Tid paa den Benaading, at de hafde verret lige ved H. k. M. Undersaater.

Hr. Envold Pasberg: Ser icke, at de Lybske bør verre lige ved Kongens Undersaater i alle Maader, uden saavit Cantoret angaar.

Hr. Ch. Scheel: Ligesom Hr. Cancellen og Statholder Ahlefeld.

Hr. Jens Juell: Ligesom Hr. Envold Pasberg, men dersom Kongen ville giøre dem nogen Naade, da først at fornemme, hvorledis de vilde føie sig imod H. k. Mait., førend Kongen føier sig imod dem.

Klingenbergh: Saafremt vi betog her de Lybske nogen Frihed, vilde de med Retorsion besverge vore Undersaater igien, tilmed har vi Gafn af Lybeck i Krigstider; i den Consideration er hand i Cancellers og Statholders Mening.

P. Resen: Lybecks Petikum er skadelig baade for Kongen og Undersaaterne, for Kongen, efterdi, dersom Lybeck nyder dette, vil andre Nationer prætere det samme, for Undersaaterne, efterdi Commercierne her i Landet derved svekis. Men hvis dem skulle noget forundes, at da først fornemmis, hvordan de vil skicke sig imod H. k. M.

P. Scavenius: Al den Handel, som er imellem de Lybske og Danske, er skadelig for Danmark, H. k. M. derfor ei at unde dem videre end, hvis de har og nyder ved Bergen. Ti dersom de nyder

det, de begierer, maa de Skibe i Danmark, som allerede er paa Fode, ligesaa gierne selgis, og Commerciën, som her er begynt, gandske bliver nedlagt.

322. Betænkning af S. K. 16. Marts 1673.

Konc. med Peter Reetz' Haand i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Til at efterkomme i allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed E. k. Mts. allernaadigste Befaling angaaende dend hverrende lybske Afgesanters Ansøgning om Lighed i Tolden for samme Stad at nyde med E. k. Mts. Undersaatter indstillis til E. k. Mts. allernaadigste videre Resolution efterfølgende voris allerunderdanigste Betenkende.

Det er bekient, at Lybeck oc Dantzic ere de tu eniste ofverblefne Steder i Østersøen, hvoraf *Dominium Maris Balthici* dependerer, oc venteligt, at, saasom deris Ruin vilde bringe samme *Maris Dominium* i dend megtigste nest grentsendes Haand, alle andre Interesserte, hvoriblant E. k. Mt. icke er dend ringeste, til utrolig Skade oc Præjuditz, saa vilde deris Handels oc Trafiques total Afsondring fra E. k. Mts. Riger oc Lande ocsaa afskære samme Riger oc Lande ald dend Nytte, de i Krigstider saasom neutral gifve kunde med Verbing, Munition, fornøden Tilførsel, Krigsflodis Forfriskning oc andit merre. Hvad Nytte E. k. Mts. Riger oc Lande i saa Maader af Staden Lybeck hafver haft, det vidner Erfarenheden self, særdelis i seniste Krigstider; dersom derfor dend høie oc imod andre Nationer at regne ulige Told af benæfnte Stad fremdelis skal efter sidste udgangne Toldrulle gifvis, kand vi allerunderdanigst icke andit slutte, end at det vil enten foraarsage samme Stad, som dog derforuden ei er i dend Velstand, dend tilforn hafver vaarit, en Undergang, eller oc ved det, dend bliver nød til at paalegge E. k. Mts. derpaa handlende Undersaatter ligesaa høi Told, som dets Borgere oc Indvaanere her maa gifve, en total Afsondring i Handel oc Commers imellem begge. Heraf vilde det efter ald Apparentz ocsaa entstaa, at Staden Lybecks Cantor i Bergen, som er det fornemmeste, der providerer Norlandene, oc som tillige er forpligtet at holde it continuerligt Magazin til E. k. Mts. Tieniste i Beredskab baade i Krigs- og Fredstid, (hvilket Bergens Borgere, der det imod Cantorits Afskaffelse blef dennem tilbødit at giørre, sig ei vilde paatage), ocsaa blef til intet. Af forberørte Aarsager er voris allerunderdanigste

Betenkende, at det for E. k. Mts. Riger tienligt skulde verre, at Staden Lybeck blef i det ringeste interimsviis, oc indtil E. k. Mt. anderledis tilsigendis vorder, bevilgit at nyde Lighed i Told udi Trafiquen imellem deris By oc E. k. Mts. Riger, dog saafrent E. k. Mt. finder allernaadigst Behag i dette voris allerunderdanigste Betenkende, at da hoes dend herværende lybske Afgesante først blef forsøgt, at ald samme Stads Prætention udi dend mellem E. k. Mt. oc dennem faldende Tvistighed om Trawe-Strømmen oc de Landbegytterte imod slig allernaadigst Bevilling blef frastaait oc ophæfvit. [16. Martii 1673]¹⁾.

17. Marts Møde, sammenkaldt ved Kongebrev²⁾ af 19. Febr., stilet til S. K., hvorved Kongen tilsendte dette et Andragende fra de københavnske Vinhandlere om, at de sammen med Ejermændene maatte have Tilsyn med den Vin, som Fremmede lagde op i København til Udførsel, »for at forekomme al Underselef ved Udhøckeri, deris Næring til Afbrek og Skade«; tillige ønskede Vinhandlerne at faa al denne Vin i Kommission. Ved Mødet var Peter Reetz, Henrik Bjelke, Otto Powisch, Jens Juel, Resen og Scavenius samt senere Hans Schack tilstede. Kongens Befaling blev oplæst, men der foretoges ikke videre i Sagen³⁾. Jvfr. 6. April 1674.

24. Marts Møde, sammenkaldt ved Kongebrev⁴⁾ af 29. Nov. 1672, stilet til S. K., hvorved Kongen fordrede dettes Betænkning om en Memorial (Nr. 323) fra J. Chr. Körbitz i Egenskab af Stiftamtmand over Sjællands Stift og Biskop Hans Vandal, dateret 2. Nov. 1672. Memorialen drejede sig om Tilsyn med Kirkernes Ejendomme, Tiden for Afholdelse af Provstemode m. m.

Ved Mødet var Peter Reetz, Henrik Bjelke, Holger Vind, Klingenberg, Resen og Scavenius samt senere Chr. Skeel og Enevold Parsberg tilstede⁵⁾. Betænkning (Nr. 324). I Henhold dertil udstedtes 28. Marts Kongebreve⁶⁾ saavel til Körbitz og Vandal som til de øvrige Stiftamtmand og Biskopper i Danmark. En Paaskrift⁷⁾ paa det originale Kongebrev til S. K. meddeler: »Dette er refereret til Corpus Juris«.

¹⁾ Paaskrift af Rasmus Rasmussen. ²⁾ S. T. Nr. 83.

³⁾ P. II Bl. 84. ⁴⁾ S. T. 1672 Nr. 761. ⁵⁾ P. II Bl. 84.

⁶⁾ S. T. Nr. 145 og 149; J. T. Nr. 13. ⁷⁾ Reskripter til S. K.

323. *Memorial fra J. Chr. Körbitz og Hans Vandal*
2. Nov. 1672.

Orig. i Indlæg til S. T. 1672 Nr. 761. Kopi i Reskripter til S. K.

Stormægtigste Arfvekonning, allernaadigste Herre.

Eftersom det allernaadigst hafver behaget Ed. kongl. May. ved sær kongel. allernaadigste Forordning at beskicke os underskrefne til at være Kirkernes Forsvar udi Siellands Stift og tillige med Provsterne, hver i sit Herred, at hafve tilbørlig Indseende med Kirkernes Indkomster og Vedligeholdelse etc., da hafve vi derom confereret med menige Provster her af Stiftet til næstforledne Provstemode udi Roeskilde og da befundet dennem at være i lige Mening med os angaaende atskillige Punkter, som til saadan naadigst anbefaled Inspection ofver Kirkerne des bedre og frugtbareligere at beoagte fornødene eragtes, hvorom Ed. kongl. Mayts. allernaadigste Bevilling og Ordre hermed paa det allerunderdanigste ansøges og begieres.

1. Eragtes saadan vitløftig Indseende med saa mange Kirker ingenlunde af os saa fuldkommeligen at kunde i Agt tages, som det sig bør, med mindre det allernaadigst maae tilstædis, at til same Tieniste maa antages tvende dygtige Personer som Kirkeskrivere her i Stiftet, hvortil siunes best tvende fattige skikkelige Studenter at kunde bruges, som hafve nogen Forstand i Landsloven og vel kunde regne og holde Bog, hvilke under Kirkernes Forsvars Direction kunde hafve Tilsium med Kirkernes Indkomster og Rættigheder at forsvare, at de i rette Tid erlanges, eller med Rættten at inddrives, desligeste med deres Reparation og Bygning, med Materialernes Indkiøb og Hantverksfolkernes Fortingning, med hvilke de Contracterne tillige med Provsterne, Præsterne og Kirkevergerne skulle oprætte og underskrifve; item tillige med dennem Kirkernes aarlige Regnskaber at undertegne og deraf rigtige Extracter til Kirkernes Forsvar aarligen at indlevere. Til hvilken Ende de og kunde tages i Ed paa Provstemodet, at de Kirkernes Gavn og Beste med yderste Flid i alle Maader ville søge og fordre. For saadan Tieniste kunde dennem bevilges en liden aarlig Løn, nemlig 5 Mark danske af hver Kirke, og de rige Kirker herudi at hielpe de fattige, hvilken Udgift er lidet at regne imod det, som Kirkecommissarius og Stiftskrifveren tilforne bekom, nemlig i det ringeste 4 $\frac{1}{2}$ Rixdlr., eller imod det, som Recessen gotgiør Lib. 1. C. 4 Art. 55, som er 6 Rixort.

Og af same Løn skulle bemelte Kirkeskrivere holde sig hver en Hest dermed at forskaane Kirkerne eller deres Verger for al Omkostning og Besverlighed med deres Reiser paa Landet; skulle og ei mue føre Kirkerne nogen Bekostning til Regnskab, uden allene med Breppe og det stemplede Papir, naar Proces ved Rættten drifves skal, saavit de Interesserede eller Tiltalede ei tilkommer at betale. Men efterdi de maae gjøre Tieniste for saa ringe Løn, var det underdanigst at ynske, at, naar de erlangede Kirkernes Forsvars gode Vidnesbyrd om deres Flid og loflige Forhold, de da for andre motte af Ed. kongl. May. allernaadigst befodres til Præstekald eller andre gode Tienister, naar de dertil dygtige befindes.

2. Saasom Ed. kongl. May. allernaadigst udi bemelte kongl. Forordning hafver befaled, at Kiøbet paa Kirkernes Korn herefter skal settes af Kirkernes Forsvar paa det første Provstemode, som aarlig holdes, da, efterdi det første Provstemode her i Siellands Stift hidindtil efter Recessen Lib. 1 C. 1. Art. 27 pleier at holdes udi den tredie Uge efter Pintsdag, Onsdagen efter Dominicam primam post Trinitatis, og det skulle blifve noget sildig baade for Kirkerne og andre, som efter same Taxt selge deres Korn, om de saa lenge skulle bie efter Betalning derfor, indtil Kiøbet da blef sat, og Kirke-regnskaberne skulle da ogsaa alt for længe ud paa Aaret opholdes, saa indstilles det allerunderdanigst til Ed. kongl. May. allernaadigste Disposition, om det Ed. May. naadigst maae behage same første Provstemodes Tid og Termin at forandre, saa at det herefter aarligen motte holdes i Roeskilde paa den sidste Onsdag in Aprili, som er den næste for Phil. Jac. Dag, hvilken Tid af de Vedkommende eragtes dertil mest bekvem og beleilig.

3. Eftersom det og allernaadigst hafver behaget Ed. kongl. May. at anordne, at bemelte Kiøb paa Kirkernes Korn skal sættes efter Landkiøbet, saa at det hverken blifver høiere eller lafvere end same Landkiøb, da, som befindes, at her i Siellands Stift er Landkiøbet atskilligt efter hver Steds Leilighed, saa at icke vel én Ligning dermed ofveralt kunde treffes, dersom ét Kiøb alleniste for det gandske Land skulle settes; tilmed skulle og Kirkerne samt andre, som efter same Kiøb selge deres Korn, tilføies Skade, dersom de skulle ei niude mere for det Korn, som udi Kiøbenhavn eller Helsingør selges, end for det, som paa andre Steder i Landet forhandles, hvor Prisen er meget ringere; da forestilles Ed. kongl. May. dette allerunderd. Forslag, om det maae allernaad. behage Ed. May. at bevilge,

at Kirkernes Kornkiøb her i Siellands Stift maae sættes adskilligt efter enhver Egn og Del af Landet dessen Leilighed, og om Stiftet, saavit dette angaar, motte deles udi fire Parter, og for hver Part et sært Kiøb at sættes, saasom det første for Kiøbenhafns, Roeskilde, Frederiksborgs, Abrahamstrups og Kronborgs Ampter, og at Kirkerne der skulle svares efter Kiøbenhafns Kiøb; det andet for Antvortskof, Vordingborg, Tryggevelde og Møens Ampter, det tredje for Kalundborg, Draxholms og Sæbygaards Ampter, det fjerde for Holbeks, Soers og Ringsteds Ampter. Saa kunde Provstemodets Kiøb des bedre lignes og føies efter h[v]er Steds Landkiøb, saa at det ei bliver høiere eller lafvere, helst naar mand derom ved Amptmændenes og Provsternes skriftlige Information efter Ed. kongl. Mts. allernaad. Anordning bliver underrættede.

4. Saasom erfares, at en Del Kirketiender i forige Tider for ringe Afgift ere bortfæstede eller leiede, og nu vel mere deraf Kirkerne til Beste at kunde gives, da begieres allerunderdanigst, at det Kirkernes Forsvar maae naadigst tillades saadanne Tiender her i Stiftet at lade opbyde til Ting og til dem, som mest til Afgift og Fæstning ville gifve, dennem at bortfæste, Kirkerne til mest Fordel, som mueligt kand være, forige Benaadinger eller Fæstebrevfe herudinden uansete, dog saaledis, at de, som Tienderne hidindtil hafve haft, fremdelis blifve dennem nærmeste, om de deraf ville gifve saa meget som nogen anden, eller hves de det icke ville, da dennem deres udgifne Fæstning igien at betales, saavit befindes at være kommen Kirken til Nytte.

5. Anlangende Kirkernes Skofve, som dennem af Arilds Tid tilhørt hafve, da ansøges Ed. kongl. May. paa det allerunderdanigste, at den for 2 Aar siden udgangne naadigste Skof-Ordinances 41. og 42. Artikler ei motte udtydes Kirkerne til Skade og Forfang, men at de Skofve, som Kirkerne hidindtil hafver niudet Frihed at lade hugge udi til fornøden Bygningstømmer og andet samt at selge deraf til deres egne Bønders eller andres Fornødenhed efter Recessen Lib. 1 Cap. IV Art. 44, de motte fremdelis blifve Kirkerne beholdne og ubetagne, og at Kirkeskrifveren med Provstens og Sognepræstens Samtycke derudi motte udvise, hves til same nødvendige Brug behøfves, og Svin derpaa at indbrendis for billig Oldengield, Kirken til Nytte, og Oberjegermesteren samt hans Skofbetiente sig intet videre dermed at befatte end at hafve Tilsium, at saadanne Kirkeskofve ei til Upligt vorder forhugne eller ødelagde.

Alt dette forskrefne indstilles til Ed. kongl. Mayts. allernaadigste Behag og høie Disposition, og vi paa Kirkernes Vegne i Siellands Stift ville herom i dybeste Underdanighed med forderligste forvente Ed. Mts. allernaadigste Resolution bemelte Kirker til Conservation og Nytte, hvorefter vi os da udi allerunderdanigste Lydighed hafve at rætte og forholde, forblifvende stødse

Ed. kongl. Mayts. allerunderdanigste troe Tienere.

J. Chr. Körbitz mp. J. Wandal.

Kiøbenhavn d. 2. November anno 1672.

324. *Betænkning af S. K. 24. Marts 1673.*

Konc. med Rettelser af Peter Reetz i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Til at efterkomme i allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed E. k. Mts. allernaadigste Befaling angaaende en os tilstilled Memorial om Tiden af første aarlig Provstemode her i Sielland at holde, saa oc Taxten paa Kierkernis Korn her sammesteds at sette, indstilles til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution efterskrefne vorris allerunderdanigste Betenkende.

Hvad det første aarlig Provstemodes Tid oc Termin angaar, hvortil forreslagis dend neste Onsdag efter Dominicam Misericordias Domini, da saasom samme Dag, idet dend er ansat for Philippi Jacobi Dag, betager dend Ophold, som ellers i Kirkens Regenskaber vilde ske, om første Landemodis Termin, til hvilken Taxten paa Kirkens Korn settis, skulde verre dend samme som tilforn, nemmelig efter Philippi Jacobi, da siunes os allerunderdanigst, at samme forreslagne første Provstemødis Tid oc Termin er dend bekvemmeste oc beste her i Sielland. Eftersom oc det med de andre Stifter her i Eders kongl. Mayts. Rige Danmark hafver en anden Beskaffenhed med bemelte Termin, saa indstilles til Eders kongl. Mayts. allernaadigste Behag, om icke Stigtamtmentene med Superintendenterne i ethvert Stift motte anbefalis derris allerunderdanigste Betenkende til videre Eders Mayts. allernaadigste Resolution at indgifve, paa hvilken Tid oc Termin merbemelte første aarlig Prestemode (!) sig i hvert Stift best kunde skicke. Angaaende Taxten paa Kirkernis Korn at sette, til hvilket bekvemmeligen at gjøre forreslaaes, at Siellands Stift i fire Dele motte delis oc Taxten efter enhver Dels Egn oc Beskaffenhed settis, da, som Eders kongl. Mayts. derom allerede ud-

gangne Forordning udtryckeligen setter til samme Taxtis Fundament dend Attest, som Amtmendene oc Provsterne til Landemodene skulle indgifve om Kornets Kiøb, saa siunis os allerunderdanigst, at det oc best derved forblifve kunde, saa at Stifterne ei i nogen visse Dele til denne Taxtis Indrettelse delis, mens at naar Kirkernis Korn vorder i ethvert Ambt sat oc holt efter det høieste Kiøb, som Amtmendene oc Provsterne udi ethvert Ambt med derris Attest verificerer, saa har det dermed sin billig Rigtighed, oc at da hverken Kirkerne eller Kirkevergerne nogen Uskel sker. [D. 24. Martii 1673.]

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste oc troepligtigste Tienere.

15. Maj Kongebrev¹⁾, stilet til S. K., hvorved Kongen fordrede dettes Erklæring om en Klage fra Staden Lübecks Afsendinge over, at det ofte kunde hændes, at Svendene hos de ved Bergens Kontor bosatte tyske Købmænd nedsatte sig i Byen uden at have gjort deres Principaler Regnskab og modtaget Kvittering af dem, hvorfor Afsendingene ansøgte om, at Magistraten i Bergen maatte faa Befaling om ikke at taale disse Svende. — Sagen behandlede først 23. Nov. 1674.

2.—11. Juni. 2. Juni Møde, sammenkaldt ved Kongebrev²⁾ af 9. Maj, stilet til S. K., hvorved dette fik tilsendt en Betænkning af 3. Maj (Nr. 325) fra Admiralitetet om et engelsk Skib, som var bleven taget ved Helgoland af den hollandske Løjtnant Lorentz Wadde og ført til Glückstadt, og som den engelske Gesandt nu fordrede tilbage.

Ved Mødet var Peter Reetz, Henrik Bjelke, Henrik Rantzau, Holger Vind, Otto Powisch, Enevold Parsberg, Corfitz Trolle, Resen og Scavenius tilstede. Den engelske Gesandts Memorial blev oplæst. Peter Reetz »formente, at efterdi Fridstractaterne tilholder, at saadanne Sager burde decideris i Admiralitets Collegio, var det billigt, at det blev henvist til Admiralitetet, og dersom de vilde icke lade dem nøie med deris Domb, kunde de steufne til Høiesteret«. Hertil sluttede de andre sig (Henrik Bjelke voterede ikke)³⁾. Betænkning (Nr. 326) med Datoen

¹⁾ S. T. Nr. 229.

²⁾ S. T. Nr. 216.

³⁾ P. II Bl. 84.

11. Juni. I Overensstemmelse hermed befalede Kongen Admiralitetet at fortsætte med Sagens Behandling¹⁾. Jvfr. 30. Jan.—9. Febr. 1674.

325. Betænkning af Admiralitetet 3. Maj 1673.

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 216.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Efter Eders kongl. Mayts. allernaad. Villie og Befaling hafver vi examenerit dend Sag angaaende det af en hollandsk Lieutenant ved Nafn Lorrentz Wadde under Helgeland nest afvigte Aar dend 2 Decembr. Styl. nov. tagne og til Glückstad opførte engelske Skib, St. Thomas kaldet, och hafver vi af dend engelske hverrende Resident Sr. Pouls ved sin Fuldmegtige for os producerte Documenter erfaret, at hand formener samme Skib paa Eders kongl. Mayts. Strømme under Helgeland at vere tagen och derved vil behielpe sig for at hafve samme Skib frie; da, saasom vi eragter, at det er en Estats Sag, ti ere vi och allerunderd. begierende, at samme Sag udi Eders kongl. Mayts. Estats Collegio maatte forretages och paa kiendes, och ervarter vi herpaa allerunderdanigst Eders kongl. Mayts. allernaad. Resolution, stedse forblifvende

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste och tropligtigste Tienere.
H. Bielcke. Am. Caua. Curt Adeler. Erich Juel. Jens Rodstehn.
P. Pederson Lerke. Hans Nanszen. J. v. Hogenhouck.

Datum Admiralitetet d. 3. Maj anno 1673.

326. Betænkning af S. K. 11. Juni 1673.

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Til at efterkomme udi allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befaling angaaende Admiralitetets til Eders kongl. May. indgifne Memorial om it engelsk Skib, St. Thomas kaldet, som af en hollandsk Lieutenant, Lorentz Wadde ved Nafn, er dend 2. Decembr. Styl. nov. under Helgeland taget oc til Glückstad opført, indstilles til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution dette voris allerunderdanigste Betenkende.

¹⁾ Admiralitetsprot. 1665—75, 112, 114, 119, 123, 126. Register Bog General, 94—99.

Eftersom det er forafskedet udi de imellem Eders kongl. May. oc Kongen i Store Britannien oprettede Tractater, at de Tvistigheder, som entstaa kunde i saadanne Tilfelde, som dend til Eders kongl. May. af Admiralitetet allerunderdanigst indgifne Memorial om formelder, skulle ved endelig Sententz decideris, de stridige Parter i denne Sag ere derforuden icke aleniste for Admiralitetet indstefnet, mens Residenten Sr. Paul deri hafver fundet dend Behag, at hand Admiralitetet for deris Redebaanhed derudinden hafver ladet tacke med Begiering, at Sagen maatte til Domb befordris, eragte vi allerunderdanigst ingen bedre eller tienligere Middel til denne Sags Endskaab at være, end at dend ved en endelig Dom oc Sententz af Eders kongl. Mayts. Admiralitet blev termineret. Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot dend 11. Junii 1673.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste oc tropligtigste Tienere.

P. Reetz. J. Chr. Körbitz mp. Henrich Rantzow mp.

Otto Powisch mp. H. Wind mp. Corfitz Trolle mp.

3. Juni Møde, sammenkaldt ved Kongebrev¹⁾ af 15. Maj, stilet til S. K., hvorved Kongen meddeler dette, at han har hørt af sine Møntkommissærer, der havde deltaget i Møntkongressen i Hamburg, at Sverige har »devalueret« sin Rigsmønt for at holde Lighed med de tilgrænsende tyske Fyrsters Mønt; han forespørger derfor S. K., om det anser det for gavnligt, at Danmark bærer sig ad paa samme Maade.

Ved Mødet om Formiddagen var Hans Schack, Peter Reetz, Henrik Bjelke, Henrik Rantzau, Otto Powisch, Holger Vind, Corfitz Trolle, Klingenberg, Bierman, Resen og Scavenius tilstede; senere kom Enevold Parsberg og Chr. Skeel. Votering (Nr. 327). — Om Eftermiddagen nyt Møde, hvor Peter Reetz, Henrik Bjelke, J. Chr. Körbitz, Henrik Rantzau, Otto Powisch, Klingenberg og Resen samt senere Enevold Parsberg, Chr. Skeel og Corfitz Trolle var tilstede. Man vedtog følgende: 1) Holsten og Slesvig, som ellers var to adskilte Fyrstendømmer, kunde, hvad Mønten angik, »noksom tagis udi lige Consideration til-sammens«. 2) Man udtalte den Formening, at det ikke i nogen Maade kunde skade Kongens Respekt, at man i Hamburg havde

¹⁾ S. T. Nr. 230.

nedsat og devalueret Danmarks Riges Mønt, først fordi det i sig selv var gavnligt, at der skete en Reduktion af Mønten, for det andet, fordi man samtidig havde nedsat baade Frankrigs og andre Landes Mønter. 3) Man erklærede det ligeledes for gavnligt, at der skete en Reduktion paa Mønten i Danmark og Norge, men paa Grund af Skatten og den forestaaende Termin var det bedst at lade Sagen bero foreløbig. Dog var det bedst, at Kongen lod paabyde, hvor meget der skulde gives i Opgæld af en Rigsdaler til den forestaaende Termin¹⁾. Betænkning (Nr. 328). I Overensstemmelse dermed udgik 28. Juni et »Müntz- und Devaluations Edict«²⁾, gældende alene for Hertugdømmerne, 15. Juli Forordning³⁾ om, at Reduktionen ikke gjaldt for Danmark og Norge.

327. Votering i S. K. 3. Juni 1673.

P. II Bl. 84 f.

Feldtherren: Formente, at det var best, at det forblev vid, hvad som blev sluttet om Mynten i Hamborg, dog at Tiden, paa hvilket saadant her i Riget burde ske, blev tagen i goed Consideration, og at mand formedelst Undersaaternes Skyld endnu satte samme Tid noget op, sampt at det var got, at Hans Mai. loed sette et vis Quantum, hvor meget der burde gifvis af en Rixd. til Opgiæld.

Hr. Cancellar: Det, som bør at observeris om Mynten, er først, at mand har goed Myndt, det andet, at mand conformerer sig efter sine Naboer, ti dersom vi have ringere Myndt end de, ruinerer vi os self dermed. Og skulde mand først tage i Agt Godhed af Myndt og siden dens Lighed. Hvad Hans Maits. Respect andgaar, da, som det er en nyttelig Ting, som er giort i Hamborg, er den ei heller Hans Maits. Respect præjudicerlig, mente og, at det var best, at Hans Mai. sette en Qvantum, hvad Debitor skyldte gifve Creditori paa en Rixdlr. til Opgielt.

Hertil sluttede sig *Henrik Rantzau* og *Otto Powisch*.

R. Admiral: Formenede, at mand med det snarest skulde resolve sig til at giøre noget dervid, og at det var best, at der

¹⁾ P. II Bl. 84—85. ²⁾ Tr.: Sammlung schl. holst. gemeinsch. Verordn., 737—42. ³⁾ Tr.: Forordninger 1670—83, 196—97. — Om Sagen jvfr. Christiansen, Dansk Statshusholdning 1661—75, 253.

blef sat it vist Quantum, hvor meget der burde gifvis af en Rixd. til Opgielt.

Hertil sluttede sig *Chr. Skeel* (tilf.: »dog at det var got, at Tiden blef noget opsat«) og *Bierman*.

Hr. Holger Vind: Mente, at den smaa Myndt bør afsettis, mens Maaden og Tiden, formener hand, burde tagis i stoer Consideration; hans Betengning var og, at Hans Maits. Respect var, at det icke blef fult, hvad som de hafde sluttet i Hamborg, mens at der blef udvælt en vis Tid og Stæd, hvor det til Hans Mai. Respect og Landets Beste kunde handlis.

Hertil sluttede sig *C. Trolle* (tilf.: »at det burde snart at ske, paa det vi skulde icke faa flere smaa Myndt herind i Landet«) og *E. Parsberg*.

Klingenberg: At den smaa Myndt blef afsat jo snarere jo bædre, og at Publication skede med det allerførste.

Præsidenten: Formenede ligesom Skatmester, og at Smaapengene burde strax at afsettis, mens Kroner og 2Rd. icke føren i Augusto; ellers om Opgielten paa Rixd. mente hand ligesom Rigens Admiral.

Gen. Procureur: Sluttede, at det var icke raadelig, at Afsettelse paa Mynten burde ske i Dannemark, eftersom her er fast ingen anden Penge i Landet end Sletdaler og smaa Penge, og formente, at det var best, det blev opsat hermed nogle Maaneders Tid, om saa var, at Mynten skyldte afsettis.

328. *Betænkning af S. K. 3. Juni 1673.*

Orig. med Rasmus Rasmussens Haand i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge och Herre.

Til at efterkomme i allerstørste och hørsommeligeste Underdanighed Eders kongl. Mayts. allernaadigste Villie och Befaling med voris allerunderdanigste Betenkende at gifve, om det Eders kongl. May. kunde vere gafnligt, saa oc des kongelige Respect upræjudicerligt, at Eders kongl. May. observerede dend samme Maade med sit Riges Myndt at devaluere i Holsten oc Slesvig, som de Svenske for at holde Lighed i Mynten med de angrentzende Førster i Tydskland hafver giort, saa oc, om Devaluationen paa de Steder ochsaa kunde med Gavn och Nytte extenderis til Eders kongl. Mayts. Riger och der sammesteds, nemlig i Danmark och Norge, iverksettes, indstilles til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution dette efterfølgende.

Hvad Holstein och Sledsvig angaar, da, uanset Eders kongl. Mayts. Deputerte, som dend i Hamborg den 2. Maii sist forleden opsatte Myndtereces med andre der da verende Førsters och Herrers Fuldmegtige hafver underskrevet, deris Fines Mandati hafver ofverskredet, at de Hertugdømmet Sledsvig lige saavel som Holsten hafver undergifvet dend Censur och Beslut, som i benefnte Myndtreces er befatted, icke desmindre, efterdi det er først en afgjort Sag, det dernest er ustridigt, at, omendskjøndt Holstein oc Sledsvig ere toe adskillige Førstendommer, och det sistes Herredømme dependerer, saavit Eders kongl. Mayt. deri eier, absolute af Eders kongl. Mayts. egen Disposition, saa at det rommeske Rige deri aldellis inted hafver at sige, icke desmindre, efterdi disse begge Førstendommer saaledis i Commercier med hinanden combinerede ere, at de i Myndtvæsenet uden Eders kongl. Mayts. Nachdel och Skade icke kunde vere ulige, det oc endeligen er at anmerke, at de samtlige Deputerte, som Myntrecessen opsat hafve efter dend dennom gifne Fuldmagt, hafver afsat ligesaa vel Keiserens, Kongen i Spaniens och Frankrigis Myndt som Eders kongl. Mayts., och det til det algemene Beste, saa kunde vi icke andet eragte, end at, hvis i dend Convent i Hamborg om Myndtevesenet er sluttet, med Eders kongl. Mayts. Gafn och uden des kongelige Respectis Præjuditz kand følges och observeris. Hvad angaar at extendere forbemelte Mynterecessis Brug til Eders kongl. Mayts. Riger Danmark och Norge, da, som vi eragter dend Maxime i ald Myndtevesenet at med sig føre dend almindeligste Nytte och dend største Æqvitet, nemlig at Myndten er god, saa at des Verd icke settes ofver Metallits Godhed, som dend slaaes af, naar Myndtebekostningen fratages, och slikt er dend fornemmeste och eniste Scopus, som merbenefnte Myndtereces sigter til, da siufnes os allerunderdanigst, at Myndten i Eders kongl. Mayts. Riger ochsaa derefter med største Gafn kunde indrettes. Mens eftersom dend Nytte, som det gemene Væsen kunde Successu Temporis hafve af saadan Myndteanordning, ei er at ligne med dend Skade, som Eders kongl. Mayts. Riger och des Undersaatter ville tilføies, om dend strax blef publicerit, først formedelst forestaaende Contributions Terminer, hvoraf dend første er forfalden om fire Uger mod, hvor da Undersaatternis Udgift ville komme en fierde Del høiere end ellers, eftersom de betalle fast alle i smaa Myndt, och dend er i Myntrecessen afsat til Forlust 25 Procentum, dernest formedelst tilstundende Omslag, som her i Kiøbenhafn indfalder nu førstkommende 11. Junii, til hvilken

Tid der skulle tabes halftrettende Procentum paa grof Myndt, som ville treffe de fleste, eftersom vel er bekient, at Debitorers Tal ere det største, derris Middeler gemenlig de ringeste, och at Rixdaler in Specie, som de deris Obligationer hafver udgifvet paa, ei er at bekomme, saa er voris allerunderdanigste Mening, at, saafrembt Eders kongl. May. lader sig behage merbemelte Myntanordning i sine Riger at introducere, dermed endnu paa nogen Tid blef opholt, och at it vist Quantum indtil fire Procentum imedlertid blef sat, hvad Debitor, som sig til Rixdaler in Specie hafver forskrefvit, skulle til Opgieldt gifve, och at Creditorerne sig dermed lod nøie, dog at ingen Creditor, som ei sielf godvillig vilde annamme Capitalen, dertil skulle nødes. Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot dend 3. Junii anno 1673.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste och tropligtigste Tiennere.

Hansz Graff von Schack. P. Reetz. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp.

Henrich Rantzow mp. Otto Powisch mp. H. Wind mp.

Corfitz Trolle mp. Envold Parszberg mp. Ch. Skiell Jørgensen.

Cornelius Lerche. Paul von Klingenberg. C. Bierman. P. Resen.

30. Juni—1. Juli. 30. Juni Møde, sammenkaldt ved Kongebrev¹⁾ af 4. Juni, stilet til samtlige Tilforordnede i S. K., hvorved Kongen befalede dette at udtale sig om nogle Ansøgninger angaaende Udskibningsret m. m. Erik Høg til Mejlgaard og Morten Skinkel til Østergaard ansøgte (11. Febr. 1673) om Tilladelse til at udskibe Korn ved Fjellerup i Steden for ved Grenaa. Henrik Rantzau til Møgelkjær, Knud Bille til Ørumgaard, Sten Bille til Tirsbæk og Elisabeth Sehested til Barritskov, Enke efter Tønne Reetz, ansøgte (26. Febr. 1673) om Tilladelse til vedblivende at maatte ind- og udskibe ved deres egne Strande. Ide Skeel til Asdal, Enke efter Frederik Rantzau, Corfitz Trolle [til Asdal], Markvard Rodsteen til Nørre Elkjær, Jens Rodsteen til Lerbæk, Karen Dyre til Knivholt, Ejler Evert Banner til Ellinggaard, Otto Bille til Bangsbo, Mogens Skeel til Odden og Laurids Madsen til Linderumgaard ansøgte (15. Maj 1673) om Tilladelse til at ind- og udskibe ved Fladstrand i Steden for ved Sæby, hvor der ingen Havn var, men kun en aaben Red, og hvis Indbyggere desuden ikke var i Stand til at købe noget.

¹⁾ S. T. Nr. 257.

Endelig ansøgte Børge og Herluf Trolle til Trolholm om Tilladelse til at benytte Bisserup Havn¹⁾.

Votering (Nr. 329) og Betænkning (Nr. 330) med Dato 1. Juli, der begge stillede sig ret velvilligt. Dog blev Bevilgingen næppe givet.

329. Votering i S. K. 30. Juni 1673.

P. II Bl. 85 f.

Canceller: Meget gafnlig for Hans k. M. og mere for fattig Folk, at de gaf deris Vare an ved neste Kiøbsted og Toldsted. Toldrullen har icke i den Post gjort Kongen nogen Gafn, mens fattig Folk og Handelen en stor Skade.

Hertil sluttede sig *J. Bjelke* og *E. Parsberg* (tilf.: »efterdi de dog i Kiøbstederne ei kand blifve af med deris Korn«).

Hr. H. Bielcke: Er i Cancellers Mening i alle Maader, dog at Skatmester herom blef hørt.

Hr. C. Scheel: Var got, H. k. M. vilde bevilge dette, eftersom det har verret tilforn, at motte fremdelis forblifve, og Toldrullen ei at præjudicere dette.

Gr. Frijs: Den største Henseende med Toldrullen er, at Kiøbstederne skulle komme op, men som de icke er i den Stand, at de kand kiøbe Varer og med Penge soulagere Landet, var got, at det blef, som det har verret tilforn.

Hertil sluttede sig *C. Lerche* og *Klingenberg* (tilf.: »dog at forstaa om Udslibning og icke Indførsel«).

Resen: Var got, det blef ved det gamle.

330. Betænkning af S. K. 1. Juli 1673.

Konc. med Peter Reetz' Haand i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Til at efterkomme i allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed E. k. Mts. allernaadigste Befaling angaaende nogle Supplicationer, hvorudi adskillige E. k. Mts. Undersaatte gjør allerunderdanigst Ansøgning, at dennem bevilgis maatte herefter som tilforn fri Ud- oc Indskibning af de Vare, som paa Landit hoes dennem falder, saa

¹⁾ Ansøgningerne (Konc. undtagen den sidste) i S. K.'s Arkiv; de tilsvarende Orig. som Indlæg til S. T. Nr. 257.

oc paa de, som de igien til Underhold hafve fornøden, imod rigtig Angivelse oc tilbørlig Tolds Erleggelse, indstillis til E. k. Mts. allernaadigste videre Resolution efterskrefne voris allerunderd. Betenkende.

Eftersom det eniste Middel, hvorved E. k. Mts. Undersaatter giørris capabel¹⁾ til at contribuere det, som de ere E. k. Mt. saavel i Told som Skatter skyldig oc pligtig, er, at de kand hafve Leilighed til at afhende deris Korn oc andre Vare, som i Landit falder, oc det af indkomne Supplicationer oc mangis²⁾ Klage erfaris, at det Forbud, som ved sidste Toldforordning er sked, at ingen Vare, ihvem de oc tilhøre, maa nogen andensteds enten ind- eller udskibis end i Kiøbstæderne, gjør derudi stor Forhindring³⁾, en Del, fordi Indløbit for samme Kiøbstæder er saa besværligt, at dend fornøden Ind- oc Udskibning der icke kand ske, en Del, fordi⁴⁾ det Undersaatterne til største Skade oc mange til Ruin vil geraade, om de deris Vare formedelst forbenæfnte Forbud skal mange Mile føre, hvilke de tilforn nær hoes sig kunde selge oc forhandle. Herforuden kand vi allerunderd. icke andit eracte, end at dette Forbud jo ocsaa vil blifve Aarsag til, at Fremmede, naar de ei maa seile paa de Haufne oc Stæder, som de ere vaant til oc beleiligst kand løbe ind udi, afvennis fra deris forrige Handel paa E. k. Mts. Lande, oc at deraf vil følge Formindskelse i E. k. Mts. Tolde, saa oc i Undersaatternis Middel, anseende de fleste Kiøbsteder formedelst Uformuesomhed ei self ere god for at kiøbe de Vare, som i Landit falder, oc Undersaatterne til deris egen Subsistentz oc E. k. Mts. Skatters samt Contributioners Udredning endeligen maa selge. Hvorfore voris allerunderdanigste Betenkende er gaufnlist at verre, at E. k. Mts. Undersaatter tillat blef fri Skibning ligesom tilforn at nyde paa alle de Stæder, hvor de det for dend sidste undgangene Toldordinantz haft hafve, naar Varene tilforn hoes E. k. Mts. Toldere tilbørligen er angifvit oc fortoldit. Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 1. Julii 1673.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste troepligtigste Tienner.

4. Juli Kongebrev⁵⁾, stilet til S. K., hvorved dette fik Ordre til at afgive Betækning om et Forslag⁵⁾ til en Forord-

¹⁾ Opr. tilføjedes her: nest deris egen Subsistentz. ²⁾ Opr.: fast algemene.

³⁾ Opr. følger her: idet Varene maa blifve her i Landit.

⁴⁾ Opr. følger her: de ere saa vit afliggende. ⁵⁾ S. T. Nr. 354 med Indlæg.

ning, der skulde forhindre det Misbrug, »at den gemene Almue i Norge uden Undersked eller Eftertanke, hvorved de sig med Hustrue oc Børn skal kunde ernære, sig udi Ehteskab indlader, hvorofver Landet omsider med Løsgiangere, Betlere oc andre unøttige Folk, saasom med arme efterlatte Hustruer oc Børn, naar Mendene til voris Tieniste behøfvig, vorder opfylt«; derfor skal Præsterne før Vielsen undersøge nøje, om Vedkommende kan ernære Familie og har gjort Krigstjeneste. Ligeledes skal § 6 i Forordningen¹⁾ af 18. Sept. 1671 (om Landfolks Udskrivning) — at ingen maa byggle en Gaard, før han har udtjent sin Soldatertid —, nøje overholdes.

2. Sept. Kongebrev²⁾, stilet til S. K., hvorved dette fik Ordre til at afgive Betænkning om en Memorial (Nr. 331) af 24. Juli fra Skatkammeret ang. Betaling af Konsumtionen. En indlagt Seddel meddeler: Eftersom Procureur General hafver berettet, at om indlagde paa Skatkammeret allerede anden Anordning gjort er, er det ei videre udi Stats Collegio foretagen.«

331. Memorial fra Skatkammeret 24. Juli 1673.

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 472. Kopi i Reskripter til S. K.

Stormegtigste Konge, allernaadigste Herre.

Eftersom Eders kongl. May. Høiesteret hafver den 17. Juni sidst forleden dømbt i en Sag imellem Jens Clausen, som Mariboe Kloster i Forpachtning hafver, och Consumptions-Forvalteren sammesteds, at Jens Clausen ickon skulle betale for sig och sine Folk, som de paa Landet boende pleier at gifve, nemlig 3 Slettedaler af hver Person, och icke efter voris Mening och sluttede Forpachtningsbref betale Consumptionen af alt, hvis hand indfører, lige ved andre Byens Indbyggere, hvorudofver icke alleniste Consumptions-Forpachteren sammesteds saa och den i Kolding vil frasige sig dette Aars Forpachtning, mens endochsaa gifvit Anledning til Hans grefflige Excellence Feldtherren och andre at giøre sig samme Dom nyttig, och prætenderer ei at vil gifve herefter af alle Vare, som de consumerer och indfører, mens ickon 3 Slettedaler for hver Person. Da, som det vil gifve en temmelig Irring i dette Aars Reglement och Afgang i

¹⁾ Tr.: Forordn. 1670—83, 86—93. ²⁾ S. T. Nr. 472. Jvfr. Christiansen, Bidrag til dansk Statshusholdnings Historie I, 366.

Militiens Qvanto, hafve vi vaaret foraarsaget dette Eders kongl. May. allerunderdanigst at gifve tilkiende, om alle de Anordninger, som Skatkammerit i deslige Tilfelde efter Forordningens Mening, saavit vi forstaar den, hafver giort baade i Mariboe, Kolding, Ottensee, Fridrichsborg, Sorøe och andre flere Steder, skal staa ved Magt heller och efter benefnte Dom gaa tilbage, hvorved Militien i deris tillagde Qvanto meget skulle miste. Vi indstille alting i allerstørste Underdanighed til Eders kongl. May. egen allernaadigste Resolution. Skatkammerit 24. Juli 1673.

Eders kongl. May. allerunderdanigste och tropligtigste Tienner.

H. Wind mp. Sten Hondorff. Hinrick Müller.

P. Scavenius. Friedrich Giese.

Samme Dag Kongebrev¹⁾, stilet til S. K., hvorved dette fik Ordre til at afgive Betænkning om en Memorial af 4. Juni fra Cornelius Lerche, Stiftamtmand over Laaland-Falster, og Biskop Niels Bang i Odense, hvori de klagede over Stiftets Kirkers Brøstfældighed og forskellige Urigtigheder i Kirkeregnskaberne samt stillede Forslag om at afhjælpe disse Forhold. Sagen behandlede først 23. Nov. 1674.

Samme Dag Kongebrev²⁾, stilet til samtlige Tilforordnede i S. K., hvorved dette fik Ordre til at afgive Betænkning om en Memorial (Nr. 332) af 29. Maj fra Henrik Rantzau, Stiftamtmand i Aarhus, om en bedre Ordning af gejstlige Skifter. — Rasmus Rasmussens Paaskrift meddeler »dette er allerede af Stats. Coll. och ved dend Domb, som falt for Høiesteret om gejstlige Skifter, expederit och til Ende bragt«.

332. *Memorial fra Henrik Rantzau 29. Maj 1673.*

Kopi i Reskripter til S. K.

Allernaadigste Arfveherre oc Koning.

Eftersom befindes stoer Urichtighed med de Geisliges Skifter i Kiøbstederne och paa Landet, naar nogen af dennem ved Døeden afgaar, som foraarsager icke allenne Trette och Vitløftighed, men endoch, at Børnenis Goeds blifver lang Tid henstaaende vergeløes, er derfor allerunderdannigst begierrendis, Eders kongl. May. allernaadigst

¹⁾ S. T. Nr. 473. ²⁾ S. T. Nr. 474.

ville befalle, at Borgemester och Raad i Kiøbstederne och Herridsfoegderne paa Landet, naar de derom af de Geislige, som forvalter Skifted, blifver ansøgt om Verger, at da de Verslige ere paa Skifted tilstede hafvendis med sig dennem, som verge skulle, saaledis at tilse, hvad dennem tilfalder, for hvilke de verge skulle, och dend verdslige Øfrighed at annamme Lodseddelen af Goedset, som er udlagt, och det Vergerne i Hender lefvere, och dersom da noget derudi af dem blifver forsømbt, da Provsten icke dertil at svare, men Vergerne, som ded annammer, at staa de Umyndige for deris Goets, ligesom forholdis med andre Børen i Kiøbstederne.

Och eftersom Bispen och jeg allerunderdannigst hafver supplicerit, at Eders kongl. May. allernaadigst ville bevilge, vi en vis och troe Mand motte beskicke och antage, som kunde giøre os tilbørlig Underretning om Kierkernis Tilstand, Indkombst, Beholdinger, Gield eller hvis Fauter med deris Administration kand vere begangen, med videre, da ere vi och allerunderdannigst Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befalling derpaa begierrendes, paa ded vi Eders kongl. Mayts. naadigste Befalling om Kierkernis Tilstand (saavel angaaende Biugningen som Indkombsten, Gelden och Beholdingen, och hvad til dessen Brøstfeldigheds Bekaastning behøfvis) allerunderdannigste Relation kunde giøre. Kiøbenhafn d. 29. Maji anno 1673.

Eders kongl. Mayts. allerunderd. Tienner

Henrich Rantzou mp.

17. Sept. Kongebrev¹⁾, stilet til S. K., hvorved dette fik Ordre til at afgive Betænkning om en Supplik fra de jydskse Købstæders Magistrater, hvori de beklagede sig over deres ringe Indkomster og stillede Forslag om Forbedring af disse.

23. Okt. Møde, sammenkaldt ved Kongebrev²⁾ af 21. Okt., stilet til S. K., hvorved dette fik Ordre til at afgive Betænkning om, hvorledes paa føjeligste Maade de nødvendige Midler kunde udfindes til Underholdning for Hæren, »eftersom Tilstanden udi disse besverlige Tider, nu alting rundt omkring os er udi Vaaben, udfordrer, at vi oc en Armée maa hafve paa Benene oc underholde«.

Ved Mødet var Hans Schack, Peter Reetz, Henrik Bjelke, J. Chr. Körbitz, Otto Powisch, Holger Vind, Klingenberg, Resen

¹⁾ S. T. Nr. 499. ²⁾ S. T. Nr. 558.

og Scavenius tilstede¹⁾. Votering (Nr. 333). Betænkning (Nr. 334), der foreslog Opkrævelsen af et nyt Kvartal af Hartkornsskatten. Regeringen fulgte dette Forslag og forhøjede endda Skatten²⁾.

333. *Votering i S. K. 23. Okt. 1673.*

P. II Bl. 86 f.

Feltherren: Arméen kand ikke hafve mindre til Underholding, end dend allerede hafver, hvorfor Bonden faar endnu at gifve en Kvartal.

Hr. Cancellor: Hand ser ikke anden Middel til at underholde dend Armée, som er paa Benene, hvilket vaar at ynske at kunde ske, end Bonden faar endnu at udgifve en Kvartal, eftersom Arméen høligen til Landsens Defension behøfvig i disse besverlige Tider.

Hertil sluttede sig *H. Bjelke* og *Scavenius*.

Hr. J. C. Körbitz: Det vaar at ynske, at mand kunde finde et andet Middel, mens som hand det ikke kand, følger hand Hr. Cancellers Mening.

Hr. O. Povisch: Arméen skal enten hafve Kvarter eller Penge, mens som Kvarter kand vel ikke ske i Majestetens egne Lande, da følger hand Hr. Cancellers Mening. Umuligt for Bonden saa lengere at udholde.

Hr. H. Wind: Folkene skal underholdis og det efter Hr. Cancellers Mening, mens imidlertid at foresla Majesteten, at der kunde findis andre Middeler, paa det Bonden kunde dog noget forskaanis og ikke gandske undergaa.

P. v. Klingenberg: Bonden er hart med Contributioner preserit; det vil derfor være besverligt at paalegge Bonden endnu en Kvartal. Saa lenge at Arméen staaer endnu, som dend staaer, da kand dend benøies med det, som dertil er tilforn beskikket. Skede der nogen Forandring derpaa, da kunde der nogen Middel findes. Kand det ikke andet være, saa følger hand de andres Mening.

Præs. Resen: Til Arméens Underholdning at dendne (!) Kvartal kunde continuere til Januar og ei videre, mens imidlertid at finde et andet Middel, eftersom det er Bonden umuligt paa saadan Manér lengere at contribuere.

¹⁾ P. II Bl. 86. ²⁾ Jvfr. Christiansen, Bidrag til dansk Statshusholdnings Historie I. 318.

334. *Betænkning af S. K. 23. Okt. 1673.*

Orig. og Konc. (med Peter Reetz' Haand)¹⁾ i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konning oc Herre.

Til at efterkomme i allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befaling angaaende Maaden, paa hvilken de nødvendige Midler kand findis baade til de Trouppers Underhold, som Eders kongl. May. allerede hafver til Holstein forskicked, saavel som oc til deris, som Eders kongl. May. endnu her i Provintzerne hafver tilbage oc disse besværlige Tider udkræfver at skal underholdis, indstillis til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution efterskrefne voris allerunderdanigste Betenkende.

Eftersom Eders kongl. May. icke udi disse besværlige Tider kand til sine Rigers oc Landis høinødig Forsvar undverre en behørig Militie, oc dend samme [icke] uden stedsvarende Underhold, ald dend Stund Nøden dets Continuation udkræfver, kand bestaa, saa synis os icke, at nogen giørligere Middel dertil kand findis, end at Contributionen paa hver Tønde Hartkorn endnu i nestkommende Kvartal saaledis forblifver, som dend udi denne Kvartal hafver vaarit, oc at samme Contribution, som inden sex Ugger efter Skattebrefvenis Publication ei kand indkomme, nu strax vorder paabudit, paa det Eders kongl. Mayts. Troupper, som til Holsten ere forskickede oc icke der kunde ved Credit lefve, ei skulde mangle Middel til Underhold nu til den 1. December, paa hvilken Tid den nestkommende Kvartal begynder at angaa. Och saasom enhvers Erfarenhed, som Jordegods eier, befinder saadan Besværlighed i dend allerede paabudne Contributions Erlangelse, at, om dend i efterkommende Kvartaler uformindsked skulde vedblifve, dend da icke skal staa til at faa, saa indstillis til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste Resolution, om oc hvad anden Middel i Fremtiden betenkis skulle til forbenæfnte Milities Underhold, end de hidintil formedelst Consumption oc Paaleg paa Hartkorn hafver vaarit brugelige. Raadstufven for Kiøbenhafns Slot den 23. Octobr. 1673.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste och troplichtigste Tiennere.

Hansz Graff von Schack. P. Reetz. H. Bieleke.

J. Chr. Kōrbitz mp. Otto Powisch mp. H. Wind mp.

Paul von Klingenberg. P. Resen. P. Scavenius.

¹⁾ Paaskrift: Af Hr. Cantzeler i Cantzeliet indskicket d. 24. October 1673, men om det renskrefne er samme Dag eller tilforn dateret, vides icke.

27. Okt.—10. Nov. 27. Okt. Møde, sammenkaldt ved to Kongebreve¹⁾ af 3. Sept., stilede til S. K. I det første af disse fik S. K. Ordre til at afgive Betænkning om en Række Forslag, der indeholdes i en Indberetning (Nr. 335) af 9. Aug. fra Ulr. Fr. Gyldenløve. Denne foreslog: 1) for at forhindre Mangel paa Mastetræer, at de, der fandtes i Skovene, skulde fredlyses; 2) at Vaabentinget, der plejede at holdes en Gang om Aaret, skulde ophæves, og at der i Stedet skulde udskrives en Mand af hvert Læg, som skulde skaffe sig Vaaben selv og i Stedet være fri for Arbejde; 3) at Officererne skulde udtages blandt de ældste Soldater; 4) at forskellige Indtægter skulde anvendes til Reparation af Kirkerne; 5) at den ubillige Bygsel, som Proprietærene tog af deres Bønder, skulde forbydes. Ved det andet Kongebrev fik S. K. Ordre til at overveje et Forslag om, at Kongen i disse vanskelige Tider vilde forbyde Jorddrotterne at tage Landgilde i Penge af deres Bønder og befale dem at nøjes med Landgilde in Natura. Det sidste behandledes dog først 16. Nov. 1674.

Ved Mødet var Hans Schack, Peter Reetz, Henrik Bjelke, J. Chr. Körbitz, Otto Powisch, Holger Vind, Enevold Parsberg, Chr. Skeel, Mogens Friis, Klingenberg, Resen og Scavenius tilstede. Kongebrevet blev oplæst. — 3. Nov. nyt Møde, hvor de samme undtagen E. Parsberg, Chr. Skeel og Scavenius var tilstede. — 10. Nov. nyt Møde, hvor H. Schack, P. Reetz, H. Bjelke, J. C. Körbitz, O. Powisch, H. Vind, Klingenberg og Scavenius var tilstede. Man forhandlede videre om Gyldenløves Forslag, især om Mastehugningen²⁾. Votering (Nr. 336). — Om Eftermiddagen samme Dag talte man om Straffen for ulovlig Mastehugning. Man vedtog, at de, der lod hugge forbudne Master, skulde i Forhold til dissers Størrelse i nogle Aar straffes paa Bremerholm. »Hellig, hvis Master Hans Maj. lod hugge, og naar de fremkom, da at de blef betalt efter Billighed«. Jvfr. 24.—26. Marts 1674.

Senere drøftede man det andet Forslag om Forandring af Vaabenting. Votering (Nr. 337). — De ikke tilstedeværende Med-

¹⁾ S. T. Nr. 475—76; et andet af Gyldenløves Forslag oversendtes samme Dag til Kammeret. ²⁾ P. II Bl. 87.

lemmer blev opfordrede til ligeledes at komme med deres Udtalelser om denne Post¹⁾. — Sagen synes dog senere at være helt indstillet.

335. *Indberetning fra Ulr. Fr. Gyldenløve 9. Aug. 1673.*

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 475—77.

Allernaadigste Herre oeg Konning.

Saasom jeg kom igen dend 3. Augusti fra Fredrikstad, fandt jeg for mig det Aggershusiske Regiment sambt Obriste Bilovs Compagnie til Hest oeg Capitain Arnolds Draguner, hvilke jeg efter Mynstringen exercerede, delendis dennem udi tvende Partier, oeg formerede en liden Bataille med fire Feldstycker paa hver Side. Om Natten loed jeg dennem campere for at exercere dennem anden Dagen igen. Om Middagen var jeg paa Provincial-Procureurens Brøllup, hvilket jeg, før Maaltidet halft var giort, kviterede oeg droeg op paa Slottet met Intention at ride til Troupperne, oeg siuntis mig, at der var noget, som dref mig met al Macht fast at gaa paa Slottet. Saasom jeg kom derop, stoed jeg i Vinduet oeg saae til Gammelbyen, hvor jeg hafde giort en Project til it Hospital til fattige oeg kvædste Soldater, blef jeg vaer en sort Røeg udaf Commendantens Hus, hvorpaa jeg raabte til Vachten, at de skulle se, hvad det var, oeg at advare Folkene icke at giøre saa stor en Ild; i det samme sloeg Luen igennem Taget. Jeg sprang hastig ned och loed fyre nogle Stycker, Trommen røre oeg klembte med Klockerne. Obristelieutenant Obits, som ellers commenderer i sin Oberstis Svagheit, var hos Regimentet, som stoed halfanden Kanonskud herfra. Slotscapitainen var i Byen, doeg kom Officererne snart op oeg Dragunerne oeg Soldatesqvæt løbendis, mens der var ingen Redning paa de 4 Huse, som vare alle af Træ oeg i Kvadrat, af hvilke det ene var Commendantens Vaanhus, det andet Bager- oeg Brøggerhus, i de to var Proviant, Kurlands Rug oeg Materialier; der staaer endnu it Hus imellem Slottet, separeret 15 Alen fra de, som brendte, half af Sten, hvor jeg satte 400 Mand til at conservere det formedelst idelig Gyding af Vand. Mens Luen af de brendende Huse var saa stoer oeg grum, at dend brendte Folkene deris Kleder oeg Haar fra Livfet. Mens saasom Mengde af Officererne saavel som Knechte gjorde, at de greb det an met Moed paanye oeg sprang op paa

¹⁾ P. II Bl. 88.

Taget, oeg Lycken var, at Vinden, som stod i Begyndelsen paa Slottet, sig vende oeg gaf Folket, som strefvede med det nærmeste Hus, nogen Luft, oeg Ilden, som alt adskillige Gange hafde antend det nærmeste Hus, ved continuerlig Vandgyden afverget, saa hafde Slottet oeg Krudtaarnet staaen stoer Fare, hvorføre der atter stoed 200 Mand paa dend øfverste Festning til at tage imoed. Dersom Regimentet til al Lycke icke hafde veret saa nær, hafde der ingen Redning været enten for Slottet eller for Byen, oeg maa jeg bekiende aldrig at hafve set Folk at gaa saa i Ilden som disse Soldater, serdelis en Partie af Dragunerne, som gik ind i Ilden oeg toeg de brendendis oeg gloendis Bielker oeg Tømmerstocke under Armene oeg slebte dennem ud, saa mand skulle sige, at de løb til at hente Bytte udaf Flammen. Der var oeg ald Ild fløien ud i Byen paa toe Steder, mens Gud gaf, at saasom det var om Dagen, blef det demped. Heden var saa gruelig stoer, oeg Folkene saa tørstige, at toe af dennem drak sig ihiel, oeg mange forbrendte baade Fødder oeg Hender, hvilket icke var at forundre, fordi de løb til Ilden som Enderne til Vandet, oeg særlig fordi jeg stod derhos oeg gaf Penge til de, som vaagede sig mest, da ville dend ene beté sin Resolution mere end dend anden. Mand kand icke faa at vide, hvoraf dend Ild er kommen. Udi Com-mendantens Hus var ickon hans Kone oeg en gammel Pige, oeg siger icke at hafve haft nogen Ild, mens en half Time, førend det brendte, var tvende Mend udi Provianthuset, hvor nestved Commendanten hafde liggendis it Par Læs Høe, oeg at de samme Karle, som hendte nogen Rug, skulle hafve drucken Tobak oeg antend nogen Halm, som laae udenpaa Galleriet; Eders kongl. May. doeg, Gud ske Lof, uden hvad dend gamle kurlandske Rug oeg Husene i sig self kand vere, ved jeg icke at hafve mist mange Materialier.

Jeg hafver ellers allerunderdanigst bekommen Eders kongl. Mayts. naadigste Ordre af dend 1. Augusti, hvorudi mig befallis at tilgifve, at de udi Fredrikstads Bye maa bygge af Træ indenudi deris Gaardsrum, saa skal saadant allerunderdanigst efterkommis. Imidlertid er det min Skyldighed Eders kongl. May. de deraf kommende Inconvenientier at foredrage. 1) Naar dennem frigifvis Træhuse bag deris Gaardeplats at opbygge, skal de lade det saa henstaae oeg under Forvending af Mangel af Middel oeg ellers aldrig bygge noget videre af Sten. 2) Naar de saa hafver bygt, oeg de det igen skulde bortrifve, kand mand aldrig bringe dennem dertil, oeg presserer mand dennem dertil, saa ere der hundrede Lamentationer, saa siunis mig

underdanigst best at vere engang for alle dennem saadant at forbiude, paa det de icke skal giøre dobbel Bekostning, oeg er det vist nok, at grundmurede Huse kommer icke $\frac{1}{4}$ eller udi høieste $\frac{1}{3}$ Part mere at koste end de af Træ, mens Consuetudo siunis at vere altera Natura. 3) Naar en permitteris at bygge af Træ, skal alle de andre følge hannem oeg icke it eniste Hus blifve opmuret. 4) Dersom nogle faa bygde af Sten, oeg disse andre Træhuse herefter blefve bestaaendis, da hafver de første Aarsage sig at beklage, fordi de af Træ gjør de andre usikre. 5) Saasom Mesteparten af de beste Borgerhuse dieris Kieldere ere af Sten oeg staar igen, saa hafde jeg dennem bevilget paa Eders ko. Ma. naadigste Behaug, at de maatte giøre Tag oeg Vaaninger ofver samme deris Kieldere met Deler oeg Planker, mens icke opsette Huse af stort Tømmer oeg Bolverk, fordi det var dobbelt Bekostning, oeg aldrig var man god for at bringe dennem til (uden med Gevalt) at bryde det neder, som de engang hafver bygt. 6) Considererer mand, at dersom noget fiendtlig paakom, Garnisonen kunde hafve Tag oeg Skiul, saa svaris allerunderdanigst, at der er endnu saa meget Tag oeg kand giøris mere met Lechter oeg Brædder ofver Kielderne, at it Regiment derudi kand logere. 7) Lader mand til, at de Betlere, som vil kaldis Borgere, maa bygge deris Hytter op igen som tilforn, hafver ingen anden Capital end it Geslep af Kone oeg nøgne Børn, saa hafver mand en stor Allarm, naar de skal fløtte igen, oeg kommer der nogen Beleiring paa, saa duer de hverken til at verge sig, mens consumerer med deris Anhang de Vivres, som kunde vere udi Byen, hvorføre jeg alle dennem, som icke hafde 200 Dalers Formue, hafver ladet udvise Platse at bygge under Isegran. Fantis der nu nogle dychtige Folk iblant, naar noget paakom, kunde mand drage dennem ind udi Byen oeg lade det udychtige Geslep blifve derude. 8) Kommer der Ildløs i Træhusene, saa er der ingen Redning, hvilket sig noksom hafver teed ved Halden, Skeen, Fredrikstad (hvor der stoed ofver 2000 Mand, Borgere oeg Soldater), oeg nu dette sidste Exempel her ved Aggershus. Eders kongl. Mayts. naadigste Ordre demper alle mine Raisons, hvilken jeg allerunderdanigst skal efterlefve, med mindre mig ved første Post anderledis befallis.

Saasom Eders kongl. May. hafver sig naadigst ladet behage, at jeg maatte projectere, hvorledis it Hospital til gamle oeg udi Eders kongl. May. Tieneste lemleste Soldater kunde anrettis, saa vil jeg med første min allerunderd. Memorial derom indsende.

Hvorledis en skotsk Kaper met 70 Mand oeg 12 Stycker under Fleckerøe hafver antastet et Eders ko. Ma. Undersaatters Skibe, det sidste sig salveret oeg Kaperen fangen oeg arresteret, kand af hosfølgende Oberste Krag's Relation fornemmis, oeg eftersom Vinden nu staaer god, formoder jeg, at Eders ko. Ma. Fregatte Haffruen skal alt met de udskrefne Folk oeg bemelte Kaper vere ankommen, saa oeg Dend flyendis Hiort med hans indehafvende Folk.

Eders kongl. Mayts. Kaaber, som er endnu udi Trundhiem, tør jeg icke hazardere at lade indskibe, førend der gaar sicker Leilighed, eller oeg Eders ko. May. expresse Ordre, eller om jeg noget Skibe-rom paa Eders ko. Ma. Bekostning indtil Bergen maa armere, saa at det kand vere sicker for en Kaper.

Jeg er nu i Verk at lade krone en Partie gode Master, som staaer endnu paa Roden, paa det de icke alle skal borthuggis, som er sked tilforn. Hellers maa Eders ko. Ma. met Tiden hente Master udi andre Lande. Derfor var det hel got, at der blef opsat en Ordre, at de Master oeg Skoufve paa Eders ko. Ma. Vegne blefve kronede eller fredlyste, intet derudi huggis skulle under Straf for de, som hug, at miste deris Haand, oeg Bønderne i neste Gield, dersom de det icke aabenbarede, at bøde hver 9 eller 10 Rixdr.

Saasom til Dato, allernaadigste Herre oeg Konge, det hafver veret sædvanligt her udi Riget, at Fogden holder aarlig en Gang almindelig Vaabenting i dend Henseende, naar noget paakom, de da kunde maintenere en eller anden af Passerne, saa befinder jeg, at samme Anstalt er ickun at giøre en Confluxion af mange Nafne oeg intet i Gierningen; dend ene er lemster, dend anden gammel, dend ene hafver en Stok af en Bysse, dend anden it Stycke af en Halfmaane eller Morgenstjerne; tilmed er at considerere, at naar Mand for Mand skal opbydis, er det en stoer Bekostning oeg Tidspilde for Almuen baade udi Jordens Dyrkelse saavel som Næring oeg Brug. Om Eders kongl. May. naadigst maatte behage, at jeg paa Eders ko. Ma. videre allernaadigste Ratification lod anordne, at af hver Soldaterlæg eller tvende fulde Gaarder skulle enrolleris eller noteris i de Fogderier, hvor Mengde af Folk findis, 2 oeg i de andre 1 dychtig Karl oeg helst de, som tilforn alt hafver tient, at de samme kunde være beværet oeg parat, naar noget paakom, hvortil mand nogenlunde kunde slaae sin Lid, oeg dend gandske Almue hafde icke Behof at gaa fra deris Hus oeg Hiem. Jeg regner, at det kunde

beløbe til 11 à 12000 Mand, hvilke mand kunde forsikre, at de i Fredstid til intet Arbeide eller noget skulle brugis, allene at forskaaffe sig got Gevær, enten Musqveter, Snaphaner eller halfve Piquer, at møde to Gange om Aaret compagnievis paa Mønstring i Steden for Vaabenting, oeg Fogden at vere deris Capitain, Lieutenanten at udvelgis af en af de eldste oeg beste Soldater, som hafde tient iblant dennem, oeg gifve hannem fri for Skat, som kand beløbe sig til 6 à 7 Rixdr. 3 Corporaler och 3 Serganter, hver en half Gaards Skat, som kunde ungefer vere 3 Daller, oeg udi alt Eders kongl. Ma. icke mere end 1000 Rixdr. i det hele Rige at afgaa. Naar disse Folk saaledis vare i nogen god Stand, kunde mand desto bedre i Feide-Tider med de Udskrefne agere oeg disse met nogle erfarne Officerer besette oeg gifve dennem Passerne at bevare.

Forespørgis end ydermere allerunderdanigst, at eftersom Rostienesten udi Danmark allernaadigst er paabudet, om Eders kongl. May. naadigst for fornøden erachter, at Rostienesten tillige her udi Riget skal opbiudis, hvorom jeg underdanigst Eders kongl. Mayts. allernaadigste Villie ervarter. Aggerhus dend 9. Augusti 1673.

Stetse forblifvendes Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste
troe oc pligtskyldigste Tiener

V. F. Guldenlew.

Postscriptum.

Saasom jeg nu met denne Post hafver bekommet Eders kongl. Ma. allernaadigste Befalling, at Kierkerne her udi Aggershus Stift herefter skal vere fri oeg forskaanede for dend Daler af hver Hofvitkierke oeg Annex en half Daler, som Stichtskrifveren her udi Stiftet hafver forhen ført til Regenskab udi 6 Aars Tid oeg jeg til Trefoldigheds Kierke transporteret, da begierrer jeg underdanigst Eders kongl. Ma. naadigste Villie at vide, om paa lige Maade udi de 3 andre Stifter her udi Riget skal forholdis, oeg Kierkerne derfor vere fri oeg forskaanede, oeg ellers, saasom jeg mig om Kierkernis Beskaffenhed her udi Landet hafver erkundiget, befindis en stoer Del deraf at vere hel brøstfeldige, oeg deris egne Middeler oeg Indkomst ei til deris Reparation at tilstrecke. Om det derfor allernaadigst maatte behage Eders ko. Ma., at af saadanne forarmede Kierker, som staar paa Fald, oeg Almuen daglig om Reparation supplicerer, deris Indkomst, Bispens Cathedricum, Bispeenkernis Benaadings-

penge, Studiiskatten, Provfsternis oeg Stiftsskrifverniss Løn met Regenskabspengene ei at maatte udgifvis, førend samme Kierker dermed oeg ved dend øfrige Indkomme blefve reparerede, oeg Kierkerne kunde aflegge dend Gield, som de til andre ere skyldige.

Bønderne i Almindelighed væmodig oeg allerunderdanigst supplicerer om dend Forhøielse Skat, som de for Annis 63. 64. 65. 66 oeg 67 skal udgifve, at maatte vere befriet for, hvilket uden deris total Ruin icke af dennem kand udsøgis eller bekommis, efterdi mange kommer til at betalle 10, 15, 20 oeg mere Rixdr. Fogderne hafver heller icke kundet forstaae de mørke Skattebrefve, meget mindre Bonden; hafde de det dend Tid efterhaanden betalt, hafde de nogenledis kundet set at hielpe sig, mens nu paa engang er det umuligt, oeg skal det efterhaanden indkrefvis, saa kommer Skatterne, som nu ere under it reducerede, igen i Confusion, oeg Bunden confunderis oeg ved icke, hvad hand skal gifve eller icke.

2) Var det hel got, at Eders ko. Ma. Skatkammer fik Ordre at sette Korntienderne paa en vis Penge, baade i gode oeg onde Aaringer, paa det Bonden viste, hvad hand skulle gifve til at vere al Tribulatz, som dennem i slig Fald tilføiis, foruden, nemlig at kiøre Kornet for Fogden eller Forpachteren til Kiøbstedet, som er ofte 20 à 30 Mile derfra. Somme Tid siger de dennem først til, naar Vinterforet er oplagen, saa maa de gifve dobbelt Penge etc.

3) Omb der kunde findis it Middel at forhindre de store oeg ubillige Bøxler, Føring, Ferskmad, Kiendelser oeg Arbeidspenge, som Proprietarierne eller Landdrotterne tage, fordi, naar de bøxle, gifver de eller udlofver saa mange Penge, at de ei ere god for derefter at skatte oeg holde Gaarden vedlige. Mand kunde sige: hvorføre tage de Gaard, dersom de ere saa ubillige oeg tage saa meget? Hvertil underdanigst svaris, at Bønderne i dette Rige estimerer oeg elsker saa meget deris Fæderneland, at de formener ingen bedre at vere i Verden, serdelis de til Fields, hvilket dersom ei dennem saa sterkt udi Naturen var indplanted, ville der vist blifve faa i Landet. Naar nu en er forarmet eller jaget fra Gaarden, saa kommer strax en anden oeg presenterer sig igen, fordi deris summum Bonum formene de at bestaae udi at bruge Jord. Naar Bunden nu er ruineret, saa formaaer hand intet at skatte til Eders kongl. May. helst i Krigstide, oeg Soldaterne kand ingen Udredning faa af dennem, saa blifver dend ene desperat oeg dend anden uvillig.

4) At det uvisse herefter, dersom det auctioneris, icke maatte forpachtis til Fogderne, fordi de dermed udsuer Almuen, efterdi de ere baade Anklagere oeg Dommere. Aggershus dend 9. Aug. 1673.

Eders kongl. Mts. allerunderdanigste troepligtigste Tiener
V. F. Guldenlew.

336. *Votering i S. K. 10. Nov. 1673.*

P. II Bl. 87 f.

Felth[erren]: Blifver ved dend Forretning, som allerede om Master er giort, paa det Landet kand hafve og beholde sin Næring, dog saavit det icke strider imod de Tractater med Engeland og Frankerig.

Hr. Cantzeler: Blifver og ved dend Commission, som tilforn er giort om Masters Huggelse, hvorudi alting vel er observert, dog at Commissionen blef giort til en Forordning, at dend kunde publiceris.

Hertil sluttede sig *O. Powisch*.

Rigens Admiral: Er icke raadeligt at giøre nogen Forandring i denne Tid, dog at et Sted blef udset, Hans Maiestet kunde blifve tilkiøbt, hvor Master kunde sparis.

Rigens Marskalk: Blifver ved den Forretning, som anno 70 er sket.

Hr. H. Wind: Var vel best, Hans Mai. lod sig tilforhandle nogle Skofve, hvor Master kunde tagis, mens hvor er Middeler dertil? Er best, ingen Forandring sker, og at enhver giør sig sit nøttig og selger til Kongens Nøtte og Handelens Fortsettelse.

Hr. E. Parsberg:

Grev Friis: Kand det findis, at Folk har faat Skofve til Udleg, hvorudi er stor Skovhug og Mastehug, kunde det vel considereris, og da vel Master reserveris for Hans Mai., saa og, at det forbiudis at huggis paa geistlig og Laugmends Gods.

Hertil sluttede sig *Scavenius*.

Hr. Klingenberg: Blifver i Mening, at mand følger Toldrullen og allerede giorte Forordning, dog at et Par Steder blef forbeholden for H. Mai., hvor Master kunde huggis.

P. Resen: Som Hr. Cantzeler, dog vilde Hans Maiestet tilforhandle sig nogle Skofve, var det best.

337. *Votering i S. K. 10. Nov. 1673.*

P. II Bl. 88.

Hr. Feltherre: Statholderens Forslag er meget got¹⁾, og at der strax burde at gøres Anstalt derom, at denne Enrøllering skede.

Hr. Cantzeler: Conformerer sig efter de flestes Mening.

Rigens Admiral: Denne Enrøllering skulde maaske føre det hele Land i Frygt og jage en Hob udaf Landet, eftersom dend skulde holdes for en nye Udskrifning oc hellis farligt at røre ved i Fredstid.

Rigens Marskalk: Statholderens Intention og Forslag er meget god, saafrembt det saaledis kunde iverksettis, om Bonden icke skulle tage det for et Gravamen, som er ment for en Lettelse.

Hr. Otto Povisk: Dette er vanskeligt at røre ved, dog i alting som Rigens Marskalk.

Hr. Gref Friis: Statholderens Forslag er meget lovlig, allene at det Temperament kunde findis ved denne Enrøllering, at Bonden icke skulde antage det for et Gravamen, som er ment for en Lettelse, hvilket Hans høie Excell. ellers best kand observere, saasom mest practicable til H. Maits. Tieniste.

Præs. Resen: Statholderens Forslag meget lovlig, kand det ickun vel settis i Verk, hvilket icke tviflis paa, Hans høie Excellence noksom ved at gjøre paa dend Maade, at Landet [ikke] skal holde det for et Gravamen, som er ment til et Levamen.

P. Scavenius: Vaabenting kand noksom afskaffis, og denne Enrøllering settis i Brug.

De, som icke var tilstede af Stats Collegium, blefve af de nærverende requirerede i lige Maade at gifve deris Mening om denne Post.

12. Nov.—1. Dec. 12. Nov. Møde, sammenkaldt ved Kongebrev²⁾ af 31. Okt., stilet til S. K., hvorved dette fik Ordre til at gennemgaa et Forslag (Nr. 338) fra Kammerkollegiet om en ny Konsumptionsforordning for Aar 1674. Ved Mødet blev Kongebrevet oplæst.

17. Nov. nyt Møde, hvor Hans Schack, Peter Reetz, Henrik Bjelke, J. C. Körbitz, Otto Powisch, Klingenberg og Resen

¹⁾ Opr. stod herefter: i Krigstid, mens siunis vel delicat at røre ved i Fredstid. ²⁾ S. T. Nr. 580.

samt senere Mogens Friis, Scavenius og Enevold Parsberg var tilstede. Kammerets Forslag blev gennemgaaet. Om Eftermiddagen samme Dag nyt Møde, hvor de samme med Undtagelse af Mogens Friis var tilstede. Gennemgangen fortsattes¹⁾, og Kammerets Forslag blev stærkt ændret. Betænkning (Nr. 339) med Dato 1. Dec. Denne Betænkning udgik med nogle Ændringer som Forordning²⁾ 6. Dec.

338. *Kammerkollegiets Projekt til Konsumptionsforordning.*
[Okt. 1673.]

Orig. med Rettelser af Peter Reetz, hvorved det bliver Konc. til Nr. 339, i S. K.'s Arkiv.

C. V giøre alle vitterligt, at eftersom [*etc. som Forordn. 1670—83, 206 L. 9 til 207 L. 14 med faa Forandringer*].

^{a)} De Amtmænd oc Ambtsbetiente, som boer i Kiøbstederne, saa oc de, som residerer enten paa voris Slotter, Gaarder eller Lysthuse eller oc paa andere Sæde- eller Aufsgaarder, som enten ligger i eller ved Kiøbstederne, oc tilforen ei hafver haft anden Kiørsel til samme Gaarder end igiennem Byernis Porte oc Bomme, de skulle for ald Underslef at forekomme uden ald Exception betale deris Consumption i Portene for hvis, som til saadanne Gaarder indføris eller der consumeris, lige ved andere samme Stæders Indbøggere.

I lige Maade skal af alle Sæde- oc Afsgaarder paa Landet, som en eller anden, af hvad Stand de oc vere maa, eie eller tilhøre, enten de hafver Bønder ved samme Afsgaarder eller ei, oc icke svarer med nogen Landgild eller Afgift til andere, af hver Person, som i saadan Familie eller Husholding findes, saavel som af Hestene, betales lige saa meget oc paa samme Vilkor, som om Amtmændene paa Landet sagt er. Dog ere de adelige Personner, som boer paa Bøndergaarder, hvoraf Matriculskat gifvis, fri for Consumptionen. Hvis oc nogen Proprietarius icke self paa saadanne Sæde- eller Aufsgaarder residerer, mens holder vise Personner, som enten Aflingen drifver eller oc Kveg^h hafver forpachtet, eller andre Folk, som saadan Sted enten kunde hafve leiet eller forpachtet, da de, som paa saadan Frigaarde boer, uden nogen Exception efter ofvenbemelte Taxt Consumptionspengene af hver Person, i deris Familie eller Husholding

¹⁾ P. II Bl. 88—89.

²⁾ Tr.: Forordn. 1670—83, 206—28.

findes, saavel som Hestene at betalle oc derfor ei nogen Afkortning i deris Contracter prætendere ^{a)}).

Alle militaire Personer [*etc. som Forordn. 207 L. 2 f. n. til 210 L. 10j.*]

^{b)}Saadanne Mandtaller skal, som forremelt, gelde hver for et halft Aar, det første at angaa 1. Januarii oc det andet den 1. Julii, dog Consumptionen derefter til forskrefne 4 Kvartaler at opbergis, mens Folkeskatten ickun til forbemelte tvende Terminer ^{b)}).

4. I lige Maade skal enhver Proprietarius [*etc. som Forordn. 210 L. 11 til 211 L. 18j.*]

^{c)}Findes nogen Ambtmænd eller Ambtskrifvere herudi nachlesig, ville vi saadant hos dennem lade søge ^{c)}).

8. Skulle imod Forhaabning [*etc. som Forordn. 211 L. 19 til L. 7 f. n.j.*]

IV.

^{d)}Om Kroerne oc Vertshusene paa Landet.

Kroerne belangende, da skulle alle de ordinarie af os privilegerede paa Landeveiene beliggende Kroer oc Vertshuse tilladis imod en billig Summa for Consumptionen herefter uden al Forhindring saa meged Øl, Brendevin oc anden Drik, som hver for sig udi Vertshusene kand consummere, at brygge, blende oc brende, dog ei noged uden Huset til nogen, ihvo det oc vere kand, deraf at selge enten i lidet eller stort Fustagie. Forser sig nogen derimod, da at hafve forbrut alle sine Privilegier oc derforuden bøde til Angifveren et halft hundrede Rixdaller, som hannem uden Ophold strax skal betales under Arrest paa hans Person, eftersom vi saadan Handel alleneste vore Kjøbsteder vil hafve forunt. Maaden, hvorledes Consumptionen af alle de privilegerede Kroer oc Vertshuse skal erlægges, saa skulle alle saadanne Verter her i Siælland dennem paa voris Skatkammer paa dend bestemte Tid angifve oc der med voris Forordnede i Kammer-Collegio om it vist Quantum for deris Consumption at betale accordere, mens de udi Fyn, Jydland, Laaland oc Falster hos enhver Steds Amtmand, som med enhver skal accordere, slutte oc voris Interesse efter enhver Steds Beskafenhed forsvarligen søge oc derom

^{a-a)} Hele dette Stykke er overstreget af Peter Reetz, der har skrevet paa: »Indfør is dette Sted det som i forrige Forordning, i lige Maade oc, at skulde sig nogen herimod forse med nogen Underslef at begaa, da at straffis.« — I Stedet for det overstregede har han tilføjet den Text, der gik over i den trykte Forordning.

^{b-b)} Senere overstreget. ^{c-c)} Senere overstreget.

paa voris Skatkammer strax indlevere Richtighed. Understaar sig nogen Vert noget enten at brygge eller handle, førend hand hafver accorderit oc om noget vist sluttet, daa skal hand hafve forbrut 100 Rixdaller til Straf, som imellum Angifveren oc Ambtsbetienterne skal deles.

Alle andre Kroemend, som enten paa voris eget Goeds af voris Ambtmænd eller af andre voris kiere oc troe Undersaatter paa deris Goeds andordnes, skulle vere tiltengt deris Øl, Brendevin oc drickende Vaare i Kiøbstederne at kiøbe. Fordrister sig nogen til saadant sielf at brøgge, blende eller brende lade, da at hafve forbrut Brøgger-Redskabet oc strafis paa 10 Rixdr. Straf, som til Angifveren skal betales, dog hermed ei ment, om nogen ældgammel Kroe oc Vertshus paa de ordinarie Landeveie skulle findes oc nogen af voris kiere oc troe Undersaatter tilhøre, at de joe niuder samme Frihed som de tilforne bemelte af os privilegerede Kroer oc Vertshuse.

Oc paa det at enhver des bedre kand kiende sig forpflichtet at hindre ald Uorden, som herved af en oc anden motvillig kand forsaarsagis, ville vi af kongelig Gunst oc Naade tillade, at ethvert Herskab, som saadanne paa Landveien liggende Kroer eie, med Verten sielf maa accordere oc deraf Consumptionen oc Rettigheden niude uden nogen Tiltale af voris Ambtmænd, Ambtsbetiente oc alle andre, hvorimod de skal vere forpflichtet samme Kroer oc Vertshuse saaledis at indrette, at dend Reisende uden Klage for en billig Betaling kand accomoderis, oc at Verten herimod ei handler, ei heller noget drickende Vare uden Huset afhender enten i liden eller stor Fustagie, saafrembt de icke ville hafve saadanne Privilegier forbrugt oc derforuden bøde 100 Rixdaller til Straf.

Oc som vi allernaadigst hafver for got befunden, at alle Kroemend, de privilegerede Kroer undtagen, som boer paa toe Mille nær Kiøbenhafn, sig efter de Stadden meddelte Privilegier med deris Øl oc Brendevin der oc ingen anden Steds at hente oc kiøbe skulle forholde, saa skulle alle Kroemendene i samme Destrigt sig derefter ubrødeligen rette oc forholde oc ei efter denne Dag noget Øl eller Brendevin enten udi deris egen Huse eller andensteds at brøgge eller brende eller oc noged Brøgger- eller Brendevinsredskab i deris Huse hafve under Redskabets Forbrydelse oc derforuden tiuge Rixdr. Straf.

I lige Maader ville vi oc allernaadigst, at alle andre Kiøbsteder skal niude efter hver Steds Leilighed oc Situation en vise Frihed oc

District, i hvilken enhver Steds Øfrighed oc Consumptions-Forvalteren skal hafve Tilsium, at alt Landprangerie afskafes, oc derofver ubrødeligen holde, at alle de derudi befindende Kroemend deris drickende Vaare i Kiøbstederne kiøbe oc handle, oc paa det ald Underslef derved kand forrekomes, saa skal enhver Steds Consumptions-Forvaltere hafve sit sær Brende efter Stadens Merke, hvormed de Fustagier skal brenedes, som til Kroemendens Drickevare skal forbruges ^d).

V.

Om Consumptionen i Kiøbstederne oc des Betienning.

e) Hvis Vaare, som føris igiennem en eller anden Kiøbsted oc icke der forblifver, deraf skal ingen Consumption fordres eller gifvis, men de skulle uden Molest eller Ophold fri igiennem passere, dog at derved ingen Underslef begaaes. Skulle oc nogen befindes af saadanne Vare noget at selge eller forhandle oc ei deraf tilforne Consumptionen betale eller oc derfor strax, førend hand igien udkjører, hos Consumptions-Forvalteren clarere, men findes nachlessig oc siden ertappes, da skal hand betalle treidobbelt oc vere i Arrest med, hvis hand hafver med at fare, indtil hand rigtigen hafver betalet som forbemelt ^e).

f) Dersom nogen Kiøb- eller Handelsmand nogen Partie Vare, som kand regnis til hel eller half Skippund eller Lest oc derofver, mens ei ringere, enten fra Landet eller oc til Vands indfører ^f) oc det igien [*etc. som Forordn. 212 L. 6 f. n. til 213 L. 9 afskaffes*] ^g) undtagen hvis de islandiske Participanters Octroy oc voris dennem naadigste gifne Bref dennem bevilger ^g).

Alle de, som nogle Vaare [*etc. som Forordn. 213 L. 10 til 214 L. 13 f. n. med faa Afvigelser* ^h)].

i) Oc eftersom adskillige Consumptions-Forvaltere ved deris Memorialer hafver andraget, hvorledis stoer Undersleb af en oc anden med Consumptionens urichtige Erleggelse skal begaaes, særdelis med Maa-lingen, saa skal det hermed vere dennem tillat for at komme under

^{d-d}) Overstreget af Peter Reetz, der i Stedet har skrevet den Text, der gik over i den trykte Forordning.

^{e-e}) Overstreget af Peter Reetz, der i Stedet har skrevet: »Denne Periodus blifver Ord fra [Ord] saaledis, som dend i forrige Consumptions 2. Artikel staar, oc derfor skal dend her indførís.«

^{f-f}) Overstreget af Peter Reetz, der i Stedet har indført den senere trykte Text. ^{g-g}) Overstreget.

^h) Stykke 5 (De, som Forprang etc.) er tilføjet af P. Reetz.

Veie med dennem, som slig Underslef begaaer, at de ved Aareds Udgang, naar de af deris Bøgger fornemmer, enten at en eller anden, ihvo hand oc være maa, skulle ingen Seddel taget paa at maale noget til sin Husholding heller Handtering oc dog self hafver brygget oc baget, heller oc Aaret igiennem saa ringe Del angifvet, at det handgribelig deraf erfaris kand, urichtig at være tilgaaet, maa forspørge sig i Mindelighed hos samme Personner oc derpaa tage deris skriftelige Erklæringer, som de herofver strax skulle forskicke, at vi deraf kunde kiende de Personers Intention til os oc det gemene Beste oc en tienlig Andordning derom siden at lade giøre.

Consumptions-Forvalterne oc des Betiente skulle med al Finlighed enhver beegne oc enhver efter Ordenen, som hand ankommer, expedere. Ofvenbemelte Toldseddel skal af Consumptions-Forvalteren eller hans Fuldmægtige uden nogen Skrifverpenge gifvis dennem dobbelt, som noget indfører, enten Consumption lidet eller meget importerer, begge ens nummerede, lydende stækvis paa altⁱ) [*etc. som Forord. 215 L. 10 til 216 L. 3* forsvare].

j) Findes nogen, som sig herimod af Motvillighed skulle forse, saa Consumptions-Forvalteren for slig deris Forseelse skulle komme i Trætte oc Pengespilde, oc saadan deris Domb for høiere Ret skulle gaa dennem under Øinen oc blifve machtelses kient, da ville vi, at ei alleneste de, som Underslef begaaed hafver, efter denne Forordning skulle strafes, men endoc Magistraten eller Byefogden, som med deris vrang Dom hafver foraarsaget saadan Vitløftighed, at stande os derfor til Rette oc at bøde Consumptions-Forvalteren 100 Rdr. til Straf for hver Gang, de saadant begaaer^j).

Oc paa det ingen Restantz [*etc. som Forordn. 216 L. 4 med ubetydelige Ændringer til 220 L. 16*].

k) For hvert Kort skal foruden Tolden betallis til Consumption en Mark danske, oc skal alle Toldere eller Consumptions-Forvaltere, hvor Consumptionen er forpachtet, hver Kort med et lidet sær Segel besegle, oc hvor nogen selger Kort efter denne Dag, som icke saaledis ere forseglede, den skal gifve hundrede Rixdaller til Straf, naar hand dermed antrefis^k).

i—i) Hele Stykket er gennemrettet af Peter Reetz, hvis nye Text er trykt i Forordningen.

j—j) Overstreget af Peter Reetz, der i Stedet har tilføjet: »oc stande il Rette, om de sig herimod forser«.

k—k) Overstreget.

l) Oc som en stor Del af Kalfve, Svin, Lam, Høns oc Gies aarliggen tilleges i Kiøbstederne, hvoraf ingen Consumption i Portene kand hafvis, da skal alt saadant tillagde Kveg hver Aar ved Mickelsdags Tider eller før, saasom enhver Consumptions-Forvalter det for voris Interessis Befordring for got befinder, angifvis oc deraf, saavit tillagt er oc ei til andere Steder til at selge henførís, Consumptionen strax betales under Straf af Confiscation^{l)}).

Naar Consumptionen [etc. som Forordn. 220 L. 6 f. n. til L. 1 f. n.]

m) Oc som vi erfarer, at efterskrefne Byer, nemblig Hillerøed, Skanderup, Nibe, Løkstøer, Sundbye, Fladstrand oc Rødbye, mere end Bondenæring oc Afling hafver, da skulle de lige ved andre Kiøbsteder gifve Consumption. Hvorimod vi oc allernaadigst vil bevilge oc tillade, at de, som i saadan Steder boer oc Consumption betaler, lige ved andre Borgere deris Næring oc Kiøbmandskab maa drifve oc bruge, saasom de best ved oc kand, uforment i alle Maader, dog dennem ubrødeligen epter voris Toldordinance med Ind- oc Udskibningen saa oc Fortoldningen at rette^{m)}).

VI.

Om Maalverket i Kiøbstederne [etc. som Forordn. 221 L. 6 til L. 5 f. n. Rigsdaler].

n) som Halfparten til Consumptions-Forvalteren oc Halfpart til Magistraten skal vere forfaldenⁿ⁾).

De Møller [etc. som Forordn. 221 L. 1 f. n. til 222 L. 5].

o) Saa oc hvis Hestemøller, som i Brøggerlauget her i voris Residentz-Stad Kiøbenhafn findes, hvilke vi dennem efter deris allerunderdanigste Ansøgning til deris Brug hafver bevilget, dog med slig Condition, at de efter den forfattede Taxt rigtig angifver, hvis de derpaa lader maale oc forbruger; skulle ved Consumptions-Be-tienterne anderledis fornemmis, oc nogen derofver ertappes endten at hafve begynt at male eller brøgge noget, det vere sig lidet eller meget, førend hand rigtig angifved oc Consumptionen rigtig betalt

1-1) Overstreget af P. Reetz, der i Stedet har skrevet: »Dend IV. Punkt i forrige Consumptions-Forordning indførís i Steden for denne Punkt, som er stregit for«.

m-m) Overstreget af P. Reetz, der i Stedet har skrevet: »Udi Steden for denne forestregit Punkt indførís dend sidste Periodus i forrige Consumptions-Forordning«.

n-n) Overstreget af P. Reetz og erstattet med den Text, der optoges i Forordn.

hafver, da ei alleneste at bøde hundrede Rixdaler til Straf, men enda Hestemøllen strax at nedbrydes, cassis og aldrig tilstedes nogen igien at opbygge, hvilked vi ubrødeligen vil hafve forholdet °).

Alle Møllere [etc. som Forordn. 222 L. 6 til 228 med ubetydelige Ændringer] p).

339. Betænkning af S. K. 1. Dec. 1673.

Orig. i S. K.'s Arkiv. Konc. med Rettelser af Peter Reetz se forrige Nr.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Til at efterkomme i allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befalling angaaende et os tilskicked Project, som Eders kongl. Mayts. Kammer-Collegium opsat hafver til en Consumptions-Forordning for nu førstkommende Aar 1674, indstilles til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution dette efterfølgende med ald underdanigste Flid af os igiennemset oc ofverveiet.

Vi Christian dend femte, at eftersom disse Tidens Vanskeligheder [etc. som Forordn. 1670—83, 206—207 L. 14].

2. I lige Maade skal af alle Sæde- oc Aufsgaarde, som en eller anden, af hvad Stand de oc verre maa, paa Landet eller i Kiøbstederne eie eller besidde, endten de hafver Bønder ved samme Sæde- oc Aufsgaarde eller ei, oc icke svarer med nogen Landgilde eller Afgift til andre, gifves lige saa meget oc paa samme Vilkor, som om Amptmendene paa Landet sagt er. Hvo herimod særdelis paa de Sæde- oc Aufsgaarde i eller ved Kiøbstederne liggende ved nogen Occasion (som dertil hafves kunde) eller optenkelig Prætext, i hvad Maade det oc verre kand, handler, straffes med vilkorlig Straf som vorris Mandats motvillige Ofvertrædere. Dog erre [etc. som Forordn. 207 L. 20 til 212 L. 14¹⁾].

Hvis Vare, som føris [etc. som Forordn. 212 L. 17 til L. 24].

Af alle de Vare, som til Lands erre indkomne oc siden udskibes, skal Tolden betales, oc imod Toldernis Bevis enhver sine Consumptionspenge igien af Accisemesteren annamme, oc hvis Vare til Lands erre indkomne oc siden til andre Steder udskibes, dem hafver Tolderen enhver sine udlagte Consumptions-Penge at igien gifve eller

o-o) Overstregtet. p) Stykket S. 227 L. 3 f. n. til 1 f. n. (dog de Privilegier — uforkrænket) er tilføjet af P. Reetz.

¹⁾ Stykket om Amtmænd og Amtsbetjente (S. 212) fattes.

Tolden derimod at korte; de, som udfører saldtet Kiød af Byerne, skulle hafve tilbage for hver Tønde en Sletdaler, oc de, som udfører Øl fra en Kiøbsted til en anden, skulle gifve en Mark til Consumption paa det Sted, det tilføris.

3. Dersom nogen *[etc. som Forordn. 212 L. 24 til 214 L. 2]*.

Alle Consumptions-Forvaltere oc derris Betiente anbefales hermed strengeligen, at de ingenlunde under derris Bestillingers Fortabelse oc ti Rixdalers Straf understaar dennem *[etc. som Forordn. 214 L. 4 til 216 L. 8 f. n.]* 1 Tønde Rug eller Biugmel, som af Landet eller til Vands i Kiøbstederne indførís, 2 Mark. 1 otte Skillings Brød *[etc. som Forordn. 216 L. 7 f. n. til 220 L. 13 f. n., hvor der tilføjes efter Kvæg]* Sædegaardene der sammesteds liggende derris undtagende *[etc. som Forordn. 220 L. 13 f. n. til nederste Linje]*.

15. Hvo som heldst af de Personer, hvilke i ofvenskrefne Punkter noget befallés med Mandtallerne at forferdige eller Folkeskatten i Consumptionen til Amtmændene, Ambtskrifverne eller derris Fuldmægtige i rette Tid at lefvere, oc det ei efter benefnte Punktets Formelding efterkommer, skulle gifve til Straf, som Ambtsbetienterne maa nyde, fire Rixdaler, hver Gang de sig derudi forser.

VI. Om Maalverket *[etc. som Forordn. 221 L. 6 til 228 L. 1]*. Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot dend 1. Decembr. anno 1673.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste oc tropligtigste Tienneré.

Hansz Graff von Schack. P. Reetz. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. Jørgen Bielcke mp. Otto Powisch mp.
Enevold Parszberg mp. M. Friis G. t. F. mp. Paul von Klingenberg.
P. Resen.

15. Dec. Møde, formodentlig sammenkaldt ved mundlig Ordre, hvor Hans Schack, Peter Reetz, Peter Griffenfeld, Henrik Bjelke, J. C. Körbitz, Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Holger Vind, Enevold Parsberg, Klingenberg, Resen og Scavenius var tilstede. »Blef talt om det engelske Gods, som i Island er tagen af H. Pedersen Blads Søn, og blef resolveret, at Rigens Cancellér Hr. Griffenfeld under sin Haand skulle testificere, at samme Pris lovligen var tagen efter Octroyen«¹⁾.

¹⁾ P. II Bl. 89.

16. Dec. Kongebrev¹⁾, stilet til S. K., hvorved dette fik Ordre til at overveje en stor, nu tabt, Memorial i fire Punkter. Sagen behandlede først 9. Nov. 1674.

17. Dec. 1673—9. Febr. 1674. 17. Dec. Møde, sammenkaldt ved Kongebrev²⁾ af 25. Nov., stilet til S. K., hvorved dette havde faaet Ordre til at overveje en Memorial³⁾ af 14. Nov. fra Admiralitetet om det engelske Skib, som 2. Dec. 1672 var bleven taget af den hollandske Løjtnant Lorentz Wadde og bragt ind til Glückstadt. Sagen var behandlet 2.—11. Juni i S. K., fra dette henvist til Admiralitetet, der nu ønskede Sagen vist tilbage til S. K.

Votering (Nr. 340), hvor man foreslog Udsættelse til efter Helligdagene. 30. Jan. 1674 nyt Møde, hvor Hans Schack, Peter Reetz, Peter Griffenfeld, Henrik Bjelke, J. C. Kørbitz, Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Holger Vind, Mogens Friis, Klingenberg, Resen og Scavenius var tilstede. »Alles Mening vaar dendne: Efterdi der findis ingen ny Argumenter til Sagens Forandring, da forblifver det ved Admiralitetets Dom«.

9. Febr. nyt Møde, hvor Hans Schack, Peter Reetz, Henrik Bjelke, Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Mogens Friis samt senere J. C. Kørbitz, Klingenberg, Enevold Parsberg, Corfitz Trolle og Resen, tilsidst »Hans høigrefvelig Excellenz Hr. Rigens Cancellen Griffenfeld« og Jens Juel var tilstede. — Forhandling om det engelske Skib og om nogle skotske Kapere³⁾. Betænkning (Nr. 341).

340. *Votering i S. K. 17. Dec. 1673.*

P. II Bl. 89.

Hr. Cancellen Reetz: Efterdi Vidnesbiurdene icke siunes saa klare og Sagens Beskaffenhed, hvorledis dermed er tilgaaen, derfor nu intet egentlig at kiende herudi.

Hr. Rigs Cancellen Griffenfeld: Er i samme Mening, at ingen Endelighed kunde ske herudi, førend mand egentlig faar at vide, hvorledis dermed er tilgaaen, og hvis der endelig skal dømmis, da plat at dømme Hollenderne det fra.

¹⁾ S. T. Nr. 655.

²⁾ S. T. Nr. 621 med Indlæg.

³⁾ P. II Bl. 94.

Hr. C[anc.] Reetz: At vise det hen til Admiralitetet, fordi at ingen større Klarhed var kommen i Sagen end tilforn, derfor at opsettis indtil efter Helligdagene, da at skaffe bedre Opliusning.

Hertil sluttede sig *P. Griffenfeld, E. Parsberg M. Friis, Klingenberg* (tilf.: »at Engelske gifvis et dilatorisk Svar«), *Bierman, Resen* og *Scavenius*.

Alles Mening var, at icke raadeligt var for H. k. M. at dømme noget endeligt i denne Sag, men at gifve et dilatoriske Svar til de Engelske indtil efter Helligdagene, at der forskaffedes klarere Opliusning i Sagen.

341. *Betænkning af S. K. 9. Febr. 1674.*

Orig. og Konc. (med Peter Reetz' Haand) i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Til at efterkomme udi allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befaling anlangende dend til Eders kongl. May. indgifne oc os tilskickede Eders kongl. May. Admiralitets-Collegii Memorial om det engelske Skib, St. Thomas kaldet, som af en hollandsk Capitain, nafnlig Lorentz Wadde, under Helgeland nest afvigte Aar dend 2. December Stylo novo er tagen oc til Glückstad opført, indstilles til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution efterfølgende voris allerunderdanigste Betenkende.

Vi befinde allerunderdanigst. at der er icke uden tvende Rationes, hvilke Hans kongl. Mayts. i Store Britanniens herværende Ministri ocsaa self alleguerer, hvorefter dend Dom, som i denne Sag skulle gaa, saafrembt dend skal definite afsiges, kand rettes, dend ene, at det engelske Skib er icke taget af en Person, som formedelst original Commission dertil vaar authorizeret, mens af en anden, som dend, der Originalcommissionen gifven vaar oc i Hænde hafde, dertil hafde fuldmegtiget, dend anden, at Skibet vaar taget paa Eders kongl. Mayts. Strømme. Saasom det nu af voris allerunderdanigste Skyldighed oc Pligt udkrefvis i allerhøieste Agt at hafve, at Eders kongl. May. i sit Dominio Maris oc Strømmers Rettighed i ingen Maader præjudiceris, oc vi icke andet kand forstaa, end at, dersom det engelske tagne Skib blef efter det første Argument, som vi aldelis for ugrundet oc kraftesløs holde, tilkient dend hollandske Kaper

for god Prise, saa vedgaais tacite, at det vaar icke Eders kongl. Mayts. Strøm, det blef tagen paa, idet Prisen tilkiendes Kaperen oc icke Eders kongl. May. self formedelst dets Strøms Violation, oc at, dersom det andet Argument brugis til Dommens Fundament, saa vil deraf reise sig Dispute imellom Eders kongl. May. oc Hertugen af Holsten-Gottorp, hvem Høiheden oc Rettigheden af Strømmen, merbemelte engelske Skib er tagen paa, tilhører, anseende de tydeligste Vidnisbyrd, som i Sagen er ført, derhen stemmer, at det er tagen for Anker liggende under høibemelte Førstis Land Helgeland, som ligger i Hertugdømmet Slesvig, hvor Hertugen ved seniste Kiøbenhafns Fredstractater hafver erhøldet saavel i Søen, Strømmene oc Hafnene som i Landet lige saadan Souverainitet, som Eders kongl. May. der hafver, hvilken Dispute vi allerunderdanigst formene, gaufnligere for Eders kongl. Mayts. Interesse at være, at dend blef urørt, end at dend skulle meget ventileris.

Hvorfore voris allerunderdanigste Betenkende derhen falder best at være, at Eders kongl. Mayts. Admiralitet dend Dom, som de engelske Ministri saa meget urgerer paa udi denne Sag, derhen rettede, at, saasom for dennem endnu ingen ny, klarere eller bedre Motiver oc Rationes vaar blefven produceret end de, hvorpaa de hafde grundet dend Sententiam interlocutoriam, som de allerede i Sagen hafde gifvet, saa viste de ingen Sententiam definitivam nu at kunde afsige, mens gaf endnu sex Maaneders Dilation til at lovligen forskaffe oc føre bedre oc klarere Vidnesbyrd i Sagen.

Eftersom oc os udi denne Sags Deliberation er forekommen tvende dend engelske herværende Envoyé extraordinaire oc Residentis Memorialer, hvorudi de ved en selfgiort Forklaring ofver dend 35te Artikel udi de imellom Eders kongl. May. oc Kongen af Store Britannien oprettede Tractater sustinerer, at de trei her dønte oc fengsligen anholdne skotske Kapere bør dennem at lefveris for at skickes til Skotland oc der udstaa deris Misgiørningers Straf, saa befinde vi, at slig deris Paastaaende strider saaledis imod forebenefnte Artikels klare Bogstafve, at dend ei uden haandgribelig Urimelighed kand torqveris til dend Forstand, som de siunes Modo dictatorio at vil hentyde dend, dernest, at det er tvertimod dend algemene Rettes Brug, som er at, saasom Forum Rei falder ex Obligatione paa det Sted, hvor hand sig hafver forset, saa sker oc Dommens Execution med ald Ret under dends Jurisdiction, som

Dommen er falden¹⁾. Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 9. Februarii anno 1674.

Eders kongl. May. allerunderdanigste oc tropligtigste Tiennerer.
 Hansz Graff von Schack. P. Reetz. Griffenfeld. H. Bielcke.
 J. Chr. Körbitz mp. Jørgen Bielcke mp. Otto Powisch mp.
 Corfitz Trolle mp. Envold Parszberg mp. M. Friis G. t. F. mp.
 Jensz Juell. Paul von Klingenberg. C. Biermann.
 P. Resen. P. Scavenius.

1674.

12. Jan. Møde, hvor H. Schack, P. Reetz, H. Bjelke, J. C. Körbitz, O. Powisch, C. Trolle, M. Friis, Jens Juel, Klingenberg og Resen var tilstede. »Blef intet foretaget, formedelst Hans May. lod sette Høieste Raad«²⁾.

14. Jan.—16. Febr. 14. Jan. Møde, sammenkaldt formodentlig ved mundlig Ordre. Tilstede var H. Schack, P. Reetz, P. Griffenfeld, H. Bjelke, Fr. Ahlefeld, J. C. Körbitz, O. Powisch, H. Vind, M. Friis, Klingenberg, Resen og Scavenius samt senere E. Parsberg og Jens Juel. Man forhandlede om Møntens »Afsættelse« (jvfr. 3. Juni 1673); desuden oplæstes et Projekt om, hvorledes Kongen kunde faa 30,000 Rdr. til at købe Kanoner for³⁾. Votering (Nr. 342). — 15. Jan. nyt Møde, hvor de samme undtagen H. Bjelke, O. Powisch og H. Vind var tilstede. Forhandlingerne fortsattes uden at føre til noget Resultat⁴⁾. — 9. Febr. om Formiddagen nyt Møde, hvor man efter at have forhandlet om det engelske Skib (se 17. Dec. 1673—9. Febr. 1674) talte om Møntens Afsættelse og Devaluation. — Om Eftermiddagen nyt Møde, hvor P. Reetz, H. Bjelke, J. C. Körbitz, O. Powisch, E. Parsberg, M. Friis, Jens Juel,

¹⁾ Herefter har Konc. opr.: hvilket af benæfnte engelske Ministris med saa megit mindre Skel nu stridig giørris, som de selv ved, at de Domme, som i lige Casibus udi H. k. Mts. i Store Britanniens Riger oc Lande falder, ocsaa der sammesteds exequeris.

²⁾ P. II Bl. 90. ³⁾ P. II Bl. 90. ⁴⁾ P. II Bl. 91.

Klingenberg, Resen og Scavenius var tilstede. »Blef efter de flestis Vota for got eragtet, at Mynten til førstkommendis første Martii skulde afsettis og devalueris usque ad intrinsecam Bonitatem, og Opgielden andlangende blef sluttet, at Creditor skulle lade sig nøie med 4 Procentum«¹⁾. — 16. Febr. nyt Møde, hvor H. Schack, P. Reetz, H. Bjelke, J. C. Körbitz, J. Bjelke, O. Powisch, M. Friis, J. Juel, Klingenberg og Scavenius samt senere C. Trolle, H. Vind, Resen og P. Griffenfeld var tilstede²⁾. Der var ikke Enighed i Kollegiet, idet en Del af det med Peter Reetz i Spidsen holdt paa, at Mønten burde nedsættes til den virkelige Værdi (Betænkning Nr. 343 med Dato 14. Febr.), andre mente som Griffenfeld, at Nedsættelsen var unødvendig (Betænkning Nr. 344). Den sidste Mening sejrede, og i Overensstemmelse med den udgik 23. Febr. »Forordning³⁾ om Opgæld paa grov Mønt imod Rigsdaler in Specie«, 24. Febr. »Forbud³⁾ om Rigsdalers Omsmelting og des Udførsel«, samt Kongebrev⁴⁾ til Kammerkollegiet om, at der kun maatte udmøntes Rigsdaler, at Tolden skulde opkræves i denne Mønt, at Rostjenesten foreløbig skulde ophæves og Jordegodstaxten ændres.

342. Votering i S. K. 14. Jan. 1674.

P. II Bl. 90 f.

Feltherren: At det vaar got, at Mynten blef til sin Valor afsæt, mens at der blef deliberered om Tiden, naar Mynten kunde afsættes Landet til minst Skade, mens ingen Smaamynt at slaaes.

Hr. Peter Reetz: Siuntos gafnligt og mindst skadeligt, at Mynten blef strax ex Tempore afsat og af Hans May. ordinered, hvad til Opgielt skulde gifves.

Hr. Graf Griffenfeld, Rigs Canceler: Ser icke i disse Tider nogen foielig Aarsag til voris Myntes Afsættelse, dog icke, at 2 Sk. og Sk. blef tillat at slaaes.

Hertil sluttede sig *E. Parsberg*.

Rigens Admiral: Blifver i Feltherrens Mening. Anl. Tiden, da jo før mand kand curere Siugen, jo bedre.

¹⁾ P. II Bl. 94—95. ²⁾ P. II Bl. 95. ³⁾ Tr.: Forordn. 1670—83, 280—81; jvfr. Christiansen, Statshusholdning I, 254.

⁴⁾ S. T. Nr. 51, jvfr. Nr. 54—55.

Graff Allefeldt: At det er best jo før jo bedre at afsætte Mynten, og det paa dend Maade, som dend er hos voris Naboer.

Hr. Cörbitz: At det vaar best, Mynten blev afsat.

Hr. Otte Paauisk: At det vaar got, at Mynten blev afsat, mens Tiden vil tages i Agt.

Hr. Skatmester: At det vel vaar gafnligt, at Mynten hos os vaar i lige Valeur med vore Naboers, mens som voris Mynt nu er bedre end en Del af voris Naboers, saa skulle vore Penge, vi nu hafver i Landet, drages fra os til dem, og derfor for Tidens Vanskelighed vaar det best, at Slettedaler blev staaendes, mens 2 Sk. gandske ophæfves.

Graff Friis: At det vaar tienligt, at Mynten blev reducered til dend Bonetet som Rixdaler, og at svenske Penge og blev afsat. Hvad Tiden angaar, da vaar det best, at det skede strax, og Smaa-mynten giøres saa god som Rixdaler eller og afskaffes.

Baron Juull: Kand icke finde gafnligt, at Mynten i disse Tider afsættes; Smaa-mynten var best, icke blev slagen mere.

Klingeberg: At Mynten blev afsat til dend rette Valeur, som den er hos vore Naboer. Smaa-mynt icke mer at slaaes. Anl. Tiden vaar best, at det blev taget en Maaned eller halfanden, efter Bunden hafde betalt sin Kvartal. Ingen 2 Sk. at slaaes.

Reisner: At det vaar best at opholde med Myntens Afsættelse til bedre Tider. Smaa-mynt icke mer at slaaes.

General Procureuren: At det vaar Undersaatterne skadeligt, om Mynten blev afsat, mens anl. Sexskillinger Kalkopper da vaar best, at de blev afsat til 5 Sk., som de gielder i Holstein. Anl. 2 Sk., da slet ingen at myntes til bedre Tider.

343. *Betænkning af en Del af S. K. 14. Febr. 1674.*

Orig. i Indlæg til S. R. Nr. 45.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Til at efterkomme i allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed Eders kongl. Mayts. allernaadigste Ordre angaaende Eders kongl. Mayts. itzige Myntes Devaluation oc Prisis Forandring indstillis til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution efterskrefne voris allerunderdanigste Betenkende.

Efter Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befaling, dat. Hafnæ d. 15 Maii 1673, hafver Eders kongl. Mayts. Stats Collegium udi

dieris allerunderdanigste Betenkende af Dato d. 3. Junii i samme Aar til videre Eders kongl. Mayts. allernaadigste Resolution indstillet, . at Courant-Mynten i Eders kongl. Mayts. Riger med største Gafn kunde indrettis efter dend Devaluation, som forfattet er i den Mynte-Reces, hvilken til Hamborg af adskillige Interesserte den 2. Maii Aar 1673 giort er, hvilket selfsamme vi allerunderdanigst endnu icke anderledis kunde forstaa oc begribe end jo ret nytteligt oc gafnligt at være, ti: Først gjør dagelig Erfarenhed udisputerligt, at Handel oc Vandel fornemmelig oc fast allene handhæfviss ved Penge, som ved en algemene moxen alle Nationers Vedtegt oc bestandig Brug er Prisen oc Værden af alle Vare, oc at benæfnte Handel oc Vandel bedre eller være drifvis imellom it Folk oc it andet, ligesom samme Pengis Valuation oc Værd er god oc slet til. Dernest kand efter voris allerunderdanigste Tycke med ingen god Grund stridig giøris, at det er bedre at hafve god Mynt i et Land end slet oc ringe, særdelis naar de Naboer, mand traffuerer mest med, hafve dend, der god er.

Som det nu er uimodsigeligt, at dend Mynt, hvilken nu paa nogle Aars Tid i Eders kongl. May. Riger oc Lande slagen oc giengse er, falder slet imod den Værd, dend staar for, oc til dets Bevisning, om ingen anden vaar, denne nøiachtig nok kand eragtis, at Eders kongl. May. egen Undersatter, naar mand sine udgifne Haandskrifter hos dennem skal indløse, icke vil antage dend allerbeste grofve Mynt, som der nu findis mest af i Eders kongl. Mayts. Lande oc Riger, for fulde imod Rixdalers Værd, med mindre derpaa blifver gifvet fast ulidelig Opgelt, oc det endeligen deraf vil følge, at enhvers Capital udi faa Aar vorder derved gandske tabt, idet hand i Gierningen finder, at naar hand enten sin Gield i Specie skal betale eller oc handle paa de udlendiske Steder, hvor god Mynt er, hvilke ere de, som Eders kongl. Mayts. Undersatters Udgifter oc Indtægter af Penge falder mest paa, hand da hafver saa mange Penge mindre, som de, hand eier, er i sig self mindre værd end god Rixmynt; det oc er vitterligt, at i Steden for Rixdaler in Specie, hvormed de tre fornemmiste Slags Vare, som udgaar af Eders kongl. Mayts. Riger oc Lande, nemlig Trællast i Norge, Øxen oc Korn i Danmark, tilforn af Udlændiske blefve betalde, nu med intet andet erstatis end grof Eders kongl. May. egen Mynt, hvorimod alle Rixdaler opvexlis oc af Landet saaledis udføris oc udført ere, at ickon faa oc det ved stor oc utaaelig Opgelt der sammesteds ere at be-

komme. Da, paa det Eders kongl. Mayts. Undersatter icke skulle lide altfor stor Skade, oc efterdi det ulige bedre for dennem er at tabe it Aar en Del af dieris Capital end i nogle Aar, om dend slette Mynt skulle vedblifve, at tabe dend altsammen, se vi allerunderdanigst intet, som tienligere kunde være, end at Eders kongl. May. ald bemelte slette Mynt, saavel den smaa som dend grofve, tillige ocsaa den svenske, som enda er slettere, lod afsette i sine Riger oc Lande oc valuer dend efter sin rette intri[n]secam Bonitatem, nemblig, som før er meldet, efter dend Mynte-Reces, som den 2. Maii sistforleden Eders kongl. May. Deputerte oc andre Førsters oc Herrens Fuldmegtige i Hamborg hafver opsat saaledis, at Myntebekostningen deri blef fradragen, hvilket ufeilbarligen vilde bringe Rixdalere i Landet igien, anseende Mynten da vaar ligesaa god som Rixdalere self, oc i saa Maader intet vaar paa Rixdalere at vinde. Dette i Verk at stille sionis os allerbest at være for nestkommende Martii paa de Tider, Bunden ingen Penge hafver i Hænder, som hand kand tabe paa, oc for da indfaldende Snapstings Termin, til hvilken de Fremmede, som Øxen oc andet i Eders kongl. May. Lande hafver kiøbt, det skulle betale, oc som da icke kunde prævalere sig af dend slette Mynt, alle Selgende til Skade, mens fick at udgifve Pengene efter dieris Devaluation oc rette Værd, oc da ville efter voris allerunderdanigste Tycke dend Skade, som Devaluationen dennem ville tilføie, der Courant-Mynt paa Rente hafver optaget oc sig med lige Mynt at betale forskrefven, blef (!) saaledis imellem Debitorem oc Creditorem delet, at Creditor kortede Debitori i Betalingen fire pro Centum. Vi kunde icke heller betenke, at denne Devaluation skulle kunde i nogen Maader præjudicere Eders kongl. May. kongelig Respect, omendskiønt andre oc særdelis de Hamburger Eders kongl. Mayts. egen Undersatter dend først hafver gifvet. Ti det er icke alleniste Eders kongl. May. Mynt, mens alle andre Potentaters, Herrens oc Førsters, som devaluerit er, dertil med hafver Eders kongl. May. self haft sine egne Deputerede hos denne Forretning, som i blot Henseende til den Skade, de formente, Eders kongl. Mayts. Førstendømme tilføies skulle, om det samme icke skede ocsaa der sammesteds med Eders kongl. May. Mynt, hafver allerunderdanigst approberit dend for omrørte Mynte-Reces, dernest ere de Hamburger de færste i Tal oc Consideration af de Interesserte i dend Devaluation, som sked er, oc rettere kand sigis de andre at hafve maat følge end self deri noget at hafve begynt, udi hvilken Mening til

Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution voris for omrørte den 3. Junii daterede allerunderdanigste Betenkende ocsaa indstillet er. Skulle det icke allernaad. behage Eders kongl. May. Mynten, som før er meldet, at afsette, da se vi ingen Middel, hvorved i Særdelighed Debitores udi Eders kongl. May. Riger oc Lande, som ere de fleste oc vit ofvergaar Creditorernis Tal, som ocsaa contribuierer efter allerunderdanigste Plict det allermeste til Eders kongl. May. samt dessen Rigers oc Landes Defention saasom de, der hafve Jordegods oc Eiendom, hvoraf nesten ald Paaleg gifvis, kunde fries fra dend Ruin, dennem i Lengden vil visselig ofverkomme, end at Eders kongl. May. ville allernaadigst lade sig angenem være it vist Quantum til Opgelt paa Courant i Steden for Specie at anordne, nemblig fire pro Centum, hvormed Creditores, til hvilke Obligationer paa Specie er udgifven, skulle sig lade nøie, naar Debitores ei hafde Specie at betale med, oc det, indtil det kunde falde Eders kongl. May. behageligt anden oc videre Anordning om Mynten allernaadigst at giøre. Vi indstiller i det øfrige til Eders kongl. May. allernaadigste videre Resolution det, som vi formene det fornemmeste at være, som i denne Materie kommer i Betrachtning oc Consideration, nemblig at ved Myntens Devaluation kommer Rixdalere in Specie i Landet, mens ved det Temperament af Opgelt paa Courant kommer icke alleniste ingen, mens dend Skade, som af den slette oc udevaluerit Mynt fødis, tilvoxer oc blifver idelig større, ligesom dend varer lenge til. Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot den 14. Februarii anno 1674.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste oc troplictigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. P. Reetz. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. Paul von Klingenberg.

344. *Betænkning af en Del af S. K. 16. Febr. 1674.*

Orig. i Indlæg til S. R. Nr. 45. Kopi i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Herre og Konge.

Eftersom Eders kongl. May. allernaadigst hafver andbefallet Estats Collegio, at de skulle indgifve deris allerunderdanigst Betenkende, om den Devaluation, som for nogen Tid siden i Hamborg er sluttet paa adskiellige Sorter af Eders kongl. Mayts. Myndt, nu i disse Tider her skulle følgis, saa befinde vi underskrefne det icke

at vere gafnligt for Eders kongl. Mayts. Undersaatter, og det for efterskrefne Motiver:

1. Siufnis os allerunderdanigst, at det skulle vere imod Eders kongl. Mayts. høie Respect, om denne Devaluation skulle efter nogle faa Førsters og Hamborgernis Paastaaelse ske, helst efterdi Eders kongl. May. saa nylig har ladet ved offentlig Forordning protestere imod samme Afsettelse, og de andre derimod ere det uachtet blefne fremturende i deris Forsæt. Mens hvis alle omgrentsende Førster, særdelis Kongen af Sverig og Curførsten af Brandenburg, skulde, kunde og vilde formedelst Særunderhandling lade sig bekvemme til en billig Pris paa alle Slags Myndt, som var conform efter Eders kongl. Mayts. Myndtis rette Valeur, saa skulle det nogenlunde kunde vere med Eders kongl. Mayts. Respect og Nytte, mens som vi icke ser nogen Apparentz dertil, saa siufnis os icke, at Eders kongl. May. allene og det for Hamborgernis heller faa particuliere Personers Skyld skulle devaluere sin Myndt her i Rigerne eller Førstendommene.

2. Omendskiønt de danske Kroner icke er efter Rixdallers Skrot, saa ere de dog idetmindste $3\frac{1}{2}$ pro Cento bedre, end de ere devaluerede, naar Tilsatten af Kobberet og Mynteprofiten beregnis. Herforuden er og ingen Land, hvor jo slages anden Courant-Mynt, som er noget ringere end Rixdallers Skrot. Og efterdi de nuomstunder kand i Kiøbmandshandel og ved Vexeler passere for deris Værd i Holland og i gandske Østersøen og Sverig med stor Fordel udbringes, siunis os icke, at de i disse Tider skulle afsettis; helst om nogen ufredelig Tilstand skulle indfalde, da vil enhver Herre i saadan Nød betienne sig af slettere Mynt og snarere forhøier end forringer sin Mynt. Hellers eragte vi og, at denne Tid skulle vere for kort for Afsettelsen, eftersom Snapsting nu flux tilstunder, og en Del af Pengene allerede ere indkomne og ufeilbarlig blifver alle betallede, inden denne Forordning paa de Steder kunde publiceris, paa hvilken Maade den største Skade skulle falde paa Eders kongl. Mayts. egne Undersaatter.

3. Herforuden vilde Eders kongl. May. afgaa ved Militien, Søestatten og Hofstatten mange tusende Rixdaller paa hvis Penge allerede ere indsamlede af Skatter oc Consumption.

4. Eftersom det er udisputerligt, at i Danmark icke indføris saa mange Penge, som de jo mere for Vare helst til Hamborg udføris, saa vil der ufeilbarlig paafølge, at saasom alle de andre Sorter,

nemblig Ducater, Rixdaller, 28 Skiellinger, Rixmarker, Nelleblader, ja eniste Skiellinger, ere gandske udførte af Rigerne, formedelst de ere af bedre Valeur, saa ville nu Kroner, om de blefve afsatte, ogsaa blifve udførte og strax omsmeltede, og vi da icke alleniste ingen Rixdaller ved det Middel skulle faa, mens de skulle føre os alle de 28 Skillinger ind, som de vare ringere end Kroner, og stor Mangel for Penge vilde ofveralt her forspørgis, hvilket og klarligen ses i Sverig, hvor Rixdaller ere i saa høi Pris, nemblig 7 Mark, og kommer dog fast ingen derind.

5. Efter den Underretning, som hafvis fra Hamborg og Lybeck, er ufeilbar, at hvis Eders kongl. May. allernaadigst blifver ved den Resolution, at Pengene nu icke afsettis, at de i Hamborg skal blifve necessiterede til at opsette Mynten til dens forrige Valeur, indtil bekvemmeligere Tider kunde falde, helst efterdi de i Lybeck allene begynder at andtage voris Mynt for sin Værd.

6. At der skulle paastaais, at hvis Mynten skulle lenge saaledes blifve staaendis, at en da skulle miste sin Capital i 12 Aar, saa skulle det endten gaa ud paa Creditorem heller Debitorem. Creditor kand ingen Skade lide, naar hand fik Kroner med 4 pro Cento, som vi holde for denne Tid, indtil anden tienlig Andordning om Mynten kunde ske, høinødvendigt og billigt. Debitor kand icke siges at miste nogen Capital, efterdi det er Creditoris Penge, og lige det samme kunde siges, at en Debitor, som forrenter 1000 Rdr. i 16 Aar, mister og en Capital af 2000 Rdr., som hand imedlertid i Rente udgifver, saa at efter samme Fundament skulle og Rixdaller afsettis.

Formedelst disse Motiver, saa og, efterdi de fornemmeste Handelsmænd her i Kiøbenhafn og andensteds i Rigerne indstendig andholder om, at ingen Devaluation maate ske, er voris allerunderdanigste og uforgribelig Mening, at dermed vel kunde beroe sig indtil bedere Tider, paa det at Undersaatterne, som saa høit nu ere med Skatter og Consumption besvergede, icke skulle lide saa stor Skade, som vilde opløbe til den ottende heller fierde Del af deris Formue. Herhos erindris allerunderdanigst, om det allernaadigst maate behage Eders kongl. May., at imedlertid indtet blef myntet uden Rixdaller in Specie, og alle Toldere maate alforvilig andbefalles Tolden at opberge i Rixdaller in Specie og i samme Mynt den fra sig lefvere.

Vi indstille dog i al Underdanighed alting til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste Resolution og forblifver

Eders kongl. Mayestets allerunderdanigste, tro forbundne Tienere

Griffenfeld. Jørgen Bielcke mp. Otto Powisch mp.

H. Wind mp. Corfitz Trolle mp. Envold Parszberg mp.

Jensz Juell. P. Resen. P. Scavenius.

Datum Raadstuen den 16. Februarii anno 1674.

18.—27. Jan. 18. Jan. Møde, sammenkaldt ved Kongebrev¹⁾ af 25. Nov. 1673, stilet til samtlige Tilforordnede i S. K., hvorved dette fik Ordre til at udtale sig om, hvorvidt det var heldigt at frigive Udførselen af Heste, der var forbudt i Toldrullen. Overhofmarskal Helmuth Otto v. Winterfeld havde i en til Kongen indgiven Memorial kraftig udtalt sig for Ophævelsen af Forbuddet, der skadede Landets Hesteavl. Kammerkollegiet udtalte sig i en Memorial²⁾ af 4. Okt. for dette Andragende, som kunde øge Toldindtægterne og hindre Smugleri, men foreslog Kongen at høre S. K.'s Mening.

Ved Mødet var Hans Schack, P. Reetz, H. Bjelke, J. C. Körbitz, O. Powisch, M. Friis, Resen og Scavenius [samt E. Parsberg og Klingenberg] tilstede. Votering (Nr. 345), Betænkning (Nr. 346) med Dato 27. Jan., begge gunstige for Forbuddets delvise Ophævelse. Betænkningen blev dog ikke taget til Følge.

345. Votering i S. K. 18. Jan. 1674.

P. II Bl. 92.

Feltherren: At føre Hopper af Landet kand mand icke se at være gafnlig.

Hertil sluttede sig *Resen*.

Hr. Cantzeler: Det burde vel at være fri at giøre i Penge, hvad mand kand. Dog Hopper icke at udføris, førend de er 10 eller 12 Aar gammel, og naar det var Krig, da at forbydis, saa lenge det varer; icke gafnligt, at Hopper og Hestir skulle restringeris til visse Markeder.

¹⁾ S. T. 1673 Nr. 620.

²⁾ Kopi i S. K.'s Arkiv.

³⁾ P. II Bl. 92.

Rigs Admiral: At ingen Hopper skal udgaae, og forbydes, at ganske unge Heste maa gaa ud paa et Aars Tid, og med Markeder som Cantzeler. Som Feltherren.

Rigs Marsk: Icke got nu i denne Tid at tillade Heste at udføris; Hopper icke at udføris. Med Markederne forholdis efter Hr. Cantzelters Mening.

Hr. Otto Povisk og Envold Parsberg: Ingen Hopper at udføris.

Hr. Gref Friis: Der er giort saa god Forordning om Hestis Udførsel, at det kand icke forbedris. Ingenlunde tror gafnligt, at Hopper skal udføris.

Hr. Klingenberg: Det kand vel gaa til, at mand selger unge Heste, for enhver kand icke holde dem. Hopper kand icke udføris.

General Procureur: Det er en stor Skade for dem, der holde Stutteri, at de maa icke selge; alleniste disse Tider kand vel tagis i Consideration. Ingen Hopper at udføris.

346. *Betænkning af S. K. 27. Jan. 1674.*

Orig. og Konc. (med Peter Reetz's Haand) i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Til at efterkomme i allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befaling angaaende Kammer-Collegii allerunderdanigste Erklæring om det i Toldrullen paa Hestes Udførsel meldede Forbuds Løsgivelse efter derom til Eders kongl. May. indgifne Oberhofmarskalkens Friherren af Winterfelds hans allerunderdanigste Memorial oc Forslag indstilles til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution efterfølgende voris allerunderdanigste Betenkende.

Vi holde det allerunderdanigst i Almindelighed for it billigt oc nyttigt Fundament, at enhver i Landet tillades at giøre sig, hvis hand hafver oc er Penge værd, saa nyttig, som hand best kand, paa det hand desto bedre kand afstedkomme paabudne Udgifter oc hafve sit eget Underhold, hvorføre vi oc i Særdelighed om Hestes Udførsel ei andet kunde eragte, end at det strecker sig til Eders kongl. Mayts. Toldintraders gafnlige, saa oc Undersatternis Indkomstes upræjudicerlige Forbedring, at det ofveralt uden nogen Alders Henseende, som itzige Eders kongl. Mayts. Toldrulle limiterer, blef tillat at udføre Heste, Hesteføl oc Foler, mens aldellis ingen Hopper, enten unge eller gamle, paa det Mangel af Art derved ei skulle foraarsagis,

oc at, dersom forskrefne Hestes Udførsel Eders kongl. May. aller-naadigst behager, at da med dets Tilladelse blef indeholdet saa lenge, som Eders kongl. May. kunde eragte selv i disse Krigstider at behøve Heste til sin Militie. Vi forblifve

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste oc tropligtigste Tiennere.

Hansz Graff von Schack. P. Reetz. Griffenfeld. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. Jørgen Bielcke. Otto Powisch mp.

H. Wind mp. Corfitz Trolle mp. M. Friis G. t. F.

Paul von Klingenberg. C. Biermann. P. Resen. P. Scavenius.

Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 27. Januarii anno 1674.

26. Jan.—9. Sept. 26. Jan. Møde, sammenkaldt ved Kongebrev¹⁾ af 12. Dec. 1673, stilet til samtlige Tilforordnede i S. K., hvori de fik Ordre til at overveje nogle Forhold vedrørende Fredericia. Byens Præsident ansøgte i en Memorial (Nr. 347) af 3. Dec. 1673 om, at Indkvarteringen maatte formindskes og Konsumptionen anvendes til Byen selv. Fra Borgerne indkom en bitter Klage (Nr. 348), dateret 15. Nov. 1673, over Garnisonens Overgreb. — Ved samme Lejlighed optog S. K. et ældre Kongebrev²⁾ af 27. Marts 1673, stilet til samtlige Tilforordnede i S. K., hvorved disse havde faaet Befaling til at udtale sig om en Memorial (Nr. 349) fra Kammerkollegiet, dateret 16. Nov. 1672, om Ophævelse af Byens Toldfrihed.

Ved Mødet var Hans Schack, P. Reetz, H. Bjelke, J. C. Körbitz, J. Bjelke, O. Powisch, H. Vind, M. Friis, Klingenberg, Resen og Scavenius tilstede; senere kom C. Trolle. Kongebrevene oplæstes. Votering (Nr. 350). Efter denne overdrog man O. Powisch, M. Friis, Klingenberg og Scavenius som Kommissærer at gennemgaa de Forslag, »som af første Begyndelse om Fridericia Opkomst ere giorte, og derom gifve deris Betenkende«³⁾.

9. Marts om Eftermiddagen nyt Møde, hvor P. Reetz, H. Bjelke, J. C. Körbitz, J. Bjelke, M. Friis, Jens Juel, Klingenberg, Resen og Scavenius var tilstede. Her drøftedes de fire Kommissærers Forslag, der i Forvejen synes at være bleven

¹⁾ S. T. 1673 Nr. 651.

²⁾ S. T. 1673 Nr. 143.

³⁾ P. II Bl. 92 f.

gennemgaaet af P. Reetz¹⁾. Votering (Nr. 351). — 24. Marts nyt Møde, hvor P. Reetz, P. Griffenfeld, H. Bjelke, J. C. Körbitz, J. Bjelke, O. Powisch, H. Vind, E. Parsberg, M. Friis, Klingenberg, Bierman, Resen og Scavenius var tilstede. Votering (Nr. 352). — 31. Marts nyt Møde, hvor de samme, dog ikke H. Vind og Bierman, men derimod C. Trolle var tilstede. S. K.'s Betænkning (Nr. 353) blev gennemgaaet og approberet. Endvidere vedtoges, at de fire tidligere nævnte Kommissærer skulde gennemgaa Byens gamle Privilegier og se, hvad der burde forandres deri²⁾. — Paa et Møde 9. Sept. blev Byens nye Privilegier gennemgaaede »och siden Rasmus Rasmussen lefveret til at lade renskrifve til Underskrivelse«³⁾. Samme Dag udstedtes dernæst disse Privilegier i Overensstemmelse med Betænkningen⁴⁾.

347. *Memorial fra Fredericias Præsident 3. Dec. 1673.*

Kopi i S. K.'s Arkiv.

Hans kongl. May. Stabelstad Fridericia formedelst allernaadigst gifne Privilegier er fri for alle borgerlige Onera. Dog nu saa meget hart besvergis med dend haarde och ufordragelige Indkvartering, som Byen langt haardere falder end nogen Matriculskat och endelig vil causere Byens totale Ruin oc gifve Aarsag, at mange der i Byen quiterer baade Huse oc Gaarde och drager derfra, om Byen derfor ei befries eller i det mindste forlindris, som af hoesfølgende underdanigste Supplication videre kand fornemmes. Mit allerunderdanigste Forslag herudi er, dersom det allernaadigst behagede Hans kongl. May. at efterfølge det Exempel med Helsingør, hvor gandske Sielland maa contribuere til Standkvarter for Guarnisonen paa Kroneborg, kunde ochsaa gandske Jydland, eftersom Fridericia er dend eniste Festning der i Landet, contribuere til Guarnisonen i Fridericia. Jeg troer, dersom hver Soldat blef gifven en eller 1¹/₂ Rixdaler om Aaret, lod hand sig gierne nøie och skaffet

¹⁾ P. II Bl. 96. I S. K.'s Arkiv under 31. Marts 1674 findes to forskellige Memorialer paa tysk, som synes at hidrøre fra Kommissærerne; den ene er gennemgaaet og i det væsentlige godkendt af P. Reetz (Forandringerne anføres under Nr. 353). ²⁾ P. II Bl. 100. I S. K.'s Arkiv findes en Afskrift af Fredericias ældre Privilegier, der er gennemgaaede og rettede. ³⁾ P. III Bl. 1. ⁴⁾ J. R. Nr. 115.

sig vel sielf Logement, som skulle være en stoer Beneficium for Byen, Hans May. til merkelig Tienniste och baade Soldat och Borger til Fornøielse.

Consumptionen angaaende, da, foruden at Fridericia efter Privilegieerne burde derfor være fri oc forskaanede, er dend dog altfor høit sat, nemlig for 2200 Rdr., i Betrachtning at det er en nye oc privilegerit Stad och burde fremfor alle favoriseris, om dend nogen Tid skal opkomme eller blifve til noget. At dend skal tracteris lige ved de andre Stabelsteder Nyborg, Nakskov eller Korsøer, er urimeligt, eftersom dend er gandske nye, oc disse ere gamle, velbebygde oc i Skik bragte Steder.

Kunde Consumptionen icke gandske blifve afskaffet, som vi i dybeste Underdanighed beder om, da begieris allerunderdanigst, at Hans kongl. May. allernaadigst ville forunde samme Penge til Byens Nødvendighed at motte anvendes, saasom til it Raadhus Biugning, Canalens eller Hafnens Indrettelse, Torfvits oc Gadernis Opfylling samt anden Byens høi Fornødenhed, ti skal mand Sanden sige, hvad er en Stabelstad, hvor ingen Raadhus eller Hafn er och Gaderne i saa megen elendig Tilstand?

Dersom Hans kongl. May. ville være saa naadig och saaledis samme Consumption paa nogle faae Aars Tid til Byens Reparation forunde, var at formode, at dend merkelig ville tiltage, oc mange, som nu hafver i Sinde at drage bort, skulle animeris til Byen videre at bebygge, saa at Hans May. deraf i Fremtiden skulde kunde hafve goed Tienniste. Ellers var de Penge, paa Festningen er spenderit, meget ilde udgifvet, om dend nu skulle blifve til indted. For hvad er en Festning saa vitløftig, som Fridericia er, uden dend er forset med Borgere oc goede Biugninger? Kiøbenhavn d. 3. 10br. 1673.

Eders Excell. underdanige Tienner.

Ch. Nielszen.

348. *Klage fra Borgere i Fredericia 15. Nov. 1673.*

Kopi i S. K.'s Arkiv.

Stormegtigste, allernaadigste Herre oc Konning.

Vi fattige Borgere oc Indvaanere udi Eders kongl. Mayts. Stabelstad Fridericia nødis paa allerunderdanigste at andrage dend store Armod oc Elendighed, Guarnisonens Indkvartering her hoes os forarsager, eftersom vi icke erre uden omtrent 300 Borgere oc Guarnisonen ofver tusinde Mand foruden de mange Kvinder oc Børn, saa

at der ere Borgere, som hafvø 10, 12, 16 Soldater indkvarteret, ja der findes mange Huse ickun paa 3 Fag, som dog maa holde 2 Soldater. Dersom de enda ville lade sig nøie med Husleie, som Eders kongl. Ma. naadigste Befalling derom udgangen dennem tilholder, var ded noget, men de vil gandske raade for Husene, hvor de indkvarteris, setter dennem for Bordenden, jager Verten ud, de vil raade for Stuen, Kiøckenet etc., ja tager Klederne af Sengen, som Verten ligger paa, oc legger sig med Koene oc Børn derpaa, slaar oc farer ilde afsted med Borgerne, hugger Vinduer oc Døre i Stycker, oc naar vi kommer til Officererne oc klager, faar vi icke alleniste slet Fortrøstning, men endocsaa tit ilde beegnes, saa at mange af os, som i Krigstid boede herinde, da vi af Fienderne vare ofverveldiget, ere blefne langt bedre af dennem beegnede, end vi nu beegnis af vorris eigne. Hvorfore vi i allerdybeste Underdanighed indflyer til Eders kongl. May., med allerunderdanigste Suk oc Bøn beder, Eders kongl. Ma. ville af medføde kongl. Clementz vere os saa naadig, at vi fattige Borgere dog for denne sterke Indkvartering motte forlindris. Herpaa vi Eders kongl. Ma. allernaadigste Svar oc Befordring forvendter, forblifvende med Ære, Lif, Blod, Gods oc Formue

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste, troydigste Borgere.

Peder Lauesen. Jens Arrelsen. Christian Tauson. Cort Stochman.
 Claus Mölrath. Morten Andersen. Peter Mechgelsen.
 Peter Sonnixsen. Hans Jansen. Jacob Roesen. Jørgen Setner.
 Jens Camitzbøl Jonsen egh. Christian Seuerensen. Tohe Jacobsen.
 Jochum Richter. Jens Oelsen. Berent Offerman egh.
 Niels Hansen Bager. Hinrich Bechman. Jens Rasmussen.
 Stephen Jensen. Marcus Hermansen. Peder Christensen.
 Hans Clausen. Reimert Arensen. Hans Fürstenberg.
 Jens Nielsen Festeler. Johan Ahrensen. Henrich Borger.
 Hans Mortensen. Jørgen Hülsenberch. Hans Pedersen.
 Claus Pedersen. Salomon Jensen.
 Fridericia d. 15. November 1673.

349. *Memorial fra Kammerkollegiet 16. Nov. 1672.*

Kopi i S. K.'s Arkiv.

Stormegtigste Konge, allernaadigste Herre.

Eftersom vi af adskillige Aars Toldregenskaber samt daglig Erfarenhed forneme, at de Privilegier, som Eders kongl. May. Hr. Fader

salig oc høiloffig Ihukommelse allernaadigst hafver gifvit Fridericia Bye oc af Eders kongl. May. er confirmerede, icke alleniste er skadelig for Eders ko. Ma. Intresse oc Tolds Indkomst, mens endocsaa ingen Nøtte eller Fordel skaffer Byens Indvaanere til dessen Flor oc Commerciens Tiltagelse, mens allene beriger nogle faa Fremmede, saasom Lybske oc andre Factorer, som tilbringer sig dend Nytte oc Fordel af dend bevilgede Toldfrihed under Prætext af Fridericie Borgers Goeds oc dermed icke allene betager Eders kongl. Ma. sin Indkomst der fra Byen, mens endoc præjudicerer de andre Provincier oc Kiøbsteder baade udi Danmark oc Norge i deris Handel oc Næring, som daglig beklages, oc efterdi vi icke allene saadant se oc erfare, mens endoc Præsidenten udi Fridericia ved sin allerunderd. indgifne Memorial det samme erindrer oc demonstrerer, saa kand vi efter voris allerunderd. Pligt oc Skyldighed icke forbigaa jo saadant Eders kongl. May. allerunderdanigst at forredrage. Oc som vi hafver efterset de Fundamenter til de bevilgede Toldfriheder, saa befinde vi, at anno 1661 den 9. November er Fridericia Bye nominerit til en af Stabelstederne her udi Danmark oc da allernaad. bevilget Forskaansel for Told samt alle Onera oc Besveringer udi 10 Aars Tid, paa det fremmede udlandske Familier skulle gifvis Anledning sig der at nedsette til Byens Bebygning oc Opkomst, hvilken Frihed de oc nøt hafver indtil anno 1670 d. 22. Jan., da Fridericia iblant andre Friheder er bevilget i Steden for forrige Toldfrihed it vist Quantum af Vare toldfri at maate ind- oc udføre, hvis Told sig kunde bedrage til 6000 Rdr., hvilket ydermere af Eders kongl. May. d. 6. Octobr. forskrefne Aar 1670 allernaadigst er confirmerit. Mens som vi af bemelte Præsidents Remonstration fornemme, at Byen formedelst dend Toldfrihed icke noget er tiltagen eller forbedrit, mens mere gifvit fremmede oc udlendske Factorer Occasion oc Leilighed at betienne sig af samme Toldfrihed, idet de lader atskillige udlendske Vare komme der for Byen oc saa betiener sig med en Borgers Seddel, at det er hans forskrefven Goeds, hvorefter hannem da icke Toldseddel kand vegris, hvormed de siden samme Vare toldfri indfører paa andre Steder udi Eders kongl. May. Riger oc Lande, hvoraf dend gemen Mand udi Fridericia Bye ingen Nytte eller Gavn kand hafve, oc Eders kongl. Ma. dog derved mister sin Told oc Rettighed, hvorefter bemelte Præsident hoes Eders kongl. May. allerunderdanigst ansøger, at Byen i Steden for saadan Quantum af toldfri Vare maate allene niude Toldfrihed paa alle de Slags Vare, som der udi Byen

indfærtis och der allene blef consumerit, mens hvis Vare som derfra igien udfærtis til Vands, enten til fremmede eller indlendske Steder oc Provintzer, at da deraf blef gifvit den fulde Told efter Toldrullens Indhold, mens hvis Vare, som Indbyggerne omkring Fridericia til deris Nødtørft behøfver oc afhenter udi enstige Tønder oc Skepper, samt Smaaavegt oc fornøden grofve Kramvare maate fri udaf Portene passere (Salt, Vin oc Tobak undtagen), saa oc Kremmere, som til fremmede Markinder vilde udreise, de same oc at betalle Tolden, saafremt de icke med rigtig Toldsedel beviser, at deris Vare en Gang her udi Riget fortoldet er, oc at Byen i Steden for forrige Toldfrihed maate tilliges af sammesteds Told noget til Hafne, Broer, Bolverker, Kirke, Raadhus, Toldboed oc anden Byens Nødvendighed at oppebygge oc vedligeholde, hvilken Præsidents Forslag vi befinder allertienligst baade for Eders kongl. May. Tolds Indkomst, saa oc dend gemene Mands Beste samt Byens bedre Forfremmelse oc Tiltagelse oc til at forrekomme andre Eders ko. Ma. Undersaaters Nærings Præjuditz. Hvorfore vi allerunderd. indstiller udi Eders kongl. Ma. egen allernaadigste Behag, om det icke derved kunde forblifve oc Byen tillegis $\frac{1}{4}$ Part af dens aarlige Tolds Indkomst paa nogle visse Aar i Steden for forrige Toldfrihed til forbem. Bygningers Fremtarf, paa det Eders kongl. Ma. i saa Maade icke vidre skulde besværgis. Vi forblifver stedse

Eders kongl. May. allerunderdanigste oc tropligtigste Tienner.

Skatkammerit d. 16. November anno 1672.

350. *Votering i S. K. 26. Jan. 1674.*

P. II Bl. 93—94.

Feltherren: At de beholt deris Toldfrihed og ellers blef hiulpet af Consumptionen eller paa andre Maader efter Majests. naadige Behag til at hielpe Canalen, og dertil forordnis visse Commissarier. At de Penge, som Majesteten dem vilde forunde, skulde forbrugis til Canalen, Skibbroen og Toldbod.

Hr. Cancellar Reetz: At Fridericia, Refugium totius Jutiæ, blef hiulpen, er efter alles Mening. Til at bringe Folk ind at gifve dem de Friheder, som de har i Altena og Glükstad med Frihed paa Religionen. At i Steden for de 6000 Rdr. skulde gifves 8000 eller mere, og hvad der blef ofver af de 6000, skulde forbrugis til Canalens og andets deslige Ferdiggjørelse, og saa gifve Consumption, paa det Militien ei noget skulde afgaa.

Hr. H. Bielche: 1) At gifve Religionen fri efter Hr. Cancellers Mening; 2) at afskaffe Consumptionen; 3) at Majesteten vilde ellers forordne nogle Middeler til at giøre Canalen og deslige færdig; 4) at i Steden for Indkvartering kunde Soldaterne forundis efter Condition Penge.

Hr. Körbitz: Til at hielpe Fridericie paa Fode tiener Toldfriheden ikke meget, eftersom der ere ikkun faa, der hafve Gafn deraf, mens tykkis Kamer Collegii Betenkende er hel gafnlig. At Canalen blifver ferdig, er gafnligt, mens der vil en Hob til. Forblifver ved Kamer Collegii Forslag. At der kunde ordineris nogle af Stats Collegio, som kunde de Forslag, som ere om Byens Forbedring giorte, igiennemse og derom deris Mening gifve.

Hr. J. Bielche: At Byen nyder sin Toldfrihed, dog uden Underselef, og Tolden til Canalen og andet forbrugis. At være fri for Consumptionen. At Religionens Frihed som i Altena og Glükstad blef forunt. At der blef en sat ofver, som kunde hafve Indseende, at Majestets Privilegier blef iakttaget, og at Midlerne blefve til deris rette Brug anvente.

Hr. O. Povish: Forblifver ved Kamer Collegii Betenkende. At der blef nogle udvalt af Stats Collegio, som alle Forslag om dendne Bye kunde af Grunde examinere og derom deris Betenkende indgifve.

Hr. H. Wind og *Hr. C. Trolle:* Forblifver ved Kamer Collegii Betenkende.

Gr. Friis: At gifves Frihed paa Religionen, og at Fremmede maa tilladis at sette sig der neder, og saa være et fri Asyl. Hvis de indskibede, skulde være fri; hvis de udskibede, skulde gifvis Told af. At der motte tagis af Consumptionen til at forferdige Canalen med.

Klingenberg: At Staden blifver hiulpet af Landet, at der gafvis Frihed paa Religionen, at de nød Frihed paa Toldene og det med Limitation, at saadant kunde forbrugis til Canalen og andet saadant, hvoraf en bør at forordnes at hafve Indseende.

Præs. Resen: 1) Religionens Frihed efter Hr. Cancellers Mening; 2) at dend blef en Asyl; 3) at de kunde forskaanis for Indkvartering, og Soldaterne at hafve enten Brakker eller Service; 4) Toldfrihed at nyde efter Kamer Collegii Betenkning; 5) Frihed paa Bygningsmaterialier; 6) at Consumptionen og Tolden kunde anvendis paa Canalen og Hafnen; 7) 4 Commissarier at ordineris at hafve Indseende, at Midlerne blef ræt anvent; 8) at her nogle blef

udnefnt til at igiennemse Propositionerne giorte om Byens Fremkomst.

P. Scavenius: Forblifver ved Kamer Collegii Betenkende, ikke uden Jøder kunde gifvis Frihed der i Byen.

351. *Votering i S. K. 9. Marts 1674.*

P. II Bl. 96—97.

[1.] Vota andl. Soldaternis Service.

Hr. Cancellor: Byen bør at hafve nogen Forlindring. Soldaternis Service nembliq 4000 at forskaffes Byen ud af Hans May. Cassa; confirmerer Commissariernis Forretning.

Rigs Admiral: Det er Byen og Hans May. tienligt, at de 4000 Rixd. forskaffis enten af Krigscassa eller anden Steds fra; confirmerer Commissariernis Forretning.

Hertil sluttede sig *Resen*.

Rigs Marskalk: Det er høit nødvendig, at Byen behielpis, om den ellers skal blifve en Festning. Det er nok got, at enhver Soldat bekom om Dagen en Skilling, mens som Inkvarteringen strecker sig til 4000 Rixd., og Pengene icke af Krigscassa kand forstreckis, da efter sliq Beskaffenhed viste icke, hvor disse 4000 Rixd. skulle bekommis, og om saa var, at disse Penge kunde bringis til Veie, formente hand, at de icke skulle blifve nok til Soltaterne, efterdi det var tviflagtig, om Borgerne vilde forunde en Soldat Natteleie for en Skilling om Natten.

Hr. J. Bielke: Det er got, Soldaterne fik Servicepengene nembliq 4000 Rixd., mens Spørsmålet er, hvor Pengene skal bekommis, og om Borgerne vel skulle vilde forunde en Soldat Natteleie for en Skilling.

Baron J. Juel: Byen kand icke taale at forskaffe de 4000 Rixd., hvorfor det best, den hielpis paa andre Maader, om icke med alle disse 4000 Rixd., dog med en Del.

[2.] Vota andl. Consumtionen til Haufnens Opbiuggelse og Vedligeholdelse.

Hr. Cancellor: Formente, at det var mere practiqvabel, at Haufnen blef hiulpen ved Pengene af Tolden end af Consumtionen, som er lagt til Militien; item at Haufnen vel ogsaa kunde behielpis af Træerne og Plankerne.

Hertil sluttede sig *Körbitz* og *Jens Juel* (tilf.: »andl. Træerne, da burde der determineris it vist Qvantum«).

Rigs Admiral: Haufnen at behielpis baade af Tolden og Consumptionen; confirmerer ellers Commissariernis Forretning.

Hertil sluttede sig *Resen*.

Hr. J. Bielke: Confirmerer Commissariernis Forretning.

[3.] Vota andl. Salt og Vin, item Korenvarre, blev efter de flestis Vota sluttet, at Salt og Vin motte fri indførís, og at alle Korenvarre motte fri indførís og udførís.

352. *Votering i S. K. 24. Marts 1674.*

P. II Bl. 99—100.

[1.] Vota om Indkvartering.

Hr. Cancellor Reetz: De burde indtil Fendricken inclusive ingen Standkvarter hafve. Det er umuligt, at Byen kand subsistere uden Hielp.

Hertil sluttede sig *Griffenfeld, H. Bjelke, J. Bjelke, H. Vind* og de andre.

Hr. Rigs Marskalk: Det dependerer af Majesteten, hvad derudi skal giøris.

Hertil sluttede sig *Powisch*.

[2.] Vota om Consumptionen etc.

Hr. Cancellor Reetz: Der kand ikke vel tagis af Consumptionen, paa det Militien ikke skal fattis.

De fleste vaar i dendne Mening.

[3.] Vota om Agerdeling.

Hr. Cancellor Reetz: Kiøbstederne ere lidet tient med Aufing. Naar en Eiermand ikke sin Eiendom blifver betaget, saa kand det ske, NB fornemmelig de Eiermend, som ikke ere skyldig, at Platserne ikke ere blefven opbygte.

De fleste vaare udi dendne Mening.

[4.] Vota om Fridericiæ Privilegier at indførís i et Corpus.

Dette blev samtykt:

1) Byens Friheder skal extendere sig udi 50 Aar.

2) At aarlige Markeder afskaffis.

3) Citadelle ikke i Privilegierne at indførís, mens heller Slotsplas.

4) At Skiberne og Skuderne Fridericia tilhørende skal i nogle Aar fri for Hafnepenget være.

5) Jus Asyli bevilgis.

En Part af de andre Poster blev casset, en Part forandret og en Part confirmerit.

353. *Betænkning af S. K. 31. Marts 1674.*

Orig. og Konc. (med Peter Reetz' Haand) i S. K.'s Arkiv.
Kopi i Indlæg til J. R. Nr. 115.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Til at efterkomme i allerdybeste Underdanighed Eders kongl. Mayts. tvende allernaadigste Befalinger, dend ene angaaende Skatkammerets Memorial, hvorudi Forslag giøris, at Fridericia med bedre Nytte kunde bevilges at nyde i Steden for Toldfrihed paa saa mange Vare, som sig i Tolden til sex tusinde Rixdaler kunde bedrage, hvormed dend nu allernaadigst er privilegeret, dend Frihed, at alle de Vare, som i Byen blefve indført oc der consumerit, fra Told eximeredis, saavel som oc alt det, som Landsens Indbiuggere omkring Byen udi enstige Tønder, Skepper oc smaa Vegt sambt de grofve Kramvare, de derfra til deris Fornødenhed hentede, Salt, Vin, Tobak, saa oc hvis Vare Kremmere til fremmede Markeder udførte, undtagen, oc at Fierdeparten af dend Told, som Fridericia udi det øfrige kunde indbringe, blef paa nogle visse Aars Tid lagt til at opbiugge Byens Hafn, Broer, Bolverker, Kirke, Raadhus, Toldboed oc anden dets Nødvendighed, den anden belangende Præsidenten i bemelte Fridericia hans allerunderdanigste indgifne Memorial med en hosføied menige Borgernis Supplication, hvorudi begieris Forlindring paa Indkvarteringen, Forskaansel for Consumptionen heller oc, at hvis dertil blef gifvet, maatte anvendes til Byens Nødvendighed, saasom it Raadhusets Biugning, Canalens eller Haufnens Indrettelse, Torfvets oc Gadernis Opfylding paa nogle Aars Tid, indstilles til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution efterfølgende voris allerunderdanigst Betenkende.

At Fridericia er en umistelig Fæstning, eragte vi allerunderdanigst ustridigt at være, i Særdelighed fordi dend først er en Tilflugt, hvorhen Indbiuggerne i Nørre Jylland oc vel videre fra kunde en Del salvere sig self, en Del deris Mobilier oc Formue udi paa-kommende Nødsfald, for det andet, at ved dend underholdis dend fornøden Communication i Feidetider med Fyen oc andre Insuler, som de øfrige Eders kongl. Mays. Provintzer i Danmark alle bestaar udaf, for det tredie hindrer dend en Fiende, at hand med sin Armé ei understaar sig at gaa dend forbi ind udi Landet, hvilket Exempel udi (!) seniste Orlog bær klar Vidnesbyrd om. Som nu Fæstningen ei kand blifve ved Magt saaledis, at deri kunde ligge i Fredstid en

behørlig Guarnison oc i Feidetid saadan Antal Krigsfolk, som Fornødenhed oc forefaldende Hændelser udkrefve kunde, med mindre Byen med Indvaanere, Gaarde oc Huse er velforset oc bebiugget, saa formene vi allerunderdanigst, at først vil af Veien rømmis det, som mest klagis ofver at hindre Byens Opkomst, oc som det oc i Gierningen at giøre befindes, dernest, at der vil brugis, saavit muligt, de Middel, hvorved Byen kunde blifve folkerig oc tiltage i Handel oc Næring. Hvad det første angaar, da bestaar det i Standkvarter, hvorofver Byen sig mest besverger oc udi sin Opkomst ocsaa mest hindres. Til at borttage dend Hinder eragte vi allerunderdanigst dette Middel at være det beste, nemmelig¹⁾ at Eders kongl. May. allernaadigst vilde bevilge, at Tolden, som Fridericia kunde indbringe, naar dend Toldfrihed, som Byen er allerede forunt, blef reguleret efter dend Maade, hervedenfor skal meldis, maatte bruges, saavit dend tilstrecke kunde oc deraf udkrefvedis, til at betale Soldatesken Servicepenge med, oc at ingen nød samme Servicepenge uden dend gemene Soldat indtil Fendricker exclusive. Belangende det andet, da befinde vi, at ved dend Toldfrihed, hvormed Fridericia hidindtil hafver vaaret privilegeret, nemlig de foromrørte sex tusinde Rixdaler, icke er naaet dend Scopus, hvilken dend sigtede til, som er Byens Flor oc Velstand, mens at nogle faa Kiøbmænd der boendis oc Fremmede (hvis Vare benefnte Kiøbmænd under it Skin for sine angifve) deraf allene hafver Nyttten, hvorfore os allerunderdanigst siunes, at med Toldfriheden saaledis herefter enhver i Byen boende til proportionerlig Nytte oc Staden i sig self til Frømtarf kunde forholdes:

Først at alle Vare blefve tilsted at gaa toldfri ind i Fridericia, disse efterskrefne undtagen, alt Korn, Flesk, Smør oc Øl, som kunde komme fra de Stæder, der ere udenfor Eders kongl. Mayts. Riger oc Lande, item Tobak, Tobakspiber, Sebe, Topsucker, Pudersucker, Candissucker, Syrup, Kaaber, Messing, Kedeler, Beckener, alt fremmit Snedkerarbeide, Karosser udenlands giort, alt forarbeidet Jern, Kaaber eller Staal, alle Slags bered Læder, oc at alle Slags indlendisk Korn, Smør oc Flesk maatte være der sammesteds fri for Told, saavel i Udgaende som i Indgaende, saaledis at det hverken dermed i Fridericia self eller paa nogen anden Stæder af Eders kongl. May.

¹⁾ Konc. har opr.: nemmelig først, at ingen Officerer indtil Fendricker exclusive nød nogen Standkvarter, dernest ..

Toldere blef besværget; disligeste at hvis Vare, som Indbyggerne paa Landet (Kiøbstederne undtagen) til deris Nødtørft behøfve at afhente udi enstige Tønder, Oxehofder, Ammer, Skepper sambt smaa Vegt oc fornøden grofve Kramvare¹⁾ maatte i Udgaende tillands frit udaf Portene passere.

For det andet, at der maatte leggis Jord oc Mark til flere Gaarde oc Byggesteder i Fridericia end til de 125, som allerede sked er, og at de Jordparter, som hører de ubebiugte Pladser til, maatte af Magistraten aarligen bortleies. Pengene, som deraf kunde komme, samles oc forvaris til at gifve dennem tilligemed Byggeplatsen oc dend dertil hørende Aggerjord, som bygge vilde, desligeste at Magistratens Vang, bestaaende i 48 Jordparter, maatte leggis oc delis til Borgerskabets Biuggesteder, som ei allerede Jord hafve, oc Magistraten i det Sted gifves den Vang, som er lagt til Gvarnisonen. Oc at hvem, som paa nogen Biuggeplads hafde i saa Maade sat god Kiøbstedbiugning, blef tillat dend dertil liggende Jordpart for arvelig Eiendom til hvem hannem lystede at afhende.

For det tredie, at Fridericia Bye maatte nyde deris Privilegiers Forbedring i efterskrefne Pungter:

At Toldfriheden maatte forlengis paa ti Aar oc alle andre Byens Privilegier paa halftrediesindstyfve Aar fra dend Tid, de nu vorder fornyet oc forbedret, at regne.

At i Steden for aarlig Kramvaremarket, som er Byen skadelig, maatte i Privilegierne indførís Kvæg- oc Hestemarket.

At i Steden for det Ord Citadelle maatte i Privilegierne brugis oc settis Slotsplats.

At Fridericiæ egne Skibe oc Skuder udi ti Aar maatte være fri ofveralt i Eders kongl. Mayts. Riger oc Lande for Last- oc Haufnepenge, saavit Eders kongl. May. sig self deraf har forbeholdet, enten de førte eget eller fremmed Gods.

At Jus Asyli, som Fridericia hafver, maatte forlengis paa halftrediesindstyfve Aar oc Personernis Frihedsaar, som Asylum søge, extenderis fra dette Privilegii Dato til tie fulde Aar, oc være ligesaa vel for de, som hafde enten giort Døds slag eller oc andre Misgierninger udenfor Eders kongl. Mayts. Riger oc Lande, som for de,

¹⁾ Herefter tilføjes i Fodnote med Griffenfelds Haand: Dend 9. September er udi Stats Collegio vedtagen, at i Steden for de Ord »og fornøden grofve Kramvare« skulde settes »og fornødene Kramvare udi Alnetal oc smaa Partier«.

der hafde falleret, saaledis at de, som for slig Aarsager Skyld sig til Fridericia retirere, skulle tage oc forevise Magistratens Pas under Stads Segel, som dennem uveigerligen skulde gifves, oc de betale bemelte Magistrat fire Rixdaler for, saafremt de ville passere sicker did igiennem Eders kongl. Mayts. Riger, Lande, Førstendomme oc Gebieter oc til benæfnte Fridericia ankomme, lade (om de fremdelis Protection vilde nyde) deris Nafne i Stadsprotocollen indtegne, saa oc gifve aarligen bemelte Magistrat derfor fire Rixdaler¹⁾.

At Libertas Conscientiæ maatte for det første tillades enhver, som ei vaar af dend Ausburgiske Confession, dog christen Tro, oc dennem Fortrøstning giøris, at naar de blef 30, 40 eller 50 Familier sterk i én Religion, oc de sig roligen oc vel imidlertid forholdte, de da skulle efter dend Beskaffenhed, Eders kongl. May. befant Sagen at være af, med videre kongelig Naade anses, desligeste at en Synagoge maatte bevilges Jøder, saafrembt nogle rige portugisiske sig der vilde nedsette²⁾.

At naar Byens Haufn blev engang ferdiggjort, Haufnepenge da af ithvert indkommende Skib maatte gifves oc Byen forundes, baade til at holde Haufnen vedlige, saa oc til at forstørre dend med, naar af benæfnte Haufnepenge kunde fra Vedligeholdelsen blifve saa mange tilofvers, at de dertil kunde strecke³⁾.

At udlendiske Arfvinger maatte nyde dend Arf, dennem hos Fridericiæ Borgere oc Indvaanere tilfalde kunde, foruden deraf at gifve Siette- oc Tiende-Penge.

¹⁾ Kommissærerne havde kun foreslaaet Jus Asyli for Debitorer, der ikke kunde betale. Peter Reetz har tilføjet i Randen af deres Forslag: »Got, dog Jus Asyli at strecke sig til Døds slag oc andre Misgænginger, begaait udenfor H. k. Mts. Riger oc Lande«. — Ved et derefter følgende Forslag af Kommissærerne om, at Jus Asyli for Debitorer alle andre Steder end i Fredericia skulde være indskrænket til 3 Maaneder, har Reetz tilføjet: »Er imod allerede bemelte Stæder gifne Privilegier«.

²⁾ Derefter havde Kommissærerne foreslaaet, at der i Privilegierne skulde fastsættes en bestemt Maade at vælge Magistraten paa, nemlig at Kongen udnævnte Præsidenten, at Magistraten, naar en Plads som Borgmester var ledig, foreslog to Borgere — danske eller fremmede —, hvoraf Kongen udnævnte den ene, og at Pladserne i Raadet skulde besættes af dette selv. I Randen bemærkede Reetz: »Giørris ei nødigt«. — Kommissærernes følgende Forslag, at Kongen skulde overlade Magistraten Patronatsretten over Byens Kirker, og at Magistraten med 12 af de bedste Borgere skulde udnævne Præsten, erklærer Reetz for: »Ufornøden, mens nyde, hvad andre Kiøbsteder i lige Tilfald«.

³⁾ Kommissærerne havde derefter foreslaaet, at man i Fredericia skulde kunne oprette Ægtepagter oc Testamenter med almen Gyldighed. Dette erklærer Reetz: »Kand forbigaaits«.

At Borgerne i Fridericia, naar de inden Aardag efter, at de sig paa Stedet hafve nedsat, deris borgerlig Ed Eders kongl. May. hafver giort, maa, naar de eragter ei lengere at vilde der forblifve, opsige deris Borgerskab oc uformet med ald deris Gods oc Formue foruden at gifve noget deraf, sig derfra igien begifve¹).

At det maatte være Gouverneuren oc Commendanten i Fridericia, som nu er eller herefter kommendis vorder, forment at bevare sig med borgerlige Sager, under hvad Prætext det oc kunde være, hindre Commerciernis fri Lob, opholde Skibe eller Vogne i deris Ind- oc Udfart, tage nogens Gods oc Vare, som enten tillands eller -vands indkommer, uden Eiermandens Samtycke oc god Betaling til hannem derfor.

At de Borgere, som efter denne Dag sig i Fridericia nedsette, maatte i de ti første Aar være forskaanet oc fri for at udtagis til Formyndere, Vorderere, Sandemænd, 15 eller 16 Mænd eller Næfn.

At Eders kongl. May. vilde allernaadigst bevilge en kongl. Befaling²) til Ambtmanden paa Koldinghus, at hand ved Bønderne i Ambted boende, særdelis de, som hafve Nyttten og Brugen deraf, lod Landeveiene, som gaar til Fridericia, tilbørligen reparere oc siden vedligeholde.

At alle Kroer paa tu Mile nær Fridericia maatte forbydes at kiøbe oc hente deris Øl paa nogen anden Stæder end der.

At Elboe Herrits Ting maatte leggis ind oc holdes i Fridericia.

At Veilbye Kald maatte annexeris til Fridericiæ danske Præstes Kald, naar det ledig blifver³).

Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 31. Martii anno 1674.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste oc tropligtigste Tienere.

P. Reetz. Griffenfeld. H. Bielecke. J. Chr. Kōrbitz mp.

Jørgen Bielecke mp. Otto Powisch mp. H. Wind mp.

Corfitz Trolle mp. Envold Parszberg mp. M. Friis G. t. F.

Paul von Klingenberg. C. Biermann. P. Resen. P. Scavenius.

¹) Kommissærerne havde derefter foreslaaet, at en Fridericia-Borgers Gods kun maatte konfiskeres, naar han havde begaaet Højforræderi; Reetz tilføjer: »Udeluckis«.

²) Konc. har opr. Befaling til visse Sogne omkring ved Fridericia liggende, at de Landeveiene til Byen skulde vedligeholde, helst efterdi de self hafver Nyttten oc Brugen deraf.

³) Kommissærerne foreslaar herefter Oprettelsen af en god Latinskole og et godt Hospital, som kunde lægges derhen fra Kolding, Vejle, Middelfart eller Bogense. Reetz mener: »Udeluckis«. — Endelig foreslaas der, at en af Kongens nærmeste Raadgivere maatte blive Overinspektør og Patron for Byen. Reetz erklærer: »Omitteris«.

16.—18. Febr. Ved Mødet 16. Febr. forelagde P. Reetz et Forslag om en Kobberskat »til Stycker«, som gik ud paa, at »af hver 2½ Tønder Hartkorn til 100 Rixdr. bereignet, hvoraf Rostieniste holdis, skal gifvis aarligen i trei Aar 1 R Kaaber eller derfor 1 Rixdr. udi Penge, i lige Maade af Rente-penge och Kiøbstederne«. — 18. Febr. nyt Møde, hvor H. Schack, P. Reetz, H. Bjelke, J. C. Körbitz, J. Bjelke, O. Powisch, C. Trolle, E. Parsberg, Mogens Friis, Jens Juel, Klingenberg og Resen samt senere P. Griffenfeld var tilstede. Kobberskatten behandledes videre, den skulde ogsaa udstrækkes til Biskopper, Provster, Præster og residerende Kapellaner samt til Købstæderne; om det sidste blev dog »intet vist sluttet«¹⁾. — Betænkning (Nr. 354). 24. Febr. udgik Kongebrev²⁾ til Kammerkollegiet om at udstede de Breve, der var fornødne for Indførelse af Kobberskatten.

354. *Betænkning af S. K. 18. Febr. 1674.*

Orig. med Rasmus Rasmussens Haand i Indlæg til S. T. Nr. 50.

Allernaadigste Konge och Herre.

Efter Eders kongl. Ma. allernaadigste Ordre hafver vi med allerunderdanigste Flid ofverveiet det os forestillede Forslag anlangende Kaaberstycker til E. ko. Ma. Flodes Fornødenhed tilveie at bringe. Saa nanset allerede saa meget af Jordegoeds (hvorpaa dette Forslag sig fornemmelig grunder) contribuieris, at Effecten deraf icke uden temmelig Vanskelighed af dets Proprietariis kand erlanges, som største Delen ere af saa ringe Middel, at de neppe kand underholde sig sielf af det, som de beholde tilofvers, naar Paaleggene deraf ere udredde, icke des mindre, efterdi dend uomgiengelige Nødtørf for E. ko. Ma. Flode sligt udkrefver, formene vi allerunderd. Forslaget paa efterfølgende Maade ved mindste Besvering practicabel at vere, hvilken videre til E. ko. Ma. allernaadigste Resolution i dybeste Underdanighed indstilles.

Først eragte vi allerunderdanigst fornøden, at alle Proprietarii ingen undtagen, som i E. ko. Ma. Riger Danmark och Norge Jordegoeds eier, hvoraf Rostienniste holdis, gifve sielf, foruden at tilstedes det paa Landgoedset och sine Bønder at legge, af hver halftredie Tønder Hartkorn i Danmark, beregnet efter Rostieniste Taxt, och af

¹⁾ P. II Bl. 95. ²⁾ S. T. Nr. 50.

lige meget Goeds efter Proportion i Norge tre Skaallepund Kaaber. For det andet, at alle Bisperne gifve enhver ni Lispund. For det tredie, at alle Provster, Prester och residerende Capelaner i Kiøbstederne saavel som paa Landet settes ofverhofvid enhver for trei Lispund, och at samme Udgift af hver Stigts Amtmand och Bisp saaledis legges och lignedes imellum dennom efter Billighed, at dend Formuende hielper dend, mindre Efne hafver. For det fierde, at iligemaade alle Kiøbsteder udi begge Riger settes for it vist Quantum Kaaber, hvilket os allerunderdanigst siufnes paa denne Maade best at kunde ske nemmelig, at Stigtsamtmanden eller Amtmendene hvor det for Stigtsamtmanden skulle falde for vitløftigt och besverligt, med enhver Kiøbstedes Magistrat vorder anbefalled at kalde alle Indbyggerne for sig, Geistligheden undtagen, hvorom før er meldet, forfatter it rigtig Mandtal ofver alle och tillige setter enhver for noget vist efter sine Middeler, saa at af hver trei hundrede Rixdaler, som dend hele Menighed kand eragtes at hafve, blifver gifvet tre Skaallepund Kaaber. Paa det och Betalingens Maader och Terminerne maa vere desto lettere och beleiligere for de Vedkommende, formene vi allerunderdanigst saaledis dermed at kunde anordnes: Først, at det hele Quantum, som tilkommer enhver efter hvis før er meldet, blef betalt i trei Aar, hvert Aar en Trediedel til dend første Juli aarligen, dog at Terminernis Begyndelse angik dend førstkommende første Juli. Dernest, at det blef enhver frit ladet endten at gifve Kaaber in Natura eller och en Rixmark, beregnet til tiufve Skilling danske, for hver Skaalepund, och at herhos blef iagttaget, at hvo som helst af sit Jordegoeds contribuerede, skulle vere fri for at gifve af sin anden Formue, dog ingen i saa Maade fri at eragtes uden dend, som i det ringeste hafver i Danmark fem hundrede Tønder Hartkorn med en deri beregnet Hofvidgaard och er privilegerit det der sammesteds at eie, och i Norge lige meget Jordegoeds efter Proportion, endten hand dertil hafver Hofvidgaard eller icke. Raadstuen for Kiøbenhafns Slot den 18. Febr. anno 1674.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste och tropligtigste Tienere.
 Hansz Graff von Schack. P. Reetz. Griffenfeld. H. Bielcke.
 J. Chr. Körbitz mp. Jørgen Bielcke mp. Otto Powisch mp.
 H. Wind mp. Corfitz Trolle mp. Envold Parszberg mp.
 M. Friis G. t. F. Jensz Juell. Paul von Klingenberg.
 P. Resen. P. Scavenius.

8.—24. Marts. 8. Marts Møde, formodentlig sammenkaldt ved mundlig Ordre, hvori man drøftede en Memorial (Nr. 355) fra Stiftamtmanden og Biskoppen i Sjælland, dateret 15. Jan., om forskellige Forhold vedrørende de sjællandske Kirker. Ved Mødet var H. Schack, P. Reetz, P. Griffenfeld, J. C. Körbitz, H. Vind, J. Bjelke, C. Trolle, M. Friis, Jens Juel, Resen og Scavenius tilstede. Man forhandlede først om Provstemode. Votering (Nr. 356). — Paa et Møde 11. Marts fortsattes Forhandlingerne, idet man drøftede de Spørgsmaal, om Studenter skulde tages til Kirkeskrivere — hvilket besvaredes benægtende —, og om »Festebrefve udgifvet paa Kirkens Tiender skulde igienkaldis, og Tienderne igien til Tinge opbiudis«. — Dette blev »agtet ubillig, mens vel, at Tienderne, naar de bliver ledig, da for høist Pris at igien udfestis«¹⁾. — 24. Marts nyt Møde, hvor P. Reetz, P. Griffenfeld, H. Bjelke, J. C. Körbitz, J. Bjelke, O. Powisch, H. Vind, E. Parsberg, M. Friis, Klingenberg, Bierman, Resen og Scavenius var tilstede. S. K.'s Betænkning (Nr. 357) blev gennemgaaet²⁾. I Henhold dertil udgik 31. Marts Kongebrev³⁾ til Stiftsbefalingsmænd og Biskopper i Danmark om at tilkendegive, »hvad anlangende Kirkerne kan være at erindre, førend den ny Lov til Ende kommer«, samt Kongebrev³⁾ til J. C. Körbitz og H. Vandal om Kapitelstaxt paa Sjælland.

355. *Memorial fra J. C. Körbitz og H. Vandal 15. Jan. 1674.*

Orig. i S. K.'s Arkiv. Kopi i Aktstykke Nr. 357.

Stormechtigste Arfvekonning, allernaadigste Herre.

Eftersom vi tilforne for lang Tid siden en allerunderdanigste Memorial hafver indgifved paa Kirkernes Vegne i Sællands Stift om nogle adskillige Poster, som vi af Eders kongl. May. allernaadigst beskickedede Kirkernes Forsvar allerunderdanigst hafve eragted at kunde geraade de fattige Kirker, som ere de fleste i Tallet, til Conservation, Hielp och Nytte, da som vi ingen allernaadigste Resolution hafve erlanget uden paa tvende Poster deriblant, nemlig om Terminens Forandring til det første Provstemode om Aaret och om

¹⁾ P. II Bl. 97. ²⁾ P. II Bl. 98.

³⁾ Rørdam, Danmarks Kirkelove III, 496—97.

Kjøbet samme Tid at sætte paa Kirkernes Korn efter Ampternes och Stædernes adskillige Beskaffenhed, saa bede och forhaabe vi i dybeste Underdanighed, at det i kongelig Naade och Mildhed maa optages, det vi nu foraarsages allerunderdanigst at remonstrere, som er:

1. At hvad bemelte Provstemodes Termin angaar, som ved Eders kongl. Mayts. naadigste Anordning er sat paa den næste Onsdag efter Dominicam Misericordias Domini, da som samme Termin er uvisse och ustadig och falder somme Tid tilligere och somme Tid sildigere om Aaret, eftersom Paaske kommer tillig eller sildig til, eragte vi saavel som Provsterne samptlig udi Siøllands Stift, at det vel skulle verre bekvemmere for Kirkernes Regenskaber och Prisen paa deres Korn at sætte, om det allernaadigst motte behage Eders kongl. May., at ded motte beroe ved den tilforne allerunderdanigst forreslagne Termin, nemlig den næste Onsdag for Phillippi Jacobi Dag aarligen.

2. Dernest angaaende Taxten paa Kirkernes Korn, som naadigst er forordnet at skulle sættes særdeles for ethvert Amt her i Stifed, da siunes ded os at foraarsage nogen Vitløftighed och Desordre, naar saa mange Slags Kjøb for saa mange Stæder i én Provinz skal sættes och i Agt tages, och at det blifver ochsaa Kirkerne til Skade paa Kjøbet; men vi formene allerunderdanigst, at det kunde vere føieligere och gaufnligere for Kirkerne, om ickun 4 adskillige Slags Taxter paa deres Korn motte settes och følges efter de fire fornemteste Dele af Landet, som i vorres forrige allerunderdanigste Forslag videre ommeldes, hvilket saavel som det forrige til Eders kongl. Mayts. høie och allernaad. Disposition i dybeste Underdanighed indstilles.

Iligemaade foraarsages vi paanye at giøre allerunderdanigste Errindring och Ansøgning om de tre andre Poster, som bemelte vorres forrige allerunderdanigste Memorial indeholdte, paa hvilke vi endnu ingen allernaad. Resolution hafve erlanged, nemlig:

3. At der en eller toe dygtige Personer motte antages til at vere Kirkeskrivere her i Stifed, och ded helst af fattige, skickelige Studentere, hvilke under vores Direction (saa lenge ded os vorder naadigst paalagd at vere Kirkernes Forsvar) kunde hafve tilbørlig Opsiun med Kirkernes Indkombst och Rettighed, med deres Reparation och Biugning och deres Sager til Tingge at agere sampt deres aarlige Regenskaber med Provsterne och Præsterne at igiennemse, beregne och undertegne, for en liden aarlig Løn, fem Mark danske

af hver Kirke, som kunde vere Kirkerne til liden eller ingen Skade, helst naar den rigere motte hielpe den fattigere, och er lidet at regne imod det, som tilforne i saadanne Maader var anordnet af Kirkerne at skulle udgifves. Ti uden deslige Kirkeskrifveres Tien-niste och Hielp er det os umueligt at kunde forrette, hvis os allernaadigst er anbefaled med Kirkernes Inspection, deres Regenskabers Revision och andet saadant, eftersom vi dog ellers med mange andre Forrætninger ere behæftede. Icke heller kunde de, som ere Eders kongl. Mayts. Betiente ved Ampterne, tilbørligen beoagte Kirkernes Sager, saavit os siunes, eftersom de hafver nok andet at bestille med Eders kongl. Mayts. Interesser och Tienninger, deres Embede vedkommende.

4. Om det motte allernaadigst tillades, de fattige Kirker til Hielp och Conservation, at deres Tiender, som for ringe Afgift tilforne ere bortfæstede, hvoraf nu vel mere kunde gifves, de til Tingene motte opbiudes och til dennem paanye bortfæstes, som mest til Afgift och Fæstning deraf ville gifve, forrige Benaadinger eller Feste-brefve herudinden uansete, dog at de, som Tienderne nu hafve, fremdelles blifve dennem nærmeste, om de deraf ville gifve saa meget som nogen anden, eller om de det icke ville, dem da deris udgifvene Festning igien at betalles, saa vit befindes at verre kommen Kirken til Nytte.

5. At Kirkernes Skoufve, som dem af Arrilds Tid tilhørt hafve, motte fremdelles forblifve Kirkerne til Nytte, saa at den for tre Aar siden udgangne naadigste Skoufordinances 41. och 42. Articuler ei motte udtydes Kirkerne til Skade och Forfang, men at de deraf motte niude fornøden Biugningstømmer och Magt til at selge deraf Vindfelder och fornede Træer til deres egne Bønders eller andres Nødtørfte efter Recessen Lib. 1 Cap. 4 Artic. 44.

Disse forskrefvene allerunderdanigste Ansøgninger paa Kirkernes Vegne, hvorudi vi os til vorres forrige allerunderdanigste indgifne Memorial, dattered d. 2. November 1672, videre referere, ville vi udi ald Underdanighed til Eders kongl. Mayts. høie Naade och milde Disposition hafve recommendede och indstillede, paa det de resterende fattige Kirker, som nu mere ingen Hielp hafver at forvente af de mange velformuende Kirker, som under Jura Patronatus ere bortkomne, dog nogenledes motte conserveres och fra deres ellers befrychtende total Ruin och Undergang befries. Saadan Eders kongl.

Mayts. høie Naade och Mildhed imod Guds Huse vil Herren sielf rigelligen belønne. Och vi forblifver stedse

Eders kongl. May. allerunderdanigste troeplichtskyldige Tienner.

J. Chr. Körbitz mp. J. Wandal.

Kiøbenhaufn d. 15. Januarii 1674.

356. *Votering i S. K. 8. Marts 1674.*

P. II Bl. 95 f.

Feltherren: Provstemodet at blifve den sidste Onsdag i April, dog icke derom publiceris, førend Loven udgaar.

Cantzeler Reetz: 1) Er best, Studenterne blifver ved Predikestolerne; 2) Taxten blifver attesteret af Amtmanden og Provsten, og naar Kirkevergerne faar fra dem en Attest, at det er solt for det høieste i neste Kiøbsted, skal hans Regenskaber passere.

Hertil sluttede sig *J. Bjelke* og *Resen*.

Corbitz: Interesseret, derfor icke voterer.

Skatmester: Got, at Provstemodet settis for Philippi Jacobi. Kornets Taxt at attesteres af Amtmanden, som skal gifve en Attest, at Kornet gieldet saa megit i hans Amt, og derefter Regenskaberne passere.

Hertil sluttede sig *C. Trolle* og *M. Friis*.

B[aron] Juel: Terminen, at følgis Stiftsbefalingsmandens og Bispens Forslag, mens icke noget derom publiceris. Amtmanden gifver sin Attestation om Kiøbet og siden Stiftsbefalingsmanden, og Bispens at sette Kiøbet derefter.

Klingenberg: Provstemodet at holdis for Philippi Jacobi som Cantzeler; ang. Taxten blifver ved, hvad tilforn derom er anordnet.

General Procureur: Var got, blef sat it Kiøb for Kirkernes, Skolernes og Hospitalernes Skyld, og skal det settis, saa faar det at settis 14 Dage for Philippi Jacobi, dog det allerbeste, at ingen Kiøb blef sat, om det kunde ske.

Blef talt, om her skulde nogen ny Forordning udgaa, heller beroe, at det kunde indførís i dend nye Lov.

357. *Betænkning af S. K. 24. Marts 1674.*

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 129.

Konc. med Peter Reetz' Haand i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Til at efterkomme i allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed Eders kongl. Mayts. allernaadigste Ordre angaaende efterfølgende

Poster, hvorom paa Kirkernis Vegne i Sielland allerunderdanigst Ansøgning giøris af Eders kongl. Mayts. Stigtsambtmand oc Superintendent der sammesteds, indstilles til Eders kongl. Ma. allernaadigste videre Resolution efterskrefne voris allerunderdanigste hos hver Post tegnet Betenkende.

1. At det er bedre for Kirkerne, at dend Termin, som Recessen determinerer til aarlig Provstemode i Sielland, nemmelig Onsdagen efter Dominicam primam Trinitatis, anticiperis; derom hafver efter allernaadigste Ordre Eders kongl. Mayts. Stats Collegium indstillet til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution deris allerunderdanigste Betenkende in Decembri Aar 1671 oc (efter en Erkløring, som Superintendenten tillige med Ministerio her i Kiøbenhafn med flere Geistlige giort hafde) eragted samme Provstemode at kunde gafnliggen her i Sielland holdes dend neste Onsdag efter Dominicam Misericordias Domini (som altid indfalder for dend førømrørte Dominicam primam Trinitatis), oc det af dette Fundament fornemmeligen, at som Taxten paa Kirkernis Korn til merbemeldte Prestemode settes, saa kunde Kirkevergerne, som efter samme Taxt skal giøre Regnskab, desto bedre observere Terminen, nemmelig Philippi Jacobi Dag, til hvilken de med samme Regnskaber bør at indkomme. Nu fornemme vi af denne indgifne Post, at benefnte Superintendent er af en anden Mening oc tilligemed Stiftamtmanden allerunderdanigst ansøger, at merbemelte Provstemode motte for forbenefnte Aarsager Skyld settes endnu videre tilbage oc holdes for Philippi Jacobi Dag, nemlig den sidste Onsdag in Aprili, hvilket ocsaa vel icke siunes utienligt, mens eftersom Eders kongl. May. ved en allerede publiceret Forordning hafver allernaadigst giort dend Forandring, at Dagen dertil skulle være dend forreslagne neste Onsdag efter Dominicam Misericordias Domini, da indstilles til Eders kongl. Mayts. allernaadigste Behag, om det icke skal blifve ved samme Forordning, indtil denne sidste foreslagne Termin kunde i Lovbogen, som nu til Expedition er under Hænder, indfør¹⁾, paa det at saadanne Forordninger, som ere af dend Beskaffenhed, at de bekvemmeligen kand være en stedsvarende Lov, icke skulle ved ny oc saa snar paa følgende Forandringer lide nogen Formindskelse i dend Værdighed, deris Publication bør at hafve.

¹⁾ Konc. har herefter opr.: eller oc ved en particuliere Missive anbefale Stigtsamtmanden oc Superintendenten de Vedkommende at sammenkalde til Provstemodits Forretning paa dend Dag, de foreslager.

2. Herom er ocsaa allerede Eders kongl. May. allernaadigste Forordning publiceret, oc omendskiønt vi vel maa gifve Magt, at saa mange Taxter at sette, som efter dend forleden Aar er sked, gifver Besværing oc Dispute imellom de, som contraherer efter Capittels Kiøb, icke desmindre eragte vi Forordningens rette Intention denne at være, at om Kirkeværgerne ei kunde selge Kirkens Korn paa it Sted saa høit som paa it andet, saa skulle dog, hvad Penge de derfor førte til Regnskab, gotgiøris oc passere, naar de efter mer-benefnte Forordning beviste med Amtmandens oc Provstens Attest, at Kornet paa det Sted, hvor det solt vaar, ei hafde vaaret i høiere Pris, hvorføre voris allerunderdanigste Betenkende er, at Stigtsamtmanden oc Superintendenten kunde interimsviis af Eders kongl. Ma. ved en particuliere Missive anbefalis tillige med de Vedkommende paa Provstemodet at sette en general oc billig Taxt paa Kirkens Korn ofver hele Siellands Stift, oc at, hvor Kirkeværgerne icke just for dend Pris kunde samme Korn selge, der skulle forommelte Attester oc Erklæringes gotgiøre oc authorize deris Regnskab, indtil sligt i Lovene engang for alle kunde determineris.

3. Vi fornemme, at denne Administration vil falde Stigtsamtmanden oc Superintendenten allene altfor besværlig oc fast umulig, hvorføre vi allerunderdanigst formene, at sligt kunde¹⁾ efter dend Maade, som Recessens klare Bogstaf gifver tilkiende oc tilforne i mange Aar med Nytte hafver vaaret brugeligt, langt bedre oc med mindre Bekostning forrettes end ved Studentere, hvis Embede efter Forslaget inted andet vilde blifve end det samme, som Stigtskrifvernis vaar, hvilke alle formedelst dend Besværing oc store Udgift, de Kirkerne foraarsagede, af Eders kongl. May. ere afskaffede, oc kunde samme Kirkernis Administration i Loverne efter bemelte Recessens velgrundede Anledning bekvemmeligst indførís.

4. At deris Festebrefve skulle cassis, som Kirketienderne fested hafver oc disse besværlige Tider (da mand neppe hafver kundet finde de, der hafde synderlig Begierlighed til dennem at antage) deraf hafve contribuert, eragte vi ei billigt, mens vel, at de bortfestis det høieste oc beste, muligt er, naar de ledige vorder, dog de, som Jus Patronatus hafver, hermed ument.

5. Om denne Post er allerede Eders kongl. May. allernaadigste

¹⁾ Herefter har Konc. opr.: ved enhver Steds Amptmænd oc Amptskrifvere forrettis.

Befaling til Oberjegermesteren dend 23. Augusti 1672 saaledis udgaait, at Kirkerne ere derudinden aldelis uden Præjuditz oc Skade.

6. I det øfrige indstilles paa det allerunderdanigste til Eders kongl. May. allernaadigste Behag, om icke Stiftsambtmændene med Superintendenterne ofveralt kunde anbefalis, at, om de noget viste, hvorved de om Kirkerne af Eders kongl. May. publicerte Anordninger kunde forbedris, de det da i Tide skulle gifve tilkiende, paa det deris Propositioner, saavit Eders kongl. May. dennem allernaad. nyttige eragte, kunde i det ny under Hænder værende Corpore Juris vorde indført. Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 24. Martii 1674.

Eders kongl. May. allerunderdanigste oc tropligtigste Tienner.

P. Reetz. Griffenfeld. H. Bielcke. Jørgen Bielcke mp.

Otto Powisch mp. H. Wind mp. Envold Parszberg mp.

M. Friis G. t. F. Paul von Klingenberg. P. Resen.

P. Scavenius.

9.—24. Marts. 9. Marts Møde, sammenkaldt ved Kongebrev¹⁾ af 9. Febr., stilet til samtlige Tilforordnede i S. K., hvorved dette fik Ordre til at afgive Betænkning i en meget indviklet Sag mellem Christiania og Frederikstad, der begge gjorde Fordring paa Eneret til Tømmerkøb i Odalen og Østerdalen. — Til S. K. indsendtes en lang Række Dokumenter, der nu delvis er tabte: en Herredagsdom af 6. Dec. 1628, et Forlig af 9. April 1653, Kopi af alle Sarpsborgs og Frederikstads Privilegier, Supplik fra Præsidenten i Christiania Chr. Stockfleth paa Byens Vegne (4. Aug. 1670) med Erklæring af Gyldenløve, Christianias Privilegier af 16. Nov. 1670, Supplik fra Magistrat og Borgerskab i Frederikstad (21. Okt. 1672) med vedføjet Erklæring af Ulr. Fr. Gyldenløve, Extrakt af et Forslag fra Gyldenløve m. fl. om Forlig mellem Byerne m. m. To af disse Indlæg meddeles her (Nr. 358 og 359). — I Mødet 9. Marts blev kun Kongebrevet oplæst. Forhandlingerne fortsattes 11. Marts. Votering, der tillige drejede sig om, hvorledes det afbrændte Frederikstad skulde genopføres (Nr. 360). I Mødet 24. Marts oplæstes og approberedes Betænkningen (Nr. 361). I Henhold til den udstedtes 31. Marts Kongebrev²⁾ til Ulr. Fr. Gyldenløve.

¹⁾ S. T. Nr. 31. ²⁾ N. T. Nr. 12.

358. *Indlæg fra Frederikstad.*

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Efterskrefne, som af Sandhed och Fundament kand gifve hos Hans Ma. Anledning til Frederikstad Byes Hielp och Opkombst.

1. Rigens Raads Dom, gaaen udi Christiania 1628 den 6. Decembr., hvorudinden demonstreris baade Christiania och Frederikstad gamle Previliegier, af fremfarne Konger meddelt.

2. Den Foræning, som er gaaen Byerne imellem 1653, som herhos demonstreris, under de goede Herrers salig Hr. Gregers Krabbes, førige Stadtholder i Norge, och Hr. Generallieutenant Bielches Hender, daterit Aggershus den 9. Aprilis samme Aar.

3. Kand och ses af den Befalling, den salig Herre Hr. Hannibal Sehested af Hans kongel. Ma. salig och høiloffig Ihuekommelse naadigst er meddelt, at ligne begge Byerne imellem, saa enhver kunde ved Macht blifve, udsted 1647, som i førige indleveret Documenter findis, saavel som i Candtzeli-Protocol indført.

4. Befindes och, Sagen er henvist til Loug och Ret 1668, førend de i Christiania bekom de seniste Previliegier 1670.

5. Byens Opkombst formedelst Festningens Skyld er høielig baade Hans Ma. och Landet tienlig, som noksom vitterligt er.

6. Den Troskab, som Fredrikstad Indvaaner beviste Hans kongel. Ma. udi seniste Feigdetider fremfor andre, som med hosfølgende Documenter demonstreris. Forhaabes och, blifver saaledes udi Naade optagen, at deraf kand ses, at di hafver ligesaa vel Ret til fremdelis at boe under Hans Ma. Beskiermelse och niude deris førige Previliegier, som Christiania heller nogen Byes Indvaaner udi Norge.

7. Dersom blifver efterspurt, hvor de Christiania Magistratis paaberobte opfunden, siden Herredagsdom er gaaen 1628, Previliegie, saavel som, hvor det Kongebref in Original er, de siger sig hafver forhvervvet efter samme Previliegie 1646, efter hvilket de nu skal hafve forhvervvet deris seniste Previliegier, som de saa hart paa-staar imod Fredrikstads Indvaaner, deris fornemmeste borgerlig Næring til aldsom største Sveckelse, da allerunderdanigste formodes, Sandhed udi den Post blifver opliust.

8. Hvad hellers Besveringer och Traival bemelte lille Bye Fredrikstad hafver nogle Aar tilbage udstanden, serdelis saasom paa

en Grendtsested udi trende skadelige Kriger, trende Ildebrande, mange Skibe och Skuder ved Søeskades Mistelse, er Gud och got Folk bekient.

359. *Indlæg i Sagen mellem Christiania og Frederikstad.*

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 31. Kopi i S. K.'s Arkiv.

Christianiæ Bye hafver anholt om frie Tømmer-Kiøb allene at nyde udi Oplandene, saa at dennem i samme Handel ingen Indpas motte ske af Fredrikstads Indvaanere, men de at kiøbe deris Tømmer af Christianiæ Borgere i Bingen. Denne Christianiæ Byes Begiering er af Statholder Gyldenløve approberet og bemelte Bye derefter Eders kongl. Mayts. Privilegium allernaad. forunt. Derefter hafver Her Jørgen Bielcke og Krigs Commissar. Hr. Erik Banner efter Eders kongl. Mayts. allernaad. Befaling at finde et Expedient om denne Tvistighed imellem begge Stederne eragted for got, at begge Stederne beholt fellis Handel med Tømmerkiøb i Oudalen og Oplandene.

Denne Betenkende er iligemaade af Hr. Statholder Gyldenløve approberet. Følger derefter Hr. Ouge Juells Betenkende, at Christiania Bye beholt allene frie Kiøb i Oudalen og Oplandene, og Fredrikstad at nyde tilligemed Christianiæ Bye frie Tømmerkiøb i Bingen som paa en offentlig Marketsplads.

Dette siunis Hr. Statholder Gyldenløve at bestaa i Bilighed.

360. *Votering i S. K. 11. Marts 1674.*

P. II Bl. 97 f.

1. Blef talt om dend Tvistighed, som indfalder imellem Christianiæ og Friderichsstads Byes Indvonere om Tømmerkiøbet i Oudalen og Bingen.

Feltherren: Blifver ved Hr. Jørgen Bielchis og Erik Banners Forretning, og Tømmerkiøbit fellits bevilgis Christiania og Friderichstad, og ald Forprang afskaffit.

Hr. Cantzeler Reetz: Best er, at de begge har Del i Tømmerhandelen saaledis, at skal det kiøbis paa Landit, skal de baade kiøbe der, og skal det icke kiøbis der, da for begge Stederne frit og fellis at kiøbe i Bingen.

Cantzeler Griffenfeld: Idem, og at Orderen indrettis til Statholderen, at udi de 3 Fogderier og i Bingen skal begge Byerne

hafve fri Handel, dog om Forprang kand afskaffes, og det er practicable, da at ickun kiøbis i Bingen og icke i Oudalen.

Hertil sluttede sig *H. Bjelke, J. Bjelke, E. Parsberg, M. Friis, Jens Juel, Klíngenberg, Resen og Scavenius.*

2. Om Friderichstads Biugning med Sten eller Tømmer.

Feltherren: Efter forrige af Krigs Collegio indgifne Be[tænkning].

Cantzeler Reets: Indvonerne nyder Privilegierne i Byen, og med deris Biugninger saaledis modereris, at de, som nyde Privilegierne, skulle bygge Grundmur, og de, som icke bygger Grundmur, icke nyde Privilegier.

Cantzeler Griffenfeld: Det er uraisonable at paalegge Vilkor, som icke kand præsteris. Idem som Hr. Cantzeler, dog det derhos, at mand saae igiennem Fingre med dem, som biugde med Bindverk, icke af nogen Mudvillighed, mens af en Umuelighed at biugge anderledis, og de Personer, som boer uden Byen og dog inden Byens District og handler, bør at bygge.

Rigs Admiral: Idem, og at de, der bygge, icke alleniste skulle nyde Frihederne, mens endog 3 eller 400 Rixd. Frihed i Told.

Hr. Jørgen Bielke, Hr. Env. Parsberg, Gr. Friis, Biermand, P. Resen og General Procureur: Som Hr. Rigs Cantzeler, mens at der derved menis Gader, som er nøtteligt for at hindre Ildebrand.

Baron Juel: Hvem der bygger Stenmur, Frihed paa 30 Aar, Binding paa 20 Aar og Trehuse ingen Frihed og icke Saugsbrugs-eiere at være undergifven Borgernis Vilkor.

Klíngenberg: Idem; de Stenhuse bygge, at nyde af Consumptionen, naar dend indførís, 100 Sldr., og de, som sidder paa Landet og bruger Næring, bør at bygge i Byen. De, som boer paa Landet og bruge Handel, skulle med Rette bygge grundmurede Huse.

361. *Betænkning af S. K. [24.] Marts 1674.*

Konc. med Peter Reetz' Haand i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Til at efterkomme i allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed E. k. Mt. allernaadigste Befaling angaaende dend Timmerkiøbstridighed, som er imellem E. k. Mts. Kiøbstæder i Norge Christiania paa dend ene oc Fridrichstad paa dend anden Side, dernest Fridrickstads allerunderdanigste Begæring belangende dend Bygning af grund-

murede Huse, som baade de, der vil nyde de Privilegier, Staden af E. k. Mt. allernaadigste er med forlent, saa oc de, som hafve Sauger i dets District, tilholdis at bygge, indstillis til E. k. Mts. allernaadigste videre Resolution efterskrefne voris allerunderdanigste Betenkende.

Hvad dend første Post angaar, da er Sagens Beskaffenhed denne: Christiania tilholder sig første Timmerkiøb i Oplandene i Norge¹⁾ efter de sidste Privilegier, dennem af E. k. Mts. Hr. Fader er blefven meddelt oc siden af E. k. Mt. self allernaadigst confirmerede, hvilke i Mening saaledis lyde, at eftersom Christiania allerunderdanigst klager ofver dend store Indpas, som Friderickstads Indvaanere formedelst Handling oc Timmerkiøb gjør dennem i Oplandene, som ligger under deris Privilegiens District, da skal Fridrickstads Indvaanere icke anderledis maa kiøbe det Timmer, som i benæfnte Oplandene falder, end af Christianiæ Borgere self oc det, naar Timmerit er kommen neder i et Vand, kaldit Bingen, hvorhen det fra Oplandene flodis, oc enda icke, førend bemelte Christianiæ Indvaanere hafver forsynit alle deris egne Sauger med Timmer.— Fridrickstad Indvaanere prætenderer fellits Timmerkiøb tilligemed Christiania udi bemelte Oplandene²⁾, oc det efter dend Frihed, de dertil af gammel Tid hafver haft, oc som ved en Herredagsdomb afsagt dend 6. Decemb. Aar 1628 er blefven stadfæst, der Tvistighed imellem begge bemelte Kiøbstæder falt om samme fellits Tømmerkiøb, hvilken klarligen tillegger Fridrickstad fellits Timmerkiøb med Christiania i Oudalen, oc saa vit dend østre Elf sig strecker igiennem Soløer oc Østerdalen. Dernest funderer Fridrickstad sin Prætention paa et Forligelsemaal, som imellem begge Stæders Byes-Øfrigheder er giort Aar 1653, hvorved saaledis er blefven forafskedit, at begge Parter skulde hafve fellits Kiøb i Timmerit, naar det vaar nedkommen i det Vand Bingen, saasom it frit Markit, oc at ingen skulle tillat verre tilforn sig nogit Timmer i Landit oc førend det i bemelte Bingen nedkommen vaar, at forhandle. Til denne entstandne Irrings Decision er giort adskillige Forslag, nemmelig at dend kunde hæfvis, naar det blef ved Forligelsemaalet, som Aar 1653 er sked. Dernest, at begge Parter burde at nøies, naar Christianiæ Byes Indvaanere beholdt allene fri Timmerkiøb i Oudalen oc Oplandene, oc det derimod blef Fridrick-

¹⁾ Konc. har opr.: paa de tre Steder i Oplandene i Norge, som kaldis Oudalen, Soløer oc Østerdalen.

²⁾ Herefter tilf. opr.: paa ofvenbemelte tre Steder, nemmeligen Oudalen, Soløer oc Østerdalen.

stads Indbyggere tillat at kiøbe som paa en offentlig Marketsplats Timmer i Bingen, item at Fridrickstad i Henseende til deris Ildebrands Skade paa nogle Aars Tid i Bingen allene oc ei i Oplandene kunde nyde Timmerkiøb under de samme Vilkor, som Christianiæ Borgere deris Handel drifver. Nu eracte vi allerunderdanigst, 1) at Fridrickstad icke med Rette kand sigis at hafve giort Christianiæ Indvaanere (saasom de til Fundament af deris Privilegiers Erlangelse hafve andragit) Indpas i deris Friheds District udi Oplandene, saavit de enten paa obenbemelte tre Steder, nemmelig Oudalen, Soløer oc Østerdalen, efter Herredagsdommen eller oc i Bingen efter Forligelsemaalit hafver kiøbt oc handlit sig Timmer til; 2) er det ufeilbar, at dersom nogen af merbemelte Kiøbsteder faar dend Prærogative enten at hafve Forkiøb paa Timmerit i Landit, førend det kommer i Bingen, hvorhen det fra Landit flodis oc samlis altsammen, eller oc at dend ene intet maa kiøbe nogit Timmer uden af dend anden, oc det først, naar det i bemelte Bingen er ankommen, oc dend tilforn sin egen Fornødenhed hafver forsynit, saa ruinerer dend, som slig Prærogative nyder, dend andens Handel. Ti formedelst det første er Timmerit allerede opkiøbt til dend, som hafver Forkøbit, hans egen Saugbrugs Fornødenhed oc blifver da for dend anden Part ei tilfals, naar det er kommen i Bingen. Formedelst det sidste faar dend ene Part intet videre eller andit Tømmer at kiøbe end det, dend anden Part forskyder, oc maa enda betale det af anden Haand dyrere, da hand det af første Haand bedre Kiøb kunde hafve bekommit. Saasom det nu er ustridigt, at det ligger E. ko. Mt. ligesaa vel Magt paa, at dend ene af merbemelte Kiøbstæder blifver conserverit som dend anden, saa eracte vi allerunderdanigst denne stridige Sag til beggis Conservation saaledis at kunde lempis oc med Føie oc Billighed termineris, at Christianiæ Privilegier icke derhen blifver forstaait, at Fridrickstad skulde miste sin ældgamle oc ved solennel Domb for yderste oc høieste Rettens Instantz bekræftet Frihed, mens nyde derefter fellits Timmerkiøb tillige med Christiania i Oudalen, oc saavit dend østre Elf sig strecker i Soløer oc Østerdalen, oc at Christiania, som derved i sine Privilegier, saa vit de sig med Rette ofver Fridrickstad beklagede, den Tid de dennem erlangede, ingen Indpasker, beholder efter samme Privilegier deris Handel oc Næring som tilforn i dend øfrige Del af Oplandene.

Hvad sig dend anden Post belanger, da paa det Fridrickstads Indbyggere icke skulle paaleggis det, som deris Formue ei kunde

afstedkomme, de uvillige, som Middel hafve, ocsaa kunde betagisdend ringe Genegenhed, de ellers til anden Bygning end Bul at sette kunde hafve, formene vi allerunderdanigst dette Middel tienligt at verre, at de, som vilde bygge gandske Grundmur, nød tredifve Aars Toldfrihed, oc at de, som vilde bygge Tauf- eller Bindværk, nød tiufve Aars fra Privilegiets Dato at regne, mens at de, som ei vilde forstaa sig til paa enten af forskrefne Maader at bygge, nød aldels ingen Frihed. At de, som hafve Saugbrug i Fridrichstads District oc icke allerede enten boer i Byen eller acter did at komme, skulle, uden de self godvilligen ville, forbindis til at sette saadanne Bygninger, som for er meldit, der sammesteds, eracte vi allerunderdanigst ei vel practiquabel oc uden de Interessertis store Incommoditet, Skade oc Ruin icke giørligt. Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot dend [24.] Martii anno 1674.

Eders kongel. Mayts. allerunderdanigste och troepligtigste Tienner.

24.—26. Marts. Ved Mødet 24. Marts behandlede S. K. Gyldenløves Forslag om Maste- og Skovhugning i Norge, der før var bleven behandlet paa en Række Møder 27. Okt.—10. Nov. 1673. Votering (Nr. 362). Betænkning (Nr. 363) med Dato 26. Marts. I Henhold dertil udgik 30. Marts Kongebrev¹⁾ til Ulr. Fr. Gyldenløve.

362. *Votering i S. K. 24. Marts 1674.*

P. II Bl. 98.

1. Votering om Mastehug og Skovhug i Norge.

Hr. Cancellar Reetz: At der skulde giøris en Forordning derom, at Skofvene blef holt ved Magt, og at Guldenleve sig videre derom kunde erklere.

Hr. Cancellar Griffenfeld: At skikke Guldenløve en Copie af en Erklering om Skofvene, at hand sig derpaa kunde erklere.

Hertil sluttede sig *E. Parsberg* og *P. Resen*.

Hr. Rigens Admiral: At der behøfvedis Guldenløvis videre Betenkning.

Hr. Rigs Marskalk: Det er for haart at foreskrifve Proprietarierne en vis Skofhug. At Guldenleve kunde opsendis det derom

¹⁾ N. T. Nr. 11.

indrettede Reglement til at igiennemse, paa det der ingen Klagemaal skulde foraarsagis.

Hertil sluttede sig *O. Powisch*.

Hr. J. Bielche: Det er hart at forbyde Proprietarierne at hugge i deris Skof. Kunde der forbydis, at der ikke mer skulle huggis, end vel kunde selgis, og ikke til Ofverflød; ellers som Hr. Rigs Marskalk.

Hr. H. Wind: At stemple og krone saa mange Træer, som mand kunde eragte fornøden til Master. At Majesteten tilforhandler sig en Del Skofve, hvoraf der Master kunde bekommis. At der gik en Befalning til Guldenleve og andre, at de derom deris Betenkende indgifver.

Hertil sluttede sig *C. Bierman*.

Gref Friis: Reglementet synis got, mens dog Gullenleve at tilskikkis derom videre sig at erklere. At Guldenleve søger Kundskab, hvor de beste Skofve ere til Masthug, og de kunde blifve af Majesteten indkiøbt.

Klingenberg: Som Hr. Rigs Cancellar. At nogle Skofve, hvoraf Master kunde bekommis, blef af Majesteten tilforhandlet.

Scavenius: Gandske Skofhuggene at forbydes, som til Misbrug sker. Der ere adskillige, som sig tilholder og bruger Skofve, enddog derom ikke i deris Skøder meldis. Og hvad derom blifver opsat, skulde Guldenleve tilskikkis sig derom videre at erklere. Om Masterne efter Toldrullen.

363. *Betænkning af S. K. 26. Marts 1674.*

Orig. i N. R. A. (Indlæg 30. Marts 1674).

Konc. med Peter Reetz' Haand i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Til at efterkomme udi allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed Eders kongl. May. allernaadigste Befaling anl. Eders kongl. Mayts. Statholder Hr. Ulrik Friderich Guldenløwes allerunderdanigste Erindring oc Forslag om Master at forskaffe oc dets fornøden Qvantitet herefter at conservere til Eders kongl. Mayts. Flodes uomgiengelig Tarf, indstilles til Eders kongl. Ma. allern. videre Resolution efterskrefne voris allerunderd. Betenkende.

Vi befinde allerunderd., at til tienlige Masters Forraad for Eders kongl. Ma., saa oc til at hindre ald Trælastis ødsel oc skødisløs Brug i Norge, er Aar 1670 dend 9 Julii it Skoufreglement giort, som til

Øiemerke oc Grund disse tre Ting bruger: først at Eders kongl. May. altid kand bekomme fornøden Master oc store Lodbielker; for det andet, at udi Trafiquen oc Eders kongl. Mayts. Toldintrader ingen Formindskelse ved samme Reglement skal ske, for det tredie, at Bønder i Norge ved Trælastens Brug kunde fortienne det, som de baade til Underhold, saa oc til at udrede Landskyld oc Skatter med, behøve, hvilket selfsamme Reglement ocsaa af Eders kongl. May. er allernaadigst confirmeret. Saasom vi nu allerunderd. icke kand forstaa, at merbem. Skoufreglement kunde sigte til en bedre Scopum, end i forbenefnte trei Poster findes begreben, saa siunes os allerunderd., at det kunde velbem. Hr. Statholder tilsendis med hosføiet Eders kongl. May. allernaadigste Befaling at gifve sin allerunderdanigst Mening til Kiende, om hand befinder, de Midler, som Reglementet setter til at erlange Effecten af de forbenefnte trei Poster ved, ere af dend Fuldkommenhed, som Effectens Eigenskab udkrefver, oc hvis hand anderledis skulde befinde, at hand da til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution sit allerunderdanigste Betenkende indstillede, hvorudi hand formener samme Midler at kunde forbedris oc perfectioneris. Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 26. Martii 1674.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste oc tropligtigste Tiennerere.
 Hansz Graff von Schack. P. Reetz. Griffenfeld. H. Bielcke.
 J. Chr. Körbitz mp. Jørgen Bielcke mp. Otto Powisch mp.
 H. Wind mp. Envold Parszberg mp. M. Friis G. t. F.
 Paul von Klingenberg mp. C. Biermann. P. Resen. P. Scavenius.

6. April Møde, hvor man i Henhold til et Kongebrev¹⁾ af 4. Juni 1673 drøftede to Andragender²⁾ fra Peter Motzfeldt og Jakob v. Fuiren paa det københavnske Vinhandlerlavs Vegne. I det første (29. Marts 1673), der er stilet til »de høiædle velbaarne Herrer, Hans ko. Ma. Raad oc Tilforordnede udi Cantzeli Collegio«, ansøgte de om, at en af Lavet maatte, »som paa andre fornemme Handelstæder brugeligt er«, føre Tilsyn med den Vin, som fremmede Købmænd lagde op i København, indtil Vinen blev solgt eller udført; de erklærede, at denne deres Ansøgning ikke maatte opfattes, som om de vilde skade Kongens

¹⁾ S. T. 1673 Nr. 256.

²⁾ I S. K.'s Arkiv.

Interesse og svække Handelen eller gravere vedkommende Fremmede med Provision eller lign., de vilde kun hindre dem i at udsælge Vinen i Smaapartier til Skade for Vinhandlerlavet og bad derfor Kancelliet være deres Fortaler hos Kongen. Det andet Andragende er dateret 12. Dec. 1673, altsaa efter Kongebrevet, stilet til Kongen og beder denne om, at den forrige Supplik maa blive expederet.

Ved Mødet var P. Reetz, P. Griffenfeld, H. Bjelke, O. Powisch, H. Vind, C. Trolle, M. Friis, Klingenberg og Scavenius tilstede; senere kom J. C. Körbitz og E. Parsberg. Votering (Nr. 364). Betænkning (Nr. 365). I Henhold hertil udstedtes 27. April det nævnte Privilegium¹⁾ samt Kongebrev¹⁾ til Kammerkollegiet, hvorved der tilstodes Vinhandlerne, hvad de ønskede.

364. Votering i S. K. 6. April 1674.

P. II Bl. 101.

Cantzeler Reetz: Al den Stund, Kongen och den Trafiquerende lider ingen Skade, da holder hand Vinhandlernis Proposition icke skadelig, men gafnlig.

Hertil sluttede sig *Griffenfeld*.

Rigs Admiral: Hans Mts. Interesse burde vel at søgis, dog at Commerciens ei derved hindris.

Rigs Marskalk: Holder Vinhandlernis Begiering raisonnabel, dersom den Trafiquerende ei derved skulde lide Skade.

Hr. Otte Povisk: Nøglen, som tilforne Tolderen vaar betroet, at betroes en af Vinhandlerne.

Hr. Holger Vind: Holder for best, at de, som Vin udskiber, tog Oldemandens Seddel.

Hertil sluttede sig *C. Trolle* og *E. Parsberg*.

Gr. Friis: Ser icke, Vinhandlernis Begiering tiener til H. Mts. Interesse.

P. Klingenberg: Holder nødvendig, at den Undersleb blev forekommet, derfor Vinhandlerne at hafve Tilsium, at ingen Vand for Vin eller tomme Tønder udførtis; ellers ei got, at mere Nøgler for Pakhuserne settis, mens [h]eller gandske afskaffis.

¹⁾ Tr.: Kbhs. Dipl. VI, 637—38.

D. Scavenius: At blive ickun tvende Nøgler som tilforne, mens ved Tolderens Regenskab at leggis en Attest af Oldermænden eller hvem af Vinhandlerne dertil forordnet vorder, hvor meget Vin den Dag med saadant och saadant et Skib er vorden udskibet.

365. Betænkning af S. K. [6.] April 1674.

Orig. i Indlæg til S. R. Nr. 146.

Konc. med Peter Reetz' Haand i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Til at efterkomme i allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed Eders kongl. May. allernaadigste Befaling angaaende Vinhandlerne her i Staden deris allerunderdanigste Begiæring om Tilsium med dend Vin, som af Fremmede her opleggis oc icke strax af Skibene selgis, indstilles til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution efterskrefne voris allerunderdanigste Betenkende.

Vinhandlernis allerunderdanigste Begiering bestaar derudi, at det icke maatte tillades nogen Fremmede, som Vin hid til Staden føre oc dend ei strax af Skibene selge, her sammesteds at oplegge, med mindre det sker under en af deris Middels Tilsium, formenende sligt hverken at være Eders kongl. May. Interesse til Sveckelse, ei heller Commercierne til Hinder. Vi kunde icke andet forstaa, end at, saasom dend Tilsium, Vinhandlerne for sig begierer, jo hafver dette Henseende, at ald Underslef, som begaais eller begaais kand med det bedragende Skin af dend Vins Udførsel, som Fremmede her oplegge, maatte hindres, oc ingen hafver større Interesse i, at sligt ei sker, end Vinhandlerne, hvis Næring i høieste Maader derved lider Skade, saa bestyrker oc ingenlunde svecker saadan Tilsium Eders kongl. Mayts. Interesse. Vi kunde ei heller se, hvorledis dend kand præjudicere Commercierne, anseende Vinhandlernis Tilsium tenderer fornemmeligen derhen, at seniste Toldrulle oc Ordinantz, hvilken i Særdelighed er indretted oc forfatted til Trafiquens Forbedring, maa, saavit Vinhandelen angaar, stricte observeris, ti uden det er ald dend Opsium, de begiere at hafve, for dennem gandske oc aldellis frugtesløs. Mens som dend Tilsiumsmaade, hvilken merbemelte Vinhandlere allerunderdanigst foreslaar, nemlig at hafve tillige med Eiermanden oc Tolderen en tredie Nøgel til de Pakhuse oc Steder, hvor de Fremmede deris Vin oplegge, eragtes at vilde gifve dend Trafiquerende Hinder oc ny Besværlighed i sin Handel, saa hand derved

vel maatte afskreckis oc fravennis her at negociere, siunes os allerunderdanigst hermed saaledis tienligst at kunde forholdes, at ingen Fremmede blef af Tolderen tillat nogen Vin her enten at oplegge eller igien udføre, medmindre Oldermænden for Vinhandlerne eller, hvem de paa Laugets Vegne dertil beskickedede, vaar tilstede for at hafve fuldkommen Videnskab saavel om Vinens Qvalitet oc Qvantitet, der af Fremmede blef oplagt, som om dends, der igien blef udført. Oc paa det fornøden Bevislighed hos Tolderens Regnskaber (som sligt forklare bør) herom kunde hafves oc fremleggis, naar de paa Eders kongl. Mayts. Skatkammer indkommer, formene vi allerunderdanigst, at en Attest af merbemelte Vinhandleris Oldermænd eller dend af deris Middel dertil beskickedede Person bør Tolderen til dend Ende at meddelis oc deri specificeris Tiden, naar Vinen blef indført, oc Tiden, naar dend blef udført, hvor meget oc hvad Slags Vin oplagt blef, oc hvor meget oc hvad Slags Vin igien blef udført, fra hvad Sted dend her indkom, oc til hvad Sted dend igien udgik, item med hvad Skiberumme oc af hvad Skippere. Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. [6.] April 74.

Eders kongl. May. allerunderdanigste oc tropligtigste Tjennere.

P. Reetz. Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Kørbitz mp.

Otto Powisch mp. H. Wind mp. Corfitz Trolle mp. M. Friis G. t. F.

Paul von Klingenberg. C. Biermann. P. Resen. P. Scavenius.

Samme Dag behandlede man formodentlig efter mundlig Ordre Roskilde Kapitels Privilegier. Man drøftede, 1) om der skulde være noget Kapitel, da der kun var saa faa Medlemmer, 2) om dette skulde nyde de Privilegier, som Kommissærerne C. Trolle, E. Parsberg, Rasmus Vinding og Borgmester Jørgen Fogh havde foreslaaet. — Man vedtog foreløbig, at Kapitlet skulde bestaa, til dets Medlemmer var uddøde, og nyde samme Privilegier som Gejstligheden i Jylland; efter Ophævelsen skulde Indtægterne tilfalde Københavns Universitet¹⁾.

6.—10. April. I Mødet 6. April drøftedes endvidere, vistnok efter mundlig Ordre, et Andragende²⁾ af 20. Marts fra Kirsten, Enke efter Niels Hansen Vind, om, at hun maatte blive fri for at betale nogle Penge, som hendes Mand skyldte nogle

¹⁾ P. II Bl. 101. ²⁾ I S. K.'s Arkiv.

Købmænd i Hamburg, i Betragtning af, at han aldrig havde kunnet faa 7500 Rdr., som han siden 1669 havde haft til Gode hos nogle Hamburgere for en Ladning islandske Varer. — Alle S. K.'s Medlemmer var enige om, at det var bedst, at Magistraten standsede med Exekutionen hos hende, til hun selv havde faaet Betaling. Betænkning (Nr. 366) med Datoen 10. April.

366. Betænkning af S. K. 10. April 1674.

Orig. og Konc., den sidste med Peter Reetz' Haand, i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Til at efterkomme i allerstørste oc hørsommeligste Underdanighed Eders kongl. Mayts. allernaadigste Ordre angaaende Kirsten salig Niels Hanssen Winds allerunderdanigste Supplication indstilles til Eders ko. Mayts. allernaadigste videre Resolution efterskrefne voris allerunderdanigste Betenkende. Dend Sags Beskaffenhed, som supplicando andrages, er denne, at Enken paa sin salig Hosbunds Veigne hafver en Gieldsfordring paa ungefehr 7500 Rixdaler i Hamborg, hvorfor hun ingen Betaling hidindtil hafver kundet erlange, oc gjør derfor allerunderdanigst Ansøgning, at efterdi hun imod Billighed med dend Summa Penge, hende der sammesteds tilkommer, oppeholdis, hun da motte faa Eders kongl. Mayts. Benaadingsbref at være for sig oc sine Arvinger fri for en Gield, som hun nogle af benefnte Stads Indvaanere er skyldig (oc de nu paa det strengeste søger Betaling hoes hende for), indtil hun bekommer Fornøielse hoes dennem. Nu befinde vi vel af dend Underretning, vi om benefnte Enkis Gieldsfordring hafve, at dend er i alle Maader retmessig, oc at dend Medhandling, hendes salig Mand oc hende selv i dend Krauf i Hamborg vederfaret er oc endnu vederfares, er imod ald Ret og Skiel, mens saasom det paa dend ene Side ei kand tilskrifves de Personer, som Betaling hoes Enken søge, at hende sker Uskiel, oc der paa dend anden Side indtet er billigere, end at hende sker Ret, oc til det at haabe neppe anden Middel findes end at giøre de Personer, som hende for Betaling anstrenger, interessert i sielf derpaa hoes Magistraten i Hamborg at drifve, at hun maa befordris til det, som Justitien er gemæs, siunis os allerunderdanigst sligt ved dette Expedient at kunde ske, nemmelig at Magistraten her i Staden blef mundlig advaret, at de saasom af sig sielf oppeholdte benefnte Enkens Creditorer oc gaf dennem at forstaae, at de icke saae, hvorfor

mand her skulle haste meget med at befordre dennem, ald dend Stund Kiøbenhafns Indvaanere nafnlig den Enke blef imod ald Skiel oc Billighed opholt oc veigret Ret i lige Ansøgning udi Hamborg. Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 10. Aprilis anno 1674.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste oc troepligtigste Tiennere.

P. Reetz. Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp.

Otto Powisch mp. H. Wind mp. Corfitz Trolle mp.

M. Friis G. t. F. Paul von Klingenberg. C. Biermann.

P. Resen. P. Scavenius.

6. April—21. Dec. I Mødet 6. April drøftedes tillige et Kongebrev¹⁾ af 21. Okt. 1673, stilet til S. K., om Duellers Afskaffelse. Kongen udtalte heri, at »vi fast dagligen ugierne maa forneme en oc anden ulyckelige Hendelser formedelst Dueller oc Slagsmaal sig at tildrage; da saasom nu moxen hos alle christne Potentater oc ofver alt, hvor nogen vel constituerit Regiering oc Gouvernement findes, saadan uchristelig oc barbarisk Vane strengeligen oc under haardeste Straf findes at være forbudden«, vil Kongen ogsaa afskaffe den ved strængt oc alvorligt Forbud. S. K. skal derfor overveje og indgive Betænkning om, hvorledes en Forordning kunde udfærdiges, »hvorved saadan ugudelig Handel oc deraf entstaaende Ulycke best kunde forrekommis, oc de klammervurne, som Lyst hafver Trette at yppe oc modvilligen sig af balstyrig Kaadhed udi Klammer velte, tilbørligen straffes, saa at de, som deris Ære oc Reputation kier hafver, icke skulle nødis til at gribe til slig Extremiteter oc ulovlige Middeler for dend at maintenere«.

Ved Mødet blev Kongebrevet oplæst. Nyt Møde 13. April, hvor P. Reetz, P. Griffenfeld, H. Bjelke, J. C. Körbitz, M. Friis, Klingenberg, Resen og Scavenius var tilstede; senere kom O. Powisch. Sagen blev drøftet, men man kom ingen Beslutning til²⁾.

26. Okt. nyt Møde, hvor Sagen paany blev drøftet, men derefter udsat³⁾. — 2. Nov. nyt Møde, hvor Drøftelsen fortsattes; der blev givet Ordre til at lade omsende Kopier til S. K.'s Medlenmer af en sachsisk Plakat om Dueller⁴⁾. — 21. Dec.

¹⁾ S. T. 1673 Nr. 559.

²⁾ P. II Bl. 102.

³⁾ P. III Bl. 8.

⁴⁾ P. III Bl. 12.

nyt Møde. Her blev Betænkningen (Nr. 367) om Dueller oplæst og underskreven for senere at indføres i Corpus Juris¹⁾.

367. Betænkning af S. K. 21. Dec. 1674.

Konc.²⁾ i S. K.'s Arkiv.

Stormegtigste, allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafve efter Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befaling den Materie om Duellers Afskaffelse med ald Flid ofverveiet, og er alle deri enstemmede, at slig Dueller og Slagsmaal stride icke allene imod Guds Love, mens endog imod al velskicket Polities og Regierings Love og Forordninger. Det er ufeilbar og uimodsigelig, at en af de fornemmeste Aarsager, som i Begyndelse hafver gifvet Anledning til at fundere Regieringen og at sammendrage og forsamble Folk fra en adspredt Mengde udi en civil Societet och Samkveme, hafver verit denne, nemmelig paa det icke den Svagere af den Sterkere skulle forurettis og fredferdige af trettekiere og balstyrige Mennisker slet skulle tredis under Føder, til hvilket derfor at forekomme mand sig under Øfrighed og Regenter godvilligen gifvet hafver, som ved deris Autoritet og Myndighed enten immediate eller ved deris Subdelegerede kunde adskilde de Stridende og forskaffe, hvis Ret vaar, udi de paakommende Tvistigheder, eftersom Forfarenhed nogsomlig lert hafde, at enhver vaar blind udi sin egen Sag og en altfor passionered Dommere udi sin egen Interesse, hvorimod nu saasom Dueller directe strider og intet andet er end at vilde kiende sig sielf og ingen anden til Dommere imellum sig og sin Vederpart, foruden at melde om de tit og ofte frivole, ja latterlige Aarsager, ofver hvilke saadanne Dueller yppis, og de kieckeste og braveste liderligen omkomme og sette det Lif til udi lumpene og Skarns Occasioner, som de med støre Gloire og Berømmelse efter deris Pligt og Skyldighed for deris Konge og Fædernelande voge og opofre kunde; saa kunde vi icke andet finde eller raade Eders kongl. May. end at afskaffe og forbyde efter andre vel constituerede Regieringers Exempel denne barbariske og uchristlige Sædvaane for at icke giøre sig delagtig i det Blod, som ved slig Conniventz udgydes, og ere vi alle herom enstemmede. Mens saasom nogle af os erindret hafve, at udi den Forordning, som Eders kongl. May. herom

¹⁾ P. III Bl. 42. ²⁾ Orig. var sammesteds, men blev taget 10. Juni 1679 af Caspar Schøller og er senere forsvundet.

skulde vilde lade sig behage at lade publicere og udgaae, skulde meldis om dend Satisfaction, som en og anden Injurierede skulde i den Sted igien hafve udi de Quereller, som ellers med Kaaren pleier at udføres, hvilket saasom bestaaende udi en hel Hob Punctillier og det, som Italienerne pleier at kalde Regole cavallieresque, som intet til Grund hafve end Menniskers Vanitet og Indbilding og undergifven daglig ja øienbliklig Forandring efter Personnernis og Omstendighedernis Leilighed, en Part af os derfor forment hafve icke saa vel udi en Forordning at kunde indføris, medmindre der skulde forbigaaes en utallig og uendelig Hob Omstendigheder, hvilke om udelat eller forglembt strax dend gandske Sag variere og forandre ville, saavel som ogsaa at exponere sig til en og anden lystig Humeurs satyrique Censure, og derfor holde det for best at være foruden nogen sær Forordning derom at gjøre dette udi det nu under Hænder værende nye Corpus Juris i Agt at tage og der saavel at forandre, hvis udi Gaardsretten in contrarium findes, som at sette fuldkommelige dette Forbud under Lifs og Boslods Fortabelse om Duellerne med alle Slags Gevær, som nu udi Recessen ufuldkommen med Bøsser og Pistoler siunis allene at være forbuden, og skulde da nogen af dend Stand og Condition være, Querellens Natur ogsaa saaledis beskaffet, at dend endelig med Kaaren skulde udføris, da kunde derom til Eders kongl. May. suppliceris, som ved forordnede Commissarier derom kunde inquirere lade, og efter befundene Beskaffenhed Sagen enten da bileggis, eller og Parterne af E. k. Mts. høie absolute souveraine Myndighed enten Duellen bevilges eller æternum Silentium imponeris. Vi indstiller dog alting udi dybeste Underdanighed til Eders kongl. Mayts. videre allernaad. Resolution. Datum Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 21. December 1674.

3. Aug. Instrux for Rigskansleren, hvori der findes vigtige Bestemmelser (Nr. 368) om S. K.

368. Af Instruxen for Rigskansleren 3. Aug. 1674.

Instructionsbog I, 125 ff. Tr.: Aarsberetn. for Geheimearch. II, 221—22.

6. Udi Collegio Status skal hand ad deliberandum proponere, hvis enten ved sær kongelige Missiver did remitteret vorder, eller vi hannem mundlig befale kunde der at foredrage, eller oc hand self kunde raadeligt befinde, der først at blef ventilered, førend det os til endelig Resolution skulle andrages.

7. Ved de tvende Cancelli-Secreterere, som deris Contingent af Cantzeli-Sportulerne nyder, skal hand Protocol oc Registrant holde lade ofver de udi Collegio Status faldende Vota oc til os indgifvende Betenkninger, hvilke hand oc ved bemelte tvende Secretairere (som til disse Forretninger at giøre skiftes skulle), eller hvem hand helles dygtigst dertil befinder, kand concipere lade.

8. Hand skal sambtlige voris Geheime- saavel som Etats-Raad oc Assessores udi bemelte Collegio Status tilsige lade at møde ordentlig hver Mandag Formiddag oc helles saa tit, hand det fornøden at være befinder, oc maa hand det da saa mage, at de med en ringe Pengemulct vorder anset, som enten silde kommer eller foruden lovlige Undskyldinger aldels udeblifver.

9. Sept.—26. Okt. 9. Sept. Møde¹⁾, hvor P. Griffenfeld, H. Bjelke, J. C. Körbitz, M. Friis, O. Powisch, O. Juel, H. Vind, E. Parsberg, Chr. Skeel, P. Klingenberg, Corn. Lerche, Erik Rosenkrantz, Resen og Scavenius var tilstede. Man behandlede en Sag mellem Raadmand Hans Petersen Blad i København og hans Søn Peter Blad, Købmand paa Island, paa den ene Side, og paa den anden Side nogle engelske Købmænd, der havde ladet Peter Blad arrestere for Gæld i England. Først efter lang Tids Forløb havde Karl II indvilget i at lade Sagen paadømme af fire Danske, Thomas Fincke, Titus Bülche, Johan Høyer og Bartholomæus Jensen, og S. K. skulde nu afgøre, om disse fire kunde paatage sig en Kommission, der var overdraget dem af en fremmed Monark²⁾. Betænkning (Nr. 369), der tilraadede, at Kommissionen hurtigst muligt blev foretaget, dog at dens Betænkning blev forelagt S. K., førend den afgik til England. — Paa et Møde 26. Okt. blev »Kommissionen, forretted af Thomas Fincke og hans Consorter, overvejet og revideret«, før den blev sendt til det engelske Kancelli³⁾.

¹⁾ Møderne synes fra nu af altid at være sammenkaldte ved mundlig Ordre.

²⁾ Som Indlæg til Betænkningen findes en Række Klager til Kongen og Griffenfeld fra Hans Petersen Blad (af 30. Juni, 14. Juli, 8. Aug. og 9. Nov.), Instrux for Kommissionen om Vidneførsel i Sagen m. m.

³⁾ P. III Bl. 8. Sagen findes i Pk. England A, 1670—81.

369. *Betænkning af S. K. 9. Sept. 1674.*

Orig. og Konc. (med Rettelser af Griffenfeld) i S. K.'s Arkiv.
Referat i P.^{III} Bl. 1.

Allernaadigste Konge og Herre.

Eders kongl. Mayts. Undersaat Hans Petersen Blat, Raadmand her i Eders kongl. Mayts. Ressidentz Stad Kiøbenhavn, hafver udi Estats Collegio adskillige Memorialer udi en Sag hans Søn Peter Blat angaaende indlefferet, hvoraf fornemmis, at bemelte Peter Blat hafver anno 1668 ofver nogle Engelske forhvervet Dom, funderit paa den Octroye, som Eders kongl. May. Hr. Fader høiloffigst Ihukommelse til Hendrik Møller og bemelte Hans Petersen Blat anno 1662 hafver gifvet, efter hvilken nogle bemelte Englesker tilhørige Kiøbmands-vare ere blefne confisquerede, med hvilke de ere blefne ertappede i Berrevig under Stapels District paa Eders kongl. Mayts. Land Island at handle, eftersom saadant med Octroyen stridigt befindis, mens som forskrefne Peiter Blat udi Septembri Maanet anno 1673 til Londen udi Engeland er ankommen med en hans Lading den der at forhandle, er hand uden nogen foregaaende Proces eller Rettergang sat i Arrest, indtil hand for saadan en Summa Penge, som bemelte engleske Kiøbmend, hvilke det foromrørde confisquerede Gods hafde tilhørt, prætenderede, maate stille Caution, endeligen er ved Eders kongl. Mayts. intercessional Skrifvelse til Kongen af Engeland, saa og ved Eders kongl. Mayts. Envoyé extraordinaire Marchus Giøe hans giorde Assistance, Sagen saa vit bragt, at Hans May. af Engeland hafver ladet sig behage en Commission til efterskrefne Eders kongl. May. Undersaater, nemblig Thomas Fincke, Titus Bülcke, Johan Høyer og Bartholomæus Jenssen at udstede, hvorudi de befuldmegtiges Vidner efter nogle Interrogatoria, som med Commissionen fuldtø, ædlig og særlig at forhøre og siden deris Forretning udi det engleske Cantzeli at indskicke, mens som herved indfalder tvende Qvæstioner: Først, om det icke skulde vere Eders kongl. Mayts. Høihed til Præjudice, at Eders kongl. Mayts. Undersaater en fremmede Herres Ordre og Commission skulde sig undergifve og parere, for det andet, om de Interrogatoria, som med Commissionen ere fulte, hvorefter de Committerede Vidnerne at forhøre ere andbefallede, er af den Natur og Beskaffenhed, at de foruden Eders kongl. Mayts. udisputerlig Rettig-

hed og Høihed i Tvivl at drage af bemelte Committerede kand foretages. Da hvad angaar den første Quæstion, kand vi icke eragte Eders kongl. Mayts. Høihed ved den udgifne Commission toucheris, eftersom den icke kand ses at vere udsted til anden Henseende end Rettens Befordring, Kongen af Engeland og derudi lader kiende sin Genegenhed at hielpe Eders kongl. Mayts. Undersaat Peter Blat tilrette, idet hand hannem udi saadan nødtrengende Forfald Commission meddeler og Sagen, som udi Engeland mod Peter Blat af hans Anklagere var giort anhengig, derfra under en fremmit Jurisdiction og til fremmede Commissarier til bemelte Eders kongl. Mayts. Undersaates Faveur og Gavn og hans Anklagere, som siunis, til Desavantage henvisser. Vi kand og for det andet ei befinde, at Eders kongl. Mayts. Høihed og Rettighed ved de Interrogatoria, som med Commissionen ere skickede, giøres disputerlig eller derved noget Eders kongl. May. præjudicerligt skulde søgis, eftersom udi Engeland saavel som her er bevist, at Eders kongl. Mayts. Høihed og Rettighed til Island af fordum Konger i Danmark og Norge er acquirerit og til Eders kongl. May. Jure Successionis transfererit, saa og ved adskillige Tractater med fremmede Potentater og Republicuer, og i Synderlighed med Kongen af Engeland's Forfædre saavel som itzige regierende Konge oprettede stabilierit, saa den ei ved slig en Commission kand sveckes eller læderis, mens alleniste kand anses at hafve sin Aarsag af den bekiente vedtagen Skik og Modo procedendi udi Engeland, som der saaledes udi alle Sager, ihvor klare de og ere, practiceris, hvorfor, paa det den store Skade og Ruin kand forekommes, som bemelte Hans Petersen Blat sig befrychter ved Commissionens Prolongation eller Udeblivelse at skulde udi geraade, vi allerunderdanigst formene foromrørte Commissarier Commissionen med forderligste at kunde foretage og til Endskaab giøre, ¹⁾ og at deris Forretning, som de i saa Maade skriftlig udi Kongens af Engeland's Cantzeli skulde indskicke, først af os endnu ofverveies kunde, paa det indtet Eders kongl. Mayts. Høihed og ucontesterede Rettighed ofver Island og Nordsiøen (som udi alle med Kongerne af Engeland oprettede Tractater saa sær og udtryckelig er vorden med al Omhyggelighed reserveret og i Agt taget) til ringeste Præjuditz derudi skulde med underløbbe ¹⁾. Indstiller dog i dybeste Un-

^{1—1)} Dette er i Konc. tilføjjet med Griffenfelds Haand.

derdanighed alting til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste Resolution og forblifver

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste tropligtige Tienner.
Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F.
Jørgen Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp.
H. Wind mp. Corfitz Trolle mp. Envold Parszberg mp.
Chr. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg. Erick Rosenkrantz.
C. Biermann. P. Resen.

Datum Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 9 September 1674.

Paaskrift af Griffenfeld: Dette har Hans kongl. May. approberet, og har jeg det de Vedkommende til Efterretning mundlig forstendiget.

Samme Dag drøftedes ifølge Kongebrev¹⁾ af 1. Juli, stilet til samtlige Tilforordnede i S. K., en Ansøgning (Nr. 370) fra Christian Abel, Præst for den danske og norske Menighed i Amsterdam, om Statstilskud til Menighedens Konservation og en Kirkes Ophbyggelse. S. K. stillede sig, som Betænkningen (Nr. 371) viser, meget uvilligt. Man bestemte, at Ove Juel skulde stævne Chr. Abel for sig og afvise ham for »denne Gang, dog ikke uden Forhaabning«²⁾.

370. Ansøgning fra Præsten Chr. Abel 23. Juni 1674.

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 222.

Allerunderdännigste Forslage til Christi Rigis Udbredelse, hvorudaf den danske oc nordske Menighed i Amsterdam ocsaa er en liden Stad.

1. Dersom det Hans kongel. May. icke naadigst behager, at der skulde til Kirkens Opbiugelse oc Menighedens Vedligeholdelse komme noget af Søefarten imperative, som tilforn allerunderd. er begierit; da

2. Om Hans kongel. May. vilde allernaad. noget vist aarligen dertil gifve oc derhos bevilge at maatte Collect-Bøsser paa nogle Toldsteder indsettis for enhver Kiøbmand oc Skipper, som Gods fortolder, der noget derudi god- oc frivilligen vil gifve;

¹⁾ S. T. Nr. 222. Vedlagt en trykt Anbefaling for Abel fra Byen Sultzbach.

²⁾ P. III Bl. 1.

3. Eller oc, om det maatte allernaad. befallis oc bevilgis, at der maatte i de fire Biskopsdømme udi Norge gaa Taffler om hver Søndag oc andre Fester i alle Kirker i Kiøbstederne oc paa Landet for forbemelte Menighed.

4. Eller oc, at der maatte gifvis af enhver Hofvedkirke i Norge til samme Kirkis oc Menigheds Opbiugelse oc Vedligeholdelse aarlig en Sletdaler oc af enhver Annex Halfparten saa meget.

Vi underdannig formoder, at Hans høgrefvelig Excellens skal af disse Forslage det beste for os udsøge oc indse oc det samme da af Gunst oc Naade imod forbemelte Menighed hos Hans kongel. May. befordre. Hvilket hierteligen til Guds Ære ynsker oc begerer underd.

Christian P. Abel.

Menighedens Tiener udi Herrens Ord oc ellers.

Hafniæ d. 23. Junii 1674.

Paaskrift: Underdanig Memorial til Hans grefvelig Excellentz Her Cantzeler Griffenfeld

371. Betænkning af S. K. 9. Sept. 1674.

Orig. og Konc. i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 1.

Allernaadigste Konge og Herre.

Til at efterkomme udi allerdybeste Underdanighed Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befaling, dateret Kiøbenhavn den 1. Jullii anno 1674, hvorudi os allernaadigst anbefales Hr. Christian Abell, Prest for den danske og norske Menighed til Amsterdam, hans allerunderdanigste Begiering og Forslaug om Hielp til samme Menigheds Conservation og en Kierkes Opbygelse sammesteds at ofverveie, da er til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste vidre Resolution derom voris allerunderdanigste Erklæring og Betenkende, som følger:

At saasom vi os i største Underdanighed plichtskyldig erkiender alle voris Consilia derhen at dirigere, at Eders kongl. Mayts. Landes og Rigers icke aleniste Conservation, mens og Tiltagelse derved kand befordris, og vi dertil allerunderdanigst eragter saadanne Anslage icke ringe at contribuere, som til Eders kongl. Mayts. Riger og Lande at peuplere og folkrig gjøre (hvorved Negotiens og Manufacturers Introduction udi it Land eller Kongerige uforbigengeligen følger) kand tienlig eragtis, til hvilken Ende og her udi Estats Collegio efter Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befaling ofte er blefven delibarerit om adskillige Privilegier, som alle fremmede Nationer icke

aleniste af den lutherske, mens endog af adskillige andre Religioner, som sig her udi Eders kongl. Mayts. Riger og Lande vilde nedsette, kunde forundes, dennem i Eders kongl. Mayts. Riger og Lande derved at indloke, saa udkrefver iligemaade voris allerunderdanigste Plicht alt det, som saadanne nyttige Deseins kand hindre, at forebygge, hvorfore (foruden det, at bemelte Hr. Christian Abels gjorde Forslaug til den begierte Hielp en Del den Trafiquerende, en Del Eders kongl. Mayts. Undersaatter i Almindelighed vilde gravere) vi billig Beten-tenkende drage hans Begiering herudi at bifalde, i Synderlighed, naar vi os til Gemyt fører, at en stor Mengde af Eders kongl. Mayts. Undersaater udi fremmede Lande saavel som i fremmede Herrers og i Synderlighed i hollandske Tieniste og til Amsterdam sig opholder, hvilke, naar de en Gang gaar i deris egen Samvittighed og komme udi Betenkning om den Plicht, de sig self skyldige ere for at befordre deris ævige Velfart, om icke af Kierlighed til andet, da til dennem self, sig udi Eders kongl. Mayts. Riger og Lande skulde indfinde, hvor de kand hafve it frit Exercitium Religionis og Kierker at søge, hvor den rene lutherske Lerdøm forhandlis, hvilket dennem paa fremmede Steder fattis, hvilke ellers, om dennem til deris Menigheds Conservation og en Kierkes Opbygelse til Amsterdam Hielp allernaadigst blef bevilget, skulde forglemme nogen Tid om deris fæderne Land sig at erindre, mens gandske udeblifve. Vi forblifver

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste tropligtige Tienere.

Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Korbitz mp. M. Friis G. t. F.

Jørgen Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp.

H. Wind mp. Corfitz Trolle mp. Envold Parszberg mp.

Chr. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg. Erick Rosenkrantz.

C. Biermann. P. Resen.

Datum Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 9 Septembr. 1674.

Paategning af Griffenfeld: Herpaa har Her Ove Juel fordret ham for sig og efter den derom tagne Afsked vist ham af.

Samme Dag drøftedes en Memorial¹⁾ fra Superintendenten Mathias Foss i Aalborg om den daarlige Tilstand, hvori en Del Provstikirker i hans Stift befandt sig, »saa at deris visse Ruin kunde befryctis, inden det nye Corpus Juris kunde vorde for-

¹⁾ Orig. (udateret) i S. K.'s Arkiv.

færdiget og publiceret«. Han stillede derfor forskellige Forslag til Reformer. Forslagene billigedes, som Betænkningen (Nr. 372) viser, af S. K., og i Henhold dertil udstedtes 24. Sept. Kongebrev ¹⁾ til Stiftamtmanden og Superintendenten over Aalborg Stift.

372. Betænkning af S. K. 9. Sept. 1674.

Orig. i Indlæg til J. T. Nr. 53. Konc. i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge og Herre.

Anlangende den af Superintendenten ofver Aalborg Stigt hans til Eders kongl. May. allerunderdanigst ofverleiveredede Memorial, hvorudi foredrages, at saasom adskillige Enormiteter ved Provstiekierke-Tienders Bortfestelse, saa og Provstieskrifvernes onde Administration og Forvaltning passerer, da, paa det Kierkernis videre Skade betimeligen kunde forekommes, er hand Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befalling allerunderdanigst begierendes udi den Mening, at Stigtbefalingsmanden og Superintendenten skal strax Kierkeprovsterne udi Stiftet forstendige, at de hverken nogen Kierketiender eller Jorde bortfeste uden Stigtbefalingsmandens eller Superintendentens eller deris Fuldmegtiges Consens og Videnskab, hvilke Festebrefvene med dem skulde underskrifve og forseigle, desligeste, at bemelte Kierkeprovster ei heller tillader deris Provstieskrifver nogen Regenskab at høre uden i Prestens og Herretsprovstens Ofververelse, som Regenskaberne tillige med dennem skulde underskrifve og en rigtig Copie deraf i Stiftkisten aarligen indlevere; ydermere, at Stigtbefalingsmanden og Superintendenten skulde fordre alle Festebrefve paa Kierketiendernis Afgift for sig og dem med Kierkebøgerne confrontere, om endten udi Afgiften eller Festen Kierkerne nogen Skade kand vere tilføiet, hvorfore endnu kunde ventes nogen Opreisning, samt og efterse alles Adkomst, som hafver murede Begravvelser udi Kierkerne, at, hvor ingen Betalling er sket, Kierkerne da ved en lidelig Recognition, eftersom med de Interesserede kunde accorderis, maatte hielpes til Rette — er denne voris allerunderdanigste Mening, at, som vi bemelte Superintendentis allerunderdanigste Forslaug og Begiering grundeligen hafver ofverveiet, befinde vi den til Kierkernis Velstand saaledes at verre dirigeret, saa vi indtet vide derimod at erindre, som forskrefne hans Forslaug og Begiering kand imod stride eller

¹⁾ J. T. Nr. 53.

hinderligt verre. Henstiller dog allerunderdanigst alting til Eders kongl. May. videre allernaadigst Behaug. Vi forblifver

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste tropligtige Tienere.

Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp. Jørgen Bielcke mp.

Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Corfitz Trolle mp. Envold Parszberg mp. Chr. Skiell Jørgensen.

Paul von Klingenberg. Erick Rosenkrantz. C. Biermann.

P. Resen.

Datum Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 9. September 1674.

24. Sept. Møde, hvor Griffenfeld, H. Bjelke, J. C. Körbitz, M. Friis, J. Bjelke, O. Powisch, O. Juel, H. Vind, C. Trolle, E. Parsberg, Chr. Skeel, Klingenberg, Erik Rosenkrantz, Bierman og Resen var tilstede¹⁾. Man drøftede en Memorial (Nr. 373) fra Superintendenterne Vandal og Foss, dateret 2. Sept., om Præsters Forpligtelse til Værgemaal for umyndige Præstebørn. Betænkning (Nr. 374). I Overensstemmelse med den er en Højesteretsdom²⁾ af 28. Sept.

373. *Memorial fra Hans Vandal og Mathias Foss*

2. Sept. 1674.

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Høi- og velbaarne Hr. Rigs Cancellar, gunstigste Patron.

Eftersom vi erfare, at en Sag for denne høieste Ræt er indstevned angaaende et Skifte efter en Præstemand i Aarhus Stift, hvor Stiftsamptmanden salig Hr. Hendrik Rantzov efter kongelig allernaadigst Anordning udi de Geistligheden sidst meddelte Benaadinger skal hafve befalet en Herredsfoget at tilskicke Formyndere for den afdøde Præstes efterlatte umyndige Børn, hvilken Befalning ei skal være efterkommed, fordi Herredsfogden ei understoed sig eller ville bekveme sig til at paalegge andre Hærskabers Bønder og Tienere saadan Formynderskab, eftersom Hans kongl. May. nu ingen egne Bønder der ved Stedet skal hafve, hvorfor Sagen baade til Hientinge skal være agered og nu af den høilofflige høieste Ræt skal paakiendes, da bede vi paa det ydmygste, at, som Eders høigrefvelig Excellence self gunsteligen hafver forhverfved Geistligheden

¹⁾ P. III Bl. 2.

²⁾ Tr.: Rothe, Chr. Vtes Reskripter, 402.

bemelte kongl. Benaadinger, hvoriblant den 4de Articul melder om Formyndere at forordnes af Amptmanden eller Amptsforvalteren eller Stiftsbefalningsmanden for de Geistliges Børn paa Landet, hvor ingen fødte Verger ere, saa at ingen Præst imod sin Villie noget Vergemaal skulle paalegges, Eders høigrefl. Excellence da med lige Gunst og Velbevaagenhed og særdeles nu, som ecclesiastici Ordinis Patronus, ville disponere alting saaledes, at bemelte kongl. Benaading motte for Geistligheden blifve fremdelis conservered, upræjudiceret og usvæcked, hvilket vi uforgribeligen eragte ei anderledes at kunde ske, enten nu eller i Frembtiden, end om kongl. allernaadigste Declaration motte tilveiebringes, at alle Bønder paa Landet, de være sig nu hves Bønder og Tiennere, de være kunde, særdeles de, som tilforne haver været Kongl. Mayts. egne Bønder og siden til andre afstendne, de motte være forpligtede efter Amptmandens, Amptsforvalterens eller Stiftsbefalningsmandens Ordre og Befaling ved Amptsbetienterne og Herredsfogderne paa hvert Sted at antage sig saadanne paabudne Vergemaale, hvor ingen anden Raad er til Formyndere at bekomme, og at de motte uden Exception tilholdes at svare dertil som til andre Onera publica, hvorfra ingen Hærskabs-Bonde og Tiener kand være forskaaned, men hvor Birker ere, at der Birkets Herrer efter Stiftsamptmandens Ansøgning motte paalegge dem af deres Bønder det, hvilke de sielf lystede, og som de holte for vederheftige, og at saa Herreds- eller Birkefogderne tillige med Amptskrifverne eller Ridefogderne i hvert Ampt motte obligeres til at beskicke saadanne Formyndere, som ere vederheftige, og med dennem at hafve tilbørlig Indseende, som de ville ansvare. Ti hves dette icke allernaadigst maa behage at bevilges, da se vi ingen Vei eller Middel, hvorved enten den første kongl. Benaading, Skifter iblant Geistlige angaaende, af salig og høilofflig Ihukommelse Kong Friderich den Tredie iblant Geistlighedens Privilegier allernaadigst indsat, eller den derpaa af vores nu regierende allernaadigste Arvekonge og Herre meddelte Benaading kand blifve ved sin Vigeur og fulde Magt, men begge siunes at ville undergaae, og derved at ske et Skaaer i de andre kongl. allernaad. forlænte Privilegier og Benaadinger, hvilket Gud saa naadeligen afvende, som vi noksom ere forsikrede om Ed. høigreflige Excellences goede og gunstigste Intention og Omsorg for Geistlighedens Gafn og Fremtarf. Vi indstille alting til Eders høigrefl. Excellences egen høist-fornuftige Betænkende og gode Disposition, bedende paa det ydmygste, at denne vores tiennist-

pligtigste Erindring i sædvanlig Mildhed og Gunst maae optages, og forblivende stedse

Ed. høigrefl. Excellences pligtskyldigste og ydmygste Tienere.

J. Wandal. M. Foss.

Hafn. 2. Septemb. anno 1674.

374. Betænkning af S. K. 24. Sept. 1674.

Orig. og Conc. (med Rettelser af Griffenfeld) i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge och Herre.

Eftersom udi de Geistligheden af Eders kongl. May. den 15 Decembris anno 1670 allernaadigste gifne Privilegiers 4de Articul formeldis, at naar nogen Prest paa Landet ved Døden afgaaer och sig efterlader umyndige Børn, hvilke ingen vederheftige fødte Formyndere efter Loven hafver, Herritsprovsten da om en Verge at forordne hos Eders kongl. Mayts. Amptmand, Amptsforvaltere eller och Stigtslensmanden skulde gjøre Ansøgning, hvilke och anbefalis vederheftige Formyndere af dennem, der udi det Herrit ere boesiddendis, hvor Presten ved Døden er afgangen, de Umyndige at forordne, saa at ingen Prest noget Vergemaal mod sin Villie paaleggis; mens som Tid efter anden adskillige Klagemaal indkomme, at umyndige Prestebørn paa deris dennem med Rette tilkommende Arfver ofte lider Skade och kommer til Kort, hvortil er fornemmelig Aarsagen, at naar ingen af Eders kongl. Mayts. Bønder udi det Herred findis, hvor den afgangne Prestis Sterbboe er, och hvorudi Umyndige af den Beskaffenhed, som forskrefvet staaer, ere, saadanne Faderløse da ingen Verger, dennem ufeilbarligen til største Skade, af Lensmanden eller andre, som af Eders kongl. May. dertil ere anbefalede, kand forordnis, eftersom de icke ere autoriserede andre Proprietarier deris Bønder eller Tienere saadan Last at paabiurde; herforuden, omendskiønt efter den i bemelte 4de Articul forskrefne Maade de Umyndige vorder Verger tilforordnede, er dog ei med deris Vergemaals Forvaltning saa omhyggelig Inspection, som billigen udkrefvis, formedelst Amptmanden eller anden verdslig Øfrighed, som Formyndere aleniste hafver at sette, icke paa Skifte har veret ofverværendis; och Provsten, som med tvende Prester i samme Herrit, hvilke efter den 11te Articul udi de Geistligheden af Eders kongl. Mayts. Hr. Fader høielofligst Ihuekommelse d. 24. Januarii anno 1661 gifne Pri-

vilegier Skiftet aleniste at forvalte er tillat, sig Inspectionen, som dennem icke er befalet, antager; da de Umyndiges Skade herefter at forekomme hafve vi til Eders kongl. Mayts. egen allernaad. videre Resolution for raadsomt befunden følgende voris allerunderd. Forslag at gjøre.

Vi erkiende med allerunderd. Taknemmelighed Eders kongl. Mayts. høiberømmelig Omhue for sine kiere Undersaatters och alle Stenders Velstand och Opkomst, som sig fra Eders kongl. Mayts. Regierings Indtrædelse iblant andet ved adskillige dennem allernaadigst gifne Privilegier och Benaadinger til deris største Fornøielse merkeligen hafver ladet se och kiende, hvilke saasom Eders kongl. Mayts. souverain Myndighed (naar saa allernaadigst siunis) gandske kand ophefve, saa staaer det och Eders May. frit fore, hvis derudi til Perfection kunde feile, efter foregaaende bedre och grundeligere Eftertenkende ved saadan Anordning, som tienligere och fuldkomnere kand eragtis, at corrigere, da, dersom det maatte allernaad. behage Eders kongl. May., eragte vi udi ofvenskrefne Tilfald for de umyndige Prestebørn gafnligt, Ed. kongl. May. den udi bemelte fierde Articul Prestene paa Landet gifne Privilegie saaledis vilde explicere och derhen tyde, at de for alle Vergemaale, som de sig ei godvilligen ville paatage, skal vere frie och forskaanede, med mindre det umyndige Prestebørn angaaer, som ingen efter Loven fødte vederheftige Verge hafver, hvis Vergemaal samme Herrids Prester skulde vere forpligtede at antage och forsvarligen forestaae, hvormed da Superintendenterne hver udi sit Stigt flittig Indseende hafve skal, som de i sin Tid agter at forsvare och bekient vere. Vi forblifve

Eders kongl. Mayts. allerunderd. och troplichtigste Tienere.

Griffenfeld. J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. mp.

Jørgen Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp.

H. Wind mp. Corfitz Trolle mp. Envold Parszberg mp.

Ch. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg. Erick Rosenkrantz.

C. Biermann. P. Resen.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 24. Septembris anno 1674.

Samme Dag drøftedes en gammel Betænkning (Nr. 375) af 10. Okt. 1671 fra Kommercekollegiet, hvori det blev foreslaaet at forene København og Christianshavn til én Kommune. S. K. tiltraadte, som Betænkningen (Nr. 376) viser, dette Forslag.

I Overensstemmelse hermed udstedtes 15. Okt. aabent Brev¹⁾ samt Kongebrev¹⁾ til Københavns Magistrat.

375. *Betænkning af Kommercekollegiet 10. Okt. 1671.*

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Stormegtigste Konning, allernaadigste Herre.

Eders kongl. May. kunde vi icke underlade allerunderdanigst at andrage, hvorledis det siufnis megit skadelig och urigtig, saa for ald Handel och Negotien, saavel som ochsaa for alle Handverkslaugene, det saa ner ved hverandre och under differente Magistrater ere toe Steder som Kiøbenhafn och Christianshafn, da stundum dend ene dend anden contrequarrerer, och hvem sig paa it Sted passellig skicket, paa it andet ofverløber. Ti eragtis gaufnligt, at Eders May. begge disse toe Steder til én giorte och det saaledis, at de begge hafde tilfellis én Magistrat, nemlig Borgemestere och Raad, och kunde da lige goet vere, enten samme paa Christianshafn eller i Kiøbenhafn vare boesiddendis, mens Byefouget kunde icke utienlig eragtis, at enhver sin beholte, och paa det det skulde falde dennem saa meget taaliger, som nu er Borgemestere och Raad paa Christianshafn, saa kunde de nu strax incorporeris med Kiøbenhafns Magistrat och Borgemestere paa Christianshafn nyde Plads nest efter Kiøbenhafns Borgemestere och ofver alle Kiøbenhafns Raadmend, och dend paa Christianshafn verende Raadmand efter Senium med Kiøbenhafns Raadmend och Christianshafns Magistrat niude det for Løn, som de nu hafver, mens naar nogèn af Kiøbenhafns afgik, da de andre, som er ofver Talet, succedere i deris Fordel af Løn, saa at forstaa, at naar nogen Raadmand ved Døden afgik, da kand dend elste Christianshafns Borgemester at nyde den Løn, samme Kiøbenhafns Raadmand hafde haft, och saa fremdelis, hvilket til Eders Mayts. allernaadigste høikongelige Dijudication allerunderdanigst henstilles, och vi for voris Personer efter høi Skyldighed stedse forblifver Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste och tropligt-skyldige Tienere.

V. F. Guldenlew. Jenz Juell. P. Pedersøn Lerke.

M. Rötlin. Hans Nanszen.

Hafniæ den 10. October 1671.

¹⁾ Tr.: Kbhs. Dipl. VI, 642—43.

376. *Betænkning af S. K. 24. Sept. 1674.*

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge och Herre.

a) Eftersom Eders kongl. May. os allernaadigst hafver anbefaled voris allerunderdanigste Mening og Betenkende til Eders kongl. May. at indgifve, om vi efter det af Commerce-Collegio til E. k. Mt. for rumb Tid siden afleverede Memorials Anledning for raadeligt og gaunfligt eragte, at Christianshaun blef i Kiøbenhavn incorporerit og indforlifvet, da er voris allerunderdanigste Mening herom denne^{a)}.

Vi befinde, at foruden at melde om den store og daglige Forvirring og Confusion saavel udi Handelen och Negotien som udi alle Handverkslaugene^{b)} derofver foraarsages, at disse efter Situationen saa nær combinerede Steder ved sær Privilegier, sær Jurisdiction og sær Magistrat ere adskilde og separerede, saa er det jo endoch gandske uforføden, ja fast urimeligt, at tvende under én Volds og Fortifications Begreb liggende og forenede Steder^{b)}, skal vere med sin sær Øfrighed forset, mens holde det langt tienligere, at Christianshafn [med] Kiøbenhafn blef incorporerit och den paa Christianshaun nu verende Magistrat, som nu bestaar udi tvende Borgemestere och en Raadmand (^{c)} af hvilke den ene Borgemester ofver Aar og Dag har været af Byen, den anden icke i langsommelig Tid søgt Raadstuen^{c)}) gandske afskaffet, saa at bemelte Christianshafn herefter Kiøbenhafns Jurisdiction blef underlagt; dog at udi Henseende til Begrebets Vitleftighed af Eders kongl. Mt. en dychtig, skickelig og vederheftig Person i Steden for den der nu værende til

a-a) Indsat af Griffenfeld i Steden for: Eftersom daglig Forføarenhed udviser, hvor store Uskikkeligheder och Enormiteter deraf foraarsagis, at disse tvende saa nær ved hinanden beliggende och inden én Vold sluttede E. k. Mts. Rigs- och Stabelsteder Kiøbenhafn och Christianshafn under tvende Jurisdictioner och Magistrater ere befattede, hafve vi holdet det for uomgængelig paa Middel och Raad at vere betenkt, hvorved alle de Inconvenientier och Disordres, som deraf hidindtil ere entstandne, kunde forekommis och engang for alle corrigeris och gandske til Side rømmis; ti er derom (indstillendis dog alting til Eders kongl. [Mayts.] egen allernaad. Resolution), voris allerunderd. Betenkende, som følger.

b-b) Indsat af Griffenfeld i Steden for: udi disse tvende saa nær hinanden situerede Steder tilføies, foruden andre mere Forvirringer, som deraf hafve sin Udspring (hvorom Commerce-Collegium til Eders kongl. Mt. deris allerunderd. Erindring hafve gjort), at det er gandske uforføden, at enhver af bemelte Steder, som ere begge inden én Vold och saa nær hinanden beliggende,

c-c) Indsat af Griffenfeld.

Byefoget sammesteds allernaad. blev forordnet, hvilken udi de Sager, som imellem Indvonerne paa Christianshafn och andre dertil hørende forefalder, herefter som tilforne kunde kiende och ellers, hvad hans Bestilling vedkommer, forrette, hvis Domme och Forretninger for Præsident, Borgemestere och Raad her i Kiøbenhafn skulde til Paa-kiendelse directe indstefnis och derfra, om videre paaskadis, for E. kongl. Ms. høieste Ret indkomme; samme Byefoget skulde och efter voris allerunderdanigste Betenkende for at vere ved Haanden, naar hans Hielp ved Dag- eller Nattetide fornøden giøris och bogieres, paa Christianshafn bo og residere. ^{d)} En sær Byskrifver vilde der da og vel være, og kunde den, som nu der er, nok fremdelis udi samme Bestilling, om E. k. M. saa allernaadigst behager, forblifve, og eftersom saavel Byfuogets som Byskrifvers Bestillinger ickon ere af hel ringe Indkomst, vaar det vel og got, om Eders kongl. May. saavel Birkefogderiet som Birkeskrifveriet paa Amag til forbemelte Byfogets og Byskrifvers Bestillinger vilde annexerit forblifve lade ^{d)}. Vi indstille dog alting [til Eders kongl. Mayts. egen Behag]. Raadstuen d. 24. Sept. 1674.

Samme Dag drøftedes en Betænkning (Nr. 377) af 20. Juli fra Kammerkollegiet, hvori dette refererede en vidtløftig Strid mellem Stavanger og Ryfylke, hvilket sidste Toldsted var bleven afskaffet, men nu foresloges genoprettet. S. K. sluttede sig, som Betænkningen (Nr. 378) viser, hertil. I Overensstemmelse hermed udstedtes 15. Okt. Kongebrev ¹⁾ til Kammerkollegiet.

377. Betænkning af Kammerkollegiet 20. Juli 1674.

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Stormegtigste Konge, allernaadigste Herre.

Eders kongl. May. andragis hermed paa det allerunderdanigst, at ved Stavanger och Ryfølke Toldsteder adskillige Misligheder forekommer, idet Magistraten i Stavanger Bye hafver paaført Tolderen

d-d) Indsat af Griffenfeld i Steden for: hvilken och en Byeskrifver tilige med hannem Retten at administrere skulde tilforordnis, och eftersom deris Bestillinger ere saa ringe, at de sig næppe af dessen Indkomst skal kunde opholde, indstille vi allerunderd. til E. k. Mts. egen Behag, om dennem icke tillige Bierkefogderiet och Skrifveriet paa Amager allernaad. maatte forundis.

¹⁾ S. T. Nr. 380.

der i Ryfølke nu paa nogle Aars Tid en stor och vitløftig Trætte paa Ære, Lif, Goeds och Bestillings Fortabelse, och det allene for Eders kongl. May. Interesses Skyld, som hand gjerne vilde befordre, hvilken Tvistigheds egentlige Beskaffenhed ret at udfinde och om mueligt Parternis Stridighed uden Eders kongl. May. Interesses Skade at bilegge och slette vi forleden Aar den 30. Augusti 1673 hafver beordrit Obertoldinspecteuren Hans Christophersen at foretage och Parterne for sig kalde, som och er sked, och derpaa sin Relation til Kammerit nedsent och befunden deris Stridighed at bestaa korteligen herudi, nemblig at Stavanger Byes allernaadigst gifne Privilegier sub Dato 30. Julii Anno 1662 forbyder ald Landprangerie och Brug, som paa Landet i Stavanger Ambt, hvorunder Ryfølke Toldsted er begreben, findis och begaais, mens alle Vare, som paa Landet falder, och andre der til Ambtet ankommende Vare at føris til Stavanger Bye och selgis, ydermere efter sidste forhverfvede Privilegier meldende, at Trælasthandlen skal allene hoes Borgerskabet forblifve, dog at ingen, som for vit fra Kiøbstedden er boende, skal vere tvungen sin Last did at føre, mens Borgerskabet ved deris Factorer paa de vit afiggende Steder Lasten lade kiøbe och Eiermanden saa billig Værd derfor gifve uden nogen Paaklage af nogen; item efter Eders kongl. May. allernaadigste Bref, dateret 22. Martii 1672, at paa Ryfølke Toldsted ved Toldboden Trælast och ingen anden Vare skal føris och lades, mens alle andre Vare, som indføris och ellers fra fremmede Steder ankommer, sambt Fædevare, som i Ambtet falder och pleier at udføris, at lossis och lades udi Stavanger Hafn allene; saa formener nu Magistraten, at Tolderen udi Ryfølke sig imod forbemelte deris Privilegier skal hafve forgrebet, idet hand skal hafve tilsted tvende eller trende skodske Skipperne udi Ryfølke at fortolde nogle indførende Vare, saasom Korn, Tobak, Lerrit etc., som dog befindes af gandske ringe Importantze, hvilke Vare Magistraten foregifver til Stavanger Bye burde verit henført och fortoldt och derofver giort Arrest paa Varene och paa Skipperne haard Proces til Varernis Confiscation och anden Strafs Lidelse som Eders kongl. May. Mandaters Ofvertrædere. — Tolderen derimod paa den anden Side forklarer med Vidne til Ting, at hand saadan de Stavangerske Privilegiers Indhold Skipperne skal hafve ansagt och giort vidende, Varene endoch mestendel til Stavanger Borgere, som der paa Ladestedet Ryfølke er boende, skal vere solt, och dersom Tolderen Skipperne paa denne begierte Maade ei til Fortolding ville admittere,

ville de sig med Skib och Vare til anden Toldsted nafnlig Sundhord i Bergenhus Ambt at losse och lade begifve, eftersom det skulle falde dem altfor besverlig och skadeligt sig hver Gang med saadan ringe Indførsel til Byen at begifve, hvor sammesteds de dog ingen saadan Trællast forefinder, som de sig igien kunde tilforhandle.

Obertoldinspecteuren i sin nedsente Relation forklarer och, at Ryfølke er it Toldsted, bekvemmelig for den Trællast, som udi Fiordene 5, 6 à 8 norske Mile fra Stavanger falder, dette Toldsted Ryfølke och mestendel af den skotske Nation beseigles och for den Negotierende, som kommer lige af Søen ind i Fiordene til Toldstedet, beleilig och for Eders kongl. May. Interesses Skyld hel fornøden. Ti ellers for Stavanger Bye at indløbe deris indførende Vare at forhandle, som er til Kraags, och siden derfra til Fiordene, Trællast at indtage, och saa atter igien tilbage til Stavanger Toldsted skulle medføre dem altfor stoer Besvering och Forsømmelse, ja de Fremmede til saadan Omseigling med Tiden och ved contrarii Vind skulle tage Afskye Ryfølke Toldsted at beseigle och handle, Eders kongl. May. och Landsaatterne icke allene til Skade, men och Byen deraf ingen Fordel; Tolderen och især beretter, at de Stavangerske eller ved deris Factor nu paa nogle Aars Tid icke, saasom paa andre Steder sker, udi betimelig Tid indkiøber Trælasten fra Bønderne udi Fiordene och til Toldstedet Ryfølke lader henføre och opsette, førend at de fornemmer, at Skipperne der til Toldstedet ere ankomne, da udskicker Magistraten først en Person, som Lasten hos Bønderne skal betinge och indkiøbe for den Pris, de self løster at gifve, hvilken de siden udi Smaapluk lader fremføre til Ladestedet, eftersom Bønderne ingen bekvemme noksom store Fartøig dertil hafver och Borgerskabet ei heller deris egne Jegter ville tillade, hvorudover Skipperne, som i forige Tider paa 8 à 14 Dags Tid pleier baade at kunde forhandle deris Indførende och igien tilladis med Trællast, nu maa ligge och forvagre en Maanets Tid och lenger derefter, med megen anden Vandskelighed mere, som Magistraten i saa Maader indfører och for Vitløftigheds Skyld her forbigaaes, saa derudaf omsider icke andet vil følge, end Trælstens Virkning af Bønderne til deris Nærings store Skade samt Eders kongl. May. deraf dependerende Skatter og Tolds Forlyst gandske vil forfalde och consequenter saadan it bekvem Handel och Toldsteds Afskaffelse vil foraarsage; indstillis derfor til Eders kongl. Ma. egen aller-naadigste Villie, om icke Stavanger Bye, saasom tilforn och alle

Vegne andensteds i Norge er bruggelig, maa tilholdis at hafve deris Factorer ved Ryfølke, som Trælasten af Bønderne kunde indkiøbe och igien af de Fremmede tilforhandle sig, hvis de indførte, hvormed Bønderne til deris Fornødenhed kunde forsynis, och det med de Vilkor, at naar Borgerskabet inden 8te Dage efter, at Skiberummene var ankommen, icke tilforhandlede sig, hvis som indførtis, at da Landmanden maatte tilhandle sig, hvis de fornøden hafde, item naar Borgerskabet icke hafde Trælast til Rede, hvormed Skiberummene kunde aflades, at da Skipperne maatte tilhandle sig Lasten af Bønderne, paa det Handlingen kunde befordris och Almuen bekomme billig Betaling for sine Vare, dog Fødevarer at føris til Stavanger och der forhandlis, hvorved Stavanger Byes Privilegier kunde ved Magt blifve och ald Stridighed mellum Stavanger Bye och Tolderen i Ryfølke forekommis och Trafiquen paa begge Toldsteder hafve sit fri Løb, Landmanden uden ald for stor Klagemaal sambt Eders kongl. May. Tolds Indkombstis Befordring, intil Stavanger Bye sig med formuende Folk kunde forsyne deris Privilegiens Indhold forsvarligen at iverkstillre. Hvorpaa forventes paa det allerunderdanigste Eders kongl. May. allernaadigste Resolution.

Eders kongl. May. allerunderdanigste och tropligtigste Tienere.

H. Wind mp. Hinrick Müller. Ch. Gerstorff. P. Scavenius.
Friderich Gieseze.

Skatkammerit 20. Julii 1674.

378. Betænkning af S. K. 24. Sept. 1674.

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 380.

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge og Herre.

Eders kongl. May. hafver ved en sin allernaad. Befaling til Kammer-Collegium, dend 21. Sept. anno 1671 udsted, de derudi Tilforordnede efter en derhos følgende Commerce-Collegii allerunderdanigste Betenkende anbefalet paa behørige Steder dend fornøden Anordning at giøre, at Ryefolke Toldsted, som efter Forregifvende til Stavanger Byes merkelig Sveckelse hiedindtil er vedligeholdt, heretter vorder ophefvot og afskaffet, saafrembt de ei noget herimod kunde hafve at erindre, hvorpaa er fult Kammer-Collegii allerunderd. Erklæring, hvorudi de sig først refererer paa en Obertoldinspecteurs nordenfields hans nedsente Relation, forklarende, at Ryefølke er et Toldsted, bekvæm for dend Trælast at inklade, som udi Fiordene

5, 6 à 8 Mile fra Stavanger falder, tilmed for dend Negotierende, som kommer lige af Søen ind i Fiorden til Toldstedet, beleilig og for Eders kongl. Mayts. Interesse Skyld hel fornøden, med videre, bemelte Obertoldinspecteurs Relation om formelder og i Kammer-Collegii Betenkende omstendligen indføres, hvorfore bemelte Collegii Tilforordnede til Eders kongl. Mayts. egen allernaad. Villie indstiller, om icke Stavanger Bye, saasom tilforne og alle Vegne andensteds i Norge er brugelig, maa tilholdes at hafve deres Factorer ved Rye-følke, som Trælasten af Bønderne kunde indkiøbe og igien af de Fremmede tilforhandle sig, hvis de indførte, hvormed Bønderne til deres Fornødenhed kunde forsiunes, og det med de Vilkaar, at naar Borgerskabet inden 8te Dage efter, at Skiberummene vare ankommene, icke tilforhandlede sig, hvis som indførtes, at da Landmanden maatte tilhandle sig, hvis de fornøden hafde, saa og naar Borgerskabet icke hafde Trælast til Rede, hvormed Skiberummene kunde aflades, at da Skipperne maatte tilhandle sig Lasten af Bønderne, paa det Handlingen kunde beforders og Almuen bekomme billig Betalling for sine Vare, dog Fedevare at føres til Stavanger og der forhandles, hvorved Stavanger Byes Privilegier kunde ved Magt blifve og Trafiquen paa begge Toldsteder hafve sit frie Løb, Landmanden uden ald for stoer Klagemaal sampt til Eders kongl. Mayts. Tolds Indkomstes Befordring, indtil Stavanger Bye sig med fremmede Folk kunde forsiune, deres Privilegiers Indhold forsvarligen at iverkstille; da hafve vi bemelte Kammer-Collegii Betenkende fittteligen igiennemset og grundeligen ofverveiet og kunde icke andet, i Synderlighed, naar vi Eders kongl. Mayts. Interesse og Trafiquens Commoditet formiddelst Ryefølke Hafns bekvemme Situation betragter, end samme Betenkende udi alle Maader biefalde og af alle foromrørte Omstendigheder fuldkommeligen slutte, at Ryefølke Toldsted uden Eders kongl. Mayts. Intraders Afgang og Negotiens og Trafiquens Hinder ei kand afskaffes. Hvilken vores allerunderdanigste Betenkende vi dog til Eders kongl. Mayts. egen allernaad. Resolution indstiller og forblifver

Eders kongl. Mayts. allerunderd. tropligtige Tienner.

Griffenfeld. J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F.

Jørgen Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp.

H. Wind mp. Corfitz Trolle mp. Envold Parszberg mp.

Chr. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg.

Erick Rosenkrantz mp. C. Biermann. P. Resen.

Datum Raadstuen for Kiøbenhafns Slot 24. September 1674.

21. Okt. Møde, hvor »Hans ko. Mayts. høieste Ministri og Geheimeraad« H. Schack, P. Griffenfeld, J. C. Körbitz, O. Powisch, O. Juel, H. Vind, E. Parsberg og Chr. Skeel, Etatsraad Poul Klingenberg og Assessorerne Bierman, Resen og Scavenius var tilstede¹⁾. Man drøftede her et Andragende²⁾ af 8. Juli fra Magistraten i København om, at Kongen, i Betragtning af Dyr-tiden paa Korn, vilde forbyde Udførsel deraf, for at Prisen ikke skulde stige for højt, samt et Andragende²⁾ af 14. Okt. fra en Del Købmænd i København om, at Korntolden maatte blive nedsat til samme Beløb som i Bergen for at lette Tilførselen. S. K. fraraadede Udførselsforbud, men tilraadede Nedsættelse i Told og Opsamling af Kornforraad. Betænkning (Nr. 379). I Henhold dertil udgik 3. Nov. Kongebreve³⁾ til Kammerkollegiet samt til Magistraterne i København, Fredericia, Korsør, Nyborg og Nakskov.

379. *Betænkning af S. K. 21. Okt. 1674.*

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 409—12.

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P. III Bl. 3.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet tvende af Præsident, Borgemester og Raad her i Staden saavel som en Del Kiøbmænd her-sammesteds deris allerunderdanigste Supplicationer, hvorudi de begierer, at Eders kongl. May. i Henseende til den ringe Forraad, som de formener formedelst dette Aars Misvext, særdelis paa Rug og Hvede, nu at vere i disse Eders kongl. Mayts. Lande, allernaadigst vilde behage at lade udgaa og publicere it Forbud paa Korneds Ud-førsel af Riget, og at Eders kongl. May. iligemaade allernaadigst vilde bevilge nogen Afslag paa Tolden af, hvis Rug og Hvede hid ind i Riget fra fremmede Steder kunde blifve indført, hvilket de for-mener at vere et Middel, hvorved Landet og særdelis denne Eders kongl. Mayts. Residentsstad med samme Vare betimeligen, førend de altfor høit i Prisen skulle opstige, kunde vorde provideret og for-siunet; da, eftersom voris allerunderdanigste Pligt og Skyldighed til-holder os af yderste Flid at eftertenke alle de Midler, hvorved baade Eders kongl. Majts. Tieneste kand fordris, saa og dessen Lande og

¹⁾ P. III Bl. 3. ²⁾ I S. K.'s Arkiv. ³⁾ S. T. Nr. 409—12; ét tr.: Kbhs. Dipl. VI, 644—45.

Undersaater stedse i god Velstand conserveris og erholdis, og vi derfor betragte disse Tidens besverlige Tilstand uomgængelig at udfordre hos samptlige Eders kongl. Majts. troe Undersaater mange og store Udgifter, saa befinde vi derhos, at Kornet er den fornemste og fast eniste disse Landers Afgrøde, som kand giøris i Penge, samme Udgifter med at erlegge og udrede, hvorfor vi eragter det for Landet og samptlige Eders kongl. Majts. Undersaater høiønskeligt og meget gafnligt, at Kornet motte komme i nogen considerabel og høiere Pris, end det enten nu er eller i langsommelig Tid været hafver, hvilket vi dog icke ser at kunde ske, saafrembt Undersaaterne formenis enten self eller ved andre at udføre deris Korn til de Steder, hvor det mest kand gielde. Eragte derfor icke raadeligt nogen Forbud paa Korneds Udførsel nu at ske. ¹⁾Og saasom en saare ringe Del af dette Aars indauflede Korn kand for Martini blifve udtursken, Vinteren og, som derefter strax vil indfalde, vel skal hindre og forbiude Korneds Udførsel, da, dersom imidlertid imod Forhaabning nogen anden større Fornødenhed, end enten endnu fornemmis eller forregifvis, skulle tilraade, at der skede Forbud paa nogen Slags Kornes Udførsel af Riget, da formene vi allerunderd. slig Forbud imod Foraaret tilig nok at kunde ske¹⁾.

Men saasom vi dog icke kunde andet end approbere den Omhyggelighed, som Præsident, Borgemestre og Raad med dette deris Forslag gifver tilkiende derfor at hafve, at denne Eders kongl. Majts. Residents-Stad med Kornvare tilbørligen motte vorde forsiunet, saa eragte vi allerunderdanigst tienligt, at Eders kongl. Maj. lod bemelte Præsident, Borgemestre og Raad her i Staden samt Magistraten ofver det gandske Rige saavel som og i Fyrstendommene, hvor nogen Eders kongl. Majts. Festning findis, anbefale den Anstalt at giøre, at alle Indvonerne, af hvad Stand de var, som mest Formue hafde, blef tilholt stedse Aar ud og Aar ind at providere og forsørge deris Huse med et gandske Aars, og de, af ringere Middel vare, i det ringeste med et half Aars fornøden Forraad af Rug og Malt.

Angaaende Toldens Afslag, som begieris paa hvis Rug og Hvede fra fremmede Steder indføris, da kunde vi icke efterlade allerunderdanigst at føre Eders kongl. Maj. til Gemyt, hvorledis Handelen, som fra Østersøen særdelis med Rug og Hvede altid i forrige Tider

^{1—1)} Senere Indskud i Konc. Skriveren har tilføjet: Vidis icke, om Eders høigreflig Excellents denne Post nogensteds i Relationen vil hafve insererit.

hafver foraarsaget i disse Eders kongl. Mayts. Lande og i Synderlighed denne Stad temmelig god Provision af samme Vare, nu formedelst Toldens Forhøielse, som Fremmede er paalagt af disse Varers Indførsel, icke er saa stor som tilforn, uanset det vel lader sig anse, at baade Rug og Hvede nu mere end i mange Aar tilforn formedelst nerverende Aars Misvext paa samme Vare skulle agtis fornøden fra fremmede Steder at indfør; hvorfor, om Eders kongl. May. behagede allernaadigst at bevilge Fremmede nogen Afslag i Tolden ligesaa vel af hvis Rug og Hvede, som de i disse Eders kongl. Majts. Lande skulle ville indføre, som dem ellers allerede er forunt af samme Specier, som de til Norge indbringer, da eragte vi allerunderdanigst, at det baade i disse Tider var gafnligt for Landet og samptlig Eders kongl. Majts. Undersaater, saa og utviflagt formene, at Eders kongl. Mayts. Toldintrader formedelst Mengden af samme fremmed Korn's Indførsel snare skulle forhøies end ved slig Eders kongl. Majts. allernaadigste Bevilling forringes; ¹⁾ især formene vi, at udi Norge fornemmeligen dette endnu mere, end ved seniste Moderation sket er, vil i Agt tagis, helst efterdi af alle og endnu nylig fra Her Statholder indkomne Relationer fornemmis en meget slet Tid deroppe og stor Misvext at være¹⁾. Indstiller dog alting i dybeste Underdanighed til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste Villie og Resolution. Af Raadstuen d. 21. Oct. 1674.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste og troepligtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. Jørgen Bielcke mp. Otto Powisch mp.

Offue Juel mp. H. Wind mp. Envold Parszberg mp.

Ch. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg. C. Biermann.

P. Resen. P. Scavenius.

Samme Dag drøftedes en Betænkning, dateret 7. Okt. (Nr. 380), af Kammerkollegiet i Anledning af et Andragende fra Nibe om Nedsættelse af Konsumtionen. S. K. delte sig i to Partier, Flertallet foreslog, at Konsumtionen delvis blev ophævet og Resten af den ikke bortforpagtet til Fremmede, samt at denne Bestemmelse ogsaa skulde gælde for Løgstør og Fladstrand; Mindretallet (Körbitz, Ove Juel, Parsberg og Skeel,

^{1—1)} Indskud i Konc. med Griffenfelds Haand.

af hvilke dog Ove Juel gik over til Flertallet) foreslog, at baade Konsumtion og Købstadsrettigheder skulde ophæves¹⁾. Betænkning (Nr. 381). I Overensstemmelse med Flertallets Mening udgik 3. Nov. Kongebrev²⁾ til Kammerkollegiet.

380. *Betænkning af Kammerkollegiet 7. Okt. 1674.*

Orig. i S. K.'s Arkiv. Kopi i P.^{III} Bl. 3—5.

Stormægtigste Konge, allernaadigste Herre.

Eftersom Eders kongl. May. allernaadigst hafver ladet remittere til voris allerunderdanigste Erklæring paa Nibe Indbyggerses Supplication, belægende [de] deris Matricul- og deraf dependerende Skatter og dog tillige Consumption udgifver, hvorfor de allerunderdanigst andrager, at deris Fiskeleier bestaar udi adskillige Proprietarier, hvoraf de hafver sted og fest fierde Part Gaarde og Husgrunde for aarlig Jordskyld og Arbeidspenge, hvoraf de maa gifve deris Kvartal Oxse-, Fleske- og Korn-Skatter, saa og Rytter- og Soldaterhold; disligeste en Del, som bruger Fiskerie, maa af de Pladser, som de deris Garen skal sette, i lige Maader gifve Feste og aarlig Afgift, saa de ingen borgerlig Næring hafver eller bruger, hvilket dog Consumptions-Forpachteren icke vil anse, men ville forklare Consumptions Forordning til den Ende, at de skal gifve kongl. Tyngde som Bønder og Consumption som Kiøbsteders Handelsmend, og derforuden Forpachterens haarde Medfart udi Handkverne-Malen og Igiengifvelses Veiring, hvorfor de allerunderdanigst beder, at de for Consumption maatte forskaanis, med vidre samme deris allerunderdanigste Supplication indholder og formelder, hvilket vi og efter allerunderdanigste tropligtigste Skyldighed strax ofverveiet saavel som og udi Matriculen ladet efterse, hvoraf befindes, at udi Nibe allene til Hartkorn er beregnet og anslagen en half Gaard og 21 Boele til 34 $\frac{1}{2}$ Tønder Hartkorn, mens derforuden at være 125 Huse for Sild-Landgilde, saa og 121 Huse for Penge-Landgilde at udgifve, som dog icke udi Matriculen til Hartkorn beregnet eller gifver nogen Contribution, saa at Nibe udi alt bestaar udi 268 Boliger og Huse, som bevonis, hvilket ved Consumptions Indrettelse udi Stats Collegio blefven considereret, og formedelst saadan ringe Anslag udi Matriculen imod saa mange Vonninger blefven anset med

¹⁾ P.^{III} Bl. 5. ²⁾ S. T. Nr. 408.

andre dislige Steder at gifve Consumption saasom andre Byer eller Kiøbsteder, och derfor samme Consumption siden til den mestbydende blefven forpachtet. Belangende Forpachterens Medfart hafver vi hannem derofver hørt, som derpaa svaret, at Handkvernis Afskaffelse var sked efter Forordning och dennem igien paa it bekvem Sted siuf Handkverne oprettet foruden tvende store Møller, som nest hos befindis, och den Igiengivelse nu ved den visse Taxt paa Baaderne hver Gang en Mark blefven remederet; erbyder sig ellers for det tilkommende Aar at gifve 100 Rdr. mere udi Forpachtning end udi Aar och saaledis for de forige 400 Rdr. at erlegge 500 Rdr. och det endda saaledis at lempe och moderere, at de ingen billig Aarsag skulle hafve at klage. Da, saasom den begerede Forskaansel eller Forandring udi Consumptionen ei vel kunde ske formedelst Consequentz for andre och dertil med des Afgang udi Militiens destinerede Midler igien i andre Maader vil erstattis, saa beroer det paa Eders kongl. Ma. allernaadigste Villie, hvad Eders kongl. Ma. allernaadigst behager derudi at bevilge, om de for deris Aufling, saavit de udi Matriculen och Skatten er anslagen for, maatte vere forskaanit och derhos self nyde den øfrige Forpachtning imod saadan aarlig visse Afgift, som andre biuder, eller och om Forpachteren som den høistbiudende det fremdelis med de Vilkor, som forskrefvit staar, maa beholde, som allerunderdanigste indstilles udi Eders kongl. May. allernaadigste Villie och vidre Resolution. Skatkammerit 7. October 1674.

Eders kongl. May. allerunderdanigste och tropligtigste Tienere.
 H. Wind mp. Sten Hondorff. Hinrick Müller. P. Scavenius.
 Friedrich Giese. J. Reitzer. H. va. Stöcken.

381. Betænkning af S. K. 21. Okt. 1674.

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 408.

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 5.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver med tilbørlig Flid ofverveiet Kammer Collegii allerunderdanigste Erklering paa Nibe Indbyggeris Supplication, udi hvilken de for Eders kongl. May. klageligen lader andrage, at af dennem skal fordris Consumption lige ved andre Eders kongl. Majts. Kiøbsteders Indvaanere, da de dog formener sig efter Matriculen at gifve,

af hvis Gaardsparter og Husgrunde de besidder, Kvartal-, Oxe-, Flesk- og Korn-Skatter, saa og Soldater- og Ryterhold, disligeste en Del, som bruger Fiskerie, iligemaade af de Pladser, som de deris Garn skal sette, at gifve Feste og aarlig Afgift, saa de ingen borgerlig Næring skal hafve at bruge; hvorimod Eders kongl. Mayts. Kammer-Collegium remonstrerer, at i Nibe icke videre efter Matriculen skal contribuieris end af $34\frac{1}{2}$ Tønde Hartkorn, som bestaar i en half Gaard og 21 Boele, men at derimod skal sammesteds findes at vere 268 Boliger og Huse, som bevaanes, hvilket og ved Consumptionens Indrettelse i Stats Collegio er blefven considereret, og formedelst saadan ringe Anslag i Matriculen imod saa mange Vaaninger er Nibe blefven anset med andre deslige Steder at gifve Consumption som andre Byer eller Kiøbsteder, og er derfor samme Consumption siden til den mestbiudende blefven forpagted, saa at deraf i nerverende Aar er gifven 400 Rixdr., og for det tilkommende skal allerede vere bøden 500 Rixdr., saa den begerte Forskaansel derfor icke vel skal kunde ske enten uden Conseqvents for andre eller Afgang i Militiens destinerede Midler¹⁾, som igjen i andre Maader vilde erstattis.

Og er herofver tvende differente Meninger falden: Somme af os formene, Skatkammers Erklæring baade paa forregaaende tvende udi Eders Majts. Collegio Status ofverveiede og igiennemsete Consumptions Forordninger, hvorudi end dette til Fundament settis, nemlig efterdi bemelte Byer mere end Bonde-Næring og Aufling hafver, da skulle de lige ved andre Kiøbsteder gifve Consumption, saavel som ogsaa helles paa Eders Mayts. Krigs-Fundi og andre uforbigengelige Udgifters itzige Beskaffenhed, hvorudi helles meget vilde afgaa, saa vel funderet at vere, at vi icke andet kunde end den i alle Maader approbere, dog med den Moderation, at os allerunderdanigst siunes, Nibe Indvaanere at kunde forskaanis for Consumption af deris Fiskerie samt indavlede Korn og Kveg, og at Consumptionen der paa Stedet icke blef til nogen Fremmed forpagted, hvilket vi og formene og for billigt holde udi Fladstrand og Lykstør iligemaade udi Agt at tagis og samme Moderation der at brugis. — Nogle derimod af os hafve forment forbemelte Stedder al borgelig Næring at skulle betagis og imponeris allene ved Bonde-Aufling og Næring at blifve og derimod for al Consumption at verre forskaanet, eller og de allene den at udgifve, som borgelig Næring derforuden bruge

ville¹⁾). Indstiller dog alting i dybeste Underdanighed til Eders kongl. Majts. videre allernaadigste Resolution.

Og ere af den første Mening vi underskrefne Eders kongl. Majts. allerunderdanigste og tropligtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke.

Jørgen Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp.

H. Wind mp. Paul von Klingenberg. C. Biermann. P. Resen.
P. Scavenius.

Af den anden Mening erre vi underskrefne Eders kongl. Majts. allerunderdanigste og tropligtigste Tienere

J. Chr. Körbitz mp. Chr. Skiøll Jørgensen. Envold Parszberg mp.
Raadstuen d. 21. Oct. 1674.

26. Okt. Møde, hvor Kongens »høieste Ministri og Geheime-raad« H. Schack, P. Griffenfeld, H. Bjelke, J. Bjelke, O. Powisch, O. Juel, H. Vind, E. Parsberg og Chr. Skeel, Etatsraad P. Klingenberg samt Assessorerne Bierman, Resen og Scavenius var tilstede. Her drøftedes Spørgsmaalet om St. Jørgens Sø. Københavns Kommandant Niels Rosenkrantz havde nemlig 24. Okt. 1674 tilskrevet Kongen, at Søen snarest muligt burde opdæmmes, om det skulde ske før Vinteren. Dette gav Anledning til, at S. K. optog Spørgsmaalet om Ejendomsretten til Søen. Kollegiet mente, som Betænkningen (Nr. 382) viser, at St. Jørgens Sø burde bevares som Sø og danne et Led af Byens Befæstning²⁾. I Overensstemmelse dermed udgik 5. Nov. Kongebreve³⁾ til Niels Rosenkrantz, Kammerkollegiet og Københavns Magistrat.

¹⁻¹⁾ I Steden for dette Stykke havde Konc. opr.: Hvilken Kammer-Collegii allerunderdanigste Erklæring vi icke vide at kunde fragaa, men den i alle Maade approberer, dog med den Moderation, at os allerunderdanigst siunis Nibe Indvaanere at kunde forskaanis for at gifve Consumption af deris Fiskerie, saavel som af hvis Kveg og Korn de indafler, og at helles Consumptionen icke blef forpachted til nogen Fremmed, men de, som boer paa Steden, den imod en vis Afgift at nyde, hvilket vi og formene at kunde i Acht tagis og paa lige Maade forholdis med Fladstrand og Løchstør.

²⁾ P. III Bl. 6. I S. K.'s Arkiv findes Niels Rosenkrantz' Brev samt Af-skrifter af de i Betænkningen nævnte Kongebreve (af 15. April 1619 og 8. Juli 1662).

³⁾ Tr.: Kbhs. Dipl. VI, 645—46.

382. *Betænkning af S. K. 26. Okt. 1674.*

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 416.

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 6—7.

Delvis tr.: O. Nielsen, Kbhs. Historie V, 528—29.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver med tilbørlig Flid overveiet den Memorial, som Eders kongl. Majts. Commendant her i Staden underdanigst hafver ofverlefferet angaaende St. Jørgens Sø her udenfor Staden at motte inden Vinter vorde med Vand opdemmet, hvilken Opdemning hand især formener at vere til Fortificationens Sickerhed hel nødvendig, saa og, naar til Voldene Tørfve behøfvedis, at mand da en Del af samme Sø kunde lade udløbe og den siden igien opdemme. Og fornemme vi saaledis med bemelte Sø at være beskaffet, at efter at Demningerne i seniste Beleirings Tid ere mestendel nedbrutte, hafver afgangne Statholder Christoffer Gabell efter et Eders kongl. Majts. Her Faders salig og høiloffig Ihukommelse derpaa hannem og hans Arfvinger til Eiendom allernaad. gifven Skøde ladet samme Sø indhegne og giort den til en Engbond, uanset vi befinde, at Fundamentet til samme Skøde skal vere den Adkomst, som Eders kongl. Majts. Her Farfader Christianus Qvartus høiloffig Ihukommelse d. 15. April 1619 af Magistraten paa Stadens Vegne hafver paa samme Sø bekommet ved en Transaction og Forening, som er limiteret med denne formal Restriction, at denne St. Jørgens Sø dog skulle tillige med de andre udi samme Bref specificerede Søer her for Staden være og forblifve Byens Grafver, hvorudinden høistbemelte Herre for sig og sine Efterkommere Konger i Danmark ville hafve alleneste Fiskeriet forbeholden. Hvoraf vi icke kunde se eller slute samme Sø, saa vit dens Grund angaar, at vere nogen Tid fra Byen afhendet eller abalieneret, i Synderlighed til nogen anden eller fremmed Brug, end den altid tilforn veret hafver, men fast mere ved høistbemelte Eders kongl. Majts. Her Farfaders Bref beskicket stedse ved Byen at verre og forblifve, hvorfor vi allerunderdanigst formene, at Christoffer Gabels Arfvinger icke med Billighed eller efter nogen Ret kand prætere andre eller større Rettighed til samme Sø, end høistbemelte Eders kongl. Majts. Her Fader og Farfader ved obenbemelte Adkomst allernaadigst hafver behaget sig self at tilegne. Derforuden betragte vi, at Vandet er en af de fornemste Poster, hvormed en Bye og særdelis denne Eders kongl. Majts. Festning og

folkerig Residents-Stad stedse bør verre forsiunet, hvorfor og de, som af Eders kongl. Maj. for rom Tid siden hafver veret commitered og anbefalet at efterse, hvorledis med Vandes Indrettelse her i Staden best kunde forholdis, hafver i deris allerunderd. Erklæring eragted fornøden, at samme Søe igien med Vand blef opdemmet; Eders kongl. Majt. Commendant det samme endogsaa forregifver til Fortificationens Sickerhed meget nødvendigt at vere, og det derfor paa ingen Steder findes tilladeligt, at nogens particulair Brug eller Nøtte, i hvor god Adkomst mand end dertil kand hafve, bør præjudicere eller komme det almindelige Beste til nogen Hinder eller Skade; hvorfor vi icke heller kunde eragte, at det bemelte Christoffer Gabell allernaadigst meddelte Skøde kand tilstaa hans Arfvinger den Brug, som de med Engbond hafver gjort af samme Søe imod den almindelige Byens og Fortificationens Nøtte, mere end al dend Rettighed, som mange Eders kongl. Majts. Undersaater af alle Stender hafver haft baade ved Arf og Kiøb til deris Huse, hafver kundet befrie dem for samme deris Huse formedelst Fortificationen, som de ere befunden hinderlig at hafve verret, med deris største Skade, endog uden nogen Vederlag, at afbryde.

Følger saa endelig herpaa denne voris allerunderdanigste Betenkende, at samme Søe efter Commendantens allerunderdanigste Forslag nu strax og inden Vinter til Byens og Fortificationens Nøtte kunde og burde opdemmis, og at bemelte Christoffer Gabels Arfvinger efter deris Skøde og den Adkomst, som Eders kongl. Majts. Her Farfader self hafver behaget paa samme Søe at tage, beholt allene frie Disposition ofver Fiskeriet i forbemelte Søe, saa og at, naar den engang var opdemmet med Vand og beset med Fisk, den da icke nogensinde uden deris Minde, som enten hafver eller bekommer Disposition ofver Fiskeriet, blev udskaaren, saafremt sligt motte befindes at verre Fiskeriet til Skade i nogen Maader. Indstiller dog alting i dybeste Underdanighed til Eders kongl. Mayts. egen videre allernaad. Resolution. Raadstuen d. 26. October 1674.

Eders kongl. Majts. allerunderdanigste og troepligtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. Jørgen Bielcke mp.

Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Envold Parszberg mp. Ch. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg.

P. Resen.

Samme Dag behandlede et Andragende (Nr. 383) fra Københavns Magistrat af 5. Okt. om Tilladelse til at opkræve Jordskyld af dem, der byggede udenfor Vesterport. S. K. billigede, som Betænkningen (Nr. 384) viser, Andragendet, og i Overensstemmelse hermed udgik 5. Nov. Kongebrev¹⁾ til Magistraten.

383. Memorial fra Københavns Magistrat 5. Okt. 1674.

Orig. i S. K.'s Arkiv. Kopi i P.III Bl. 7—8.

Høi- och velbaarne Hr. Rigens Canceler.

Eftersom det er tildraged sig, at nogle af Indbiugerne her i Staden efter underdanigst Ansøgning (os paa Stadens Vegne aldels uafvidende) hafver erlanged Hans ko. Ma. allernaadigste Tilladelse paa nogle Pladser uden Vesterport paa Stadens Grund, sær til Skydebaners och sær til Veirmølle-Stavnis samt Vaaningers Indrettelse, sig at mue nyttige giøre, och høistbemelte Ko. Mayts. dennem naadigst gifne Brevfe hverken determinerer eller melder om nogen Jordskyld eller Kendelse deraf til Staden at gifve, fast mindre dennem, det vi allerunderdanigst formoder, derfra befrier; da som tvende af samme Pladser fornemmelig ligger udi de gamle Buttenverker, som for ungefer 30 Aar siden af Stadens Grund ved Borgerskabet self och paa deris Bekostning blef fortificerit, dog nu demoleris och sleifis skal, Staden tilmed af Arilds Tid stedse hafver nyt en billig Kiendelse af de, hvilke saaledis ere blefne tilladte sig paa deris Grund uden Portene at nedersette, ti ere vi paa Stadens Vegne allerunderd. begierende, at Hans høigreflige Excellence høigunstl. ville vere os hos Hans ko. Ma. befoerderlig, at saa mange, som i saa Maade paa Stadens Grund formedelst Ko. Ma. Brevfe ere beneficerede och sig med en billig Kendelse til Staden ei goedvilligen har villed indstille, derudi ved en sær kongelig Befaling maatte imponeris och tilrettesettis, naadigst anseende, at Staden ellers derudofver i Lengden taber sin Frihed och disse gifvis Leilighed derpaa ved rolig Hefd at vinde det til fri Eiendomb, hvormed Staden af Arilds Tid af høiloflige Konger saavel som voris itzige allernaadigste Arfveherre har verit och efter Privilegierne endnu er

¹⁾ Tr.: Kbhs. Dipl. VI, 646.

beneficerit. Vi forventer herpaa Rigens Cancellers høigunstige Befordring och forblifver Eders høigrefl. Excell. tjenstskyldige Tienere

P. Resen. Titus Bulche. Jørgen Fogh. B. Seckman mp.
H. Bladt. Johan Lehn. Frannds Joensen. Biørn Jacobsen.
Arent Berntsen mp. Johan Høyer.

Daterit Hafniæ d. 5. October 1674.

384. Betænkning af S. K. 26. Okt. 1674.

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 417. Konc. i S. K.'s Arkiv.
Referat i P.^{III} Bl. 8.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver med tilbørlig Flid ofverveiet en Præsident, Borgemestre og Raad her i Staden deris allerunderdanigste Supplication angaaende dennem, som hafver bekommet Eders kongelig Majts. Skøde paa nogle Pladser enten til Skiudebane, Veirmøller eller anden Biugning at opsette udenfor Vesterport paa Stadens Grund og dog skal undsla sig for deraf at gifve enten Jordskyld eller anden Kiendelse til Staden, hvorfra dog bemelte Præsident, Borgemestre og Raad formener samme Eders kongl. Majts. Skøder dennem ingenlunde at befrie; begierer derfor allerunderd., at alle de, som med slige Eders kongl. Majts. Skøder paa de Pladser, som Stadens Grund tilhører, ere benaadede, motte ved Eders kongl. Majts. sær Befaling imponeris og tilholdes sig med en billig Kiendelse hos Staden at indfinde, paa det Staden icke derofver skulle miste sin Ret til samme Grund, og de, som slige Pladser hafver erlanget, gifvis Leilighed ved rolig Hefd at vinde til frie Eiendomb det, som Staden saavel af forrige Konger som af Eders kongelig Maj. self efter de den allernaadigst meddelte Privilegier stedse forunt veret hafver. Og befinde vi samme Præsident, Borgemestres og Raads allerunderdanigste Begiering i al Billighed at bestaa, saa vi derfor allerunderdanigst formene, at alle og enhver, som nogen Pladser efter Eders kongelig Majts. dennem allernaadigst forunte Skøde paa Byens Grund, enten til Skiudebaner, Veirmølle eller anden Biugning at opsette, allernaadigst er bevilget, bør tilholdes deraf at gifve Byen en billig Kiendelse, dog at icke nogen herved skulle gifvis Aarsag eller Leilighed nogen slig Biugning at opsette, som kand vere Fortificationen enten for nær eller i andre Maader præjudicerlig. Indstiller dog alting

til Eders kongl. Majts. egen videre allernaadigste Resolution. Raadstuen d. 26. October 1674.

Eders kongl. Majts. allerunderdanigste og troeplygtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielecke.

J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. Jørgen Bielecke mp.

Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Envold Parszberg mp. Ch. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg.
P. Resen.

2. Nov. Møde, hvor »Hans kongl. Mayts. respective høie Ministre och Geheimeraad« H. Schack, Griffenfeld, H. Bjelke, J. Chr. Körbitz, Mogens Friis, J. Bjelke, O. Powisch, O. Juel, H. Vind, E. Parsberg og Chr. Skeel, Etatsraad P. Klingenberg og Assessor P. Resen var tilstede¹⁾. I dette Møde behandledes et Andragende (Nr. 385) fra Ceremonimester Bolle Luxdorph om, at han maatte have Tilladelse til paa egen Haand at tage Vornede, der var fødte paa hans Gods, men ikke opholdt sig der, og gøre dem til Soldater. S. K. fraraadede, som Betænkningen (Nr. 386) viser, enstemmigt dette Andragende.

385. *Supplik fra Ceremonimester Bolle Luxdorph.*

Orig. i S. K.'s Arkiv. Kopi i P. III Bl. 9—10.

Allernaadigst Konge og Herre.

For Eders kongl. May. hafver jeg mig paa det allerunderdanigst at beklage, hvorledis at fast alle Vornede paa mit Gods af de Proprietarier, som det for mig eiet hafver, saa rent ere bortsolte, saa jeg ei allene derofver hafver faaet og endnu daglig bekommer mange øde Gaarde, men endog lider saadan Mangel paa Soldater til Eders kongl. Mayts. Tienneste, saa hvis Eders kongl. May. ei herudi vil af sær kongl. Mildhed og Naade recke mig sin hielperige Haand, er jeg forsikret og forvisset paa it øde og forarmet Gods inden faa Tider, idet at Bønderne foruden de stoere og mangfoldige Contributioner, som de daglig udi disse vanskelige Tider udgifver, endnu skal bære denne store Last og Byrde til med Soldatter at leie, hvilket kommer dennem langt haardere og besverligere for end fast alle andre Skatter og Contributioner, ti saadanne Leiesoldatter er snart ei for Penge at bekomme, og naar Officererne varer til, at Soldatterne

¹⁾ P. III Bl. 9.

skal møde, og der da mangler Soldatter, maa Lexmendene sielf gaa i Soldatternis Sted, og Gaardene derofver blifver staaendis øde, og jeg self derfor maa udgifve Contributionerne. Ti indflyer jeg paa det allerunderd. til Eders kongl. May. med allerunderd. Bøn og Begiering, at Eders kongl. May. allernaad. ville bevilge, at jeg maatte lade tage alle saadanne unge ledige Karle og Løsgengere, som ei paa andre Steder hafver sat sig og allerede ere boesiddendis, omendskiønt de hafver deris Fribrefve, og bruge dennem ei udi min egen, men udi Eders kongl. Mayts. Tienneste for Soldatter, naar jeg kunde bevise, at de paa mit Gods vare føde, ti Forordningen om Soldaterhold siger udtrøckelig og uden nogen Exception, at den, som er fød udi Legget, hand skal gaa for Legget, hvilket og er brugeligt i Fyen og Jylland og paa andre Steder, hvor ingen Vaarnede ere, at de, som ere fødde udi Leggene, maa gaa for Leggene. Og omendskiønt at en Proprietarius hafver Magt at forunde og selge sine Vordnede Frihed for Stavn og Fødestæd, ved jeg derfor icke, om hand hafver Macht at selge hannem Frihed for Eders kongl. Mayts. Tienneste. Ti kand ingen Proprietarius, ihvem hand er, undslaae eller befrie sig self fra den Tienneste, som hand er Eders kongl. May. og hans Fæderneland skyldig, troer jeg, at hand langt mindre kand selge eller forunde en anden det, hand sielf ei hafver. Jeg forventer herom Eders kongl. Mayts. allernaadigste og milde Resolution og forblifver med Lif og Bloed Eders kongl. Mayts., min allernaad. Arfvekongis og Herris, allerunderd. og troplichtskyldigste Tienner

Luxdorph.

386. *Betænkning af S. K. 2. Nov. 1674.*

Orig. og Konc.¹⁾ (med Rettelser af Griffenfeld) i S. K.'s Arkiv.
Referat i P.^{III} Bl. 10.

Allernaadigste Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet en Ceremoniemesterens til Eders kongl. May. indgifne allerunderdanigste Supplication, hvorudi hand sig beklager, at fast alle Vornede paa hans Gods af de Proprietarier, som det for hannem eiet hafver, saa rent skal vere bortsolte, saa hand derudofver ei alene skal hafve faaet och endnu daglig bekomme mange øde Gaarde, men endoch lide stor Mangel paa Soldater til Eders kongl. Mayts. Tieniste, saa hvis Eders kongl.

¹⁾ Konc. er opr. fælles for denne Betænkning og den om J. Chr. Körbitz's Supplik (Nr. 387).

May. af sær kongelig Mildhed och Naade icke vil recke hannem sin hielperige Haand, befrychter hand sig och er forvissset paa et øde och forarmet Gods inden faae Tider; indflyer derfor til Eders kongl. May. med allerunderdanigste Bøn och Begiering, at Eders kongl. May. allernaadigst vilde bevilge, at hand maadte lade tage alle saadanne unge Karle och Løsgiangere, som ei paa andre Steder hafver sat sig ned och allerede ere boesiddendis, omendskiønt de hafver deris Friebrefve, och bruge dennem ei udi sin egen, men udi Eders kongl. Mayts. Tienniste for Soldater, naar hand kand bevise, at de paa hans Gods ere fødde, til hvilken hans allerunderd. Begiering at facilitere hand adskillige Motiver i bemelte sin Supplication forebringer.

Da, hvad angaaer Ceremoniemesterens allerunderd. Begiering, er derom voris Betenkende, som følger, at, enddog hand udi sin overlefvte allerunderd. Supplication indfører adskillige Motiver och iblant andet refererer sig til Forordningen om Soldaterhold, som formelder, at den, som er fød udi Legget, skal gaae for Legget, och at, omendskiønt en Proprietarius kand forunde och selge sin Vornede Frihed for Staufn och Fødested, kand hand dog ligesaa lidet, som hand er megtig at eximere sin egen Person for Eders kongl. Mayts. Tieniste, hafve Magt at selge en anden Frihed derfor; saa forklarer dog de om Soldaterhold udgangne Forordningers anden Articul hans første Argument saaledis, at de unge Karle, som er fød udi Legget och tilstede findis, skal til Soldater udskrifvis, hvilket ei om dennem, som hafver Frihedsbrefve och sig paa andre Proprietariers Gods opholder (saasom Ceremoniemesteren siunis Forordningen at ville udtude) kand forstaaes ¹⁾, de Frihedsbrefve och, som af Proprietarierne til deris Vornede udgifvis, ei kand befrie dennem, som sig for deris Fødested alene hafve friekiøbt, at de jo af den (!) Proprietarier, paa hvis Gods de sig opholde, kand paagribes och til Soldater udskrifves, hvilket Ceremoniemesteren, saafremt hand slige nogle paa sit eget Gods hafver, saavel som andre Proprietarier efter Forordningens Mening er tillat, mens icke paa andre Proprietariers Gods sine Vornede, som af hans Formænd Frihedsbrefve hafve, at søge och til Soldater at udskrifve ¹⁾). .

^{1—1)} Hele Stykket er i Orig. senere sat i Parentes og betegnet som udeladt. — Efter dette Stykke følger opr. i Konk.: i Synderlighed, naar vi betenker, hvor høit sligt vilde præjudicere forudm Proprietarier til samme Gods, som derofver, hafver haft fuldkommen Direction, at deris Haand och Segel, de adelige Privilegier uagtet, saaledis skulde casseris och gandske til Intet giøris.

Och eftersom dette hafver nogen Cohærentz och siunis at vere en Materie, som er combinerit med det Forehafvende af den nye Soldaterudskrifning, hafver vi deraf taget Aarsage her hos Eders kongl. May. voris allerunderd. Betenkende derom at gifve, som er, at vi holde det hverken for raadeligt eller gafnligt med nogen nye Udskrifning (¹) enddog vi vel vide den ickun en eventual Udskrifning at vere och Intentionen deraf ickun denne, at de in omnem Eventum och paa et Nødfald kunde vere i Beredskab)¹⁾ strax at fortfare, ti mand derved skulde altfor meget allarmere den gemene Almue, som af Frycht sig skulde forsticke eller och gandske af Landet udløbe,²⁾ och i saa Maader frustrere sig self af den deraf forventende Nytte²⁾, saa at, naar de best behøvedis. mand da skulde hafve Mangel for Folk, ti holde vi det for langt tienligere, at dermed blef indeholt, indtil det andet Folk, som allerede udskrefven er, (om det dertil skulde komme) af Eders kongl. May. blef befalet at udmarchere, eller anden Fornødenhed det bedre udkrefde³⁾ strax at skulde ske, eftersom saadant med bedre Frugt og Nytte strax kand udi Verk stilles, end naar som helst ved saadan en eventual Udskrifning den gemene Mand och Almue først derom advaris³⁾.

Indstille dog i dybeste Underdanighed alting til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste videre Resolution og forblifve

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste och troplichtigste Tienere.
Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F.

G. Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp.

Ch. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg. C. Biermann.

P. Resen. P. Scavenius.

Raadstuen d. 2 Novembr. anno 1674.

Samme Dag drøftedes et Andragende (Nr. 277) fra Rigmarskal J. Chr. Körbitz, dateret 31. Marts 1672, om, at de Frihedsbreve, der var givet Roskilde Domkirkes Vornede siden 1660, skulde være magtesløse, hvis de ikke var bekræftede af Kongen. S. K. havde allerede i et Kongebrev⁴⁾ af 3. Sept. 1672

^{1—1)} Senere Tilføjelse i Konc. med Griffenfelds Haand.

^{2—2)} Senere Tilføjelse i Konc. med Griffenfelds Haand.

^{3—3)} Indsat i Konc. af Griffenfeld i Steden for: da paa den sædvaanlige Maade af enhver Proprietario paa sit Gods kunde bekvemmeligere ske Udskrifning, hvormed da Eders kongl. Mts. Undersaatter ei mere end som én Udskrifning paa én Tid hafde at underholde.

⁴⁾ S. T. 1672 Nr. 544.

faaet Ordre til at beskæftige sig med denne Sag (se 2. Sept.—4. Nov. 1672). S. K.'s Betænkning (Nr. 387), som dog ændredes meget af Griffenfeld, var velvillig, og i Overensstemmelse hermed udgik Kongebrev¹⁾ til J. Chr. Korbitz 11. Nov.

387. *Betænkning af S. K. 2. Nov. 1674.*

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 432.

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 12.

Allernaadigste Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet en af Eders kongl. Mayts. Geheimeraad och Rigmarskalk indgifven allerunderd. Supplication, udi hvilken andragis, hvorledis Dombkierken i Roeskilde tilegnis en meget stor Del øde Gods, som den i fremfarne Tider skal vere tilskift, hvoraf intet, ihvad Møie och Flid derpaa end anvendis, skal kunde faaes saa stadig besat, som det sig burde, eftersom der skal fattis Folk och Bøndersønner til Godsets Besettelse, hvortil hand foregifver blant andet endoch fornemmeligen dette Aarsagen at vere, at forrige Kierkeverger eller och andre, som Godset vere sig ex Gratia, udi anden Possession, Verge eller Forlening niudt hafver, Bøndersønnerne Frihedsbrefve for deris Fødested hafver forunt, hvorefter de, naar mand ved Proces søger dennem til Staufn at drifve, af Dommerne gemenligen friekiendis, hvorimod bemelte Hr. Rigmarskalk formener, at hverken Kierkens eller andre deslige Godsets Forstandere och ei heller de Personer, som noget Præbende eller Vicariat ex Gratia niudt hafver, fuldkommen har voren berettiget Vordnede at løsgifve, fornemmelig naar Godset icke saaledis vaar besat, at aldelis ingen Vornede behøfvedis, hvorfore merbemelte Hr. Rigmarskalk Eders kongl. Mt. paa forbemelte Kierkes Vegne allerunderdanigst ansøger om Tilladelse, at slige Frihedsbrefve, som af Kierkens Verge eller andre, hvilke det Godts, den nu eier, hafver forestanden, eller af dennem, som med noget des Gods hafver vaaren forlent, kand vere udgifne och den nu kand vere nachdelige, ei anderledis skal komme den til Skade, end at den jo alle sit Godses Vornede med deris Gods och Formue maae blifve følgagtig til at besidde Gaarde eller Huse paa Dombkierkens Grund, hvor dennem forevist vorder, paa samme Maade, som andre Proprietarier deris Gods af Arrilds Tid nyder.

¹⁾ S. T. Nr. 432.

¹⁾Hvad sig nu angaaer Hr. Rigens Marskalks allerunderd. Andragende, som fornemmeligen grundes paa bemelte Dombkierkes uforbigengelige Nød och Tarf, och at de, som des tilhørende Gods udi Forvaltning, Forlening eller udi andre Maader haft hafver, vel dessen Brug, mens icke Misbrug forunt och tillat verit hafver, Kierkers, Skolers och Fattiges Sager ochsaa ofver alt inter Causas maxime favorabiles pleier at regnis, da kunde vi icke andet se, end at jo velbemelte Hr. Rigmarskalk stor Føie til denne hans Begiering hafver. Mens eftersom det dog icke kand negtis, at jo Capitulares har haft al den Rettighed och Herlighed med Vordnede, som Adelen nogensinde paa deris Gods haft hafver, hvilket endoch vel deraf kand sluttis, at de self i deris Statutis Capituli endoch iblant andet dette imellem sig indbyrdis oprettet, at ingen Vordnede under 18 Aar frigifves skulde, it Tegen, at de en ulimiterit Frihed haft hafver, hvis Misbrug de i saa Maade til videre deraf forventendes Ulempe at forekomme self hafver villet limitere, det och vel billig siuntes, at, om slig Friebrefve cassis skulde, de Vedkommende burde igien gifves och erstattes, hvis de for deslige Brefve at erholde udgifvet hafver, hvilket da en stor Forvirring vilde foraarsage och neppe skulde vere at udfinde eller bevisligt giøre, om, hvad och hvor meget Dombkierken deraf bekommet och den deraf til Beste vent veret hafver, da eragte vi dette Expedient tienligst, at nemmeligen de af saadanne Brefve aleniste, som siden Arfveregieringens lykkelige Begyndelse udgifne och icke af Eders kongl. Mayts. Hr. Fader eller och af Eders kongl. May. self confirmeret ere, skulde aldellis ophefvit, død och magtesløs vere, och Dombkierken tillat saadanne sine siden bemelte Tid frigifne Vordnede, alle slige Frihedsbrefve uagtede, ubehindret i alle Maader at nyde. Indstille dog denne voris allerunderd. Betenkende til Eders kongl. Mts. videre allernaad. Resolution¹⁾ och forblifve
Eders kongl. Mts. allerunderd. och tropligtigste Tienere.

Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F.

G. Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp.

Ch. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg. C. Biermann.

P. Resen. P. Scavenius.

Raadstuen d. 2. November 1674.

^{1—1)} Hele Stykket er indsat af Griffenfeld. Konc. har opr. i Steden for: Hvad angaar Hr. Rigmarskalks allerunderd. Andragende, da forruden det, at Capitulares siden Arfveregieringens Begyndelse ei hafver erlanget nogen Confirmation paa deris Privilegier, och at deris Societet paa alle Steder ved adskillige siden den Tid indfaldne Forandringer er nesten

2.—16. Nov. I Mødet 2. Nov. forhandlede man ligeledes om Rytterhold ved Rostjenesten, »som efter Forordningen faaer større Besolding end Sogne- eller Nationalryttere«. Man vedtog, at J. C. Korbitz, M. Friis og Chr. Skeel skulde opsætte en Memorial om denne Sag¹⁾.

16. Nov. nyt Møde. Her oplæstes en Memorial (Nr. 388), dateret 10. Nov.²⁾, fra Korbitz, Friis, Skeel og E. Parsberg. Forslaget blev, som Betænkningen (Nr. 389) viser, i det væsentlige billiget, og i Henhold hertil udgik 24. Nov. Kongebreve³⁾ til Stiftslensmændene og Greverne i Danmark.

388. *Memorial om Rostjenesten 10. Nov. 1674.*

Orig. i S. K.'s Arkiv. Kopi i P.III Bl. 22—24.

Stormegtigste Konge, allernaadigste Herre.

Eftersom vi hafver bekommit Eders kong. Mayts. allernaadigste Befaling anlangende Rostiennistens Munstring til den 27. November

dissolverit, befinde vi och, at de, som med Præbender och Vicariater har voren ex Gratia forlente, saavel som Kierkens Forstandere, ingen fuldkommen Myndighed nogen Tid hafver haft Kierkens Vornede at afhende, de och, som dermed har voren benaadede, efter den Stil, Forleningsbrefve med sig fører, och efter den Skyldighed, Feudatarius er med forbunden, vaare plichtige det dennem forlente Gods ved god Hefd och Magt at holde, hvilket icke tilbørligen af dennem siunis at vere i Agt taget, som Penge eller anden Værd for Kierkens Vorneders Frihed for deris Fødested hafver taget; ti vi eragte efter merbemelte Hr. Rigmarskalks Angifvende saadant at vere den fornemmeste Aarsage til, at saa meget øde Gods af Dombkierkens findis, hvilket ellers kunde vere besat, hvorudofver Kierken paa sin Indkomst maae uden al Tvifl tage stor Skade, och holde det for ustridigt, at omendskiønt alle de Penge och andet, som saaledis for dets Vorneders Frihedsbrefve er oppebaaren, vaar kommen Kierken (som paa-tvifles) til Beste, kand det dog ei æquivalere den Skade, som tagis ved det meget øde Gods, som den derudofver hafver bekommet och i saa mange Aar mister Indkomsten af, hvorføre vi, dersom Ed. kongl. Mt. saa allernaad. maatte behage, for Dombkierken gafnligt befinder, at Eders kongl. May. lod udgaae en oben Mandat, at alle de Frihedsbrefve, som siden Arfveregeringens lyckelige Begyndelse til Vornede paa Roeskilde Dombkierkes Gods kand vere udgifven, enten af Kierkevergerne, des Forstandere eller Prælater, som med bemelte Roeskilde Dombkierkes Gods, den nu eier, har ex Gratia vaaren forlente, skulde være af ingen Værdie, mens Eders kongl. Ms. Stigtslensmand eller hans Fuldmegtige tillat ved ordinarie Lands Lov och Ret saadanne Vornede at tiltale och til Staufus (deris Frihedsbrefve uagtet) dele, hvilket vi saaledis billigt og for dennem, som saadanne Frihedsbrefve hafve, taaligt at vere formener, naar udi samme Forordning blef indført, at slige Vornede, som sig hafde friekiøbt, deris udgifne Penge och andet enten af Kierken, om saadant befindes den til Regenskab at vere ført, eller och af Kierkens Forstandere eller Prælaterne, om de det til deris egen particulier Nytte hafde oppebaarit, skulde igiengifves, paa det de ei ofver slig E. kongl. Mts. Forordning med Rete skulde hafve sig at besverge.

1) P.III Bl. 12. 2) P.III Bl. 22. 3) S. T. Nr. 446—47.

førstkomendis, hvorudi os allernaad. befalis at iverksette og der-
 ofver holde, at Eders kong. Mayts. udgangene Forordning om Ros-
 tiennisten sub Dato d. 17 Junii Anno 1673 allerunderd. tilbørlig
 vorder efterlevvit, da som samme Eders kong. Mayts. allernaad. For-
 ordning indholder, at Proprietarierne, hvor en heller flere i Leg er,
 skulle gifve Rytteren, som af deres Goeds skulle ride, til sin, sin
 Hestis og Gevers Underholding maanitlig udi de femb Sommer-
 maaneder sex Rixdaler og udi de siuf Vintermaaneder siuf Rixdaler,
 da, som vores allerunderdanigst Pligt os tilholder Eders kong. May.
 allerunderd. at tilkiendegifve den stoere Fattigdom, iblant de fleste
 af Eders kong. Mats. Undersaater findes til slig it Quantum maa-
 nitlig at opbringe, som vi icke troer med nogen Bestandighed at
 kunde Facit paa giøres, mens idelig ved Execution vil søgis, om
 det enda bekommis kand, da giøres allerunderdanigst dette uforgribe-
 lig Forslag til Undersaaternis Forletning og Eders kong. Mats. Tien-
 nistis sickerer Befordring, om det allernaadigst maate behage Eders
 kong. Ma., at samme Rostienniste Tractament maate maanitligen
 forblifve ved femb Rixdr., som Eders kong. Ma. gifver sine egne
 Sogneryttere, der ingen Ryttergaarde hafver, som er en Rixdaler
 mere, end som nogen af Landrytteriet bekommer, som Ryttergaarde
 hafver, eftersom Proprietarius er skyldig ligesaa vel som den Land-
 rytter, der af sin Gaard skal ride, at mundere ham med Hest, Kle-
 der og Gever, og nyder sin Løn, Ophold og Underholding af sin
 Hosbund, saa lenge hand hiemme hos hannem er, ligesaa vel som
 Landrytteren nyder af sin Ryttergaard, som, naar hand er paa noget
 Toeg, nyder icke mere af Eders kong. May. end fire Rixdr. maanitlig,
 og at det derhos maate vere Proprietarierne tillat, om de lettere og
 bekvemmere in Natura kand Rytteren underholde end hannem Penge
 at gifve; item at Officererne maatte allernaad. befalis, om Rostien-
 nisten noget under Standar[t]erne skal blifve bestandende, at hafve
 saadan skarp Indseende, som de ville forsvare, at Rytterne icke
 muthwillig og med Uagtsomhed forderfver deres Hosbunds Heste og
 Gever, mens at det maate conserveris til Eders kong. Mats. Tien-
 niste, at Proprietarius icke skal vere forobligeret til nye og stoer
 Omkostning paa anden Mundering at giøre, om den, nu lefveres,
 forderfvis. Var og at ønske, at Eders ko. Ma. allernaad. ville vere
 tilfreds, om nogen Hosbunde befant, at hans Tienere omgickis nack-
 lessig og forsømmelig med hans Hest og Mundering, at hand da
 maatte hafve det Forlof, som altid har veret brugelig under Ros-

tiennisten, at afskaffe ham, naar hand en anden døgtig Knegt i hans Sted forskafede, og Officererne derudi icke at vere Proprietarierne hinderlig heller Rytterne nogen Medhold imoed d' res Hosbunde giøre. Eders kongl. Ma. beviser hermed Eders kongl. Mats. Undersaater en stoer Naade, og beder allerunderdanigst, at dette vores velmente allerunderd. Forslag maa behage Eders kongl. Ma., saasom vores Henseende derudi intet andet er end til Eders kongl. Mats. Tiennistes Befordring som

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste og troeskyldigste Tienere.
 J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. Envold Parszberg mp.
 Chr. Skiell Jørgensen.

Kiøbenhavn dend 10. Nov. 1674.

389. *Betænkning af S. K. 16. Nov. 1674.*

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 446.

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P. III Bl. 24 f.

Allernaadigste Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet en ^a)udaf nogle Eders kongl. Mayts. Stigtsbefalingsmænd indgifne^a) Memorial, bestaaende udi trende Poster. I den første andragis den store Fattigdom, hos de fleste af Eders kongl. Mayts. Undersaatter skal findis, til slig et Quantum maanetlig at opbringe, som dennem efter Eders kongl. Mayts. allernaadigste Forordning om Rostienisten, d. 17. Junii 1673 udgangen, er paalagt at udgifve (nemblig til hver Rytter de femb Sommermaaneder sex Rixdr. och udi de siuf Vintermaaneder siuf Rixdaler), som de icke troer med nogen Bestandighed at skal kunde giøris Facit paa, mens idelig ved Execution søgis, om det endda skal kunde bekommis, hvorføre de til Eders kongl. Mayts. Tienistis sickerer Befordring och Undersaatternis Forlindring giører dette allerunderd. Forslag, om det allernaad. maatte behage E. kongl. Mt., at samme Rostienistis Tractament maatte maanetlig forblifve ved femb Rixdaler, saasom Eders kongl. May. gifver sine egne Sogneryttere, som er en Rixdaler mere, end Landrytteriet, som Ryttergaarde hafver, bekommer, hvilket deris Forslaug de grunder paa følgende Raisons, at Proprietarius er skyldig ligesaa vel som den Landrytter, der af sin Gaard skal ride, at montere sin Rytter med Hest, Kleder och

a—^a) Indsat i Konc. af Griffenfeld i Steden for: Hr. Johan Christoff von Körbitz, Grefve Her Mogens Friis, Hr. Envold Pasbjerg och Hr. Christen Skeel, alle Eders kongl. Mts. respective Geheimeraad och Stigtslensmænd, deris udi Stats Collegio indleiveredede

Gevær och at gifve hannem sin Løn och Ophold, saa lenge hand er hieppe hos hannem, ligesaa vel som Landrytteren nyder af sin Gaard, hvilken, naar hand er paa noget Tog, icke mere af Eders kongl. May. end fire Rixd. maanetlig bekommer. Herforuden formener de Proprietarierne at kunde tilladis, om de lettere och bekvemmere dermed kunde tilkomme, Rytteren in Natura at underholde och icke vere forpflicht hannem rede Penge at gifve. — Udi den anden Post anholdis, at Officererne maatte anbefalis, om Rostienisten noget under Standarten skal blifve bestaaende, at hafve saadan skarp Indseende, som de ville forsvare, at Rytterne icke med Mutvillighed och Uagtsomhed forderfver deris Hosbundens Heste eller Gevær, saa det til Eders kongl. Mts. Tieniste kand conserveris, och Proprietarius ei i nye Bekostning skal bringis. — For det tredie ynskis, at Eders kongl. Mt. allernaad. vilde være tilfreds, at Hosbunden, om hand skulde befinde, hans Tienere omgickes nacklessig och forsømmelig med hans Hest och Montering, maatte da hafve den Forlof, saasom altid under Rostienisten hafver vaaren brugelig, hannem at afskaffe, naar hand en anden dygtig Knegt i hans Sted forskaffede, och Officererne Proprietarierne ei herudi hinderlige at vere.

Hvad nu angaaer den første Post, at Proprietarierne ei skulde vere forpflicht at gifve sine Ryttere under Rostienisten større Tractament, end Eders kongl. Mt. sine Sogneryttere gifver, da befinde vi dette Forslag paa saa gode Fundamenter at vere grundet och til Eders kongl. Mts. Undersaatters Forlindring saaledis rettet, at vi icke vide noget derimod at indvende, mens efter voris allerunderd. Betenkende endnu mere i deris Mening styrkis, naar vi eftertenker, hvad indbyrdis Jalousie det vilde foraarsage, om de under Rostienisten større maanetlig Tractament end Sogneryttere eller andre skulde nyde, hvilket hos dennem, som mindre bekommer, Mutvillighed och Opsetsighed kunde foraarsage; vi kunde herforuden ingen billig Aarsag finde, hvorføre de, som ere under Rostienisten, skulde nyde større Tractament, end Sognerytterne bekomme, naar dennem, saa lenge de staaer under Standarterne, gifvis saavel som Sognerytterne Standkvarter, hvilket vi allerunderdanigst formene dennem billigen bør forundes, eftersom de ligesaa vel som de andre ere udi Eders kongl. Ms. virkelig Tieniste och til Landets almindelig Defension ere opbødne. Hvad angaaer, at udi bemelte første Post begieris, at om Proprietarierne lettere och bekvemmere deris Ryttere in Natura kand underholde, de for at gifve dennem Penge maatte forskaanis,

saa hafver vi til denne Begiering at biefalde dette Fundament, at Rytterne och i Synderlighed dennem, som til Drik och Dobbel ere genegne, dermed betagis Leilighed och Middel sin Hosbundis Penge, som hand til Hestefoder och sit Geværs Vedligeholdelse skulde anvende, unyttelig och motvillig at fordøie, hvorføre vi allerunderd. formene, at sligt Proprietarierne, som dertil finde Bekvemmelighed, noksom, saa lenge Rytterne ligge i deris Kvarterer eller Guarnison, at kand bevilges, mens naar de paa noget Tog eller andensteds udi Eders kongl. Mayts. Tieniste vorder udcommenderit, da dennem den forskrefne maanetlig Tractament, nemlig 5 Rixdaler, i rede Penge at gifves. — Anlangende den anden Post, som indeholder, at Officererne maatte befalis med deris Underhafvende skarp Tilsium at hafve, at de icke mutvilligen och med Uagtsomhed forderfver deris Hosbunders Heste eller Gevær, eragte vi det gafnligt at skulde vere, baade for Eders kongl. Mayts. Tienistes Befordring, saa och for Undersaaternis Omkostning at spare, hvorføre det och meget tienligt være skulde, om Officererne ochsaa alvorligen maatte forbydes nogen af Rostienistens Ryttere udi deris egen Verb eller Ærinde at udcommendere. — Den tredie Post befinde vi til Eders kongl. Mayts. Tieniste och Proprietariernis Beste saaledis at vere dirigerit, at vi icke andet kunde end det derudi gjorde Forslag udi alle Maade at biefalde.

b) Helles hafver denne Materie gifvet Anledning til efterfølgende ringe Poster ochsaa at ofverveie, och hafver vi for got, ja fornøden befunden^{b)}, at alle Proprietarier, som første Gang paa Indretningens Legge och Ruller efter deris egen Angifvende ere blefne lagt udi Leg sammen, enten de ere udi Provincien eller udenfore, skal ved første Enroullering nu forestaaende Munstring forblifve^{c)} och icke tilstedis herudinden denne Gang, nu Rostienisten allerede opbuden er, nogen Forandring at giøre, al Confusion och derofver befrygtende Sinkelse at forekomme^{c)}. Eftersom och fornemmis, at Hofvitmanden blant de Proprietarier, som første Gang ere lagde i Leg tilsammen, prætenderer sin anvente Bekostning och Underholdning af dem, som hannem i Leg ere tillagde efter Ordonnancen fra 1. Julii 1673, de ere enrollert, da for at forekomme adskillige Forvirringer och Mis-

b-b) Indsat af Griffenfeld i Konc. i Steden for: Hvis Eders kongl. Mt. saaledis allernaad. maatte behage, eragte vi fornøden at vere, at en kongl. Forordning om alt forskrefne udgik, och at der tilligemed for at forklare nogle sær Qvæstioner, som imod bemelte udgangne Forordnings rette Mening giøris, saa och til dens bedre Elucidation blef indført,

c-c) Indskudt i Konc. af Griffenfeld.

ligheder, som derudofver kunde foraarsagis, formene vi det best at være slig Underholds Bekostning, hvis Andel nogen af den sig udi Legget tillagde skulde vilde prætere, først bør at regnis och begynde fra den nu tilstundende Munstringsdag. Skulde och nogle Proprietarier findis, som siden d. 1. Julii 1673, da Enroulleringen skede, enten kand hafve ved Kiøb, Sal, Mageskifte, Misregning eller i andre Maader deris Jordebøger forandret, hvorofver de indrettede Legge kunde vere brut, da vil sligt strax ved nu tilstundende Munstring rettis, ^{d)} och de efterladende, som med deris Rostieniste at udrede forsømmelige findes, ved militariske Execution efter Stigtsbefalingsmændenes Ordre at settis til Rette, helst naar ingen Paamindelse hielpe vil eller Malice och Modvillighed derhos befindes at vere ^{d)}. Indstille dog i dybeste Underdanighed alt dette til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste Resolution och forblifve

Eders kongl. Mayts. allerunderd. och troeplichtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp.
M. Friis G. t. F. G. Bielcke mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Envold Parszberg mp. Paul von Klingenberg. P. Resen.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 16. Novembris anno 1674.

2. Nov. drøftedes endvidere et Forslag (Nr. 390) af 10. Aug. 1672 fra Kommercekollegiet om en Ændring i Reglerne for Defensionsskibene. Allerede 9. Sept. 1672 havde et Kongebrev ¹⁾ befalet S. K. at tage denne Sag for. — S. K.'s Betænkning (Nr. 391) fraaadede Forslaget.

390. *Betænkning af Kommercekollegiet 10. Aug. 1672.*

Orig. i S. K.'s Arkiv. Kopi i Indlæg til S. T. 1672 Nr. 554 og i P.^{III} Bl. 12—13.

Stormegtigste Konning, allernaadigste Herre.

Eftersom vi anser dend af Eders May. allernaadigst udgifne Forordning og Certer særdelis til dend Ende udgifvet at beneficere sine Undersatter i Farten, og at Eders May. alleneste hafver brugt det Nafn af Defensions Skibe og dend deri foreskrefne Certer for at

^{d—d)} Indsat i Konc. af Griffenfeld i Steden for: Hvis och nogen efterladende skulde findes, som ei deris Qvota af Rostienisten betale, da, saafremt nogen Malice eller forsetlig Mutvillighed hos de dermed tilbagestaaende skulde findis, eller de efter foregaaende Paamindelse sig ei med Betaling indstiller, da af Stigtslensmanden, under hvis District den nachlessig er boendis, den Klagende Execution at meddelis.

¹⁾ S. T. 1672 Nr. 554.

forunde sine Undersatter nogen mere Frihed i Comparaison af Fremmede, end som Tractaterne med diverse fremmede Potentater forrekskrifver, og vi ogsaa befinder, at Eders Mayts. Undersatter sig temmelig deri beflicter, saa at det staaer til at formode, at, dersom det nogen Stund saaledes continuerer, skulde de vel blifve saa megtig deris egen Handel self at kunde drifve. Alleneste finder vi end et Obstaculum, at stundum et Skib, som enten allerede ere bygt eller tilkiøbt, kunde fattes i Lengden et Par Fødder og i en eller anden af de andre Proportioner en Foed; skulde nu samme Skibe derfor inhabil agtes, laa de enten gandske stille eller motte med Skade forselges, hvorved Eders May. icke da naade sin Intention at forøge Skibsfarten, for hvilket at remedere vi stiller til Eders Mayts. allernaadigste Resolution, om icke Eders May. allernaadigst vilde Commercii Collegio saa meget tiltro, at de icke desto mindre, hvor Differencen icke var større, saadanne Skiberumme antage (og for Defensions og monterede Skibe qualificerede) motte, hvorpaa forventer Eders kongl. Mayts. allernaadigste Resolution, stedse forblifvende Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste og tropligt skyldige Tienere.

V. F. Guldenlew. Jenz Juell. P. Pederson Lercke.

M. Rötlin. Hans Nanszen.

Hafnæ d. 10. Aug. 1672.

391. *Betænkning af S. K. 2. Nov. 1674.*

Orig. og Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv.

Referat i P.^{III} Bl. 13.

Allernaad. Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet Commercii Collegii allerunderd. Erindring och Begiering til Eders kongl. Mt. for rumb Tid siden ofverlefverit, bestaaende derudi, at saasom Eders kongl. Mayts. Forordning om Defensionsskibene særdelis til den Ende er udgifvet for dermed at beneficere sine Undersatter i Farten, och at Eders May. aleniste hafver brugt det Nafn af Defensionsskibe for at forunde sine Undersatter nogen mere Frihed i Comparaison af Fremmede, end som Tractaterne med diverser fremmede Potentater foreskrifver, hvorfore de formoder, at dersom det saaledis nogen Stund continuerer, skulde vel E. kongl. Mts. Undersatter blifve saa megtige, at de deris egen Handel self skulde kunde drifve; beretter derhos, at de dog finde et eneste Obstaculum, som skal vere, at undertiden et Skib, som enten allerede er bygt eller kiøbt, kand

befindes at fattes et Par Fødder i Lengden och i en eller anden af de andre Proportioner én Fod, och dersom samme Skib skulde for saadan Aarsag inhabil agtes, maatte det enten gandske ligge stille eller med Skade selgis, hvorudofver Eders kongl. May. ei skulde naae sin Intention til at forøge Skibsfarten, da for saadant at remediere indstiller bemelte Commerce Collegium til Eders kongl. Mayts. aller-naad. Resolution, om icke Eders kongl. May. vilde de derudi Tilforordnede saa meget tiltroe, at de, hvor Differencen icke findes større, end som før er melt, saadanne Skiberumme for Defensions- och monterede Skibe maatte antage.

Hvorimod vi allerunderd. formene och for best befinde, at dermed herefter som tilforne bliver forholdet, nemlig at om nogen af Eders kongl. Mayts. Undersaatter noget Skiberum eier, som enten allerede er bygt eller kjøbt, hvilket dog ei er af nogen af de Sarter, Forordningen tilholder Defensionsskibene bør at vere, och samme Forskiel dog kunde vere saa liden, at Eiermendene derved kunde gifves Anledning och Forhaabning om saadanne Friheder paa slige Skiberumme at anholde och erlange, som Defensionsskibene aller-naadigst ere forunte, de da ^{a)}saadant ved allerunderd. Supplication for Eders kongl. May. kunde lade andrage, och dersom Eders kongl. May. fornøden skulde eragte først derom Admiralitets och Commerce Collegii Erklæring at høre^{a)}, af hvad Storlighed udi Lengde, Dybde och Brede de findes, saa och, hvorvit de udi alle Proportioner Sarterne af de i bemelte Forordning ommelte Defensionsskibe ere conformes, ^{b)}kunde jo det bemelte Collegiis af Eders May. anbefales, och derefter de Vedkommende siden af Eders kongl. May. Privilegier paa samme Skiberumme videre erholde^{b)}. Indstiller dog denne voris allerunderd. Erklæring til Eders kongl. Mayts. egen allernaad. Resolution och forblifve stedse

Eders kongl. Mayts. allerunderd. og troplichtigste Tienere.

Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F.

G. Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp.

Chr. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg. C. Biermann.

P. Resen. P. Scavenius.

Raadstuen den 2. Novembris anno 1674.

^{a-a)} Indsat af Griffenfeld i Steden for: først søger Admiralitets och Commerce Collegii Erklæring.

^{b-b)} Indsat af Griffenfeld i Steden for: hvorefter de siden hos E. kongl. Mt. om Privilegier paa samme Skiberumme kunde gjøre allerunderd. Ansøgning.

Samme Dag forhandlede om en Memorial (Nr. 392) fra den hollandske Resident Jakob le Maire, hvilken S. K. allerede ved Kongebrev¹⁾ af 10. Marts havde faaet Ordre til at overveje. Le Maire optraadte for et Assuranceselskab i Amsterdam, som havde assureret to Skibe, Fortunen og Salvator, for nogle Borgere i Helsingør og nu blev sagsøgt til Betaling af Assurance-summen, da Skibene var gaaet under henholdsvis ved Skagen og Bornholm. Selskabet søgte imidlertid ved en lang Række Tingsvidner²⁾ at bevise, at Skibene var sænkede med Forsæt. Til denne Opfattelse sluttede S. K.'s Betænkning (Nr. 393) sig. I Overensstemmelse dermed udgik 12. Nov. Kongebrev³⁾ til Generalfiskalen Chr. Pedersen om at modtage alle de originale Dokumenter af le Maire og »Sagen paa sine tilbørlige Steder mod de Vedkommende ved ordentlig Proces at udføre«.

392. *Memorial fra den hollandske Resident.*

Kopi i P. III Bl. 13—14.

Doorluchtigste, grootmacttige Koning.

Eenige Cooplieden tot Amsterdam, die haer met Asseurere van Schepen ernehren, hebben haer Ho. Mo. geclagt, hoe haer voor de Asseurantie Camer tot Amsterdam Proces gemoweert wirdt van drie à vier Burgeren ende Inwonderen van Elseneur, en dat ter Oorsake van Verseekeringe, soe sij op Goederen en Coopmanscappen gedaen hadden, die sie Burgers voorgaven in twee diversche Schöeten afgescheept te hebben om naer Hollant te senden, waermede voorschreven Nederlandtsche Cooplieden seijden, dat ter qvader Trouve soude gehandelt sijn, waeromme mehrhochgem: Hoog Mog: hem Resident gelast hebben over dese hare Onderdanen Klackten hem te informeren, ende heeft hij Resident met groote Moete so in Schonen als hier in dit Rick opgesockt de Schippers en Matroosen, welke op voorseijde Schöeten gevaren hadden, ende heft hij bevonden (gelijk uijt de nevenstaende Documenten consteren (!) sal), dat voorsz: Elseneurshe Inwoonderen, int voorsz: Documenten aangeweesen en genomineert, een oude Schöete tot Halmstadt gecoft hebben ende daerin ontrent het Roer ende de Kiel een Poort hebben doen maken,

¹⁾ S. T. Nr. 80. ²⁾ Kopier i S. K.'s Arkiv. ³⁾ S. T. Nr. 435—37.

welche zij, ontrent Schagen comende, open geschlagen hebben en voorsz: Schoete so hebben doen zincken; van gelijke hebben dese qwade Menschen voorgegeven noch een Schoete met diversche Coopmanschappen van Carelshaven naer Hollant te sullen senden, waer op zij mede groote Somme Penningh hebben laten versekeren ende niet alleen (gelijk in de andere) die Coopmanschappen niet gescheept, maer hebben oock in voorsz: Schoete diverse Gaten tot Carelshaven doen booren en met Proppen wederom toegestopt, welke Proppen zij ontrent Bornholm, met goet weer comende, uijtgetrocken hebben ende de Schoete so doen zincken, en om dit haer Schelmstück te bedecken produceren zij een Attestatie van het Scheeps Narrerende, het seijt heel contrarie, als het in Waerheijt gelogen is, welke onder ende voor Burgemesteren en Radt van Rünne op Bornholm soude gepasseert sijn, waer van nochtans Burgem: ende Radt bij schriftliche Verclaringe seggen geen de minste Kennisse te hebben, ofte dat sulche Persoonen, in de valsche Attestatie gemelt, voor haer compareert sijn, veel minde onder Eyde ofte andersints gehoort, oock dat zij op dien Dach, van welckers Datum de Attestatie is, geen Raadstoewe gehouden hebben, sulcks notoir is, dat voorsz: Elseneursche Burgers om hare Valschheden en Schelmstukken te bedecken ende eerlicke Cooplieden enormiter te bedriegen haer met Naeteckenen en valsche Instrumenten behelpen hebben, onder alle Cognoscementen de volkomen Naem van Sven Matzon (die Schipper op de Schoete was) doen stellen, daer hij niet schrijven can, maer aleenlick met sijn slincken Handt een S en M kan maken, in voegen zij Bedriegers solts so veel Cognoscementen van Goederen, die niet gescheept waren, gemaect hebben als het haer wel gelieft, en sijn, Sire, dese twe Schoeten niet aleen het Werck van hare onrechtvaerdige Handen, maer hebben noch voor desen twee andere Schoeten, eene in de Belt en d'ander onder Halmstadt, op deselve Maneer zincken, waer van zij de Asseurantie Gelden reede ontfangen hebben. En vermits, Sire, die Sacken sijn, waer door de Commercie groot Nadeel geschiet, ende een eerlick Coopman sal comen te liden door dien de Nederlantsche Asseuradeurs (sic) door dese Valsheden seer diffiicil zullen sijn op eenige Police van Asseurantie, die uijt U. Majst. rijcken comen te teckenen. Waeromme d'ondersgeschreven Resident hem verobligeert vint dese nevens gaende Documenten U. Con: Majt. in ootmoedich Respect ter Hant te stellen, ten Ende hij deselve ende het Delict, daerin gecontineert, soude doen examineren ende

voorts laten geschieden, gelijk U. Con: Mat: naer Rechtvaerdicheit en Verdienste sol ordeelen te behooren. Vaermede

J. I. Maire.

393. *Betænkning af S. K. 2. Nov. 1674.*

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 15.

Allernaadigste Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet den her ved Ed. kongl. Mayts. Hof verende hollandske Residentis Jacob de la Maires hans indgifne Memorial anl. nogle Kiøbmend til Amsterdam, som sig af Assurancer at giøre ernærer, hvilke af trei eller fire Eders kongl. Ms. Undersaatter, som skal vere Borgere och Indvonere i Helsingøer, for Assurantiekammeret til bemelte Amsterdam en Proces paaføris och Assurantiepenge affordris for tvende Skiberumme, det ene Fortunen, det andet Salvator kaldet, samt dessen indehafvende Lading, som bemelte Helsingøers Indvonere hos samme Kiøbmend til Amsterdam skal hafve ladet assureere for en Reise paa Holland, paa hvilken begge, det ene under Skagen, det andet under Borringholm ere siunkne, hvormed fornæfnte Kiøbmænd til Amsterdam formener ei retteligen skulde vere tilgaaet, hvorfore bemelte hollandske Resident efter de høi- og mogende Herren Generalstaters af de forenede Nederlande deris Ordre hafver ladet sig vere angelegen at faae fuldkommen Information om Sagens rette Beskaffenhed och til den Ende i Skaane saavel som her i Landet adskillige Tingsvidner denne Sag vedkommende ladet forhverfve, hvormed hand formener klarligen at bevises, at icke oprichteligen hermed er omgaaet, eftersom den ene Skude, hvorpaa de en Port ved Roeret hafde ladet giøre, som af Skipperen, der de omtrent vaare under Skagen, blef opstøt, derudofver strax gik til Grunde, den anden i lige Maade under Borringholm med magelig Veir ankommende med al sin Lading blef siunket, der den tilforne udi Carlshavn vaar blefven boret och Hullene igien med Propper tilstoppet, som under bemelte Borringholm, der Skuden sank, skal vere blefven uddragne, med videre hand derudi omstendeligere tilkiendegifver; hvorfore bemelte Resident i allerunderd. Respect de af hannem i denne Sag forhverfvede Tingsvidner och Documenter Ed. kongl. Mt. i Hende at lefvere sig erbyder til den Ende, at Eders kongl. Mt. vilde gifve Ordre, at Sagen maatte komme til Forhør och enhver efter Ed. kongl. Mayts. retferdige Censur ved en retsindig Dom lade ske, som de med deris Gierninger hafve fortient.

Ti er herom voris allerunderd. Betenkende, at eftersom udaf de af Residenten la Maire forhverfvede Tingsvidner och Documenter nokksom kand sluttes, at med forskrefne tvende Skiberummes Sinken stor Bedragerie er med underløben, hvilken, om saa ustraffet skulde hengaae, vilde det gifve voris danske Nation hos Fremmede en slet Renomé, saa andre, hvor oprigtelig de och vilde handle, derfor skulde maatte undgielde och derudofver skulde tabe deris Credit hos alle Udlendiske, som de ellers tilforn har corresponderit med, hvilket vilde blifve dennem udi deris Næring til merkelig Sveckelse, som omsider udi Trafiquen vilde gifve en for Ed. kongl. Mts. Intrader skadelig Afgang — det derfor maatte allernaad. behage Ed. kongl. Mt. General-Fiscalen at anbefale, de original Documenter udi denne Sag af Residenten forhverfvede at antage och Sagen paa sine tilbørlige Steder mod de Vedkommende ved ordentlig Proces at udføre. Indstille dog denne voris allerunderd. Betenkende til E. k. Ms. egen allernaad. videre Resolution, forblifvende stedse etc.

Raadstuen den 2. Nov. 1674.

9. Nov. Møde, hvor »Hans Majestæts høje Ministre og Gehejmraader« P. Griffenfeld, H. Bjelke, J. C. Körbitz, M. Friis, J. Bjelke, O. Powisch, O. Juel og Chr. Skeel, Etatsraaderne P. Klingenberg og C. Bierman samt Assessorerne Resen og Scavenius var tilstede¹⁾. Man forhandlede om en Memorial (Nr. 394), dateret 4. Nov., fra den danske Resident i Lübeck Johan Hugo Lente, om, at Lübeckerne paa mange Maader havde krænket den Respekt, der skyldtes Kongen. S. K.'s Betænkning (Nr. 395) viser stor Forbitrelse herover og tilraader at suspendere Lübecks Privilegier. I Henhold dertil udgik 4. Dec. Kongebreve²⁾ til Kammerkollegiet, Ulr. Fr. Gyldenløve og Johan Fr. v. Marschalek om at suspendere Privilegierne indtil videre. Dog skulde Suspensionen ikke træde i Kraft før om tre Maaneder, da »vi sielf icke gierne vilde, at den gandske Bye, hvorudi endnu mange vel intentionerede oc taknemmelige findes, skulde undgielde nogle capricieuse Personers Bryst oc Feil«.

¹⁾ P. III Bl. 15.

²⁾ S. T. Nr. 459. N. T. Nr. 47—48.

394. *Memorial fra Residenten i Lübeck 4. Nov. 1674.*Orig. i S. K.'s Arkiv. Kopi i P.^{III} Bl. 15—17.

Allerdurchleuchtigster, grossmächtigster König, allergnädigster Herr.

Als Ew. königl. Mayt. allergnädigst gefallen mich zu dero Residenten nach Lübeck zu verordnen, so habe billig möglichsten Fleisses dahin sehen sollen, dass dero gebührender hoher Respect daselbst in schuldiger Beobachtung gehalten, und selbigem zum Præjuditz nichts vorgenommen werden möchte. Nachdem aber ermeldte Stadt Lübeck sich von einigen Jahren her eigenthätig unternommen solchem in vielen zuwiedern zu handeln, Ew. königl. Mayt. hohe Dignität nicht nach Gebühr zu beobachten, und daher auch dero an sie geschickte Residenten weit verkleiniger als andere Reichs-Städte, ja als sie selbst andern gecrönten Häuptern Residenten thun, zu halten, als habe aus alleruntherthänigster Schuldigkeit diesserenwegen nachfolgendes anzufügen nicht unterlassen sollen.

1. Es kan die Stadt Lübeck mit keiner Schein des Rechts Ew. königl. Mayestät und dero an sie geschickten Residenten dasjenige verweigern, was alle andero Reichs-Städte deroselben unstreitig zustatten, weil Lübeck keinen Vorzugk vor andern Reichs-Städten hat, auch keinen prætendiret, sondern unter selbigem noch viele seindt, welche über Lübeck ihren Rang und Stelle auf den Reichstagen nehmen, keine aber, die so viele Beneficia und Privilegien von Ew. königl. May. als Lübeck geniessen.

2. Weiln sie dem königlichen englischen Residenten, so vor kurtzer Zeit zu Lübeck gewessen, solche Ehrenbezeugung schon völlig erzeiget haben, und ihnen nicht frey stehet unter gecrönten Häuptern einen Unterscheidt zu setzen und des einem Ministro nachzugeben, was sie dero negstbenachbahrten Potentaten mit grosser Widersetzlichkeit denegiren.

3. Weiln diejenigen Abgesanthen, welche von wegen der Stadt Lübeck an Ew. königl. May. Hoff erscheinen, nicht geringer gehalten werden als anderer Reichs-Städte hieher kommende Deputirte, daher in Gegensatz der Billigkeit gemess, dass die Stadt Lübeck hinwieder Ew. königl. Mayestät an sie geschickte Residenten dasjenige nicht versagen, was alle andere Reichs-Städte denenselben wiederfahren lassen.

4. Weiln sich Lübeck ja ein mehrers nicht zueignen kan, als die römische keysserl. Mayt. und kein Chur- oder Fürst des Reichs

thut, als welche Ew. königl. May. an sie geschickte Residenten ihren hergebrachten Rang und Begegnung niemahls verweigern werden.

Wie sich aber die Stadt Lübeck diesses ohne einzigem Rechte anmasset, und hingegen Ew. königl. May. Erfodern auff so billigmessigem Grunde beruhet, so kan auch nicht füglich selbiges solchermassen nachgegeben und zugestattet werden; 1. weiln Ew. königl. Mayt. hoher Respect hierunter versiret; 2. und die Sache durch gantz Teutschlandt, wohin es die Lübecker selbst an vielen Orthen zu publiciren beliebet, schon kundt geworden ist; 3. Ew. königl. May. auch dero Authorität durch Schreiben darinnen schon engagiret haben; 4. und Sie das unfehlbare Präjudicium zu vermuten, dass wan es dem Raht zu Lübeck hierinnen gelingen und ihnen nachgesehen würde, alle andere Reichsstädte dergleichen prätendiren würden, weiln sie mit Lübeck in gleicher Würde und Dignität stehen, und was diessen zugelassen, jehnen mit keinen Rechte würde können versaget werden, inmassen dan die Stadt Nürnberg sich schon zu Lübeck diesserwegen durch ein eignes Schreiben erkündiget haben.

5. Nachdem auch eine gute Anzahl vornehmer Mitglieder des Rahts zu Lübeck sich alle Zeit vor das Interesse von Dennemarcken wohl intentioniret erwiesen und deshalb auch in diesser Sachen sich nicht allein gegen das Vornehmen der Widriggesinneten so viel an ihnen gesetzt, sondern auch wegen der Ungelegenheit, die der Stadt desswegen zuwachsen könnte, würcklich protestiret haben, so würde derselben Ansehen im Rahte gar sehr fallen und verringert werden, wan sie anitzo dahinten gelassen und der Effect ihrer Protestationen gänzlich nachbleiben solte, da hingegen aus vielen Umständen, wie auch aus einiger von wohlaffectionirten Rahtsverwandten erhaltener Nachricht genugsahm zu schliessen ist, das wan Ew. königl. May. einigen würcklichen Ernst wieder diesses Vornehmen der Stadt Lübeck werden spüren lassen, sie von solchen abzustehen sich nicht viel verweigern und alsdan hinfürtest Ew. königl. May. hohe Authorität in grösserer Achte zu halten und zu respectiren werden wissen. Zumahl, ausser das viehle in Conservirung Ew. königl. Mayt. hohen Gnade particulieres Interesse haben, so seindt auch einige Wiedriggesinnete diesser Sache nur desswegen entgegen gewessen, weiln sie die Anwesenheit eines königl. Ministri als ein Obstacle betrachten ümb negsthin mit den Einwohnern von Oldeschlo und übrigen benachbarten Unterthanen in Hollstein nicht nach Belieben verfahren

zu können oder von neuen noch irgends einige Actus possessorios zur künftigen Prætension vor sich zu gewinnen.

Welches Ew. königl. May. solchermassen aus allerunterthänigster Schuldigkeit zu berichten meiner obliegenden Pflicht erachtet. Geben zu Copenhagen am 4ten November anno 1674.

Ewr. königl. May. allerunterthänigster, gehorsahmbster, pflichtschuldigster Diener

Johann Hugo Lenten mp.

395. *Betænkning af S. K. 9. Nov. 1674.*

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 459.

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 17.

Allernaadigste Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet Eders kongl. Mayt. til Lybeck och nu her tilstedeverende Resident Johan Hugo Lenten hans allerunderd. Andragende, hvis alle Poster vitløfteligen forfattede derpaa ere henrettede, at hand Eders kongl. May. allerunderd. vil demonstrere, hvorledis Staden Lybeck paa nogle Aars Tid hafver understandtet sig imod Eders kongl. Mts. Dignitet at handle, idet de Ed. kongl. Mayts. Resident sammesteds icke lader vederfariis den Ære och Respect, hvilken andre Rigsstæder saavel som de selfver andre kronede Hofveders Residenter beviser, och billigen paastaaer, at de i Synderlighed, som nyder saa mange Beneficier och Privilegier af Eders kongl. May., ingen Fundament hafve at veigre Eders kongl. Mayts. hos dennem beskickedede Resident den Rang, som alle andre Rigsstæder (blant hvilke en Del deris Deputerte til Richsdagene hafve deris Gang och Sæde ofver deris til Lybeck) Eders kongl. Mts. Ministris af lige Character tilbiuder och forunder, hvilket Eders kongl. May. desto bedre til Gemyt allerunderd. at føre hand adskillige Motiver forebringer, iblant hvilke er denne, at hand befrychter, at en Del fornemme Raadsforvante til bemelte Lybeck, som altid hafver ladet kiende at vere vel intentionerit for Eders kongl. Ms. Rigers och Landes Interesse och udi dette Fald dennem, som anderledis til Sinds ere, ofte har imodsat, skulde forlade Eders kongl. May. Partie, om de ei herudi blefve assisterede, saa merkis kunde, Eders kongl. May. sig denne Sag alvorligen antager, och formener stadelig (eftersom hand foregifver hannem af nogle vel affectionerte Raadsforvante skal vere beret), at, naar Eders kongl. May. nogen virkelig Alvore

imod saadan Staden Lybecks Foretagender lader spørge, de derfra at afstaae sig icke skulde veigre, mens herefter Eders kongl. Mayts. høie Avthoritet i større Respect och Ære holde.

Da, naar vi betragte, at Eders kongl. Mayts. høie Respect och Dignitet herunder verserer, kand vi icke andet befinde, end at Residenten jo har haft billig Føie herom allerunderdanigst at erindre, och os plichtskyldige paa Middel och Raad at vere betenkt, ved hvilke Eders kongl. Mayts. Høihed kand maintieneris; holde saa for det beste Expedient, paa det disse opsetsige Raadherrer til Lybeck och deris Anhengere kunde bringis til billigere Tanker, och Eders Mayts. kongelig Respect och Avthoritet (hvilken de saa grofvelig nogen Tid lang, uagtet derom nogle Gange ved Eders Mayts. reitere-rede Skrifvelser gjorde Erindringer, hafver læderit, saa slig deris ^{a)}urimelig Dumdristighed och Formastelse^{a)} ei lengere af Eders kongl. May. bør tolereris) komme hos dennem i tilbørlig Consideration, at Eders kongl. May. til Statholderen udi Norge och Skatkammer Collegio lod Befaling udgaae, ved Contorit udi Bergen och andre behørige Steder udi Eders kongl. Mayts. Riger och Lande den fornøden Anordning at giøre, at de Staden Lybeck och des Indvøner af Eders kongl. May. allernaad. forunte Privilegier ofveralt udi Eders kongl. Mayts. Riger och Lande skulde, indtil Eders kongl. May. derom anderledis allernaad. tilsigendis vorder, vere suspenderit, hvilket vi stadeligen formene at skal vere det beste Middel dennem til Hørsomhed at bringe, dog i Henseende til disse vanskelige Tidens Conjoncturer holde vi det derhos for tienligt, at i samme til bemelte Hr. Statholder oc Kammer Collegio udgaaende Befalinger skulde tilligemed indførís, at de med des Execution paa en trei Maaneders Tid endnu skulde indeholde, [och] den siden, om de ei fra Eders kongl. May. anden Ordre bekom, iverkstillé, ^{b)}da mand imidlertid kunde forsøge ved en och anden best hos dennem udi Anseende och Credit underhaanden dennem at lade advare^{b)}, paa hvad Maade Eders kongl. May. til Sinds er den af dennem hidindtil beviste Opsetsighed alvorligen at ressentere, hvis de icke inden trei Maaneders Forløb

^{a-a)} Indsat af Griffenfeld i Steden for: motvillig Comportement.

^{b-b)} Indsat af Griffenfeld i Steden for: da imidlertid Eders kongl. Mayts. Vice-Cantzeler Johan Friderich Marskalch, som til Lybeck i Synderlighed er vel bekient och antagen, och Melchior Røtling, Assessor och Secreterer udi Commerce Collegio, som tilførne har voren de Lybskes Secreterer ved bemelte Contor udi Bergen, paa begge Steder saavel til Lybeck som ved bemelte Contor udi Bergen at advisere anbefalis.

sig til Accomodement bekvemmer, °)formodende, de formedelst slig Advarsel torde endnu i Tide rette och bedre sig°). Indstiller dog denne voris allerunderd. Betenkende til Eders kongl. Mayts. egen allernaad. Resolution och forblifve

Eders kongl. Mts. allerunderdanigste och troplichtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. G. Bielcke mp.

Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Envold Parszberg mp. Chr. Skiell Jørgensen.

Paul von Klingenberg. C. Biermann. P. Resen.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 9. Novembris anno 1674.

Samme Dag drøftedes et nu tabt Reformforslag i fire Poster, hvorum der allerede 16. Dec. 1673 var udgaaet Kongebrev¹⁾ til samtlige Tilforordnede i S. K. Forslaget, der er refereret i Kongebrevet, gaar ud paa 1) Reduktion af Antallet af Officerer ved Landmilicen; 2) at Landmilicen skulde staa under Lands Lov og Ret, »ti imedens Officererne hafver alle Slags Magt i Civilsager ofver de dennem undergifne Rytterbønder, særdelis med Skifter efter de Afdøde at forrette, da skal de dend Magt, dennem er gifven, meget misbruge, saa at, hvor Enker efterlades, skal de paa somme Steder aldellis indted beholde, ja det, som mere er, hvor umyndige Børns Arfvegoeds i Boet er beholden fra sidste Feidetid, det skal Officererne dele och i saa Maade Enkerne med Børnene til Bettelstafven forjage, foruden at tale om Creditorer, at de noget skulle bekomme, eftersom de icke engang maa være tilstede, endten at høre eller se, hvem deris Goeds borttager, forøder eller besidder«; 3) at alle Skifter skulde foregaa overfor civil Øvrighed, og at der skulde holdes Protokol derover ved hvert Amt, »i Steden at Regimentsskrifveren, som fra it Sted til det andet omreiser, hafver sig saadant med sine Consorter forbeholden«; derved vilde der endelig komme mere Ret og Hensyn til Loven, »som hine militarie Personer hverken skal holde, ei heller i alle Clausuler skal være forbunden til at holde, hvorofver en sær ofvermaade Glæde for alle ret- oc fredelskende Folk i Landet skulle ville endtstaae, som nu af

°-c) Indskudt i Konc. af Griffenfeld. ¹⁾ S. T. 1673 Nr. 655.

Frycht for dennem icke skal tøre tale; 4) at Konsumptionen maatte gives i Forpagtning til Civile og ikke til Militære og andre ligesom til Strid indbyrdes imod Øfrigheden og Borger-skabet, som paa de fleste Steder mere skal ske for at hafve Ofverhaand och tribulere dennem end for dend Tienniste, som vi, eller dend Profit, de sielf derved kunde hafve.

S. K.'s Betænkning (Nr. 396) viser, at det fandt Forslaget dels unyttigt, dels skadeligt.

396. Betænkning af S. K. 9. Nov. 1674.

Orig. og Conc. (med Rettelser af Griffenfeld) i S. K.'s Arkiv.
Referat i P.^{III} Bl. 19.

Allernaadigste Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet et Eders kongl. Mts. allerunderdanigst giorde Forslag, bestaaende udi fire Poster. 1. Formen is, at dersom ved Landmilitien den Reglement blef giort, saa at ved hver Compagnie, saa lenge det ligger hiemme, ei mere Officerer end én Lieutenant och tvende Corporaler holdtis, da skulde Rytterne blifve des mere, deris Vilkoer des bedre och Eders kongl. Mayts. Udgifter lideligere. I den anden och tredie Post foregifvis och formenis mere Ret och Fred och mindre Fare skulde vere at forvente, om al Landmilitien uden alle Conditioner blef lagt under Lands Lov och Ret, serdelis at Skifter efter Rytterbønder af den civil Øfrighed maatte administreris. Den fierde Post angaaer Consumptionen, som formedelst differente Personers Ofverbydelse til det høieste skal restringeris, hvilken Consumption derforuden paa somme Steder forpachtis til militair eller andre obstinat Personer, som endeligen skal bringe Eders kongl. Mts. Undersaatter til Undergang och Armod.

Da hvad angaaer den første Post om Officerers Afskaffelse ved hver Compagnie indtil én Lieutenant och tvende Corporaler, holde vi det ^a)baade i sig self for en urimelig saavel som och udi Henseende til nerverende Coniuncturer en ubetimelig Menage och Sparsomhed^a).

a-a) Indsat i Conc. af Griffenfeld i Steden for: urimeligt och icke fornommen paa nogen Steds at practiceris, mens ofver alt Ritmestere ved Compagnierne i Freds- saavel som Feidetid underholdis; tilmed, om slikt for dermed Udgiften at menacere (!) kunde i Verk stilles, tilsteder dog ei disse Tidens Coniuncturer saadan Forslaug om Officerers Afskaffelse, ti daglig Forfarenhed udviser, at Mengde af Officerer, naar det kommer til nogen findtlig Action eller Haandgierning, gemenlig gjør det beste och mest confererer til at erholde en Batallie.

Anlangende den anden och tredie Post, Skifter efter afdøde Rytterbønder, saa och Militairpersoner at staae under civil Ret, ^{b)}saa er derom i Eders kongl. Mayts. udgangne Forordning om Landrytteriet de Dato 2. Martii 1672 saa god, udførlig og fuldkommen Anordning giort^{b)}, at vi ei vide den med noget at kunde forbedre, mens om noget herudi efter Angifvende anderledis ved Rettens Administration i Svang gaaer, kand det ei tilregnis Forordningens Ufuldkommenhed, mens deris Nachlessighed, som ofver Forordningen burde holde, hvorom nye Anordning at giøre efter voris allerunderdanigste Mening siunis gandske ufornoden, eftersom enhver er plichtig den af Eders kongl. May. éngang gjorde Anordning foruden nogen Fornyse eller anden Advarsel at efterleve. Om den fierde Post anl. Consumptionsverket er allerede giort den Anstalt, at ingen militair Person nogensteds Consumptionen i Forpachtning hafver, saa och vedtaget, ei nogen slige Consumptions-Forpachtning herefter at skal blifve forunt, mens at Consumptionen ved Ofverbydelse saa høit spendis, derudi ladis alle sin frie Villie, idet enhver godvilligen och efter egen Erbydelse saadan en Summa, som hand blifver antegnet for, indgaaer at betale, som tilforne med velberaaed Hue til Eders kongl. Mayts. Intraders Forbedring saaledis er sluttet, hvilken heller at forbedre end forringe vi os allerunderdanigst skyldig erkiender, och indstille alt dette til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste Resolution, forblifvende

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste och troplichtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. G. Bielcke mp.

Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Envold Parszberg mp. Ch. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg.

C. Biermann. P. Resen.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 9. Novemb. anno 1674.

Samme Dag drøftedes to Forslag af Ulr. Fr. Gyldenløve, det ene dateret 24. Aug. 1673 (Nr. 397) om Oprettelsen af et Hospital for Invalider, det andet (Nr. 398) om ny Ordning af Rostjenesten. Skatkammeret, der havde faaet Forslagene tilsendte ved Kongebrev¹⁾ af 27. Sept. 1673, udtalte sig i en Be-

^{b-b)} Indsat i Konc. af Griffenfeld i Steden for et Referat af Forordningen.

¹⁾ S. T. 1673 Nr. 514.

tænkning (Nr. 399) af 16. Okt. 1673 tvivlende om Forslagene. S. K., der ved Kongebrev¹⁾ af 5. Febr. havde faaet Ordre til at udtale sig, var, som Betænkningen (Nr. 400) viser, ikke meget velvilligere. En Paategning paa denne meddeler: »Herefter er Befaling til Statholder i Norge af Krigs Collegio expederet«.

397. *Forslag af Ulr. Fr. Gyldenløve om Kvæsthus i Norge*
24. Aug. 1673.

Orig. i Indlæg til S. T. 1673 Nr. 514. Kopi i S. K.'s Arkiv.

Allerunterthänigst, doch unvorgreiflich Vorschlag, wie ein Hospital zu Unterhaltung der armen gequetzscheten Officier undt Soldaten in Norwegen aufzurichten. Demnach nicht alleine hochpreisslich, sondern auch sehr nützlich undt heilsahm, das in diessem Reiche ein Hospital vor arme undt in Kriegsdienste gequetzschete undt gelähmde Soldaten ihren Auffenthalt Lebenszeit darin zu haben angerichtet, welches dan manchen zu Ihro königlichen Majestät Dienste mit Darsetzung Gutes undt Blutes mehre encouragiren würde, in Sonderheit wen sie wusten, dass nachdehme sie incapabel ihr Brodt mehr zu erwerben, allssdan Zeit ihres Lebens ihren Unterhalt bekommen könnten, so habe ein unvorgreiflich Project, wie solches ohne Ewr. königl. May. undt des Landes sondern Beschwerung eingerichtet werden könnte, Ew. königl. May. hiemit allerunterthänigst vorstellen wollen, alsz

1. Wolte ich Ulderich Friedrich Gùldenlew das Gebäude vom Hospital selbsten von Grundtmauer aufführen undt bekosten lassen, wie auch mit der Zeit eine Capel ungefehr 13 Elen breit undt 60 Elen lang, worin ohngefehr 40 Cammern kommen würden; in jeder Cammer solte ein Bette sein undt 2 Persohnen; wehren also 80 Persohnen, wie aus angeschlossenem Abrisse breiter zu ersehen, wozu dan Ew. königl. May. die Steine von der alten ruinirten Kirchen in Opsloe, wie auch das dabei stehende alte verfallene Hauss undt so viel von dehero Grundt, alls von nöthen sein möchte, allergnädigst zu verehren geruhen werden.

2. So wolte ich auch mit der Zeit eine Capell daneben bauen lassen, worin zugleich einige der alten nordischen Könige Gebeine, so in der alten ruinirten Opsloe Kirche hin undt wieder zerstreuet ligen, samblen undt einlegen lassen.

¹⁾ S. T. Nr. 25.

3. Damit nun diese Arme notturtig unterhalten werden könnten, wollen Ew. königl. May. allergnädigst belieben folgenden Zehenden dazu zu perpetuiren, alss Eger undt Lier, Ullensagger, Næss undt einen in Staffanger Lehn, welche ohngefehr an Korn 8 à 900 Tonnen undt an Gelde bei neunhundert (!) jährlich importiren könnten.

4. Alle Leyermaals Strafen von Civil- undt Militairbediente in Genere in undt ausserhalb den Städten des gantzen Königreichs.

5. Dessgleichen alle diejenige, welche einander Schaden zufügen mit Schlagen, Stechen undt desgleichen, auch das niemand solches müsste abhandeln, wan eine rechtliche Sentence darin ergangen, ohne des Hospitals Vorstehere oder dehren Gevollmechtiger, undt wirdt sich befinden, das Ew. königl. May. von solch- undt dergleichen Pöngeldern bis Dato wenig oder nichts gehabt haben.

6. Dass in allen Kirchen in Norwegen die 4 hohen Festtage eine sonderliche Tafel zu bemelten Hospital umbgehen möchte, auch alle Officiere von Generalspersohnen biss Fendriche inclusive dass erste Jahr, wan sie in Diensten kommen oder avancirt werden, den 10. Part von ihrer ersten Jahrgage zu bemeltem Hospital zu erlegen gehalten sein.

7. Ein jeder Soldat, wan er von Ihre königl. May. Dienste aus der Rolle erlassen undt Mittel hat, solte 7 Rthl. geben.

8. Jedes Schif, so ankömmt, solte ein Reichsrorht, eine Schute 8 Sch. undt eine Jagt 2 Sch. in dem Block geben, welcher auf jeden Hafen soll angeordnet und gesetzt werden; zu diessem will ich anoch über dem Gebewde so viel an Gelde oder Güttern auch zulegen, wovon drey Officiere unterhalten werden können.

9. Die armen undt lahmen Soldaten, welchen Unterhalt in dem Hospital bewilliget undt sich vielleicht weit von Christiania Norden oder Westen finden möchten, sollen die andern Soldaten durch freye Schydts, entweder zu Wasser oder Lande, anhero zu schaffen verpflichtet sein.

Nun folget die Verordnung, wie mit der Direction des Hospitals gehalten werden soll.

1. Solte in der Foundation strenge Verbothe werden, das keiner bei zeitlicher undt ewiger Straf etwas von dehme, so dem Hospital zugeleget undt gegeben, es were an Privelegien, Einkommen oder dergleichen etc., verringern oder verendern solte, unter wass Prætext es auch sein könnte oder möchte, desgleichen auch keine Vertauschungen,

ob sie schon gedoppelt Wiederlage geben wolten, mit des Hospitals Güter eingehen sollen.

2. Der Directeur von mehrgedachtem Hospital solte ein alter Officierer sein, welcher ein gutes Lob undt IHRO könlgl. MA. in würcklichen Kriegen lange gedienet, welcher alle Ein- undt Ausgabe des Hospitals annehmen undt berechnen, auch des Hospitals Gebeude bei guter Macht halten soll undt davor in allem des Jahrs 100 Rthl. geniessen, undt sollen die Stadthalttere undt Generals oder wehme dass militaire Commando anvertrauet, wie auch die Graffen von Laurwigen dehero Erben, oder welche ihnen in der Graffschafft succediren möchten, sich der Inspection zugleich mit annehmen, undt diese drey alle vor einem undt ein vor alle die Rechnungen durchsehen undt dazu alss ihre eigne Schuld antworten sollen, wie sie den auch dem Directeur ohne weitere Sentence, im Fall er des Hospitals Einkünfte undt Beste nicht gebührlich administrirte undt in Obacht nehme, strax zu cassiren Macht haben, auch gehalten sein alle Jahr seine Rechnungen undt Extracten auf Pauli Conversationis (!) Tag richtig einzuliefiern unter wilkührlichen Straf undt Cassation.

Jedem Glied des Hospitals soll wochentlich $\frac{1}{2}$ Rthl. gegeben werden, wovor er sich selbstn mit Essen undt Trincken, wie er best kan, auch notdörtftig Bette selbander verschaffen kan, gestaldt in jeder Cammer zweene sein sollen. Wan in diesssem Hospitale 15 Gemeine sind, so mag der 16te ein Officier sein, welchem, da er Lieutenant oder Fendrich gewesen, 2 Portions gegeben werden sollen.

Diese Glieder sollen auch wochentlich 2 Mahl in die Bethstunde undt eins Mahl alss des Sontags in die Predigt gehen undt Gott vor IHRO kö. Ma. Prosperitet undt dehero sieghafte Waffen bitten. Es solte auch keiner in dies Hospital genommen werden, der nicht nordisch gebohren oder in hiesigem Reiche gedienet undt gequetschet, undt wer nicht beweissen kan, das er in würcklich Action undt Treffen gewessen, soll gleichfals nicht genommen werden.

Keine alte oder arme Weiber sollen in oftbeltem Hospital gelitten oder angenommen werden.

Daferne sich ein oder ander des Hospitals Glieder unterstünden mit Schlagen, Zancken, Fluchen oder dergleichen ohngebührlich zu comportiren, soll er zufferst zwey Mahlen gewarnet, dass dritte Mahl in Halss-Eyssen undt dan dass vierte Mahl aus dem Hospital verwiesen werden.

Wan nun IHRO könlgl. MA. oder dero Stadthalter undt General

in diesem Hospital 9 Glieder eingesetzt, so wirdt Ihre königl. Ma. unterthänig anheimgestellt, ob sie den Graffen von Laurwigen, dehero Erbsuccessoribus oder Lehnsfolgere den 10ten zu wehlen undt einzusetzen gnädigst vergönnen wollen, desgleichen auch die drey Officiersstellen, so Stadthalter Guldenlew selbsten gegeben, auszuwehlen Macht haben, doch das es alle Zeit von ofthöchstgedachte königl. Mayt. Soldaten undt Officiere, so deroselben gedienet, sein sollen. Datum Aggerhaus d. 24. Aug. anno 1673.

V. F. Guldenlew.

398. *Forslag om Rostjeneste i Norge.*

Orig. i Indlæg til S. T. 1673 Nr. 514. Kopi i S. K.'s Arkiv.

Allerunderdaanigste Memorial oc uforgribelig Project.

Eftersom det hafver allernaadigst behaget Eders kongl. May. ved disse vanskelige Coniuncturer at lade opbyde Rostiennisten udi Danmark, saa vil det ocsaa nødvendig erfordres samme Anstaldt at giøre udi Eders kongl. Mayts. Rige Norge, och kunde samme Heste under Correction och uforgribelig efter hosfølgende Maade oc Taxt, om det Eders kongl. May. allernaadigst saaledis behaager, paabydes, hvilket formodentlig vel ofver 600 Heste eller Draguner, som lige med Ryttere munderet, undtagen at i Steden for en Carbiner di en Musquet fører och ere capabel at forrette deris Tienniste til Hest oc til Fods, hvor det fornøden erachtes:

Stadtholder 25 Ryttere, Cantzler 6, Vice-Stadtholder oc Vice-Cantzler 8, General-Kriegs-Commissaire 4, 8 underliggende Ampter à 2 Heste 16, 8 Laugmænd à 2 Heste 16, 4 Bisper à 3 Heste 12, toe Prester, dend Rige hielper dend Fattige, er ungefehr 150, 4 Amptskrifvere 8, 2 Toldinspecteurer 6, 4 Stichtskrifvere à 3 12. Hver Foged en eller toe Ryttere, toe à tre Visiterer 1 Rytter, Sorenskrifvere (!). Item Rostiennist af Adelen, Rostieniste af Odelsgods, à 50 Huder 1 Rytter (Undtagen Bønder, som besidder self deris Gaarde). Kjøbsteder oc Byer tilsammen 50. Alle benificerede eller de, som niuder nogen Løn af Hans kongl. May. oc icke herudi er nefnt, af hver 200 Rdr. 1 Hest.

NB. I Dannemark udreder de en Soldat af 60 Tønder Hartkorn och en Rytter af 300 Tønder Korn, som er femb Gang saa meget som til en Knecht til Fods; nu holder de i Norge en Soldat af 3 Skippund eller 9 Huder. Naer der nu femb Gang saa meget efter

dend Proportion i Dannemark sammenleggis til en Rytter, beløber det sig af 15 Skippund eller 45 Huder Odels- og selbegen Gods.

Samme Rostienste skulle vere ferdig inden den 15. Octobr. med gode Hester, Gævær etc., som det sig bør, eller oc at gifve [i] Steden til at verfe dennem 30 Rixdr. och gifve hver Maaned, saa lenge Rostiensten staer, til Karl oc Hestens Underholding 5 Rixdaler, och hvem som ere forsømmelige udi samme Rostienste ved Mundering til bestemte Tied oc Sted, da at udsøge det hos Proprietarierne med militariske Execution oc lade sig tilvordere (dersom de icke i rette Tider deris Contingent betaler) saa meget af Godset, som dertil kand opløbe.

Hvem der forsviger noget af hans Gods, vere sig Adel eller Uadel, oc det icke til Rostienstes Hold hafver angifvet, skal samme forsvegen Gods hafve forbrut.

Naer Rostiensten efter Hans kongl. Mayts. naadigste Godfindende licenteris, skal Proprietarierne Rytters Gever, Heste oc Sadel igien lefveris.

Naar en Rytter vorder ihielskøt, eller Hesten oc Geveret blifver i Tienisten, skal Proprietarierne vere tilholdet en anden munderet Rytter inden sex Ugger at igien forskaaffe.

399. *Betænkning af Kammerkollegiet 16. Okt. 1673.*

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 25. Kopi i S. K.'s Arkiv og i P.^{III} Bl. 19—20.

Stormegtigste Konge, allernaadigste Herre.

Eftersom Eders kongl. May. allernaadigst hafver anbefalet os at indgifve voris allerunderdanigste Erklæring paa Hans høie Excellences Hr. Stadtholder Guldenlews Memorial om Rostiennisten i Norge och et Hospital til fattige kveste Soldater at indrette, saa hafver vi samme Memorial med Flid efterset och befunden, at paa den opsatte Maade skulle Rostiensten beløbe sig langt høire udi Norge end tilforne. Men som vi af samme Memorial ei kunde fornemme, hvad Proportion brugt er udi saadan Rostiennistehold, i Henseende at den ei kommer ofverens med den aarlig Løn, som enhver proportionaliter niuder, saa kand vi ei anderledis kiende, end at Hans høi Excell. maa hafve ladet conferere med enhver om saadan Rostiennistehold, som det muligens och saaledis hafve indganget, hvorved da Eders kongl. May. stoer Tieniste sker, i det saa mange des flere Ryttere til Veie bringis, men at alle beneficerede eller de, som niuder nogen

Løn af Eders kongl. May., skulle af 200 Rdrs. Indkomst eller Løn holde en Rytter, som var ofver den halfve Løn, da synis os, at saadant de angaaende hel tungt skulle falde. Hvad sig Adelen's Ros-tienniste och for Oldesgoedset (!) angaar, da hafver den forige Taxt verit udi Norge ligesom i Danmark, nemlig af 300 Tønder Korn en Hest. Men om efter indgifne Project af hver 50 Huder skulle holdis en Rytter, som dog vilde falde tungt, da beløber det saa meget dis flere Ryttere, som indstillis til Eders kongl. May. egen allernaadigste Villie.

Belangende Hospitalets til de fattige kveste Soldaters Indrettelse, saa er det et christeligt och berømmeligt Verk och beroer allene paa Eders kongl. May. egen allernaadigste Behag. Ellers, saavit voris allerunderdanigste Erklæring herom kand vedkomme, da ere de forslagne Tiender, som dertil skulle leggis, nemlig Egger och Lier, Ullensagger och Næs, ordinerede til Hans høie Excell.s egen Gage, och Stavangers Tiende lagt til Hofprædikantens Løn; vide derfor icke, om derudi nogen Forandring skal ske.

Angaaende Leiermaals och Slagsmaalsbøder, da er det, saavit det civil Personer angaar, iblant det uvisse, som er deputered til Willem Davitsens Betaling, om det elles derved skal forblifve, mens om de militaire Personer noget i saa Maader skulle udgifve, kand til det at indsamle af deris egen Middeler nogle anordnis, som til Hospitalets Nytte och Gavn siden kunde anvendis.

Det Forslag, at en vis Penge skulle gifvis af alle søefarende Folk paa Toldboden til dette Hospital, da er efter den sidste Toldordinantz alt det afskaffet och enhver fri tillat at gifve lidet eller meget efter hans egen goede Villie och icke til noget Vist at udgifve vere forbunden. Herforuden ere och saadanne Penge, som gifvis paa Toldboden i de Fattigis Bysse, mest ordinerit til de Hospitaler paa samme Steder, som til Bergen och Trundhiem sker.

Hvad Indstiftningen och Fundatzen paa samme Hospital angaar, saa befinder vi den paa billige Maader noksom opsat at vere, saa vi ei vidre derom noget ved at erindre. Vi indstille endnu alting udi Eders kongl. May. allernaadigste Villie och vidre Resolution.

Eders kongl. May. allerunderdanigste och tropligtigste Tienere.
 H. Wind mp. Sten Hondorff. Hinrick Møller. Ch. Gerstorff.
 Frederich Giesze. H. v. Støcken.

Skatkammerit 16. October 1673.

400. *Betænkning af S. K. 9. Nov. 1674.*

Orig. og Konc. (med Rettelser af Griffenfeld) i S. K.'s Arkiv.
Referat i P.^{III} Bl. 20—21.

Allernaadigste Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet Skatkammer Collegii allerunderd. Erklæring angaaende Hans høie Excellentz Hr. Statholder Gyldenløve hans indlagde Memorial om Rostienisten i Norge och et Hospitals Indrettelse sammesteds til de fattige och kvetste Soldater, hvorudi de vel bekiender, at efter det af bemelte Hr. Statholder gifne Forslag Rostienisten udi bemelte Norge langt høiere end tilforne skulde beløbe, mens derimod indvender sig af samme Memorial ei at kand fornemme, hvad Proportion i saadan Rostienistehold er brugt, i Henseende at den ei skal komme ofverens med den aarlig Løn, som enhver proportionaliter niuder, hvoraf de slutter, at velbemelte Hr. Statholder maae hafve ladet conferere med enhver især om saadan Rostienistehold, som mueligt saaledis godvilligen kand hafve indgaaet; siunis dog at vilde falde de Vedkommende hel tungt, om de, som af Ed. kongl. May. enten ere beneficerede eller nogen Løn niude, skulde af 200 Rixdrs. Indkomst eller Løn holde en Rytter; i lige Maade formene de at vilde falde tungt, om efter det indgifne Project af hver 50 Huder af adelige och Odelsgoods skulde holdis en Rytter, da dog altid tilforne den samme Taxt har vaaren i Norge, som nu er i Danmark, nemlig 300 Tønder Hartkorn til en gerust Hest, och indstiller endeligen denne Post om Rostienisten til Eders kongl. Mayts. egen allernaad. Villie.

Belangende den anden Post om det Forslag til et Hospitals Indrettelse for fattige kvetste Soldater, derimod erklerer sig bemelte Kammercollegium, at de til samme Hospital begierte och forslagne Tiender, en Del til Hans høie Excellentzis egen Gage, en Del til Hofpredicantens Løn ere ordinerede och lagde; Slagsmaals och Leiermaals Bøder, saavit civil Personer angaaer, iblant det Uvisse William Davidsen i Betaling at vere deputerit, mens om militaire Personer noget i saa Maader skulde udgifve, formener bemelte Kammercollegium, at nogle af deris egne Midler kunde anordnis saadanne Bøder at indsamle, som siden til Hospitalets Nytte och Gavn kunde anvendis. Det Forslag, at en vis Penge skulde gifvis af alle søefarende Folk, derom gifver bemelte Kammercollegium denne Information, at det efter den siste Toldordinance er afskaffet och enhver frie

tillat at gifve lidet eller meget efter hans egen gode Villie och icke til noget Vist at udgifve vere forbunden; herforuden berette de, at saadanne Penge, som gifvis paa Toldboderne i de Fattiges Bøsse, ere mesten ordinerit til Hospitaler paa samme Steder, hvor de udgifves, saasom til Bergen och Trundhiemb sker. Endeligen slutte de, at hvad Indstiftningen och Fundatzen paa samme Hospital angaaer, da befinde de den paa billige Maader noksom opsat at vere, saa de ei vide noget videre derom at erindre, mens indstiller denne saavel som forrige Post i Ed. kongl. Mts. egen allernaad. videre Resolution.

Da, hvad angaaer den første Post om Rostienistens och Rytterholds Formering, er derom voris allerunderdanigste Betenkende, at vi befinde Eders kongl. Mts. ¹⁾høiloffige Forfædre¹⁾ ved den Anordning om Rostienisten sammesteds, som tilforne har voren och endnu er brugelig, har befunden sig saa vel, at de derved uden nogen Forandring at gjøre ere forblefne och Landet sampt des Indbyggere i Feide saavel som Fredstid med Berømmelse handhefvit och forsvaret (saa vi deraf tager Aarsage til lige Landets och Indbyggernis continuerende Conservation Eders kongl. May. Lycke at ynske), och derfor holde det for unødigt adelige eller Odelsgoods mere Biurde for deraf større Rostieniste at hafve at paalegge, end hidindtil sket er, eftersom vi eragte saadant mere Eders kongl. Mts. Undersaatte vilde gravere end nogen Nytte bringe, mens hvis nogen godvilligen enten af sin Indkomst, Løn eller andre Middeler Ryttere ville oprette och paa sin egen Bekostning underholde, kunde det stande enhver frit fore och af Eders kongl. May. i Naade optagis, ²⁾och skulde vi holde derfor det nok at vere, at Statholder udi Norge en Ordre af Eders kongl. May. blef gifven alle och enhver Vedkommende der udi Riget at lade advare med deris Rostieniste sig færdig at holde, naar paabiudes, dog den icke at opbiude, førend Eders kongl. May. især saaledis befalede, eller og fornammis, at voris Naboe (det Gud naadeligen afvende) noget fiendtligt enten her neder eller deroppe foretage skulde, efter hvis Contenance och Motion deroppe paa Grendtserne hand sig dog helles hafde at rette och i sliig Tilfelde sit Beste at gjøre, som hand ved och kand²⁾. I den anden Post anlangende det Hospitals Indrettelse for fattige kveste Soldater befinde vi Kammer

^{1—1)} Indsat i Konc. af Griffenfeld i Steden for: Antecessorer, Konger udi Norge.

^{2—2)} Indskudt i Konc. af Griffenfeld.

Collegii allerunderd. Betenkende saa fuldkommen, at det ei behøvis den med noget at forbedre, hvorføre vi os med den i alle Maade conformere och endeligen indstiller denne voris allerunderd. Betenkende til Eders kongl. Mayts. egen allernaad. videre Resolution. Vi forblifve

Eders kongl. Mayts. allerunderd. och troeplichtigste Tiennere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. G. Bielcke mp.

Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Envold Parszberg mp. Ch. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg.

C. Biermann. P. Resen.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 9. Nov. 1674.

Samme Dag behandlede en tvivlsom Drabssag fra Helsingør. Kvinden Maren Ibsdatter var beskyldt for Mord paa en anden Kvinde Gundel, men havde ikke bekendt, og hendes Søster Anna havde i en Ansøgning til Kongen, dateret 20. Juli (Nr. 401), erklæret hende for uskyldig. Baade Landstinget og Højesteret havde dømt Maren til at »lovværge sig« ved Ed, men da hun endnu ikke havde givet nogen »Lov«, forespurgte Helsingørs Magistrat (23. Sept.) Kongen om, hvorledes den skulde forholde sig¹⁾. — S. K.'s Betænkning (Nr. 402) gaar ud paa, at Magistraten skal rette sig efter Dommene og Loven, men henstiller til Kongen at benaade Kvinden.

401. *Ansøgning fra Anna Ibsdatter 20. Juli 1674.*

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Stormechtigste, høibaarne Første och Herre, allernaadigste Herre
och Arfvekonning.

Eders ko. May. hafver jeg fattige Pige med væmodig Suk och Klage med denne min ringe Supplication at andrage, at saasom min fattige elendige Søester Maren Skipper Svend Madsens nu paa tredie Aar hafver siddet fængsligen anholden angaaende en Kvinde ved Naufn Gundel Eskils i Uggeløesse, som sig sielf i min Søesters Hus disver hafver formyrdt och ombracht och sin Strube med en Knif udskaaren, dae, saasom Sagen baade til Hiembting, Landsting, saa och for dend høilouffig Høiesteret er agerit, hvor dae min Søester er funden til

¹⁾ Dokumenter i S. K.'s Arkiv.

Lov, mens Gud bedre dend, som hafver ingen Goeds, Venner, och Midlerne ere af Henderne. Mens Gud, som ved altingest och retferdeligen dømmer, hand vil paa dend yderste Dag dømme dennem efter derris Giærninger, som min fattige Søester paa Ære, Goeds och Lif uden Skyld hafver (!) och efterstreber, eftersom hun er gandske uskyldig i dend dæde Gundel Eskes Døed; dog Procuratoren Tomas Ørsted, som sig Sagen hafver paataget til Ende at drifve, hafver bekommet i Penge 120 Daller och indted derforre giort, som hans Ed och Plicht hannem tilholder. Falder derforre til Eders kongl. May. min allerydmygeligste Bøn och indstendig Begiering, at Hans May. af medfødde kongl. Clementz af Naade vilde gifve min fattige uskyldige Søester fri och ledig af sit Fengsel, at hun sielf kunde søge Almisse hoes Gotfolk, eftersom det falder mig gamble Stackel hinders Søester tungt for mig sielf at verre om Brødet och langt tængere til hinder det at erhverfve, som jeg dog i saa langsommelig Tid efter søsterlig Pligt giort hafver, ydmygeligen formoder, Hans ko. Ma. mig udi denne min Begierring bønhoerer och bifalder. Gud, som er alle bedrøfvede och de, som lieder for Uret, derris Hielp och Forsvar, vil Hans kongl. May. denne med flere Velgiærninger i de Retferdiges Opstandelse igien belønne, och formoder herpaa it naadigt och mildt Svar, sluttendis Hans ko. Ma. med det gandske kongl. Hus och Familia under Herrens trøgge Beskiernelse. Forblifvendis Hans kongl. Mayts. allerunderdanigste Tienerinde

Anna Ibsdaatter.

Helsingøer d. 20. Julii anno 1674.

402. *Betænkning af S. K. 9. Nov. 1674.*

Orig. og Konc. i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 21.

Allernaad. Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet en til Eders kongl. May. af Borgemester och Raad udi Helsingøer indgifne allerunderd. Supplication, hvorudi andragis, at et Kvindfolk ved Nafn Maren Ibsdaatter, som af Eders kongl. Mayts. Høiesteret er tildømt at lovverge sig for beskyldte Mord, i Fengsel endnu hos dennem skal vere forhaftet och ingen Lov endnu hafve gifvet, begierer derfor allerunderdanigst at vide Eders kongl. Mayts. allernaad. Villie, hvorledis med samme Fange skal forholdis.

Om hvilken Borgemester och Raad deris Begiering voris allerunderd. och korte Betenkende er denne, at Borgemester och Raad

ingen Føie hafver herom hos Eders kongl. May. at giøre Ansøgning, mens bør henvises til de udi denne Sag ergangne Domme och derefter, saasom det Øfrigheds Mend tilkommer, sig rette; hvis de herudi deris Embedis Plicht ei skulde forstaae, da General Fiscal dennem derom at erindre. Mens eftersom Landsdommerne i deris Dombs Slutning, hvilken af Eders kongl. Mayts. Høiesteret er biefalden och confirmerit, holde det for en mørk Sag, da, hvis Eders kongl. May. allernaad. skulde inclinere derhen at følge det general Axioma, som siger, at det er bedre at gifve den Skyldige løs end at dømme den Uskyldige, indstille vi det saavel som voris første allerunderd. Mening til Eders kongl. Mayts. egen allernaad. Resolution och forblifve

Eders kongl. Mayts. allerunderd. och troplichtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. G. Bielcke mp.

Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Envold Parszberg mp. Ch. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg.
C. Biermann. P. Resen.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 9. November anno 1674.

Samme Dag drøftedes en Memorial (Nr. 403) af 23. Dec. 1672 fra Kommercekollegiet om en Mønt, som Philippe de Pine ønskede at indrette i Altona. Allerede ved Kongebrev¹⁾ af 14. Febr. 1673 havde S. K. faaet Ordre til at beskæftige sig med denne Sag. S. K. udtalte sig modsat Kommercekollegiet overordentlig ugunstigt i sin Betænkning (Nr. 404).

403. Memorial fra Kommercekollegiet 23. Dec. 1672.

Orig. i Indlæg til S. T. 1673 Nr. 64.

Kopi i S. K.'s Arkiv og i P. III Bl. 21 f.

Stormegtigste Konning, allernaadigste Herre.

Efterdi Eders kongl. May. os formedelst sin Ordre af Dato 18. September allernaadigst anbefallet voris allerunderd. Betenkend at indbringe anlangende en Mynt, som Philippe de Pine et Consortes udi Altona agter at indrette, saa hafver vi saadanne Forreslag med Flid betragted og formener allerunderdanigst, efterdi Sylfvet nu ei

¹⁾ S. T. 1673 Nr. 64.

vel er at bekomme, mens Altena om saadant fra Hamburg at erlange hel beleilig er, Ed. kongl. May. paa Christian Eifler som Borgemester udi Altena hans Naufn som en af forbemelte Consorter, (og de Pine ei sielf bosiddendis er) dog imod Caution nemblig Licentiat Steinman, som til Itzehoe ere beboendis, samme Mynt allernaadigst vilde forunde, og det paa dend Foed, som ded ny Myntreglement af Ed. kongl. May. seniste allernaad. forordnet tilholder, og dersom det Ed. kongl. May. allernaad. behagede, Commercii Collegio allernaadigst Ordre at meddele med fornefnte Eifler derofver tilbørlig at contrahere, hvorpaa vi da Ed. kongl. Mayts. allernaad. Ordre forventer, stedse forblivende Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste och tropligt skyldigste Tienere.

V. F. Guldenlew. Jensz Juell. M. Røtlin. Hans Nanszen.
Hafniæ d. 23. December 1672.

404. Betænkning af S. K. 9. Nov. 1674.

Orig. og Konc. (med Rettelser af Griffenfeld) i S. K.'s Arkiv.
Referat i P. III Bl. 22.

Allernaadigste Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet en efter allernaad. Befaling til Eders kongl. May. ofverleiveredede Commerce Collegii allerunderd. Betenkende anl. en Mynt, som Philip de Pines och hans Consorter til Altenav begierer at indrette, hvorudi de sig paa følgende Maade allerunderdanigst erklere, at eftersom Sølf ei nu er vel at bekomme, det dog fra Hamborg beleiligen til Altenav kunde hafvis, och om Eders kongl. May. behagede en Mynt der sammesteds at skulde indrettis, den da ei de Pine, som icke self er boesiddendis, mens Borgem. Eifler, som skal vere en af de fornemmeste Consorter, mod Caution allernaad. at forundes, och det paa den Fod, som det nye Myntreglement af Eders kongl. May. senist allernaad. forordnet tilholder, hvormed med Eifler at contrahere en Del udi Commerce Collegio Tilforordnede sig erbyder, dersom Eders kongl. May. behager dennem derom allernaad. Ordre at meddele. Om hvilket Forslaug voris allerunderd. Betenkende er denne, ¹⁾ at vi icke befinde udi bemelte af Commerce Collegio indgifne Memorial nogen Raison at allegueris, som det enten nyttigt eller nødvendigt at vere os persvadere kunde. Skulde derfor allerunderdanigst formene, at icke videre end de trende Mynte, som nu ere, behøfvig udi begge Konge-

rigerne och Førstendommene¹⁾). Vi indstille dog denne voris allerunderdanigste Betenkende til Eders kongl. Mayts. allernaad. videre Resolution och forblifve

Eders kongl. Mayts. allerunderd. och troplichtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. G. Bielcke mp.

Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Envold Parszberg mp. Ch. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg.

C. Biermann. P. Resen.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 9. Nov. 1674.

Samme Dag behandlede Koncept til en Forordning om Færgefarten mellem Aarhus og Kallundborg, hvorom Chr. Skeel Jørgensen allerede tidligere havde indsendt en Memorial²⁾, hvis Hovedpunkter findes optagne i Koncepten. S. K.'s Betænkning (Nr. 405) indskrænker sig til faa Rettelser, og i Overensstemmelse dermed udkom Forordningen³⁾ 2. Dec.

405. *Betænkning af S. K. 9. Nov. 1674.*

Orig. i Indlæg til S. R. Nr. 354.

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Eftersom fornemmis adskillig Fortred oc Vidervertighed, dend Reisende ved Førgestederne her udi Landene, særdelis imellum Aars oc Kallundborg, at vederfarris, hvor undertiden ingen Smacker eller Fartøi skal være ved Haanden, undertiden Smakmendene icke skal ville lade sig befragte, med mindre de kand bekomme saa meget til Fragt, som dennem self løster, hvilken Fragt de for dend Reisende skal sette saa høit, at de af én Smacke 14, 16 oc mere Rixdr. skal torde begiere, da, paa det dend Veifarende icke paa sin Reise for saadan Aarsage skal vorde opholdet oc til en ubillig Fragtes Udgift vere forbunden, Smakmendene oc for deris Umage oc Bekostning

^{1—1)} Indsat i Konc. af Griffenfeld i Steden for: at vi udi Consideration af den Mengde af Sølf, som her i Landene findis, hverken kand befinde tienligt eller nyttigt flere Mynter end de tvende, her udi E. kongl. Mts. Residentz Stad Kiøbenhafn och Glückstad ere, at indrette, i Synderlighed efterdi Eders kongl. Mts. Lande och Provincier ei ere af saa vitløftig en Estendue, at de sig jo med bemelte tvende Mynter noksom kand behielpe.

²⁾ Udateret i S. K.'s Arkiv. ³⁾ Tr.: Forordn. 1670—83, 242—46.

med en billig Betaling afleggis, saa oc en vis Anstalt giøris, som saavel til dend Reisendis som Smakmendenis Efterretning kunde tienne, hafve vi paa Eders kongl. Mayts. allernaadigste Behag efterskrefne Anordning om Ofverfarten imellum Aarhus oc Kallundborg forfattet:

Vi Christian dend femte [*etc. som Forordn. 1670—83, 242—46*].
Indstiller dog i dybeste Underdanighed ofvenskrefne forfattede Anordning til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste Resolution oc forblifver Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste oc troepligtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. G. Bielcke mp.

Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Envold Parszberg mp. Ch. Skiell Jørgensen. Paul von Klingenberg.
C. Biermann. P. Resen.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 9. November 1674.

16. Nov. Møde, hvor Kongens »høie Ministri och Geheimeraad« H. Schack, Griffenfeld, H. Bjelke, J. C. Körbitz, M. Friis, J. Bjelke, O. Powisch, O. Juel, H. Vind, E. Parsberg og Chr. Skeel, Etatsraaderne Klingenberg og Bierman samt Assessor Resen var tilstede. Ved Mødet behandledes en Erklæring fra Kammerkollegiet om Mønten. S. K. vedtog ikke andet, end at Andreas Timpe skulde »herhid forskrifves for herofver at forhøre«. Klingenberg »vedtog noget herom skriftlig at forfatte«¹⁾.

Samme Dag behandledes et Reformforslag (Nr. 406) fra Ulr. Fr. Gyldenløve, der havde til Hensigt at forhindre, at Proprietæerne tog for høj Landgilde af deres Bønder. Allerede 3. Sept. 1673 havde et Kongebrev²⁾ befalet S. K. at undersøge dette Forslag. S. K.'s Betænkning (Nr. 407) er som sædvanlig i denne Tid meget ugunstig mod Gyldenløve.

406. Forslag af Ulr. Fr. Gyldenløve [1673].

Kopi i S. K.'s Arkiv og i P.^{III} Bl. 25—26.

Allerunterhänigst Memorial.

Demnach die Schiffart und alle Commerciën, so einige Gelder ins Land bringen solten, gantz danieder liegen und zware solcher

¹⁾ P.^{III} Bl. 22—25.

²⁾ S. T. 1673 Nr. 476.

Gestalt, dass Ihro königl. May. dero Schatzungen schwerlich bekommen werden, zudem sind fast alle königl. Gütter im Lande verkauft, aussgelegt oder abalienirt, also das nicht sehe, woher man einige Gelder nehmen könnte; wie dan die Proprietarien ihre Bauren mit Erlegung bahren Geldes sehr hart anstrengen, ja auch meer nehmen, als ihnen von Rechts Wegen zugelassen, wesswegen unterthänigst erinnere, das Ew. kö. May. offener Brief mit allerehestem anhero kommen und allen Proprietarien ernstlich verbohten werden möchte in diesen geldlossen Zeiten von ihren Bauren unter Verlust ihrer Gütter keine Geld zu fordern, besondern sich mit der Landschuld in Natura nach Einhalt des Jordebuchs in Quantitate et Qualitate vergnügen zu lassen, dan falss solches nicht geschehen solte, so plaget der Landherre den Bauren, das er endtveder Geld geben, oder da er solches nicht beyzubringen vermagt, doppelte Wahren oder zu viel Zimmer zu schaffen sich verobligiren mus, das der Baur darüber endlich gantz ausgemergelt und ruinirt wird; wan aber mehredachte Ordre publiciret, fasset der geplagte Baur guthen Muth und suchet Ew. königl. May. Skatzungen er[n]stlich herbeyzubringen, welches er sonsten nicht thuen wird oder kand, weiln er lieber alles über sich gehen lest alss seinen Land[d]rotten etwas entgegen zu thun, und das auss Furcht er möchte ihm, wan er seine Landskyld oder dass gesetzte Geld nicht auf Weynachten præcise entrichtet, vermögen nordischen Louers vom Hoffe treiben und seines einsmahls erlegt Büxsel verlüstig machen, welches sie dan sonsten gerne alhier practiciren; daferne nun etwas von Schatzungen vor Ew. königl. May. einkommen sol, wird hochnötig sein den armen Landtman hierdurch unter die Arme zu greiffen, ansehende, das selbiger alhier im Reiche sowohl Baur alss Soldat ist, welches auch E. kö. Ma. nicht allein grosse Affection erwecken, besondern dero Dienste desto freudiger verrichten und die Onera bey diesen schweren und seltzsahmen Conjunctionen gedultiger ertragen wurden.

407. *Betænkning af S. K. 16. Nov. 1674.*

Orig. og Konk. med ubetydelige Rættelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv.
Referat i P.^{III} Bl. 26.

Allernaadigste Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet en til Eders kongl. May. af Hr. Statholder udi Norge indgifne allerunderd. Memorial, hvorudi

forebringis, at siden Skibsfarten och Commerciën saa slet ligger, ingen Penge udi Landet indbringes, saa Eders kongl. Mayts. Skatter med stor Besværing hos Bonden er at bekomme, eftersom Proprietarierne sine Bønder med rede Pengis Udgift for hans Landskyld skal besværges, ja och undertiden mere tage, end dennem med Rette skal kunde tilkomme, giører derfor denne allerunderd. Erindring, at Eders kongl. Mts. Forbud maatte udgaae, at ingen Proprietarier udi Eders kongl. Mts. Rige Norge i disse bare Pengis Tider maae under Confiscation af sit Gods krefve rede Penge af sine Bønder, mens sig med Landskylden in Natura efter Jordebogens Indhold in Quantitate et Qualitate at lade noie; formenis och, at ved samme Ordre skulde Bonden fatte got Mod och giøre sit Beste at udrede Eders kongl. Ms. Skatter, som hand hellers hverken har Villie til eller er Mand for at giøre, med videre samme Memorial denne Materie vedkommende omformelder. Da er herom voris allerunderd. Betenkende, at vi holde gandske uforneeden herom nogen nye Anordning at giøre, eftersom Norske Lov, Landsleie-Balken første Capitel, Recessens tredie Bogs tredie Artikel befrier Bonden udi Norge at udgifve Penge eller andre Vare til Landskyld, end Jordebogen hannem tilholder, och hvis altid ganget hafver och bør at gange med Rette, saa Bonden med sin Villie af Hosbunden intet kand aftvinges. Det skulde och vel undertiden komme Bonden til Skade, om Hosbunden och Bonden blef betaget den Frihed imellem hinanden godvillig Accordt at oprette om Landskyldens Lefveringsmaade, hvilken helles paa mange Stæder, formedelst Bonden fra den Plats, hvor Landskylden bør at lefveris, er vit affiggende, och det derforuden, som bekient er, besverlig Reisen i Norge gifver, vilde falde hannem ubeileilig in Natura paa sine behøriges Steder at fremføre och lefvere och saaledis mueligt foraarsage hannem større Omkostning och Pengespilde, end Landskylden efter den Accordt, hand med hans Hosbunde kunde treffe, udi Penge anslagen kunde bedrage; af foregaaende Aarsager slutte vi hverken fornøden eller tienlig at være, at Eders kongl. Mt. herom nogen sær Forordning skulde lade udgaae, men holde for best, det hermed ved Recessen och Norges Lov och Ret forblifver, och enhver Proprietario, som sit eget Beste fornufteligen i Agt tager, frit stande med sin Bonde saaledis at omgaaes, som hand kand forsvare, och de paa begge Sider lengst och best kand blifve ved Magt. Indstille dog denne voris allerunderd. Be-

tenkende til E. kongl. Mayts. egen allernaad. Resolution och forblifve

Eders kongl. Mayts. allerunderd. och troplichtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. G. Bielcke mp.

Offue Juel mp. H. Wind mp. Envold Parszberg mp. .

Paul von Klingenberg. P. Resen.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 16. Novembris anno 1674.

16.—23. Nov. I Mødet 16. Nov. oplæstes en gammel Memorial (Nr. 221) af Grev C. C. Holck om Reform af Hæren. Mogens Friis, Otto Powisch og Ove Juel paatog sig at forhandle med Holck og faa nærmere Underretning om hans Forslag¹⁾. — 23. Nov. nyt Møde. Her gav de tre ovennævnte Medlemmer skriftlig Meddelelse om, at de havde forhandlet med Grev Holck og »fornummet, om hand noget videre hos hver Post især kunde hafve at erindre«. Herpaa havde han svaret, at »det er saa lang Tid, siden hand hafde opsat denne Memorial, och siden dens Dato at vere sket adskillige Forandringer och Paaleg baade med Sogneryttre at holde, med Consumption, Kaaberskat och nu Rostienestehold«, saa han indsaa ikke, at der nu var noget af hans Forslag, der kunde bruges. S. K. vedtog, at det derefter ikke var nødvendigt at gøre mere ved Sagen²⁾.

16. Nov.—14. Dec. I Mødet 16. Nov. oplæstes endelig en Memorial (Nr. 408) af Ditlev Borchert om en ny Lighed for Landgods (o: en ny Matrikulering). Om denne Sag havde S. K. faaet Ordre til at udtale sig ved Kongebrev³⁾ af 6. Marts. I Mødet 16. Nov. paatog M. Friis, O. Powisch og O. Juel sig efter »Her Rigens Cantzellers Villie« at gennemgaa Borcherts Forslag⁴⁾. De konfererede derefter flittigt med ham, og han fremlagde først en vidtløftig Plan. Da han mærkede, at hans Forslag paa den Maade »ingenlunde kunde angaae«, fik han Udsættelse og fremlagde saa et kortere Forslag med Dato 21. Nov., som derpaa blev nøje gennemgaaet af de tre Kommissærer. De fandt det dog ganske ubrugeligt, og deres Indstilling⁵⁾ gik uforandret over i S. K.'s Betænkning (Nr. 409) af 14. Dec.

¹⁾ P. III Bl. 26. ²⁾ P. III Bl. 33. ³⁾ S. T. Nr. 68. ⁴⁾ P. III Bl. 26.

⁵⁾ Findes i S. K.'s Arkiv og er betegnet som Konk. til S. K.'s Betænkning. Borcherts Forslag er tabte.

408. *Memorial af Ditlev Borchert.*

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 68. Kopi i S. K.'s Arkiv og i P.^{III} Bl. 40—41.

Allerdurchleuchtigster, grossmechtiger Erbkönig,
allergenedigster Herr.

Euer königl. May. geruhen allergenedigst, nachdem dieselben durch dero gedruckten kongl. (!) Befehl an dero getrewen Unterthannen für kurtz abgewichener Zeit gelangen lassen, genedigst dahin gerichtet, dass da etwa mogte befunden werden, wodurch in ein und ander Massen dero Königreich und Unterthannen einigen Nutzen mogte erwachsen, auch in Sonderheit bey demselbigen genedigst erinnern wollen, dass die hinterstelligen, annoch verwuste Landgutern nach Möglichkeit besser Massen zu besetzen einige Mittel können angebracht werden, selbige nach schuldiger Massen zu eröffnen. Wan dan, allergenedigster König und Herr, diesses geringen Prosiecto ihn hochster Untertennigkeit dahin gerichtet, wie dass die ihm gantzen Königreich eingerichte Jordbücher ein grosse Ungleich[h]eit mitfolget, also dass der groste Theil Baurhöffe bestehende in Acker, Wisen (!), Weiden, Holtzung, Fischereyen, Schweinmäste und dergleichen Herlichkeiten einer mehr dan der andere versehen und doch zu offtern befindet für geringe Abgabe, worgegen geringe Gutern bey weitem solche Herlichkeit nicht zu vergleichen for grosser Abgabe bestehen, bey welche Ungleich[h]eit die itzigen Landsmatrickel theils gerichtet. Weil dan allergenedigster König und Herr ein besser Liquido zu finden, auff dass die gebuhrende Oblage gleicher Einkommen, ein jedes Lands Unterthannen, nachdem er die Herlichkeit dess Landes bewohnt, abzutragen werre, und können durch königl. allergenedigste Befehlung solche Mittel in kurtzen beygebracht werden, dass ein rechtes Gleichheit aller Landtguter jeden in seinem Befindung zur Abtragung solchen Einkommende auch für gebuhrende Abgabe und Matrickel zu setzen, durch welche Einrichtung der Unterthannen in Besetzung der Landtguter kein Ungleichheit geschehen mogte, wodurch ein Unterthann nebenst den andern zur Abgabe am fuchlichsten und vielen nu Notdringenden dadurch zu besser Kreffte gedeyen wurde, auch den Unterthannen keiner Massen beschwerlig. Gleicher Massen wurden resonabel Mittel zu finden sein, dass die annoch unbewohnten und verwuste Landtgutern mit duchtige Ackersleute und Landsinwohnern mogten besetzt und also diesses lobliche Königreich nicht allein zu Vermehrung königl. getreue Unterthannen in weitem

mogte gedeyen, besondern alles und jedes; diesses allerunterthennigste Anbringende, so nebenst ein Mehres zu weiter allerunterthennigst Erklering anzubringen sey, wollen Ihr kongl. May. allergenedigst geruhen in Gnaden zu vermercken. Bin auch in allerunterthennigste weiter zu demonsteriren geneiget. Ihn Ersterbung

Euer kongl. May. allerunterthennigste Dienner

Detleff Borchert.

409. *Betænkning af S. K. 14. Dec. 1674.*

Orig. i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 41.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafve efter Eders kongl. Mayts. allernaadigste skriftlig Befaling af Dato d. 6. Martii 1674 med tilbørlig Flid ofverveiet et Ditlef Borkers allerunderdanigste Forslag om at treffe en Lighed ofver Landgoods her i Riget og befinde samme Forslag fornemlig derudi at bestaa, at til Skatternis Erleggelse alle Gaarde skulle giøris lige gode ved Maal og Rebning, regnet 14000 Alne udi Qvadrat til en Tønde Udsæd udi god Jord og mere, hvor Jorden er skarp, efter Egnens Beskaffonhed og Commissariers Befindelse, og at en fuld Gaard skulle tilleggis Sædeland udi god Jord til 10 Tdr. Rug, 3 Tdr. Biug og 2 Tdr. Aure (o: Havre) Sæd, med Engbond til 43 Læs Høe (2 Læs Høe regnet imod en Skeppe Sædeland), giør 133 $\frac{1}{2}$ Skepper. Og settis saa for et fast Fundament, at Afgrøden skal være udi saadan god Jord 9 efter en, som giør Aabomaa 150 Tdr. Udi ringere Jord regnis 7 Skepper efter en, og hvor Jorden endda er skarpere, 4 efter en, og hvor den er allerverst, regnis 3 Skepper efter en Skeppe Udsæd, hvor da paa hver Sted tilleggis en Gaard efter Jordens Fruchtbahed eller Skarphed saa mange Tønder Sæd, at Afgrøden derefter kand blifve proportionaliter ofveralt 150 Tdr. Dette er Fundamentet, hvorefter en vis Indkomst, nemlig 9, 7, 4 eller 3 efter en, en vis Skat kunde paaleggis, af en Skeppe god Jords Sædeland 12 Sk., af den ringere 9 $\frac{1}{3}$ Sk., af den endda ringere 5 $\frac{1}{3}$ Sk. og af den skarpeste 4 Sk. Herhos formener hand at bør agtis de Herligheder af Skouf, Fiskevand, Hummel- og Fruchtehauger etc., som Godset følger, hvorimod noget af Sædejorden kunde fra hver saadan Gaard fradragis og kortis. Husmend i lige Maade, som hafver nogen Sædejord, dennem ogsaa at tilmaalis deris Jord, og pro Qvota deraf at skatte.

Nu er det efter voris allerunderdanigste Mening ustridigt, at til en vis Matriculs Indrettelse bør være et vist, fast og saasom et uomskifteligt Fundament, som det er, hvorpaa itzige Matriculer ere indrettede og funderede, nemlig paa original Adkomst, Skiøder og Lodder, hvorimod inted uvissere findes end Afgrøden til hver Gaard, som dependerer nest Guds Velsignelse af det uvisse Vejrlig, og dog her settis for et vist Fundament at skatte efter og regnis vist til 150 Tdr. Korn aarligen, da dog de fleste Gaarders Afgrøde i gemen neppelig til 30 Tdr. sig skal bedrage. Den ommelte Differents paa Jordens Godhed vilde og falde vanskelig ret at treffe og remedere; det vide vi alle, som Gods hafver, at vi gierne ønskede os forsikrede om 3 efter 1, som dog er langtfra 9 efter 1. Ja mange Gange bekommer mand neppelig Sæden igien af det ene eller anden Slags Korn. Mangen fattig Bonde hafver ei heller Kvæg og fordi mister den Giødning, hvorved hand skulde gjøre sin tildelte Jord lige fruchtbar og god ved sin Naboes. Hvad Confusion det derfor ville gifve paa sliig Maade Skatterne at indrette, er letteligen at eftertenke, Landet til største Skade og Eders kongl. May. til ingen Nøtte eller Fordel. De Herligheder ved Godset angaaende, da maa Bonden ei hugge i Skoufvne, ei heller fiske udi Søerne og derfor ingen Nøtte deraf hafver uden Gierdsel allene af Skoufvne og ringe Fædrift derudi; hvor og Sildefiskerie er, der findes Bondgardnene for Hartkorn anslagen. De andre, som med Lifsfare fisker efter Torsk og anden Søefisk, dersom de deraf skulle skatte, lode de heller saadan mødsommelig Fiskerie fare, Landet til største Skade. Hummelgaarde og Fruchtgaarde holdes idag vedlige af en duelig Mand, en uduelig lader dem siden blifve øde, og siunes gafnligere dem ved Frihed til saadane Haugers Indrettelse at animere, Recessen i saa Maade at fyldestgiøre, end ved Skatters Paaleg deraf at gifve dem derfra at forskrecke. Husmend, som hafve nogen Sæd, ere og forhend i Matriculen antegnede og derefter skatter. Den visseste Fordel, heraf vilde komme, blef Directeuren og hans Underhafvende, til 60 eller 70 Personer i det ringeste sterk, som Bønderne icke allene motte fløtte og føre til og fra, men endog hver Gaard dertil skulle contribuere $1\frac{1}{2}$ Rdr., hvorved det dog neppelig ville forblifve, som skulle være en stor og umuelig Contribution for det hele Land i disse besverlige Tider.

Og som til denne Commissions Forretning nafngifvis trei eller fire Aars Tid, vilde vel de fulde sex Aar medgaa. Af forberørte

Aarsager finde vi icke dette Ditlef Borkers Forslag at verre enten Eders kongl. May. eller Landet tienlig, men snare til Confusion i Skatterne og Landet til Ruin og Skade. Indstiller dog alting til Ed. kongl. Mayts. egen videre allernaadigste Decision.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste og troeligtigste Tienere. Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F.

G. Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp.

H. Wind mp. Envold Parszberg mp. Ch. Skiell Jørgensen. Jensz Juell. Paul von Klingenberg. P. Resen. P. Scavenius.

23. Nov. Møde, hvor Kongens »høie Ministri och Geheime-raad« P. Griffenfeld, H. Bjelke, J. C. Körbitz, M. Friis, J. Bjelke, O. Juel, H. Vind og E. Parsberg, Etatsraaderne Klingenberg og Bierman samt Assessorerne Resen og Scavenius var tilstede¹⁾. Man behandlede først en Ansøgning (Nr. 410) af 3. Febr. 1673 fra Direktionen for Børnehuset paa Christianshavn om, at dette maatte blive fri for Omsorg for de kvæstede Soldater. Med denne Sag havde S. K. allerede ved Kongebrev²⁾ af 7. Marts 1673 faaet Befaling til at beskæftige sig. S. K.'s Betænkning (Nr. 411) var velvillig, og i Henhold til den udgik 9. Dec. Kongebrev³⁾ til Direktionen om at overlevere Kvæsthusets Midler til Admiralitetet samt 26. Nov. Kongebrev⁴⁾ til Stiftsbefalingsmænd og Biskopper i Danmark om at gøre Rede for Hospitalernes Indkomster og for, hvor mange kvæstede Soldater der kunde underholdes hvert Sted.

410. *Ansøgning fra Børnehusets Forstandere 3. Febr. 1673.*

Kopi i S. K.'s Arkiv og i P.^{III} Bl. 27.

Stormegtigste Arfvekonning, allernaadigste Herre.

Eftersom vi tilforne hafve vered forarsaged i ald Underdanighed for Eders ko. Ma. at andrage, at, som vi icke kunde bekomme de Midler, som ere lagde til Eders ko. Ma. fattige kvæste Baadsfolkes Underholding, formedelst at en stoer Del af dem, hvis høiædlesal. Forældre dertil ansenlige Summer af christelig och loffig Betenkende legeret och gifvit hafver, de indeholde samme Midler, och

¹⁾ P.^{III} Bl. 26. ²⁾ Tr.: Kbhs. Dipl. VI, 607—08.

³⁾ Tr.: Kbhs. Dipl. VI, 650. ⁴⁾ S. T. Nr. 450.

vi intit deraf efter ofte giort Ansøgning och efter lovlig førde Proces oc baade af Commissarier och af dend høieste Ret forhverfvede Domme hidindtil hafver kundet erlange, saa kunde Børnehuset paa Christianshafn nu icke lengere med samme kvæste Baadsfolkis Logement og Underholding betyngis uden sin egen stoere Skade och Ruin. Da ansøgis nu atter Eders ko. Ma. paa det allerunderdanigste, at det i Naade maatte behage Eders ko. Ma. allernaad. at anordne, at Børnehuset maatte vorde befried och endtlediget fra samme kvæste Folk, eftersom de baade ere det derudi oprettede Manufacturverk til Forhindring, och deris Underholding kommer Tid efter anden Børnehuset och de Fattige til merkelig Skade. Och som vi allerunderdanigst bede, at Eders ko. Ma. allernaadigst ville befale, at bemelte kvæste Folk enten igien ved Admiralitetet, hvorved de tilforne vare, eller paa andre Stæder oc under anden Forvaltning, som Eders ko. Ma. self behager allernaad. at anordne, maatte annammis, saa erbiude vi os allerunderd. strax derhos at afstaae oc lade ofverlevere de Midler, som dennem tilkommer, baade Capitaler, som med dennem ere annammede, oc i alle andre Maader med rigtig Regenskab oc tilbørlig Forklaring paa alt, hvis hidindtil ved Børnehuset til deris Underholding er anvent. Vi forventer herpaa i al Underdanighed it naadigt Svar paa Børnehusets och de Fattigis Vegne och forblifve stedse

Eders ko. Ma. allerunderd. troe Tjennere

J. Wandal. P. Reesen. Titus Bülche. Georg Witzleben.

Kiøbenhafn dend 3. Februarii anno 1673.

411. Betænkning af S. K. 23. Nov. 1674.

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 469.

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 27 f.

Allernaadigste Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet en til Eders kongl. May. af Christianshafns Børnehusets Directeurer indgifne Supplication, hvorudi de allerunderd. foregifver, at, eftersom de icke skal kunde bekomme de Midler, som ere lagde til de fattige, kvæste Baadsfolkis Underholdning, formedelst at en stor Del af dem, hvis Foreldre dertil ansenlige Summer hafver legerit och gifvet, samme Midler skal indeholde, saa at bemelte Directeurer intet deraf efter ofte gjorde Ansøgning, førte Processer, saa och baade af Commissarier saavel som Eders

kongl. Mayts. Høiesteret forhverfvede Domme, hidindtil skal hafve kundet erlange, och at bemelte Børnehus paa Christianshafn med forbemelte kveste Baadsfolks Logement og Underholdning nu icke lenger uden sin egen store Skade och Ruin skal kunde betyngis, hvorfor de allerunderdanigst bede, bemelte Hospital fra forskrefne Baadsfolk maatte entlediges och befries, och de enten igien ved Admiralitetet, hvor de tilforne skal hafve vaaren, eller paa andre Steder, saasom Eders kongl. May. self allernaadigst behager at anordne, maatte annammis — ¹⁾ da, saasom vi desvær fornemmer, at den berømmelig Intention, mand tilforne med et Kvæsthuses Indrettelse haft hafver, ligesaa lidet ved den siste af Børnehusets Directeurer førde Administration som ved den forrige har kundet vordet naaet, vi och vel vide, at de, som af en berømmelig Ifver och Nidkierhed for Eders kongl. May. och Fædernelandets Tieniste Capitaler til et Kvædsthus udloftet hafver, icke Hospitaler, Børne-, Spinde- och Armehuse at oprette i Sinde haft hafver, mens et Sted at fundere och stifte, hvor de udi Orlogs- och Ufredstider udi Eders Mayts. Tieniste for Fædernelandet saarede och fornemmelig til Søes kvædste Folk kunde indførís och med fornøden Forpflægning, Opvartning och Cur vorde forsiunede, indtil de deris Førlighed igien bekommet hafde, til hvilken om de icke skulde kunde gelange, saaledis at de til Eders Mayts. Tieniste videre dygtig och bekvemme skulde kunde være, da icke udi Kvædsthuset lengere forpfluges, mens for rette Hospitalslemmer agtes och holdes och udi Hospitaler at forlegges eller i andre Maade at forsergis, da formene vi allerunderdanigst det best at være, at Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befaling til bemelte Directeurer blef udsted och dennem derudi anbefalet efter egen Erbydelse at afstaae och lade ofverlevere til Admiralitets Collegium forbemelte til Kvædsthuset gifne eller udlofvede Midler och Capitaler med Inventario och tilbørlig Forklaring, ligesom de det annammet hafver, och det til nu førstkommendis Nytaarsdag. Saa ville vi imidlertid vere betenkt paa en Project af et Reglement och Anordning for samme nu paa nye indrettende Kvædsthus at forfatte, som sligt et Verkes Beskaffenhed och Eders kongl. Mayts. høistpriselig Intention och Omhyggelighed for det gemene Beste mest gemes kunde være, som da videre til Eders ko. Ma. Resolution kunde indstilles. Vi eragte och imidlertid nyttigt, at en Ordre igien til alle Stigtsbefalingsmænd och Superintendententer udgik, at de skulde

tiltenkt være strax och uden Ophold rigtige och vidimerede Copier af alle Fundatzer at indskicke samt deris Betenkning, paa hvad Maade best kunde ske, at visse Platser i Hospitalerne for fattige, læmlæste och af Alder, Siugdum eller Bleseurer til Eders Mayts. Tieniste nu mere udychtige Soldater eller Baadsfolk kunde foruden Fundatzernis Krenkelse forandris¹⁾). Indstille dog denne voris allerunderd. Betenkende til Eders kongl. Mayts. egen allernaad. videre Resolution och forblifve

Eders kongl. Mayts. allerunderd. och troplichtigste Tienere.

Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. G. Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Envold Parszberg mp. Jenz Juell. Paul von Klingenberg.

C. Biermann. P. Resen.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 23. Novemb. anno 1674.

Samme Dag behandlede en Memórial, dateret 4. Juni 1673 (Nr. 412), fra Stiftamtmanden over Laaland-Falster og Biskoppen i Odense om forskellige uheldige Forhold ved Laaland-Falsters Kirker. Allerede 2. Sept. 1673 havde S. K. ved et Kongebrev²⁾) faaet Befaling om at beskæftige sig med denne Sag. Betænkningen (Nr. 413) gik ud paa, at Sagen burde udsættes.

^{1—1)} Indsat af Griffenfeld. Den opr. Text i Konc. lyder: Da, paa det Børnehusets herved af Directeurerne befrygtende Skade och Ruin kand i Tide forekommes, eragte vi for des Conservation, saa och for at faae desto bedre Opliusning om de Capitalers Beskaffenhed, som til Kveste ere gifne, at Eders kongl. Mts. allernaad. Befaling til bemelte Directeurer blef udsted och dennem derudi anbefalet efter egen Erbydelse udi bemelte deris allerunderd. Supplication at afstaae och lade ofverlevere til Admiralitets Collegium de Midler och Capitaler, som dennem tilkommer och de af deris hafve til sig annammet, saa och rigtig Regenskab och tilbørlig Forklaring paa alt, hvis til deris Underholdning i deris Forvaltnings Tid er arvent och optaget, hvilket alt til nu førstkommendis Nytaarsdag skulde hafve sin Rigtighed och vere til Ende giort. Vi eragte derhos fornøden, at om merbemelte kveste Folkis Middellers Administration en særdelis Reglement skulde forfattis, hvortil vi formene nogle visse af Estats Collegio kunde deputeris, hvilke imidlertid en Concept af en Instruction for Admiralitets Collegio, som de Kvestis Middeler saaledis skulde imodtage och indtil videre Eders kongl. Ms. allernaad. Anordning af dennem administreris (!), kunde opsette, paa hvilken af os samptlig her udi Estats Collegio først ofverveiet och examinerit vi til Eders kongl. M. voris allerunderd. Erklæring siden kunde indgifve.

²⁾ S. T. 1673 Nr. 473.

412. *Memorial fra Corn. Lerche og Niels Bang 4. Juni 1673.*

Orig. i Indlæg til S. T. 1673 Nr. 473.

Kopi i S. K.'s Arkiv og i P.^{III} Bl. 28—32.

Stormegtigste, allernaadigste Herre og Arfvekonge.

Eftersom Eders Mayts. naadigste Forordning for nogen Tid siden er udgangen, hvorudi Stiftsbefalningsmændene og Superintendenterne, hver i sit Stift, iblandt anded anbefalis allene at vere Kirkernis Forsvar og de tillige med Provsterne, hver i sit Herred, hafve saadan tilbørlig Indseende, at med Kirkernis Indkomster forsiunligen omgaaes og Kirkerne forsvarligen vedligeholdis etc., da, paa ded saadant af os tilbørligen kand efterkommis, foraarsagis vi underdanigst at gifve tilkiende, at vi ved sidste Kirkeregenskaber, som er holden udi Lolland og Falster, hafver befunden, at endskiønt de Kirker i Lolland siunis at hafve noged i Beholding, de fleste dog at vere hel brøstfeldig, saa der endelig nogen Forraad maa sammen sankis, førend der paa deris Brøstfeldighed at reparere noged kand anfangis eller fortingis. Derimod findis de i Falster ei allene at vere ganske brøstfeldig, men endog hel arme og deris bortskyldige Giæld flux at ofverløbe deris Beholdinger.

Aarsagerne til saadan Armod og stoer Vitløftighed, som en Del Kirker stikker udi, siunis iblandt andre disse at vere de fornemmiste.

1. At Kirkerne udi bemelte Lande hafver aldellis ingen Indkomst udi Tindekorn oc Kvæg, som de i de andre Provintzer hafver, og om en Del end hafver nogen ringe visse Indkomst i Landgielde og Almissee-Korn, saa ere dog andre derimod saa fattige, at de hafve icke Middel at betalle de uforbigiengelige aarlig Udgifter.

2. Befindis, at Kirkerne i mange Aar icke hafver faaed eller endnu faar deris Rettighed udi Landgielde, formedelst de Gaarde og Jorder, hvoraf det skal gifvis, ligger øde og udyrkede, en Del, fordi de ere, som Præsterne og Kirkevergerne beretter, hel høi skyldige, saa de icke kunde svare til deris Landgielde, en Del, at der fordris Skat af, saa ingen derfor vil sig dem antage, en Del og, at mange Gaarde svarer med Landgielden til Kirken, men med Fester och anden Herlighed til andre, som sig Gaarderne ei synderlig antager, hvorofver Kirkernis Indkomst aarlig afgaar, og Gielden derimoed tilvoxser, som de vel aldrig eller meged besverlig skal kunde betale.

3. Kand noksom erfaris, at Almuen, som de paa nogle Steder til deris fattige Kirkers Vedligeholdelse findis hel villige, saa ded

paa Bygning saavel som andre Ornementer baade uden og inden vel kiendis, saa ere de dog paa de fleste Steder hel umilde og uvillige til at komme dennem til Hielp, vere sig med Tafle-, Leiersteds- eller Stollestadepenge eller i andre Maader. Og naar de end herom paa Regenskaberne eller i Provstens Visitatser erindris, holde de sig aldels fremmed derfra, saasom et Paaleg, de icke ere vant at gifve, hvorofver Kirkerne mangesteds ei allene findis saa brøstfeldig paa Tag, Mur, Klocker og Stoele, at de staaer ferdig at falde neder, men endog lider stoer Mangel paa andre Fornødenheder, saa at Præsterne maa forrette Kirketiennisterne udi saadanne paltede Messeklæder, som en Del paa sidste Regenskab blef fremvist, at ded er Jammer og spotteligt at se.

4. Gjør ogsaa Kirkerne mangesteds stoer Bekostning paa Brød og Vin til Sacramentet, ei alleniste at købe ded, men endog at lade det hente, saa at Budeleien skrivvis half saa høit op som Vinen i sig self.

5. Befindis og, at, hvor Proprietarierne hafver i Sognerne øde Gaarde, da bortleie de eller deris Fuldmegtiger Stoelestaderne til samme øde Gaarde for en vis aarlig Afgift, dem self til Profit, uanset at Kirken derimoed intet niuder af sit, saasom enten Almissekorn eller hvad andet hende af samme Gaarde kand tilkomme, hvilket ei allene er Kirken til stoer Skade, men siunis og ubilligt saaledis at søge Fordel hoes Kirken og derimod intet at ville svare hinde med nogen Vederleg for sin Rettighed.

6. Hvor Seierverker findis i Kirkerne, der besvergis de og med den Bekostning at holde dem vedlige, ligesom Stoelene, hvor Almuen staaer udi, som dog ei siunis Kirkerne med Rette at vedkomme, efterdi sligt er en Ting, som Sognefolkene alleniste og icke Kirkerne hafver Nytte og Gaufn af.

7. At Arbeidsfolk for, hvis de paa Kirkerne arbeider, langt mere og billigere forderer og bekommer, end for noget andet Arbeid gifvis.

Imoed saadan Armoed siunis Kirkerne ved efterfølgende Forslag nogenledis at kunde hielpis.

1. Dersom de armiste og tillige hel brøstfeldige Kirker, som intet hafver at hielpe sig self med, motte vorde undsat ved nogen Hielp af dennem, som hafver nogen Forraad, og hvor ded ei tilstreckes, i andre Maader undsettis, paa ded de siden ved deris Sogne-

mends Tilskud, hvorom herefter meldis skal, nogenlunde kunde vedligeholdis.

2. At ingen Bekostning eller Opskrift efter denne Dag i Regenskaberne maatte gotgjøris paa Kirkernis Reparation, med mindre sligt tilforn af en af Kirkernis Forsvar vaar samtygt, eller og, om ded kunde vere noged Flickeri, som ei meged hafde at betyde, af Profsten bevilged, som da tilligemed Præsten, naar Reparationen vaar af nogen Importantz, hafde at betinge Arbeided saavel som Marterialerne ded nøieste mueligt, og derofver skriftlig Contract under deris Hender opsette, som siden hoes Regenskabers Forhør skulle fremlegis, paa ded der kunde vidis, hvortil Kirkens Middel blef anvent, og gjorde Kirkevergerne herimod, da at gjøre ded paa deris egen Bekostning og dennem ei gotgjøris i deris Regenskab.

3. At, hvor ded ei allerede findis, der da til Kirkens Brød og Vin, saavel som Alterklædernis og Stagernis Renholdelse, item til Voxliusene at betalle, herefter maatte beskickis noged vist enten i Landgielde eller Penge af visse Jorder, som maatte vere fri for Skat. Hvilken Præsten kunde til sig annamme og igien forsiune Kirkerne med slig Fornødenhed, paa ded de icko skulle besverris med dobbelt Bekostning, først at kiøbe ded og siden med Budeleie ded at lade hente, saa og at Voxet udi rette Tide for en billig Pris, hvor ded mindst koster, kunde indkiøbis, dog at ei mere end ti eller i ded høieste tolf Pund efter Recessen dertil aarligen Kirken til Regenskab føris.

4. At Sognefolkene maatte tilholdis aarligen at gifve nogen Kiendelse af deris Stoelestader, dermed Stolernis saavel som anden Kirkens Brøstfeldighed at reparere og vedligeholde, item at enhver maatte betale sit Leiested og Klokkerne efter sine Middel og Formue og efter Leiestedets Beskaffenhed, som og en Del Menigheder sligt self goedvilligen og christeligen hafver betenkt, og vaar ded got, at til den Ende blef opretted nye og rigtige Stoelebrefve ofveralt og ded efter den kongelige naadigst udgangene Forordning, som melder, at de, som mest gifver til Kirken, skal hafve de første og bedste Stader.

5. Naar nogen Biugning paa Kirkerne forretagis, da Sognefolkene uden Forskiel, Boemendene, Husmendene eller Inderster, ihvis Tiennere de og monne verre, at hielpe dertil, en Del med Heste og Vogne Materialier at føre til Steden, en Del med Arbeide efter enhvers Vilkor, uden nogen Kirkens Bekostning, og skulle nogen vegre

sig herudi, da derfor at pantis eller og verre pligtige at købe og betale Kirkens baade Stoelesteder, Leggesteder og Klocker etc. dyrere end nogen anden, efterdi de icke i andre Maader ville verre deris Sognekirke, hvor de sig lige ved andre til Salighed lader betienne, til nogen Tienniste.

6. Om naadigst maatte bevilgis udi Kirkerne der i Landet, som self ere arme eller i Gield, at lade en Tafle gaa om tillige med den, som sanker Almisse til Helsingørs Hospital, paa ded saadant kunde komme dennem til nogen Hielp udi deris egen stoere Nød og Trang.

7. Saa og, at hvis Vide og Brøde der kunde falde i Sognerne enten formedelst Helligbrøde eller anden Forseelse efter oprettede Sognevilkor, ded maatte komme Kirken til Bedste.

8. Om nogen Kirkejord er eller bliver øde, at da Sognefolked, ihvis Tiennere ded og ere, skal vere forpligtede samme Jord i rette Tid at hielpe dyrke, pløie, saa og høste og paa Kirkens Bekostning annamme Sædekorn dertil, enten hos Kirkevergerne eller paa Slottene, paa ded Jorden ei lenger skal ligge udyrked og Kirkerne derofver miste sin Afgift deraf.

9. Om nogen ei til rette Tid betaller til Kirken ded, hand skyldig er, paa ded den ei for saadan sin Rentis motvillig Forholdelse skal føris i Bekostning og Pengespilde, om hun ded ved Lands Lov og Proces skal søge, siunis ded billigt, om ded naadigst maatte bevilgis, at Fogeden med Oldemanden og de 16 Mend skaffer Kirkevergerne Ret i ded Fald paa Kirkens Vegne, dog at de Skyldige herom en Gang eller to paa Sognestefne advaris og formanis at rette for sig i Tide, med mindre de derfor ville verre panted.

10. Och paa ded at der aarligen kand giøris rigtig Regenskab for ald Kirkens Indtegt, Rente, og hvad anded hinder tilkommer, siunis vel fornøden, at udi alle Kirkebøgerne bliver indtegnet,

a) hvad Kirkerne hafver haft af Alders Tid at holde sig med, verre sig i Jorder eller anded, og da hoes hver Jord at specificere, udi hvad Mark den ligger, med hvem den rener, og hvad derudi kand saais;

b) at udi samme Kirkebog indførís, hvis Kirkerne nu sidst i den ny Matricul igien er tillagt;

c) at alle Kirkernis Inventaria och Ornamenters saavel ded, som de tilforn hafver haft, saavit vidis, saa og ded, som nu findis, i bemelte Bøger indførís, paa ded deraf kand erfaris, om Kirkerne

i nogen Maader er kommen tilkort, og saaledis deris Gaufn og Bedste igen søgis oc rammis.

Det er, saavit vi til Kirkernis Bedste paa Landed ved sidste Regenskaber hafver observered og antegned och nu Eders May. underdanigst fremstiller, om derofver nogen naadigste Befalning med forderligste maatte gifvis, paa ded de meged brøstfeldige Kirker endnu, før de ganske falder ned, kunde blifve hiulpen og en og anden Misbrug i Tide afskaffet. Hvad sig Kiøstedkirkerne anbelanger, da hafver vi deris Regenskaber endnu ei kund forhørt, en Del, fordi Kirkevergerne ei dermed hafver verred ferdig, en Del for deris Vitløftighed, efterat de udi mange Aar ei erre blefven forhørt, som dog med forderligste skal ske og derom voris allerunderdanigste Relation vorde indgifved. Kiøbenhafn dend 4. Junii anno 1673.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste tro Tiennerø.
Cornelius Lercke. Niels Bang mp.

413. Betænkning af S. K. 23. Nov. 1674.

Orig. og Konc. i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 32.

Allernaadigste Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet en til Eders kongl. Mt. af Stigtsbefalingsmanden i Lolland och Falster och Superintendenten udi Fyen indgifne allerunderd. Memorial, hvorudi andragis, at, eftersom for nogen Tid siden Eders kongl. Mayts. allernaad. Forordning er udgaaet, hvorudi Stigtsbefalingsmendene och Superintendenterne hver udi sit Stigt befalis alene at vere Kierkernis Forsvar och tillige med Provsterne hver i sit Herrit hafve saadan tilbørlig Indseende, at med Kierkernis Indkomster forsiumligen omgaaes och Kierkerne forsvarligen vedligeholdes, saa berette de fremdelis, at ved siste Kierke-Regenskab, som er holden udi bemelte Lolland och Falster, hafver de befunden, at omendskiønt de Kierker i Lolland siunis at hafve noget i Beholding, skal dog de fleste være hel brøstfeldige, derimod de i Falster ei alene at skal vere gandske brøstfeldne, mens endoch hel arme och deris bortskyldige Giæld deris Beholdinger flux at ofverløbe, til hvilken bemelte Kierkers Armod de adskillige Aarsager foregifver, deriblant de fornemmeste, at Kierkerne udi Lolland och Falster hafver aldelis ingen Indkomst udi Tiende-Korn, Kvæg eller andet som i de andre Provincier her i Danmark, mens i dets Sted Gaarde och Jorder, af hvilke de i mange Aar deris Rettighed och Landgilde ei skal hafve faaet, en Del deraf och at ligge ode

och udyrket, hvorofver Kierken i sin Indkomst aarlig afgaaer, og Gelden derimod tilvoxer, da til saadan Kierkernis Armod udi forskrefne Lolland och Falster nogenledis at hielpe giøris af bemelte Stigtsbefalingsmand och Superintendent adskillige Forslag, af hvilke vi vel befinde en Del billige och for Kierkerne temmelig gafnlige, mens en Del ei vel practicable och Kierkerne til ringe Nytte, en Del och udi Recessen allerede paabudne, saa vi deraf slutte, at Stigtsbefalingsmanden och Superintendenten ei ved deris giørde Forslage skulde naae deris Intention derved at bringe Kierkerne i god Tilstand, hvorefter vi skulde for best och gafnligst agte med denne Materies videre Deliberation saa lunge at opholde, indtil Ed. kongl. May. alle Stigtsbefalingsmændis och Superintendenternis ¹⁾ allerunderd. Betenkende efter derom til dennem d. 31. Martii 1674 udgangne allernaad. Befaling vorder tilstillet anlangende, hvis de kunde vide, hvorved de om Kierkerne af Eders kongl. Ma. self eller dessen høieloffige Forfædre publicerede Anordninger kunde forbedris, hvoraf siden efter foregaaende grundig Ofverveielse det til Kierkernis Gavn och Beste mest fornøden kunde udtagis och endelig derefter en almindelig Anordning forfattes och i det nye under Hænder verende Corpore Juris indførdis, hvorved da kunde tillige i Agt tagis, Kierkerne paa Lolland och Falster, som ingen Indkomst af nogen Slags Tiende nyder, ved hvad Middel da betenkis kand, de best staaer til at hielpe ¹⁾). Indstille dog denne voris allerunderd. Betenkende til Eders kongl. Mts. egen allernaad. videre Resolution och forblifve

Eders kongl. Mts. allerunderdanigste och troepchtigste Tienere.
 Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Korbitz mp. M. Friis G. t. F.
 G. Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.
 Envold Parszberg mp. Jensz Juell. Paul von Klingenberg.
 C. Biermann. P. Resen.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 23. Novembris anno 1674.

^{1—1)} Indsat i Konc. i Steden for: udførlig och omstendelig Relation om alle Kierkers Tilstand i gandske Danmark efter derom til dennem allerede d. 23. Augusti 1672 udgangne allernaad. Befaling skriftelig vorder tilstillet, hvoraf baade om Kierkernis Tilstand ofver gandske Danmark Information kunde hafvis, saa och derefter en vis Reglement och general Anordning udi Stats Collegio forfattis och paa saadan en fast Fod stilles, at bemelte Kierker kunde derved Tid efter anden hielpis til Rette och omsider bringes i den Tilstand, at de ved deris Indkomster och den Anordning, som da giort vorder, herefter kunde subsistere, hvorved da tillige kunde i Agt tagis bemelte Stigtsbefalingsmands och Superintendentis Andragende om Kierkerne i Lolland och Falster, saa vit vi deraf kunde eragte Kierkerne sammesteds at kand komme til Gavn och Tieneste.

Samme Dag behandlede et Andragende fra Byen Lübeck om, at Staden maatte faa sine Privilegier ved Bergens Kontor udvidede særlig med Hensyn til Ret over Svendene. Om denne Sag var der allerede 15. Maj 1673 udgaaet Kongebrev¹⁾ til S. K. Dettes Betænkning (Nr. 414) udtaler, at Lübeck har Privilegier nok i Forvejen.

414. Betænkning af S. K. 23. Nov. 1674.

Orig. og Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv.
Referat i P. III Bl. 33.

Allernaadigste Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet Eders kongl. Mayts. allernaad. Befaling, sub Dato d. 15de Maii 1673 udsted, hvorudi os allernaad. anbefalis Eders kongl. May. voris allerunderd. Erklæring och Betenkende med forderligste at tilstille anl. de Lybskes den Tid hidskickede Afgesantis Andragende om adskillige ved Contorit udi Bergen verende Geseller, som sig der i Byen for nogen Tid siden uden giorte Regenskaber til deris Principaler imod Eders kongl. Mayts. Forordning skal hafve nedsat, hvilke Personer de allerunderd. begiere, af Borgeimestre och Raad der sammesteds ei at maatte tolereris, førend de deris Principaler rigtig Regenskab giort hafver och derfor af dennem fuldkommen Qvitering bekommet hafver.

Da, hvad angaaer denne de Lybskes allerunderd. Begiering, befinde vi den til Commerce Collegii allerunderd. Betenkende tilforne at vere med andet remitterit, hvilke udi deris Erklærings siuvvende Post holde denne de Lybskes Petition, saasom grundet paa Billighed och de Contorske deris Privilegier, icke aleniste for billig, mens derforuden allerunderd. formene tjenlig at vere, at til Bispen i Bergen en kongelig Ordre udgik, at hand Prestene skulde tilholde ingen af de Contorske udi Bergen i Egteskab at vie, som icke tilforn hafde fremvist deris Principalers lovlig Qvitantz, er herom voris allerunderdanigste Betenkende, at eftersom de Lybske af Eders kongl. May. udi de dennem den 30. Aprilis 1673 allernaadigst forunte Privilegiers ottende Post allerede hafver erhødet et Privilegie med denne deris den Tid hidskickede Afgesantis Begiering conform, siunis os allerunderd., de dermed bør at nøies och Eders kongl. May. ingen Aarsag at hafve dennem samme Privilegier efter Commerce Collegii aller-

¹⁾ S. T. 1673 Nr. 229.

underd. Forslaug endnu videre at extendere ¹⁾ eller ved ydermere Ordre til Bispen des Execution at forskarpe¹⁾. Indstille dog denne voris allerunderd. Betenkende til Eders kongl. Ms. egen allernaad. Resolution och forblifve

Eders kongl. Mayts. allerunderd. och troeplichtigste Tienere.
Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F.
G. Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.
Envold Parszberg mp. Jensz Juell. Paul von Klingenberg.

C. Biermann. P. Resen.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 23. Novembr. anno 1674.

7. Dec. Møde, hvor Kongens »høie Ministri og Geheime- raad« P. Griffenfeld, H. Bjelke, J. C. Körbitz, M. Friis, J. Bjelke, O. Powisch, O. Juel, H. Vind og E. Parsberg, Etatsraaderne Jens Juel, P. Klingenberg og C. Bierman samt Assessor P. Resen var tilstede. Man oplæste en udateret Betænkning (Nr. 415) fra Skatkammeret om Forandringer i Konsumptionen. Derefter blev Konsumptionsforordningen revideret og korrigeret af Griffenfeld selv, og den saaledes rettede Forordning overgivet Holger Vind, for at han skulde lade den gaa til Trykken²⁾. Betænkning (Nr. 416). Vistnok i Overensstemmelse hermed udkom den nye Konsumptionsforordning³⁾ med samme Dato.

415. *Betænkning af Skatkammeret.*

Orig. i S. K.'s Arkiv. Kopi i P. III Bl. 34.

Stormegtigste Konge, allernaadigste Herre.

Eftersom Consumptionen i Kiøbstæderne for tilkommende Aar det høieste, os mueligt vered hafver, er bortforpagted, oc som Vertshusene paa Landet ere separerede fra Byernis Forpachtninger oc nu aparte skulle auctioneris, saa hafver vi for nødvendig eragted, at dend Post saavel som nogle andre til Eders Mayts. Interesses Forbedring udi Consumptionsforordningen blifver forandrede, som alleniste til Eders ko. Ma. egen allernaadigste Decision underdanigst indstilles.

1. Hvad sig Vertshusene belanger, saa hafver vi derom opsat hosfølgende⁴⁾ voris underdanigste oc uforbigengelig Betenkende, om

¹⁻¹⁾ Tilføjet i Konc. af Griffenfeld.

²⁾ Tr.: Forordn. 1670—83, 246—271.

²⁾ P. III Bl. 33, 35 f.

⁴⁾ Denne kendes ikke.

Eders ko. Ma. allernaadigst vil tillade, at dermed paa den Maade maa forholdes.

2. Om dend Post angaaende de Sæde- oc Afsgaarder, som ligger i eller ved Kiøbstederne, efter Eders ko. Ma. allernaadigste Resolution nest forleden Aar maa forandres.

3. Eftersom udi forrige Consumptionsforordning hafver veret befaled, at de, som med stor Husholding hensidder oc en Del lidet eller indted angifver, at deris Nafne skulle antegnes oc indsendes, da, som saadant lidet hafver frugted, men af saadanne Nafne altfor mange indkommen, saa indstilles til Eders kongl. Majts. allernaadigste Villie, om saadanne motvillige icke jo skal gifve dobbelt Consumption, nemblig hver Person fire Rixdaller.

Herforuden findes adskillige Poster, som af daglig Forfarenhed observerit er, hvis Forandring i Consumptionsforordningen formenis at skal komme til Eders ko. May. Intraders Forbedring, om det Eders ko. May. allernaadigst behager, at saadan Forandring af os, førend Forordningen paany blifver trøgt, giøris skal, eller oc Forordningen af andre tilforne skal revideris. Vi forblifver

Eders kongl. Majts.

H. Wind. Sten Hondorff. Ch. Gerstorff. P. Scavenius.
Friedrich Gisze. H. von Støcken.

416. *Betænkning af S. K. 7. Dec. 1674.*

Konc. i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver med tilbørlig Flid efter Eders kongl. Majts. Befaling ofverveiet Skatkammers allerunderdanigste Memorial angaaende atskillige Posters Forandring i Consumptions-Forordningen, som formenis at skulle komme til Eders kongl. Majts. Intraders Forbedring, hvilke Poster, eftersom de af Skatkammeret ere annoteret, og som for Vitløftigheds Skyld forbigaas her Ederis kongl. Maj. stykvis at forrestille, vi paa Eders kongl. Majts. allernaadigste Behag saaledis hafver enten forklaret eller forandret, som vi til Eders kongl. Majts. Tieneste at befordre og al Underslef og Misbrug hos bemelte Consumptionsverk det meste mueligt enten at afskaffe eller forrebygge tienligst hafver kundet eragte, hvorefter vi og formene Consumptionsforordningen for dette nu tilstundende Aar at kunde udferdiges, hvilket vi til Eders kongl. Majts. videre allernaadigste Resolution allerunderdanigst indstille. Af Raadstuen d. 7. December 1674.

Samme Dag oplæstes et Projekt (Nr. 417) til en Anordning om Indrettelsen af et Kvæsthus, hvorefter Projektet blev indleveret til Kongen. Ligeledes indleveredes til Kongen en Betænkning (Nr. 418) af S. K. om forskellige Begunstigelser for Kvæsthuset. Betænkningen er bygget paa en Skrivelse¹⁾ af 3. Dec. fra M. Friis, O. Juel og Klingenberg til Griffenfeld, der havde befalet dem at undersøge Sagen. I Overensstemmelse med Projektet udstedtes derefter aabent Brev²⁾ 29. Dec.

417. Projekt til Anordning om et Kvæsthus.

Konc. (I) med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv og (II) i Indlæg til S. R. Nr. 378.

C. V gjøre alle vitterligt, at, som det nødvendigt udkrefves udi en velskicket Regiering udi fredlige Tider at drage Omsorg for deris Beste, som udi Krigstider skulle stride for Lande og Riger og deris Lif og Helbrede i saa Maader tilsette, som da voris elskelige kiære Hr. Fader salig og høiloffig Ihukommelse anno 1658 det samme hafver ofverveiet og gjort end Begyndelse til it Kvæsthus at stifte for saarede Baadsfolk, hvortil og andre fornemme Patrioter af høiberømmelig Ifver og Nidkierhed til det almindelige Beste hafver deris Villighed og Genegenhed beteet med anselige Summer dertil at gifve og udlofve og sig derfor udi den dertil forfattede Bog indskrefven, mens som de derpaa indfaldne Krigstider hafver hindret, at det icke den Fremgang hafver naait, som det gemene Beste til Rigets Defension hafver erfordret, mens er geraaden i en og anden Disordre, saa det end til denne Dag icke er blefven fuldkommet heller bragt i nogen ret ordentlig Skik, da hafver vi af dend kongelige Omsorg, som vi allernaadigst drager for alle dem, som os og vore Riger og Lande til Søes tienner, samme christelige Verk igien foretaget og icke alleniste dertil allernaad. ville hafve forunt og gifvet en anselig Hielp, mens endog denne allernaad. Fundatz og Ordinantz derom gjort, som følger:

1. Skal Admiralitetet til førstkommende Nytaarsdag Capitallen, som tilforne til dette christelige Verk er blefven forærit, samt deris (!) resterendes Rente af Directeurerne og Forstanderen for de Fattiges Hus, som dennem en Tid lang har administreret, annamme och ind-

¹⁾ I S. K.'s Arkiv. ²⁾ S. R. Nr. 378.

fordre, hvis endnu deraf kunde restere, eller og lade sig nøiachtig forsikre baade for Capital og Rendten, og menige udi voris Admiralitets Collegio tilforordnede Raad og Assessores det siden saavel som, hvis Capitaler til Kvæsthuset udi Frembtiden gifvet vorder, kunde forsvarligen og tilbørligen forestaa og forvalte og dertil som til deris egen Gield svare.

2. Og eftersom strax i Begyndelsen, der dette Kvesthus blef stiftet, er blefven considereret, at Kiøbenhafns Indbyggere besønderlig laae Magt paa dette christelige Verk, paa det de og deris Huse kunde vere fri for siuge og kvæste Baadsfolk at indtage og logere, da er allernaad. forordnet, at udi hver Kierke her udi Byen skulle gaa en Tafle og deri sankes for kvæste Baadsmænd og Skibssoldater, hvis Menigheden derudi gifve ville, hvorføre vi og allernaadigst ville, at disse Kierketaffers Indkomst stedse og altid skal forblifve ved Kvesthuset og af Admiralitetet hver Fierdingaar heller hver sex Ugger af Kierkeblockerne optagis; iligemaade skal til bemelte Kvæsthus verre perpetueret den ene Tafle, som sidst ombæris her saavel som andensteds i vores Stadskierker, og hvor ingen nu udi Brug er, skal enhver Steds Amptmand derom fornøden Anstalt giøre, saa at der altid hver Prediken-Dag ombæris en Tafle for ofvenbemelte Kvæsthus, og skal voris Admiralitet hafve Magt at lade samme Blocker obne, naar dem løster, som de og self hafver at lade forferdige, hvor ingen er, og tilbørlig med Laas og Locke forvare lade.

3. Iligemaade ville vi allernaad. hafve forordnet, at derforuden udi Christiania Byes Kierke, item til Bergen, Trundhiemb og Christiansand, skal altid en Tafle i hver Kierke ombæres hver Prædikendag for bemelte Kvæsthus under voris Admiralitets Disposition.

4. Saa skal og en Blok settes udi Kvesthuset, om nogen af en christen Gaufmildhed derudi noget indlegge ville, som til de Kvæstes Beste af Admiralitetet og iligemaade skal anvendes.

5. a) Vi ville og, at af alle Slags Confiscationer, som falde udi vore Riger Danmark og Norge, Kvæsthuset sin Andel niude skal efter den sær Forordning, herom videre skal giøres og til alles Efterretning publiceris^{a)}.

a-a) Indsat i Conc. I af Griffenfeld. Den opr. Text lyder: Eftersom og fremdelis er blefven forordnet, at Fierdeparten af Confiscationer paa Toldstederne saavel i vort Rige Danmark som i Norge skulde ligge til Kvæsthuset, hvilket dog en Tid lang icke er blefven taget i den Observantz til Kvesthusets Beste, som det burde, ti hafver vi derom paanye giort denne allernaadigste Forordning, at icke alleniste af alle Confiscationer i vore

6. Saasom og dette høiestnyttige Verkes Befordring endog fornemmelig derudi bestaar, at først og fremmest, og saasart nogen-
sinde mueligt er, til Kvæsthuset en Bygning oprettes, og at den
efterhaanden med Senge, Linkleder og anden Fornødenhed bliver
forsiufnet, da skal voris Admiralitet hermed allernaad. verre befallet,
at de, saa snart de fornøden Middel dertil kunde faa indsanket,
skulle Biugningen paa voris allernaadigste Approbation paa Holmen
oprette og føre det hele Verk i end god Orden og Skik. saasom til-
børlig, og fremdelis altid derudi conservere og erholde.

7. Vorres Admiralitet skål og drage tilbørlig Omsorg og den
Andordning giøre, at Madden, som saadanne kvæste Søefolk faar
(som de, saa lenge de kveste ere og ei endnu ere helede, skulle
efter Landtaxten niude), bliver forbedret og forandret i anden god,
varm og fordøelig Mad, som de Kveste kunde eragtes tienlig, og skal
Bekostningen paa saadan Spisens Forbedring ofver det, de efter
Landtaxten bør at niude, tages og tilleggis dennem af Kvesthusets
Rente og Indkomst.

8. Paa det og de Kvæste kunde stærkes til Tolmodighed i
deris Svaghed og til gudelig Andacht opveckes, ville vi allernaad.,
at der Aften og Morgen af en af Skibspresterne skal, saa lenge der
kvæste Folk inde er, holdes Morgen- og Aftenbøn med Sang og
Psalmer for de Siuge og derforuden hver Søndag holdes Prediken
for dem, og Skibspræsterne saavel til dagelig Bøns som ugentlig
Predikens Forretning efter Provstens Anordning at skiftes, mens i
deris Fraverelse Capellanerne til Holmen dem herudi at betienne.

9. Og skal der holdes saa mange Kvinder til de Siuge at rychte
og i Agt tage, som dertil uomgiengelig fornøden gøres, hvilke skulle
lønnes af Kvesthusets Indkomst, mens Kost efter Søetaxten skal
dennem gifves af voris Provianthus, saa lenge nogen Kveste i Huset
findes; samme Kvinder skulle og altid holde det rent om de Siuge,

Riger Danmark og Norge, item i vores Førstendommer Schlesvig og Hol-
stein saavel som udi vore Grefskaber Oldenborg og Delmenhorst, saavit
vi til samme Toldconfiscationer kunde verre berettiget, mens og af alle
andre Confiscationer, som kunde forefalde, endten efter Consumptions
Forordningen af Kroerne, Møllerne heller det, som betredes ufortoldet
at indpracticeris eller i andre Maader, skal den fjerde Part komme til
Kvæsthuset, og skal Admiralitetet vere berettiget til at affordre den. Skal
og alle Toldere fra voris Skatkammer gifves Ordre og Befaling, at de i
deris Regenskaber ved Dag og Datum skulle annotere, hvis Confiscationer
der kunde forefalde, og maa ingen for sine Toldregenskaber faa Quitering,
førend hand med tilbørlig Quitantz har bevist, Confiscationspenge, som
Kvesthuset tilkommer, at verre paa tilbørlig Steder erlagt. Conc. II til-
føjer: Herom skal gøres en sær Forordning.

baade deris Lagen, Skiorter og andet, saavel som ogsaa hielpe deris Senge at rede og Huset ren at holde, at ald Stank og Uhomskhed forekommes, saavit allermest mueligt.

10. Og som det har icke den Mening ved dette Middel at oprette et Hospital, mens it Kvæsthus, saa forordner vi hermed allernaad., at heller ingen anden uden i voris og Rigets Tieniste kveste Baadsmend og Skibssoldater skulle komme heller føres derind, hvilke, saa snart deris Kvætsurer og Saar er blefven lægt, saa at de icke mere er under Badskers Haand, skulle verre pligtig at gaa derudaf igien og da ingen videre Underholding deraf hafve at nyde.

11. Skulde og nogen efter fuldente Cur dog blifve saa lemlestet, at de deris Brød og Føde icke self kunde fortienne, heller blifve aldellis udøchtige til nogen Tieniste endten paa Reberbanen, ved Portene heller andensteds ved vores Holm at gjøre, da skal slige forsendes til Hospitalerne her udi Riget efter dend Andordning, vi derom ved Hospitalerne ville lade gjøre^b).

Ti befalle vi allernaad. voris Rigsadmiral sampt alle og enhver udi voris Admiralitets Collegio tilforordnede Raad og Assessores, som nu ere eller herefter kommandes vorder, at de herofver fast og uryggeligen holder og denne voris Fundatz og Kvæsthus-Ordonnance udi alle des Ord, Punkter og Clausuler efterkommer, som de agter at forsvare det for Gud, os og voris kongl. Arfve-Successorer i Regeringen, og icke anvende Middelerne og Indkomsterne til nogen anden Brug end den, som nu herudinden forordnet er, under Guds Heufn og Straf. Derefter alle og enhver Vedkommende sig allerunderd. hafver at rette, ladendes det ingenlunde. Gifvit etc.

418. Betænkning af S. K. 7. Dec. 1674.

Orig. i Indlæg til S. R. Nr. 378.

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 35.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver efter voris allerunderdanigste Pligt og Skyldighed for at fremme Eders kongl. Majts. høistpriselige Omhyggelighed for det gemene Beste forfattede en Project af et Reglement og Anordning for et paany indrettende Kvæsthus, som herhos følger og til Eders kongl. Mayts. egen videre allernaadigste Resolution indstilles. Og som vi herforuden vel formerke, at dette Huses Indrettelse vil for-

^b) Conc. II tilføjer: Herom skal gøres sær Andordning.

nemmeligen dependere af Eders kongl. Majts. Naade og Liberalitet, saa er her til dette voris allerunderdanigste Forslag, at Eders kongl. May. i Steden for de Verelser, som Eders kongl. Majts. Her Fader salig og høiloffig Ihukommelse hafde forunt de Kvæste i Segelhuset og nu igien til Seilenes Forvaring bruges og fra Floden icke kand mistes, allernaadigst ville skenke og forære til dette Kvæsthus saa meget Tømmer, Legter og andet, som til Biugningen, Senge og andet behøfvig, og at det med Eders kongl. Majts. egne Skibe motte nedføris, desligeste saa meget Jern og Jernverk, som til Biugningen giøris fornøden, saa og at de 199 Rdr., som endnu rester af de 2000 Rdr., høistbemelte Eders kongl. Majts. salig Her Fader til samme Brug hafver gifvet, motte med den resterende Rente til Admiralitetet vorde erlagt. Vi holde det og for ret og biligt, at de, som hafver udsat noget af Kvæsthuses Capitaler, og befindes for deris Nachlessighed eller Forsømmelse Skyld at verre blefven uvis, ^{a)} eller og uden kongelig special Bevilgning og uforbigengelig Fornødenhed til andre end Kvæstes Brug og Behof anvent^{a)}, bør dertil self som til deris egen Geld at svare, saa og, at der blifver giort Rigtighed af de Vedkommende for de opbaarne Taflepenge, som til Kvæsthuset er destineret. Dersom det og allernaadigst motte behage Ed. kongl. May. de saavel her i Riget som i Norge endnu resterende Toldconfiscationer, som icke allerede paa Skatkammeret er afklaret og giort Rigtighed for, Kvæsthuset at forunde, da eragte vi det hel gafnligt. Indstiller dog alting til Eders kongl. Majts. egen allernaadigste Resolution. Raadstuen d. 7. Decembr. 1674.

Eders kongl. Majts. allerunderdanigste og troepligtigste Tienere.
 Griffenfeld. H. Bielecke. J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F.
 G. Bielecke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp.
 Envold Parszberg mp. Jensz Juell. Paul von Klingenberg.
 C. Biermann. P. Resén. P. Scavenius.

14. Dec. Møde, hvor Kongens »høie Ministri og Geheime-raad« P. Griffenfeld, H. Bjelke, J. C. Körbitz, M. Friis, J. Bjelke, O. Powisch, Ove Juel, H. Vind og E. Parsberg, Etatsraaderne Jens Juel, Klingenberg og Bierman samt Assessorerne Resen og Scavenius var tilstede¹⁾. Man forhandlede om et Andragende²⁾ fra en københavnsk Borger Henrik Høyer, der havde ansøgt om

^{a)-a)} Indskudt i Conc. af Griffenfeld.

¹⁾ P. III Bl. 35. ²⁾ Orig. i S. K.'s Arkiv, Kopi i P. III Bl. 36.

at maatte udmønte nogle Penge selv. En Betænkning (Nr. 419) fra de forenede Skatkammer- og Kommercekollegier, dateret 24. Nov., fraraadede at give ham Tilladelsen, og hertil sluttede sig S. K.'s Betænkning (Nr. 420).

*419. Betænkning af Skatkammer- og Kommercekollegierne
24. Nov. 1674.*

Orig. i S. K.'s Arkiv. Kopi i P.^{III} Bl. 36—39.

Stormegtigste Konge, allernaadigste Herre.

Efter Eders kongl. May. allernaadigste Befaling hafver vi confereret med Commerce Collegio och tilsammen ofverveiet de tvende om Mynten indleverede Memorialer, nemlig først Henrik Høyers, som allerunderdanigst andrager, at hand hafde en considerable Summa Penge, som hand udi Vexler och Commissioner udenlandsfra hafde at indtrecke, udi Støcker Sølf ladet hid indkomme, hvorpaa nu stoere Vexler paa hannem træckis, som hannem til yderste Ruin skulde geraade, om hand hverken til Vexsel kunde svare och endda Sølfvit med stoer Omkaastning och Forlis skulle tilbagesende, hvorfor hand allerunderdanigst beder, at hannem maatte bevilges 8 à 10,000 Mark Sølf heller i det mindste efter hans sidste indgifne Memorial 3000 Mark Sølf her paa Mynten til Kroner at lade formynte, hvoraf Eders kongl. May. ungefer 2de pro Cento til Fordel kunde bekomme. Hvorom vi allerunderdanigst hafver considereret de Aarsager och Motiver, hvorfor Eders kongl. May. for nogen Tid hafver resolveret Myndten at indstille, hvilke, saasom de endnu continuerer, och langt mindre Aarsage finder dem at forandre, heldst efterat deraf allerede fornemmis den Fordel, idet den forige stoere Vexsels Cours merkelig er falden och derimod Rixdr. in Specie blefven des gangbare och lettere at bekomme, hvorimod, dersom nu igien anden Mynt end efter Rixdalers Valeur skulle slages, da ei alleniste Vexler och Lagio straxen igien ville stige, mens endoch i Steden for 1000 Mark her, derforuden andensteds mere end dobbelt saa mange, gemenlig efterslagis och udi Rigerne indføris, som des støre Præjuditz ville foraarsage, særdelis udi disse Tider imod Umbslaget, och at Øxen- och Kornhandlen nu allermest at forventes, hvorefter vi ei tienlig kunde eragte nogen Forandring udi Eders kongl. May. forige allernaadigste Resolution, eller at endnu uden andre høire Fornødenhed anden Mynt end efter Rixdalers Valeur myntes, hvilket, saasom foregifves efter Sølfvits Indkiøb och idtzige høie Pris til

10 Rdr. for Marken ei uden Skade kunde ske, da best at være Mynten endnu intil videre saavit at lade stilstaae. Och omskiønt vi udi voris sidste allerunderdanigste indgifne Memorial paa atskillige fra Norge indkomne Instantier allerunderdanigst formenede, at it visse Quantum udi alt til 3300 Mk. udi smaa Mynt kunde formyntes, saa hafver vi derudi allene anset Eders kongl. May. och samme Rigets derudi sær verserende Interesse, idet smaa Penge der besverlig at bekomme och dertilmed den samme Steds befindende Sølf-Kiøb och megen Granalie-Kobber ei bedre kunde beneficiris, da dog her er alt for stoer Mengde af smaa Mynt och Sølfkiøbet ulige dyrere her end deroppe. Och hvis belanger Gardinens Andres Petersens derom indgifne Memorial, som befrychter, at ellers Sølfvet och Rixdr. her af Landet til Landskrone skulle forførís til sammesteds nye indrettede Mynt, da foruden, at det i andre Maader nok kunde forekommis och forhindres, fornemmis endoch samme Mynt ei at vere kommen udi den Perfection, at deris Sølfkiøb kunde komme her til Skade. Och omskiønt nogen Sølf-Handel och Kiøb af dennem kunde ske, da deraf ei saa stoer Præjuditz kunde vere at agte, efterdi det igien efter des Valeur med andre gangbare goed Mynt maa betalís och saaledis saa mange Penge derfor igien indførís, mens dersom Eders kongl. May. uanset forskrefne Considerationer endda allernaadigst kunde blifve tilsinds nogen anden Mynt end efter Rixdrs. Valeur at lade mynte, var voris uforgribelige allerunderdanigste Mening, at vi ei tienlig kunde eragte Mynten udi nogen Particuliers Hænder eller Disposition saaledes at lade komme, men at Eders kongl. May. udi slig Fald Myntens høie Regale efter vel funderede Mynt-Ordning och Sædvane self lode bruge och dertil beholde Sølfkiøbet efter des billig Værd, hvorefter det kunde drifves ved Myntmesterens, saa och Gardinen och Mynteskriveren med behørige Tilsium och Rigtighed for den billige Løn, dennem derfor efter forige Anordning eller, saasom derfor til Eders kongl. May. meste Fordel videre kunde accorderis, med Rette kunde tilkomme. Vi indstille dog alting uforgribeligen och udi største Underdanighed udi Eders kongl. May. videre allernaadigste Villie och Betenkende.

Eders kongl. May. allerunderdanigste och tropligtigste Tienere.

H. Wind. Sten Hondorff. Hinrick Müller. Ch. Gerstorff.
 P. Scavenius. Friedrich Gisze. J. Reitzer. H. van Stöcken.
 P. Pederson Lerke. M. Rötlin.

Skatkammerit 24. Novemb. 1674.

420. *Betænkning af S. K. 14. Dec. 1674.*Konc. i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 39.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver med tilbørlig Flid ofverveiet en Henrik Høyers Indvaaner her i Staden hans allerunderd. Supplication, hvorudi hand andrager, at hand en considerable Summa Penge, som hand udi Vexler og Commission udenlands fra hafde at indtrecke, udi Støcker Sølf hafver ladet hid indkomme, hvorpaa nu store Vexler paa ham treckes, hvilket til hans yderste Ruin skulde geraade, om hand hverken til Vexlerne kunde svare og endda Sølfvet med stor Omkostning og Forlust skulde tilbage sende, hvorfor hand allerunderd. begierer, at ham motte bevilges 8 eller 10 Tusende Mark Sølf paa E. k. Mayts. Mynt her i Staden til Kroner at lade formynte, hvoraf Eders kongl. May. ungefer 2 pro Cento til Fordel kunde bekomme. Da erfare vi af Skatkammers Erklæring, som herom med Commerce-Collegio hafver confereret, at de formener icke endnu de Aarsager at cessere, som hafver for nogen Tid beveget Ed. kongl. M. at resolve Mynten at indstille; de finder og langt mindre Aarsag at tilraade Eders kongl. May. samme Resolution endnu at forandre, helst eftersom allerede derved fornemmis den Fordel, at den forrige store Vexels Cours merkeligen er falden og derimod Rixdrl. in Specie blefven des mere gangbar og lettere at bekomme, hvorimod, dersom nu anden Mynt end efter Rdrs. Valeur skulle slages, skulle ei allene Vexler og Lagie strax igien stige, mens endog i Steden for 1000 Mark Sølf, som her blef slagen, skulle mere end dobbelt saa mange efterslages paa andre Steder og til Undersaaternes almindelig Præjuditz og Skade ind i Riget indførís, hvorfor de eragte icke tienligt at verre, at nogen anden Mynt end efter Rixdalers Valeur blifver slagen; hvilken Skatkammers og Commerce-Collegii Erklæring vi befinde paa saa gode Fundamenter at verre grundet, at vi den biligen i alle Maader approbere, især eftersom daglig Forfarenhed udviser, at Eders kongl. Mayts. forrige allernaadigste Resolution med Myntens Indeholdelse er geraaden til det almindelige Beste og samptlige Ed. kongl. Mayts. Undersaaters største Fornøielse, hvorfor vi ei heller kunde bifalde denne Henrik Høyers Begiering, som angaar ickun ens eller nogle faa deris particulier Nøtte, som befrøgtis at skulle komme det almindelige Beste til Skade. Indstiller dog alting til Eders kongl. Mayts. egen videre allernaadigste Resolution. Raadstuen d. 14. Decbr. 1674.

Samme Dag forhandlede man om Betimeligheden af paany at forbyde Udførselen af Heste indtil Pintse 1675. Alle var enige herom. Betænkning (Nr. 421). I Overensstemmelse hermed udstedtes et Udførselsforbud¹⁾ 23. Dec.

421. Betænkning af S. K. 14. Dec. 1674.

Konc. i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 39.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet og delibarerit, om det kunde synes tienlig paa disse Tider, at Eders kongl. May. allernaad. lod forbiude Hestes Udførsel af Riget, da som vi ved den nu allerede opbudne Rostieneste hafver fornummet, saavel af Officerene som andre derofver at verre klaget, at gode og døgtige Heste icke uden med stor Besverlighed har verret for Penge at bekomme, vi derforuden effertenke, hvorledis disse Tidens Conjunctioner, som hafver ført fast alle Eders kongl. Mayts. omliggende og paagrensdede Na-boer i Vaaben, lettelig skal foraarsage, at den største Del af, hvis gode og dygtige Heste endnu i Riget motte findes, blifver udført, saa at, om Eders kongl. May. self skulle behøfve sin Armée til Rigets Defension at forsterke, var vel at befrøgte, mand skulle fornemme større Mangel paa Heste, end mand hafde formodet,²⁾ saa endog en Del af Ed. Mayts. Undersaater, som legger Vind paa Stuteri, skulle hafve større Fordel derved, om de deres Heste enten til Fremede motte selge eller self af Riget lade udføre, saa eragte vi dog, at slig privat Nøtte saavel i dette som alle andre Tilfelde bør cedere det almindelige Beste, og formene derfor raadeligt og best at verre, at Ed. k. M. lod renovere det Forbud paa Hestes Udførsel, som anno 1657 er udgangen, at aldelis ingen Heste inden førstkommende Pintsedag motte tilstedis af Riget at udføris etc.²⁾. Raadstuen d. 14. Dec. 1674.

14.—21. Dec. 14. Dec. forhandlede endvidere om Ryt-ternes Forplejning ved Rostjenesten, og der blev opsat et Ud-

¹⁾ Tr.: Forordn. 1670—83, 271.

^{2—2)} Den opr. Text er: hvilket at forrebygge vi eragte det allerunderd. raadeligt, at Eders kongl. May. lod renovere det Forbud om Hestes Udførsel, som d. 22. Jan. 1657 er udgangen, at saasom Eders kongl. May. self behøfvede til Rigets Defension en temmelig Mengde af Heste, saa ville Ed. kongl. May. hafve forbudet, at aldelis ingen Heste her af Riget inden førstkommendis Pintsedag skulle tilstedis at udføris . . .

kast til en Forordning derom, indesluttet i en Betænkning (Nr. 422) af S. K. med Datoen 21. Dec. I Overensstemmelse dermed udgik Forordning¹⁾ 24. Dec.

422. Betænkning af S. K. 21. Dec. 1674.

Orig. i Indlæg til S. R. Nr. 376. Konc. med ubetydelige Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 39.

Stormegtigste, allernaadigste Konge oc Herre.

Ved seniste efter Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befaling om adskillige Punkter Rostiennisten angaaende holte Deliberation hafve vi iblant andet ocsaa for nødvendigt befunden en vis Taxt anlangende Rytternis Forpflægung at giøre, oc at samme Taxt saavel som oc en oc anden udi forige voris til Eders kongl. May. indgifne Betenkende ommelte Poster en almindelig Forordning til alles Efterretning at maatte giøris, uforgribelig oc ungefer paa efterskrefne Maade.

Christianus Quintus etc. [*som Forordn. 1670-83, 271-73, L. 1].*

Vi indstiller dog alting udi dybeste Underdanighed til Eders kongl. Mayts. videre allernaad. Resolution. Forblifver

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste oc tropligtigste Tienner. Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F.

G. Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp.

H. Wind mp. Envold Parszberg mp. Ch. Skiell Jørgensen. Jenzs Juell. Paul von Klingenberg. P. Resen. P. Scavenius.

Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot dend 21.²⁾ December anno 1674.

14. Dec. Ved dette Møde behandlede ligeledes en Skrivelse (Nr. 423) af 3. Dec. fra Generalfiskalen Christen Pedersen, hvori han beklagede sig over den Maade, hvorpaa Landsdommerne i Jylland Villum Lange og Jens Rodsteen havde paa-dømt en Sag, som han paa Kongens Vegne havde rejst imod den forrige Proviantforvalter Nicolaus Bennich, der paa Grund af meget grove Forseelser — Bedrageri og Indblanding i Stats-sager, der ikke vedrørte ham — var bleven forvist til sin Gaard Hjermeslevgaard i Vendsyssel, men i Steden for var rejst til Hamburg og havde nægtet at udlevere Kongebrevet paa den

¹⁾ Tr.: Forordn. 1670—83, 271—73. ²⁾ Konc. har 14.

ham tidligere tilstaaede, nu ophævede Pension. Det synes, som om Landsdommerne ved deres Dom af 4. Nov. har forhalet Sagen og nægtet uden særlig kongelig Befaling at gaa frem anderledes, end Loven tillod. De søgte forgæves i Skrivelse (Nr. 424) af 3. Dec., stilet til Griffenfeld, at undskylde sig. S. K.'s Betænkning (Nr. 425) udtaler sig i skarpe Ord for, at de skal suspenderes. Som Følge heraf udgik 6. Jan. 1675 Kongebrev ¹⁾ til Chr. Skeel om, at de skulde suspenderes og Embedet foreløbig passes af Vicelandsdommeren Peder Lerche.

423. Indberetning fra Generalfiskalen 3. Dec. 1674.

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Stormegtigste och høibaarne Konge, allernaadigste Arfveherre.

Eftersom jeg paa Eders kongl. Mayts. Vegne hafver verit for-aarsagit ved Landsens ordinarie Ret at lade søge och tiltalle Nicolaj Bennich for sin imod Eders kongl. May. fast uerhørte begangne For-seelse, derom jeg och til Hiembting hafver erholt Domb af Herrits-fogden, saavit hand som en Underdommere i Sagen burde at kiende, mens der Sagen efter louglig Indstefning och lang Forløb til Viborg Landsting af Herrer Landsdommerne i Jydland efter deris under-danige Pligt och Recessens Tilhold endeligen skulle decideris, da gifver de imod ald Forhaabning denne høesføiede uendelige, och, som jeg formener, ubesindelige Domb, uagted at Sagen och bemelte Benniches grofve begangne Forseelser for dennem klarligen och be-visligen var blefven demonstrerit, som af de udi deris egen Domb indførde Documenter udførligen kand erfaris, saa jeg ei kand be-grunde, af hvad Fundament de saaledis ubetenksom hafver dømbt, med hvilken deris Domb jeg allerunderdanigst formener, de mig paa Eders Mayts. Vegne och udi denne Eders kongl. Mayts. Sag høieligen hafver forurettet, och at jeg desaarsage paa Eders kongl. Mayts. Vegne hafver billig Føie at prætere paa deris Bestillinger och Dommers Sæde; formener derfor och, at de for saadan deris Domb bør til Sagens endelig Uddrag for Eders Mayts. Høiesteret at suspen-

¹⁾ J. T. 1675 Nr. 1. Nærmere Oplysning om den i øvrigt meget uklare Sag findes i Højesterets Dombog for 1675, Bl. 1111 ff. I August, da Højesteret fik Sagen for, var Bennich død. Hans Gods blev da konfiskeret, men af Naade givet tilbage til Enken, og Landsdommerne genindsattes i Embederne, dog saaledes, at Peder Lerche nu blev tredje Landsdommer.

deris ab Officio, hvorom jeg udi allerdybeste Underdanighed vil
 ervarte Eders kongl. Mayts. naadigste Resolution.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste, tropligtige Tiennere.

Ch. Pederszen.

Kiøbenhafn d. 3. December anno 1674.

424. Skrivelse fra de jydsk Landsdommere 3. Dec. 1674.

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Høi- och velbaarne Hr. Græfve Griffenfeldt,
 Kongl. May. store Rigs-Cantzeler.

Endog vi vel billigen undse os for i disse vanskelige Tidens
 forefaldende mange høivictige Forrætninger, som Eders høigræfvelige
 Excellence ideligen hafver Hænder och Tanker fulde af, Eders høi-
 græflige Excellence med noget andet at besverge, vilde derfor icke
 i ringeste Mader nu røre om, hvis voris egen Velfærd och Lifs och
 Husis Ophold kand angaa, mens det til Eders høigræfvelige Eccel-
 lences egen gunstige Erindring henstille. Icke dismindre, som vi af
 Eders høigræfvelig Excellence blefve udi Kiøbenhafn anbefalede den
 kongl. Befalning i den Sag mod Nicolas Bennich fra os til Eders
 høigræfl. Excellence at tilbagegifve, formedelst alting efter den al-
 mindelige och sædvaanlige Lands-Rættergang lovligen skulde drifvis
 och ordelis, hafve vi icke vist at kunde forbigaae, vi jo Eders høi-
 græfl. Excellence allerydmygeligst skulde andrage, hvis siden i Sagen
 ganget er; nemlig at til første Landsting efter vor Hiembkomst fra
 Kiøbenhafn møtte Byfogden her af Viborg paa General-Fiscals Vegne
 och med hans skriftlig Fuldmagt och begærede Dom imod forskrefne
 Nicolas Bennich efter en Herritsfogets Dom, Lif, Gods och Ære an-
 gaaende, mens som hand ingen Stefning hafde uden en, som var
 taget mange Uger tilforne i voris Fraværelse, hvorefter ochsaa i
 voris Fraværelse var taget Opsættelse i Sagen af Landstingshørerens
 Borgemester Henrik Jensøn til den 26. Augusti ultimo, hvilken Op-
 sættelse ei møtte til lovlig Tid och til Landstinget i vor Fraværelse
 blef fornyed, mens Sagen dermed som frafalden, hvorfor och kongelig
 Befalning i Kiøbenhafn blef til os forhverfved, mens for Rætter-
 gangens usædvaanlige Made blef samme Befalning af Eders høi-
 græflige Excellentze igien fra os affordret, som før er mølt. Daa,
 som Byfogden ingen lovlig Stefnings Forkyndelse fremlagde, ei heller
 beviste den beskylte eller nogen paa hans Vegne til det Landsting,

Sagen for os til Doms blev fremlagt, at være lovligen kaldet, torde vi os icke understaae mod Loven och den almindelige Lands-Rættergang i saa vigtig en Sag uden sær kongelig Dispensation at kiende, mens foreholdt Byfogden, at hand fik lovligen Sagen at indkalde och fulddrive. Men som hand sagde sig intet herudi at kunde giøre uden efter den skriftlig Ordre, hand hafde fra General-Fiscal, och endelig stod paa at vilde hafve Dom, nødist vi til at gifve hannem den Dom, at icke hos os i Sagen kunde kiendis, førend lovligen blev stefnet. Och som vi icke kunde vide, at det skulde være Hans kongl. May. Villie, at her i denne Sag anderledis skulde gaaes i Rætte end efter den sædvaanlig Rettergangs Skik och Landsloven, daa som vi herpaa hafve soret och giort vor Æed, torde vi derfra ei vige, med mindre Hans kongelig May. allernaad. Villie os blev tilkiendegifvet, at Hans kongl. May., som er Lovens Ende, vilde, at i denne Sag anderledis skulde ske. Beder derfor allerydmygeligst Eders høigræfvelig Excellence, at hvis herudi af os forrættet er, det af Eders høigræfvelig Excellence gunsteligen motte anseis, och hvis fornøden skulde være, at om denne vor Forrætning for Hans kongl. May. noget skulde mældis, at den daa af Eders høigræfelig Excellence i beste Mader Hans kongl. May. maatte foredragis, at det i Naade motte vorde optaget. Vi ynsker Eders høigræfelig Excellence megen Sindsens och Legemens Kraft til at fuldbyrde ved Guds Velsignelse de høie Forrættninger, som ved disse Tidens Vanskeligheder och vit udseende Farligheder dagligen ofver Eders høigræfelig Excellentz formeris, saa alting kand være Kongen behageligt och Landet gafnligt. Viborg d. 3. Decembris anni 1674.

Eders høigræfl. Excellentzis allerydmygeligste och tienistvilligste Tienere.

Jens Rothsteen Knudson. Willem Lange.

425. Betænkning af S. K. 14. Dec. 1674.

Konc. i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 39.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet et af Ed. k. M. General-Fiscal indgifne Memorial, fornemlig derudi bestaaende, at hand høiligen formener paa Ed. M. Vegne Aarsag at hafve sig at besverge ofver en af Landsdommerne i Jylland Jens Rodsteen og Willem Lange afsagde uendelig og meget ubesindig Dom og billig Føie at hafve paa deris Dommeris Sæde og Embede at prætere, og at de indtil

Sagens endelige Uddrag for den høieste Ret ab Officio bør suspenderis efter hans Memorials videre Melding. Hvad sig nu Sagen i sig self angaar, da maa vi bekiende, at Herridsfogden langt bedre sit Embedes Pligt hafver vist at fyldestgiøre end Landsdommerne, som udi en saa rede og klar Sag, hvor Ed. M. baade mundlig og skriftlig Befalinger i Rette lagdes, en uendelig, ubegribelig og i alle Maade uforsvarlig Dom hafver afsagt, og er saa meget mindre at tvifle paa, hvorledes en, som Ed. k. M. Befaling og Mandat motviligen ofvertreder, bør at dømmis paa, som det udi alle Forordninger fast er en Norma og Rettesnor, efter hvilken Straffen imod Forordningernis Ofvertredere pleier at skerpis, idet efter al anden Straf, som ellers tilforn kand verre sat, vere sig paa Penge eller i andre Maader, pleier, naar den høieste Straf skal settis, dette endelig at tilføies, at de derforuden bør at straffes som Ed. k. M. Mandats Ofvertredere, og kunde vi icke begribe, hvad Crimen læsæ Majestatis skulle vere, om dette derfor icke holdes skulde, naar en noget af Ed. k. M. blef expresse befalet under Lifis Straf at giøre eller lade, og hand dog tvært derimod handlede, hvorom ickun en Gang at tvifle siunes os at verre criminel og at kuldkaste det Fundament, som al Regimente bygges paa. Men som udi Sagen self Stefning til førstkommende almindelige Høiesteret er tagen, er og ingen Tvifl paa, at de jo da med tilbørlig og exemplariske Straf vorder anset, andre til Afskye og til et Exempel at speile sig udi. Imidlertid, som Fiscalen begierer, at de ab Officio motte suspenderis, og Ed. M. voris underd. Betenkende begierer at vide, da kunde vi icke andet end udi al Underdanighed at tacke Gud, som os har gifvet saa mild en Konge og Regenter, der i en Sag, hvor hans høie Respect og Auctoritet i yderste Maade er læderet, og uden Imodsigelse og udisputerlig Straf paa slig Formastelse følge bør, dog icke til den velfortiente Straf vil skride foruden foregaaende Deliberation. Naar vi nu considererer og ofverveier, at Dommen icke allene i sig self er en uforsvarlig Dom, mens endog forfatted og conciperet i slige Terminis, af hvilke Fremmede paa de Steder, hvor Benich sig opholder og denne Dom for Øien kommer, skulde kunde tage sig Anledning at slute af slige Æquivoqver, ligesom i hans Sag Magten var gangen for Retten, der dog Ed. k. May. mere end ofverflødig naadig verret hafver, idet De Sagen ved ordentlig Landsloug hafver vildet ladet paatale, da kunde vi ingen Middel finde imellem at prostituere Ed. k. M. høie Respect hos alle Folk eller at straffe dem, som slig Domme afsiger, ti hvo

Dommen leser, som saaledis liuder [etc.], kand jo icke andet end slute, at eftersom pro unico Fundamento til den Dom allegeris, at ingen Befaling i Rette leggis, at anderledis med den Sag skulde handles og omgaas end efter den sedvanlig Lands Loug og Ret, saa maa jo Fiscalens imod Bennich Irettesettelse og Proces verre imod Loug og Ret, hvoraf da Conseqvencen siden videre let er at formere til Bennichs Sags Besmyckelse, og kunde derfor icke andet finde, end at de jo ab Officio bør at suspenderis, paa det at de, som denne Bennich saa favorable en Dom faae at vide, ogsaa tillige maa faa at høre, at de, som samme Dom smiddet hafver, ogsaa af Ed. Mt. derfor tilbørligen er vorden anset. Raadstuen d. 14. Dec. 1674.

21. Dec. Møde, hvor Kongens »høie Ministri og Geheime-raad« Griffenfeld, H. Bjelke, J. C. Körbitz, M. Friis, J. Bjelke, O. Powisch, O. Juel, H. Vind og Chr. Skeel, Etatsraaderne Jens Juel og Klingenberg samt Assessorerne Resen og Scavenius var tilstede. En Del af de tidligere Betænkninger blev paany overvejede og underskrevne, særlig Betænkningen om Forbud mod Dueller (Nr. 367)¹⁾.

1675.

25. Jan. Møde, hvor Kongens »høie Ministri og Geheime-raad« Hans Schack, P. Griffenfeld, Henrik Bjelke, J. Chr. Körbitz, Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Ove Juel og Christen Skeel, Etatsraaderne Jens Juel og C. Bierman samt Assessorerne P. Resen og P. Scavenius var tilstede. — For at »tesmoignere den skyldig Taknemmelighed mod Gud for fremfarne Aar forlente Sundhed och Velstand« forhandlede man i dette første Møde i det nye Aar om Religionens Sager »saasom de rette Veivisere til den sande Guds Kundskab giort«. Foranledningen hertil var en Supplik fra Rasmus Bysing, Sognepræst paa Christianshavn, inddelt i tre Poster.

¹⁾ P. III Bl. 42.

1. Han klagede over Tilhængerne af fremmede Religioner paa Christianshavn og meddelte, at nogle af dem slet ikke havde ladet deres Børn døbe, saa at de var døde uden Daab, medens andre havde Børn paa 8—10 Aar, som endnu ikke var døbte. — Herom deliberede man vidtløftigt, og alle var enige om, at »al for megen Conniventz udi Religioners frie Exercitie stor Usikkerhed och Fare vaar undergifven, och kunde icke i nogen vel constituerit Regiering, i Synderlighed Monarchier, hvor ickun én Religion bør tolereris, saadan Frihed uden dessen befrychtende Ruin och Undergang tilstedis«. Da man dog ikke turde gaa altfor strængt frem i Betragtning af, at man havde tilstaaet den franske Gesandt fri Religionsøvelse, blev der »for Tid efter anden at betage de af voris Religions Forvante den Curiositet, som en Del skal hafve udi at søge derhen, hvor de af fremmede Religioner deris Gudstieniste forretter«, stillet det Forslag, at der skulde beskikkes nogle Mænd til paa Prædikendagene at tage Plads foran de Huse, hvor Tilhængerne af de fremmede Religioner, især Katolikkerne, holdt Gudstjeneste, og opkræve $\frac{1}{2}$ Rdr. af hver Kirkegænger. Disse Penge, der skulde samles i en særlig Tavle, kunde gives til Kvæsthuset eller lignende Anstalter. Nogle af S. K. mente dog, at man overfor de hollandske Søfolk, der var bosatte i Landet, ikke skulde være for haard i Spørgsmaalet om Religionsfrihed, da de ellers vilde flytte bort til stor Afbræk for Handelen, »och ingen anden her udi Landene skulde kunde findes, som Coursen och Handelen paa Guinea, Ost- och Vestindien sampt andre saadanne Platser forstaaer eller kiender«. — Man var videre enig om, at skønt Forordningen af 11. [c: 21.] Sept. 1671 om Privilegier for Fremmede, der vilde flytte til Landet, ikke helt havde naaet sin Hensigt, at lokke velstaaende Fremmede hertil i Mængde, saa var der dog kommet nogle, som i det mindste bidrog til at forhøje Indtægten af Consumptionen, selv om de ikke gjorde anden Nytte. — Endelig aftalte man og paabød Resen og Scavenius, at de sammen med Københavns Øvrighed og Universitetets Professorer skulde vaage over de Forordninger, der var rettede mod de fremmede Religioner, »saavit de af den lutherske Religion angaaer«, og lade de fremmede Præster, som handlede mod

Forordningerne, føre op paa Raadhuset. Ved samme Lejlighed erindrede man om den utilladelige Mængde katolske Præster og Jesuiter, der opholdt sig hos de franske og spanske Gesandter, især hos den sidste, og gjorde Henstilling om, at denne skulde faa Advarsel om at afskaffe dette Misbrug, da man ikke havde sluttet Traktat med hans Regering om fri Religionsøvelse.

2. Rasmus Bysing ansøgte Kongen om Hjælp til Opførelsen af en ny Kirke paa Christianshavn. Herom udtalte S. K., at man først skulde betænke, hvorfra Midlerne skulde tages til Kirken, og om Indbyggerne var i Stand til at vedligeholde en Kirke. Man anmodede derfor Peter Resen om at lade udarbejde et Overslag over Bekostningerne ved Opførelsen samt et rigtigt Mandtal over Christianshavns Borgerskab. — Jens Juel erindrede om, at den Plads, som var anvist til Kirke og Kirkegaard, var Byens Plads, hvor Indbyggerne byggede deres Skibe, hvorfor man vanskelig kunde undvære den, især da der ikke var andre dertil brugelige Pladser i Byen; desuden kunde Pladsen ikke anvendes til Kirketomt, da man traf paa Vand, saa snart man kom en halv Alen ned. — Den tredje Post i Bysings Forslag blev ikke behandlet, men udsat til næste Møde¹⁾. Sagen optoges dog ikke mere.

Samme Dag drøftedes en Ansøgning²⁾ fra Præsidenten og Magistraten i Nyborg om, at der ved Latinskolen, hvorfra Disciplene kunde sendes »lige til Akademiet til Depositie«, maatte ansættes en Hører til, foruden de to, der var i Forvejen. S. K.'s Betænkning (Nr. 426) foreslog at udsætte Sagen.

426. Betænkning af S. K. 25. Jan. 1675.

Orig. og Konk. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv.
Referat, der svarer til Konk. i den opr. Form, i P. III Bl. 45.

Allernaadigste Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet en til Eders kongl. May. af Præsident, Borgemester och Raad udi Nyborrig indgifne allerunderd. Supplication, hvorudi begieris, at foruden de tvende Hørere, som hidindtil udi Nyborrig Skole hafver været, endnu en, som derhos Cantors Bestilling kunde forestaac, maatte forordnis och beskickes,

¹⁾ P. III Bl. 42—44. ²⁾ Orig. i S. K.'s Arkiv. Kopi i P. III Bl. 44—45.

och at enhver, som til Sogneprest udi Fyens Stift ordinerit vorder, maatte gifve til bemelte Skoles Forbedring toe Rixdr. och en Comminister en Rixdr., forevendende, Eders kongl. May. derved intet at afgaae, och saadant at skulde være Skolen til merkelig Opkomst och Tiltagelse, da er herom vorris allerunderdanigste Betenkende, ^a) at vi eragte det best at være, at det hermed endnu nogen Tid hvilede, indtil fornemmis kunde, at Byen med Borgerskab och Indvonere och Skolen med Discipler derudofver tiltog, da det vaar at formode, at enhver efter Efne och Formue self gaf noget til slige Personers Underholdning, som til deris Børns Optugtelse och Information videre kunde behøfvis, eller och, hvis de det ei formaatte, kunde mand endda tilig nok paa Middel och Raad efter foromrørte eller och anden Maade til deris Underholding være betenkt^a). Indstille dog i dybeste Underdanighed denne voris Betenkende til Eders kongl. Mayts. egen allernaad. Resolution och forblifve

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste och troplichtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. G. Bielcke mp. Otto Powisch mp.

Offue Juel mp. Ch. Skiell Jørgensen. Jensz Juell.

P. Resen. P. Scavenius.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 25. Januarii anno 1675.

1. Febr. Møde, hvor Kongens »høie Ministri og Geheime- raad« Hans Schack, Peter Griffenfeld, Henrik Bjelke, J. Chr. Körbitz, Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Ove Juel og Christen

^{a-a}) Indsat i Konc. af Griffenfeld i Steden for: at eftersom denne Præsident, Borgemester och Raad deris utidig Begierings Bevilling dennem, som til Prester eller Capellaner udi Fyens Stift ordonnerit vorder, vilde vere som et Onus och derforuden for Skolens Tiltagelse ringe Nytte bringe, eragte vi best at vere, at det ved den nuværende Anordning med Skolebetienterne sammesteds uforandret maatte forblifve, indtil fornemmis kunde, at Byen med Borgerskab och Indvonere och Skolen med Discipler derudofver tiltog, hvoraf da endeligen vilde følge, at enten Borgerskabet sielf af deris egne Middeler saa mange Skolebetienter, som da ville behøfvis, kunde underholde, eller och, hvis de det ei formaatte, kunde Eders May., naar derom allerunderd. Ansøgning giordis, endda tilig nok paa Middel och Raad til deris Underholdning vere betenkt. Mens hvis Eders kongl. M. skulde allernaad. til Sinds vorde nogen saadan eller anden Paaleg til slig Brug at paabiude, holde vi det for langt tienligere, at saadant enten til Odense Skoles eller Gymnasii Vedligeholdelse blef lagt eller och efter et forehafvende Dessein til et illustre Academies Indrettelse her i Eders kongl. Mayts. Residentz Stad Kiøbenhavn blef anvent, hvor fornemme Folkis Børn i adskillige deris Stand fornødne Exercitier och Artibus liberalibus kunde informeris.

Skeel, Etatsraad Jens Juel samt Assessorerne Resen og Sca-
venius var tilstede. Man forhandlede flittigt om Betimeligheden
af et Kornudførselsforbud og var enig om, at dette Forbud nu
strax burde udstedes¹⁾. Betænkning (Nr. 427). I Overensstem-
melse hermed udstedtes Forbuddet²⁾ 5. Febr.

427. Betænkning af S. K. 1. Febr. 1675.

Konc.³⁾ i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 45 f.

Allernaadigste Konge og Herre.

Eftersom vi tilforn hafver indstillet til Eders kongl. May. voris
allerunderd. Betenkende af Dato d. 21. Oct. sidst afvigt, i Mening,
at paa det Kornet til samptlige Eders k. M. Undersaaters Gavn og
Beste kunde komme i nogen considerable og høire Pris, end det i
langsommelig Tid tilforn hafde veret, vi da icke hafver kundet eragte
det tienlig, at samme Tid skulle ske noget Forbud paa Kornis Ud-
førsel af Riget, men at slig Forbud kunde opsettis indtil imod For-
aaret, om imidlertid nogen indfaldende Fornødenhed noget Forbud
uomgengelig da motte foraarsage, og vi nu betragte, hvorledis den
forderfvelig Krigslue hos alle omliggende og paagrendsende Naboer
sig nu saavit hafver udbret og saa heftig forøiet, at det vel er at
befrøgte samme Fare, den Gud dog naadeligen afvende, letteligen at
kunde recke til os i disse Eders kongl. Mayts. Lande og Riger,
hvorfor vi eragte det for et tienlig og høifornøden Middel til nogen-
ledis, nest den Allerhøiestis Bistand, at imodstaa slig paakommende
Nød og Fare, at vere provideret og forsiunet med nøttørftig Forraad
af Korn og andre Lefnetsmiddel, som vi dog allerede fornemmer
icke at skal vere hos os i større Abundantz, end til Indbyggernis
Underholding og Jordens Dyrkelse at vedligeholde vel skal giøris
fornøden. Vi formerker og vel, at den store Mangel paa Korn, som
er paa mange Steder, særdelis hos voris neste Naboer, lettelig skal
foraarsage, hvis det ei i Tide vorder forrebiugt, at den største Del
af hvis Forraad her i Riget findes, blifver udført, saa at vor egen
Magt skulle i saa Maade, om noget paakom, vere vore Fiender til
Styrke og Tieneste imod os self. Og som Eders kongl. Mayts. fat-
tige og troe Undersaater i Norge iligemaade lider stor Nød og Mangel

¹⁾ P.^{III} Bl. 45. ²⁾ Tr.: Forordn. 1670—83, 274—75.

³⁾ Orig. fandtes i Indlæg til S. R., men er nu tabt.

paa Korn, hvilke derfor biligen udi den Forraad saavel af Korn som andre Lefnets-Middel, hvormed Ed. Mayts. Undersaater her i Riget videre end til deris egen Nøttørft kand vere forsiunet, bør delagtigioris og ske Tilførsel og Undsetning af samme Vare, hvortil vi formene en og anden at skal lade sig finde des villigere, naar dem blifver forment og betaget al Leilighed samme deris Vare til fremmede Steder at lade udføre; af hvilke for berørte Aarsager vi allerunderdanigst eragte det gafnlig og høifornøden at vere, at Eders ko. May. paa denne Tid lod udgaa et almindelig Forbud, at ingen Slags Korn eller nogen Fedevare indtil paa videre allernaad. Anordning her af Riget til fremmede Steder motte udføris. Hvilken voris allerunderd. Betenkende vi til Eders kongl. Mayts. egen videre allernaadigste Villie og Resolution allerunderd. indstiller. Raadstuen d. 1. Febr. 1675.

1.—8. Febr. Ved Mødet 1. Febr. forhandlede man endvidere om, at man burde have »Norges Tilstand i god Consideration, særdelis at vere betenkt paa tienlig og fornøden Midler, hvorved, om samme Rige med nogen hastig Ofverfald blef overrumplet, Festningerne da sammesteds med fornødne Guarnisoner kunde vere forsterket og tilbørligen underholdis«. Nogle af S. K.'s Medlemmer, som bedst kendte de norske Forhold, fik Ordre til at overveje Sagen og senere forelægge den for det samlede Kollegium¹⁾).

8. Febr. nyt Møde, hvor man fortsatte Drøftelserne om Norges Defension; Peter Griffenfeld »opsatte nogle Poster«, som blev overgivne til Betænkning af et Udvalg af S. K. for senere at forelægges Kollegiet. Griffenfelds Memorial indeholdt følgende: »1) Hvad Festninger mand formente, burde forsterkis, hvorhos vilde betenkis a) hvor sterk Guarnisonerne paa hver Sted skulle vere; b) hvor meget til samme Guarnisoners Underholding behøfvedis; c) hvoraf samme Middel skulle tagis. 2) Ved hvad Middel det gandske Corpo (!), om det paa en Sted skulle sammendragis af Generalen, kunde subsistere. 3) Hvad Skibe der giordis fornøden at gaa i Søen mellem dette og Norge for at holde Søen ren«²⁾. Sagen optoges ikke senere.

¹⁾ P. III Bl. 46 f. ²⁾ P. III Bl. 47 f.

1. Febr. I dette Møde forhandlede ligeledes om en Ansøgning af 22. Okt. 1673 fra Anne Christensdatter, Enke efter Renteskriver Peter Jensen, om, at Kongen vilde stadfæste det gensidige Testamente¹⁾, som hun og hendes Mand havde oprettet, men som ikke var bleven opsat i gyldig Form. S. K.'s Medlemmer undtagen Chr. Skeel var enige om, at Testamentet burde bekræftes. Betænkning (Nr. 428). I Overensstemmelse hermed udstedtes Stadfæstelsen²⁾ 10. Febr.

428. Betænkning af S. K. 1. Febr. 1675.

Konc. i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 46.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver med tilbørlig Flid ofverveiet en Eders kongl. Mayts. forrige Renteskrifver afg. Peder Jensens efterlatte Hustrues allerunderd. Supplication til Eders kongl. May., derudi bestaaende, at, saasom bemelte hendes afgangne Hosbonde med hende i lefvende Livfe skal hafve gjort en indbiurdis Forening, hvorledis efter deris Død med deris fellis Gods og Formue skulde forholdis, endog samme Forening formedelst hendes Hosbondes hastige Død icke skal vere kommen til anden Fuldkommenhed, end som af en Concept til en Forskrivelse skrefven med bemelte hendis Hosbonds egen Haand og med tvende Eders kongl. Mayts. Renteskrifveres underskrefne Hender stadfest og bekræftet, samme Skrift at vere med bemelte afgangne Peder Jensens egen Haand skrefven, kand ses og fornemmis, paa hvilken Concept og Skrift Enken allerunderdanigst er Eders kongl. Mayts. allernaadigste Confirmation begierendis. Da naar vi betragte, hvorledis Testamenter at oprette er et særdelis Privilegium, hvormed Ed. kongl. May. sine høie og Herrestands Personer fremfor de andre og nedrige Stender hafver vildet ære og begafve, saa befinde vi derimod, at alle andre Testamenter, som af en og anden i Eders kongl. Mayts. Riger og Lande oprettis, underskrifvis og forseiles, med mindre de af Eders kongl. May. allernaadigst vorder samtykt og confirmerit, icke kand eller bør hafve nogen anden eller større Kraft end en Ting, der motte vere enten gandske ugiort eller saa ufuldkommen som dette afgangne Peder Jensens Skrift; hvorfor vi formener,

¹⁾ Kopi i Indlæg til S. R. Nr. 43. ²⁾ S. R. Nr. 43.

samme Skrift ligesaa vel som alle andre Testamenter, af hvad Formaliteter de kand vere, at bekomme sin fuldkommen Vigueur og Kraft icke ved noget andet end af Eders kongl. Mayts. blote Naade og kongelig Dispensation allene; og som det tilforn hafver paa dette Fundament behaget Eders kongl. May. allernaadigst at confirmere endog slige imellem Egtepersoner slutede Foreninger, som icke med nogen deris egen Skrift er blefven stadfest, men efter deris Død med mundlig Vidnesbyrd af andre bekræftet, saa formene vi iligemaade, at denne fattige Enke, som med sin afgangne Hosbonds egen Skrift og Haand beviser denne deris indbiurdis Forening, hafver ligesaa god Føie som alle andre i dette Fald om Eders kongl. Mayts. allernaadigste Confirmation allerunderd. at anholde, hvilken om Eders kongl. May. hende i Naade vil forunde, vi i dybeste Underdanighed til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste Villie og Resolution indstiller. Raadstuen d. 1. Febr. 1675.

Samme Dag forhandlede man endelig om en paatænkt Forordning om, at Kvæsthuset skulde have en vis Del af alle Slags Konfiskationer. Alle var enige om, at Kvæsthuset burde have Halvdelen af den Del, der ellers var tillagt de Fattige, for saa vidt denne Del ikke i Forvejen havde faaet anden Bestemmelse. De Fattiges Del skulde altsaa deles lige mellem Kvæsthuset og Børnehuset paa Christianshavn¹⁾. Samme Dag udkom en Forordning²⁾ af ovennævnte Indhold.

8. Febr. Møde, hvor Kongens »høie Ministri og Geheimeraad« Schack, Griffenfeld, H. Bjelke, J. Chr. Körbitz, J. Bjelke, O. Powisch, Ove Juel, H. Vind og Chr. Skeel, Etats- og Kancelliraaderne Jens Juel og C. Bierman samt Assessorerne Resen og Scavenius var tilstede. Man behandlede en Memorial (Nr. 429) fra Universitetets Rektor, Rasmus Bartholin, om en forbedret Indretning af den filosofiske Examen. S. K.'s Betænkning (Nr. 430) billigede ganske Memorialen, og i Overensstemmelse dermed udstedtes Kongebrev³⁾ 17. Marts.

¹⁾ P. III Bl. 47. ²⁾ Tr.: Forordn. 1670—83, 273—74.

³⁾ Tr.: Rothe, Chr. Vtes Reskripter, 265 ff.

429. *Memorial fra Professor Rasmus Bartholin.*

Kopi i P.^{III} Bl. 48.

Høi- og velbaarne Herre, gunstige Her Rigens Cantzeler.

Eftersom udi de aarlige Examinibus, som holdis her paa Academiet, naarsomhelst erfaris, hvad Profect Ungdommen, som kommer fra Skolerne, hafver giort, førend de kiendis dygtige til at studere i Universitetet, fornemmis, at en stor Del af dennem ere udi Philosophicis meget lidet øfvede, menendis icke at vere saa meget fornøden den Videnskab, naar de ickun efter Recessen kand skrifve in Lingva latina congrue, og siden, efterat de til Academiet ere admitterede, enten strax reiser hjem og hverken befliter sig selv videre paa Philosophicis eller hører nogen Prælectiones publicas Philosophorum, hvorudofver Professores ofte for Mangel af Auditores icke kand udi Lectionibus giøre deris Embede, eller anvender alleneste al deris Tid paa, hvis som kand udkrefvis til at naa Attestationem theologicam, eller [ø: alle] de, som tracte efter at være Hørere udi de store Skoler eller Rectores udi de smaa, skulde først lade sig examinere og kiendis dygtige til at tage Gradum Baccalaureatus, saa at ingen herefter til samme Bestillinger af Bisperne antagis, uden de efter Recessen ere promoti Baccalaurei, icke heller nogen til Examen theologicum annammis, som icke tilforn vare kient dygtige til at tage Gradum Baccalaureatus in Philosophia. Hvorfore skulde Professores Philosophiæ være forpligtede til at holde Examina philosophica fire Gange om Aaret og derimod med Examinibus theologicis inted hafve at bestille, mens de af Professoribus Theologiæ allene at forrettis. Ed. høigrefl. Excell. allerydmygste

E. Bartholin.

430. *Betænkning af S. K. 8. Febr. 1675.*

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 49.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver med tilbørlig Flid ofverveiet et Rectoris Academiae her paa Universitetet hans allerunderd. Memorial, som bestaar fornemlig derudi, at den største Del af den studerende Ungdom, som aarligen til Academiet ankommer, befindis meget lidet in Philosophicis øfvede og dog, saasnart de til Academiet ere admitterede, det enten strax forlader og bortreiser eller befliter sig alleneste paa at naa

Attestationem theologicam, hvorofver Prælectiones publicæ Professorum blifver forsømmet, og Professores for Mangel af Auditores icke kand giøre deris Embede. Begierer derfor, at det motte behage Eders kongl. May., at icke nogen herefter af Bisperne skulle antages til nogen Skoletieneste saasom enten Rector i de smaa eller Hører i de store Skoler, ei heller tilstedes at komme til Attestationem theologicam, som icke tilforn in Examine philosophico var kient dygtig til at tage Gradum Baccalaureatus in Philosophia, hvorfor og Professores Philosophiæ skulle verre pligtige at holde Examina philosophica fire Gange om Aaret og Theologi derimod Examina theologica allene at forrette.

Da endog Universitetets Fundatz saavel som andre kongl. Forordninger tilholder Studiosos paa Academiet tre Aar at continuere, icke at fortære eller spilde samme Tid til Unøtte eller Ørkesløshed, men at de imidlertid kunde blifve øfved og verseret fornemmelig, som Fundatzen melder, in Artibus philosophicis, foruden hvilke de icke kand vorde bekveme til høiere Faculteter, ei heller, som det sig bør, tienlige til nogen enten Skole- eller Kirketieneste, saa fornemmer vi dog, at Fundatzen i denne Post i langsommelig Tid icke er blefven efterlevet, men at den største Del af Studiosis, saa snart de til Academiet ere admitteret, sig strax derfra igien hafver begifvet foruden en Gang at høre enten deris privati Præceptoris eller andre Professorum publicas Prælectiones, hvoraf de i Erudition og Lerdom skulle tiltage og forbedres, hvorfor til at afskaffe denne store Desordre og Uskikkelighed, som ellers snart motte indføre Barbariem i disse Eders Mayts. høiloffige Kongeriger, vi eragte dette Rectoris Academiæ allerunderd. Forslag meget gafnlig, at nemlig ingen efter denne Dag blef anbetroed nogen geistlig Bestilling, liden eller stor, eller tillat at komme til Attestationem eller Examen theologicum, førend de in Examine philosophico ere kient dygtige at nyde primam in Philosophia Lauream og er blefven promoti Baccalaurei; og at icke nogen, som ere fattige, skulle hafve sig at besverge ofver nogen unødvendig Expenser enten paa Programmate, extraordinarie Disputation eller Andet, kunde de efter forregaaende Examen indstille sig at respondere under de ordinarie Disputationer, som Professores aarligen holder in Academia. Saavel som og, at de flitige Ingenia icke alt for lenge skulle hindres eller opholdes fra de Studiis, hvortil de mest inclinere, formene vi efter Rectoris Angifvende, at bemelte Examina philosophica af Professoribus Philosophiæ ligesaa vel som

theologica af Theologis fire Gange om Aaret i det mindste burde holdis, ¹⁾hvilket saavel som Bekostningen Eders kongl. Mayts. Rigs-Cantzeler saasom forordnet Patronus Academiae vel sielf efter Tidens og Omstendernes Leilighed, som gaufnligt kand være, modererer og anordner¹⁾. Indstiller dog alting i dybeste Underdanighed til Eders kongl. Mayts. egen videre allernaadigste Resolution. Raadstuen d. 8. Febr. 1675.

Samme Dag behandlede en Memorial af 10. Dec. 1674 (Nr. 431) fra Skatkammerkollegiet, hvori dette meddelte, at Brændet i de kongelige og private Skove var ved at slippe op, og foreslog i Stedet at anvende Tørv. S. K.'s Betænkning (Nr. 432) fraraadede vel at bruge Tørv paa Slottet paa Grund af den onde Stank, der fulgte med, men henstillede dog til Kongen, at Stiftsbefalingsmændene fik Ordre til at undersøge, hvor der fandtes brugelige Tørvemoser. I Henhold dertil udgik 24. Febr. Kongebrev²⁾ til Stiftsbefalingsmændene i Danmark.

431. Memorial fra Kammerkollegiet 10. Dec. 1674.

Orig. i S. K.'s Arkiv. Kopi i P.^{III} Bl. 49 f.

Stormægtigste Konge, allernaadigste Herre.

Efter voris allerunderdanigst Pligtskyldighed til Eders kongl. May. Interessis Beopachtning kand vi icke forbigaa allerunderdanigst at tilkiendegifve denne for Øienseende store Mangel paa Brende saavel til Eders kongl. May. Fornødenhed som och denne Stads samptlige Indbyggere, som vil indfalde, førend mand sig dertil forser, idet Biørnkierskoufs Vedhugst til Eders kongl. May. Hof- och Søestat icke mange Aar vil tilrecke, saa medgaar ochsaa flux andre Particuliers Skoufve ved Søkandten beliggendis, af hvilke den hele Bye och Menighed hidintil er blefven forsynit, saa at baade Eders kongl. May. saavel som Kiøbenhafns Bye saadan Vedmangel inden faa Aar vil befinde. Hvorfor voris allerunderdanigste, uforgribelig Betenkende er, om Eders kongl. May. allernaadigst maatte behage en Commission til alle Steder her udi Landet, som nest ved Søekanten kand vere beliggende, til Tørfveskier tienlig, at saadanne Steder dertil udi Tide maa anordnis och udvisses, at Eders kongl.

¹⁻¹⁾ Indskud af Griffenfeld.

²⁾ S. T. Nr. 64.

May. deraf med nogle 1000 Læs Tørf om Aarit kunde forsynis och Staden i lige Maader nyde deris Nødtørft. Skulle herhos være hel gafnligt, at det hele Land alvorligen maatte foreleggis aarlig unge Skoufve paa visse och dertil tienlige Steder, som dertil Tid efter anden aarligen vil indheignis, at opølske saavel paa Eders kongl. May. som andre Proprietariers Goeds, Posteriteten i Frembtiden til Nytte och Gafn, och Eders kongl. May. Stiftsbefalingsmænd anbefalis derofver saavel som ellers derom sub Dato den 8. November 1665 och 20. October anno 1670 udgangne Skoufforordninger med Flid at holde, och at samme Forbedring ved Ambtskrifverne udi deris aarlige Regenskaber maa hoesføies och i Skatkammerit med rigtig Tingsvinder forklaris. Vi indstiller alting udi Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste Villie och Resolution. Skatkammerit 10. December 1674.

Eders kongl. May. allerunderdanigste och tropligtigste Tienere.
 H. Wind mp. Sten Hondorff. Hinrick Müller. Ch. Gerstorff.
 P. Scavenius. Friederich Gisze. J. Reitzer. H. va. Stöcken.

432. Betænkning af S. K. 8. Febr. 1675.

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 64.

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 50.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver med tilbørlig Flid ofverveiet et af Eders kongl. Mayts. Kammer-Collegio allerunderdanigst indgifne Memorial angaaende den Mangel paa Brendeved, som de befrægter med Tiden at vil blifve saavel for Eders Mayts. eget Hof som for denne Eders Mayts. Residents Stad i Almindelighed, formedelst baade Biørnskouf, hvoraf Eders kongl. Mayts. Hof- og Sæstad hidindtil er vorden forsiunet, saavel som andre Particuliers Skoufve ved Søkanten beliggendis saaledis skal vere forhuggen, at de icke lenge skal kunde tilreкке, hvilken Mangel i Tide at forrekomme de tienlig eragter, at alle Steder her i Landet, som nest ved Søkanten er beliggendis og til Tørfveskær tienlig befindes, til samme Brug motte anordnes saavel til Eders Mayts. som Stadens Nøtte, saa og, at alle saavel paa Eders Mayts. som andre Proprietariers Gods alvorligen motte tilholdis paa visse og dertil tienlige Steder aarligen unge Skoufve at opølske, dennem self og Posteriteten til Gafn, og Eders Mayts. Stiftsbefalingsmand derofver saavel som ofver Skoufforordningen med Flid

at holde, saa og samme Forbedring med Amptskrifverniss aarlige Regenskaber i Skatkammeret at forklariss.

Da eragte vi icke uraadeligt, at Eders kongl. Mayts. Stifts-befalingsmand her i Landet blef anbefalet at lade erfare ofveralt, hvor nogen Steder nær ved Søkanten kunde findes til Tørfveskær bekvem og tienlig, hvilket paa Eders Mayts. Skatkammer til videre Efterretning kunde notificeris, om derefter nogen Anordning til Eders Mayts. og Stadens Tieneste med Tiden at lade giøre skulle blifve fornøden, ^a)enddog vi icke kunde eragte det at vilde lade vel, at paa Eders kongl. Mayts. Slot Tørfve skulle brendis, og omskiønt paa en og anden Ildsteder det end icke saa lige Fremmede kunde komme til Siune, saa vilde dog den onde Lugt noksom gifve tilkiende, hvad Materie til Ilden brugtes^a). Angaaende Skoufvenis Opelskning og Forbedring saavel paa Eders kongl. Mayts. som paa andre Proprietariers Gods, da er herom allerede ved Eders Mayts. sidst udgangne Skoufforordning giort i alle Maader saa god Anordning, at vi inted vide, hvorved samme Forordning kand forbedris, ^b)og staaar ickon derpaa, at derofver tilbørligen holdes, og hvad vel anordnet er, ogsaa vel efterkommis, ihvad Bestilling eller Character de og hafve kunde, som dermed Tilsiun befales at hafve, saa vi ei kunde se, hvortil det tienlig skulle være nogen Forandring derudi at giøre, nu den forrige Maade saa nylig er blefven forandret, uden til at gifve Anledning, at den ene kunde lade det komme an paa den anden, og omsider intet andet udrettis end den ene at gifve Skyld paa den anden^b). Men som Eders kongl. May. allernaadigst hafver betroed Oberjegermester den øfverste Inspection ofver Skoufvene, siunes os icke utienlig at være, at ^c)Skatkammeret med bemelte Oberjegermester hver Fierdingaar motte conferere, og hvis de til Eders kongl. Mayts. Tieneste og Skouffordonnancens bedre Observants tienlig kunde eragte at være, da erindre og i saa Maade den ene den anden til Eders kongl. Mayts. Tienstes og det algemene Bestes Befordring tilbørligen gaa til Haande^c).

Hvilken voris allerunderdanigste Betenkende vi til Eders kongl.

a-a) Indsat i Konc. af Griffenfeld.

b-b) Indsat i Konc. af Griffenfeld.

c-c) Indsat i Konc. af Griffenfeld i Steden for: at bemelte Oberjegermester hver Fierdingaar med Skatkammeret motte conferere og nøiagtig forklare, hvorledis bemelte Skouf-Ordinantz i alle sine Articler blifver efterkommet, og hvorvit Eders kongl. Mayts. Skoufve baade conserveris og Tid efter anden forbedris.

Mayts. egen videre allernaadigste Villie og Resolution indstiller. Raadstuen den 8. Febr. 1675.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste og tropligtigste Tienere.
Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F.
G. Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp.
H. Wind mp. Jensz Juell. C. Biermann. P. Resen.
P. Scavenius.

22. Febr. Møde, hvor Kongens »høie Ministri og Geheime-
raad« Peter Griffenfeld, Henrik Bjelke, J. Chr. Körbitz, Mogens
Friis, Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Ove Juel og Holger Vind,
Etats- og Kancelliraaderne Jens Juel og Conrad Bierman og
Assessorerne Resen og Scavenius var tilstede¹⁾. Man behandlede
her en Sag mellem Réntemester Henrik Müller og Byen Glück-
stadt. Den første havde i en Memorial (Nr. 433) af 14. Jan.
beklaget sig over, at Skibene skulde ligge for længe i Glück-
stadt, og anmodet om, at Liggedagenes Antal maatte blive ind-
skrænket. Kommercekollegiet udtalte sig i en Memorial (Nr. 434)
af 30. Jan. imod Müller, og det nyttede ikke, at denne i en
ny Memorial (Nr. 435) af 10. Febr. bad om Griffenfelds Hjælp.
S. K.'s Betænkning (Nr. 436) indskrænker sig til at udtale
Ønsket om, at Magistraten i Glückstadt maatte faa Ordre til
at sørge for, at der fandtes det tilstrækkelige Antal Pakhuse,
og i Henhold dertil udgik 6. Marts Kongebrev²⁾ til Magistraten.

433. *Memorial til Kongen fra Henrik Müller 14. Jan. 1675.*

Kopi i S. K.'s Arkiv og i P. III Bl. 51 f.

Durchläuchtigster, grossmächtigster, allergnädigster König undt Herr.

Ewr. königl. May. sage ich allerunterthänigst Danck für dero
allergnädigst Befehlich an dem Magistrat in Glückstadt wegen Re-
laxirung des Arrestes meines iszlandschen Schiffes undt derselben ein-
gelahdenen Wahren Verkaufss. — Weil aber nictes darauf erfolget,
alss dass man daselbst die Wahren de Facto undt gleichsamb mit
Gewalt ohne Consens meines Bevollmächtigten auss dem Schiffe her-
ausgenommen, dieselbe an Unterschiedlichen partieret undt auss-
getheilet, also dass die völlige Bezahlung annoch nicht eingekommen,

¹⁾ P. III Bl. 50.

²⁾ Inländ. Reg. 1674—75 Bl. 290.

alss bin ich höchst genötiget solches Ewre königl. Ma. in Allerunterthänigkeit klagend vorzutragen, undt ümb solche Insolence ins Künfftige zu præcavieren bitte ich allerunterthänigst, dass Ewre königl. May. allergnädigst geruhen wollen dero Mandat ausgehen zu lassen, dass wan die Schiffe von Isslandt mit ihren Waren auf die Elbe anlangen, man alssdan nicht sol gehalten sein darmit nach ihren Willen zu der Verkäufern mercklichen Schaden hinzuliegen, welches dan verursacht, dass man an Schiffsgelegenheit ohne fast gedoppelte Fracht unndt dennoch schwerlich soll gelangen können, weiln die Schiffe späten Jahres von Isslandt ankommen, dah sie sich schweren Eissganges (indehm die Elbe leicht zufrieret) zu befahren. Umb solches Unheil vorzukommen bitte ich allerunterthänigst, dass Ewr. königl. Ma. sich allergnädigst wollen gefallen lassen eine sothane Verordnung lassen publicieren, dass die isslandsche Schiffe undt deren Kaufleute weiter nicht sollen verbunden sein, alss das sie nach Ankunfft den vermeinten Glückstätischen Käuffern 6 oder 8 Tage zu Willen liegen undt ihnen ihre mitgebrachte Wahren, es sey Fisch, Wullenguth undt andere fette Wahren, durch einen öffentlichen Ausswurf undt Abkündung von der Cantzel ihnen lassen anbieten, damit es einen jedweden müge kundt gethan werden, die Wahren insgesamt, oder so viel ihnen darvon beliebt zu kauffen, soforth aus denn Schiffen gegen bahrer Zahlung in Specie zu empfangen, undt im Fall ihre Gelegenheit nicht sein müchte die volle Ladung zu kauffen undt bezahlen, dass ihnen alssdann müge verboten werden dassjenige, was sie von der Ladung behalten, an denn Hamburgern für wolfeilern Preiss nicht abzusetzen, alss die isslandsche Kaufleute die ihrige an selben Ort verkauffen können, undt dan auch, wan die Einwohnere in Glückstadt selbe Wahren nach Billigkeit, undt wie man dieselbe auf andere Örter verkauffen kan, nicht behalten wollen, dass man alssdann müge verurlaubt sein dieselbe nach Verlauff selber 6 oder 8 Liegetagen, mit was Schiffsgelegenheit es auch sein müchte, anderswohin verführen zu lassen, undt wie nun dieses in aller Billichkeit undt Besterckung der Commerciën (welche sich von Theils eigennützigem Leuten nicht wol wil zwingen lassen) beruhet, alss verseehe mich hierin Ew. kö. Ma. allergnäd. Erhörung undt verbleibe

Ewr. kö. Ma. allerunterthänigster, gehorsambster Diener

Hinrich Müller.

Copenhagen d. 14. Januarii anno 1675.

434. *Memorial fra Kommercekollegiet 30. Jan. 1675.*Orig. i S. K.'s Arkiv. Kopi i P.^{III} Bl. 52 f.

Stormegtigste Konning, allernaadigste Herre.

Efter Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befalling dato 23. Januarii nerverende Aar at gifve voris Betenkning paa veledle Rentmester Müllers allerunderdanigste Supplication anlangende Skibene, som fra Island kommer til Glückstad, befinder vi, at Supplicanten først klager ofver de Glückstäders Insolentier og siden allerunderdanigst begierer et sær Reglement for dend islandiske Trafique sammesteds. Eftersom nu dend 4de Articul af de Glückstäders kongelige Privilegier noksom reglerer, hvorledes med Kiøb og Sal, Op- og Afskibning af samme Vare skal forholdis, islandiske Privilegier og om Opskibning sammesteds formelder, saa formener vi allerunderd., saa lenge saadanne Privilegier uforandret staaer, ingen anden Mandat eller Reglement derfor behøvis, og hvad Insolentier der kand vere passerit, ded med Loug og Ret paa behørige Steder at søgis, hvilket vi til Ed. kongl. Mayts. videre allernaad. Resolution henstiller, stedse forblifvende

Eders kongl. Mayts. allerunderd. och tropligtskyldige Tienere.

Jensz Juell. P. Pederson Lerke. M. Røtlin. Hans Nanszen.
Hafniæ d. 30. Januarii anno 1675.435. *Memorial fra Henrik Müller 10. Febr. 1675.*

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Høi- og velbaarne Hr. Rigs Canceler.

Eders høigreflige Excellence betacker jeg allertienstskyldigst for dend Communication af Commertz Collegii Erklæring paa min allerunderdaanigste Supplication andlangendis dend Insolentze, mig af de Glückstäder udi nestforleden Aar med et mine islandske Skibes Arrestering oc Godsets gewaltvis Udtagelse oc Partering er vederfareet samt udi Frembtiden saadanne Vares Forhandling oc Bortførsel. — Udi dend første Post henviser de gode Herrer mig til Lands Lov og Ret, som mig foruden nok var bevist, hvis jeg icke hafde haft min Betenkning Hans kongl. Ma. det tilforne allerunderdaanigst at andrage. Och udi dend anden Post beraaber de sig paa dend 4de Articul udi de kongl. Glückstädiske Privilegier med Formening, at saa lenge saadanne Privilegier uforanderlig staaer, da ingen anden Mandat

eller Reglement at skulde behøfvis, hvorpaa jeg tilnødis at svare, at, dersom samme Articul var af saadan Indhold, at mig oc andre Selgende udi Handlingen ingen Hindring eller Ophold kunde tilføies, jeg da icke hafde verret forarsaget Hans kongl. Ma. med Supplication at besverge, ti Articulen vel formelder, at alle til Steden fra Island kommende Vare skal udlosses oc udi Pakhuset opbringes oc Indvaanerne der for nogen anden imod billig Pris tilbiudes, mens saa er Klagen denne, at ingen slige Pakhuse der paa Steden findes, Varene udi at oplegge, uden allene de Sieur Hans Nansen tilhørende, som hannem, der det islandske Compagnia blef delt, ere tilfalden, saa det for hannem er mageligt nok, at Varene ved hans Skibes Ankombst strax kand blifve forlosset oc, naar hand best kand se sit Hold, forhandlet, hvorpaa ved Udlosningen Skibene strax uden Ophold sig derfra kand begifve, mens saa følger saadan Magelighed formedelst Pakhusenis Mancquement hverken mig eller de andre, som maa se Skibene med Varene derudi liggende at opholde, indtil det Glückstäderne tilpas kommer at slutte Kiøb, hvilket er Aarsagen, at mand besverlig Skibe derhen til Fracht kand bekomme, eftersom Kiødskebene sildig oc først imod Vinteren andkommer oc stoer Fare af Isgang paa Elfven er undergifven, hvorfor jeg oc hafver oc endnu allerunderdaanigst ombeder om de 6 eller 8 Liggedage, at hvis Indvaanerne sig til Kiøbet inden saadan Tid icke vilde resolve, mand da Varene maatte forskibe til hvad Sted mand dennem best kunde forhandle, hvorudi jeg formoder, icke noget ubilligt er søgt, ei heller i det, at Indbyggerne maatte forbydes, hvad de af saadan én eller flere Ladinger kunde kiøbe, til Hamborgerne at forhandle for ringere Pris, end de islandske Kiøbmend for deris øfrige Lading kand bekomme, hvilket allene er henset Varene for de Hamborgere at holde udi Pris oc Market, och er dette altsammen de Glückstädiske Indvaanere icke til Hinder eller Skade i nogen Maader, mens mere til Handlingens Underholding der paa Stedet, andseende, naar Skibene andkommer, oc Varene da strax ved offentlig Udraab oc paa Prædikestoelen dennem tilbiudes, at de jo kand vide dennem inden 6 à 8 Dage til Kiøbet af eller til at erklere. Formoder derfor herudi Eders høigräfl. Excell. høigunstige Assistentz och forblifver Eders høigräfl. Excellencis allertienstskyldigste oc beredvilligste Tienner

Hinrick Müller.

Hafniæ d. 10. Februarii anno 1675.

436. *Betænkning af S. K. 22. Febr. 1675.*

Orig. og Konc. med smaa Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv.
Referat i P.^{III} Bl. 53.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver med tilbørlig Flid ofverveiet Eders kongl. Mayts. Commercie Collegii allerunderdanigste Erklæring paa en af Eders Mayts. Rentemester Hendrik Müller indgifne Supplication, hvorudi hand allerunderdanigst er begierendis, at Eders kongl. May. allernaadigst vilde lade udgaa en Mandat, at de islandske Skibe, som med deris Vare fra Island til Glückstad ankommer, icke skulle være forbunden til videre end 6 eller 8 Liggedage, saa at hvis Indvaarnerne i Glückstad icke inden den Tid sig til noget Kiøb vilde resolve, mand da Varene motte forskibe til hvad Sted de best kunde forhandlis; hvorimod Commercie Collegii allerunderdanigste Formening er, at eftersom den 4. Articul i de Glückstad Bye allernaadigst foruntø Privilegier noksom reglerer, hvorledis med Kiøb og Sal saavel som med Opleg og Udslibning af samme Vare skal forholdis, de islandske Privilegier iligemaade om Opslibning sammesteds formelder, da, saa lenge samme Privilegier uforandret staar, siunes dem icke nogen anden Mandat eller Reglement at behøvis. Nu betragte vi, at de Byen Glückstad allernaadigst gifne Privilegier, hvis 4de Articul saaledis liuder:

1) »Ferner so soll hinkünfftig ein Stapell und Niederlage aller derer auss Isslandt auff den Elbstrohm kommenden Wahren in unser Stadt und Veste Glückstadt sein, also und dergestalt, dass alle und jede auss jetzgedachten unser Insul Isslandt auf der Elbe kommende beladene Schiffe bey unsere Stadt und Veste Glückstad anlegen, alle einhabende Wahren, wie die auch Nahmen haben mögen, alda aussladen, auff Packhauss bringen und, bevor sie dass geringste verkauffen, dieselbe den Glückstätern vor allen andern umb einen billigen und nicht höhern Preiss alss andern anbieten und verhandeln und die Wahren alssdan von dar durch Glückstätischen Schiffen, im Fall deren so viel daselbsten bey der Handt sein würden, an Orth und Enden wieder verführen lassen sollen.«¹⁾ —

hafver ligesaa vel i denne som alle de andre Poster deris Henseende til Byens Opkomst og samptlige Indbyggernis Gavn og Beste

^{1—1)} Indsat i Konc. i Steden for et kort Referat.

i Almindelighed, hvorfor vi icke kunde se, hvorledis nogen Particuliærs Nøtte eller Commoditet kand gifve Eders kongl. May. nogen Aarsag i samme Privilegier nogen Forandring at giøre, som kunde siunes at være den gandske Bye til Præjuditz og Nachdel. Men eftersom Rentemester forregifver til denne hans Begiering den fornemste Aarsag at skal være den Mangel, som skal befindes paa Pakhuse i Glückstad, hvoraf skal følge denne Incommoditet, at Skibene, som did ankommer, maa sammesteds i langsommelig Tid, ja endog ud paa Vinteren, med Varene, førend de kand blifve lossede, opholdis og blifve beliggendis, de Vedkommende til stor Omkostning og Skade, da, saasom Byen nyder det Privilegium, at Varene der skal opleggis, formene vi allerunderdanigst, at Magistraten der paa Stedden ved Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befaling burde tilholdis, saafrembt Byen bemelte Privilegium uforandret begierer at beholde, den Anordning herefter at giøre, at for billig Betaling vorder forskaffede saa mange bekvemme Pakhuse, som alle de islandske Vare, saa snart de til Stedden ankommer, uden nogen Forhindring eller Ophold udi kunde vorde oplagt. Indstiller dog alting allerunderdanigst til Eders kongl. Mayts. egen videre allernaadigste Resolution. Af Raadstuen d. 22. Febr. 1675.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste og tropligtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. G. Bielcke mp.

Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Ch. Skiell Jørgensen. C. Biermann. P. Scavenius.

Samme Dag behandlede en Ansøgning (Nr. 437) af 30. Nov. 1674 fra Ane Mortensdatter om, at hendes Mand Jens Lauridsen Ibsen fra Nykøbing paa Falster, der for 13 Aar siden var rømt fra Landet som mistænkt for et Drab paa Peder Smid, maatte faa sin Fred igen, da Vægteren Hans Romer nu havde bekendt, at han »uforvarende« havde begaaet Drabet. S. K.'s Betænkning (Nr. 438) udtalte sig gunstigt, og i Henhold dertil udgik aabent Brev¹⁾ 9. Marts.

¹⁾ F. R. Nr. 21. — Ved Sagen er vedlagt nogle Tingsvidner fra Nykøbing Byting.

437. *Ansøgning fra Ane Mortensdatter 30. Nov. 1674.*Orig. i S. K.'s Arkiv. Kopi i P.^{III} Bl. 53 f.

Stormectigste Herre, allernaadigste Arfvekonge.

Udi dybeste Underdanighed Eders kongl. May. at ansøge er jeg fattig, høibedaget oc bedrøvet Kvinde høitvungen forarsaget paa min fattig høibedrøfvets Hosbonds Jens Lauridsen Ibsens Vegne, som ungefer for 13 Aar har maat entviget Danmark af Fryct, fordi der baris Mistanke til ham, hand en ihieslagen Mand paa Nykiøbings Gade i Falster befunden skulle hafve dræbt, eftersom dend Døde fultis same Dag med hannem paa en Vogn, formedelst hvilken hans Entvigelse af Fryct de 16 opkrefvet Mænd har soret ham fra sin Fred; som saaledis henstod nogen Tid, endtil en anden navnlig Hans Romer, som vaar Vecter udi Nykiøbing, for Borgemester Jørgen Lauridsen samesteds oc andre flere af sin onde Samvittighed tildrefvin sig har anmeldt bemelte dend Dødis rette Banemand, hvorfor min fattig Mand vaar endtvigt, som før er melt, efter derom medfølgende Tingsvidnis Udvisning, hvilket, Eders kongl. Mayts. sal. Hr. Fader Kong Frideric dend 3. allerhøiløfigst Ihukommelse med sin høielskelig Dronning i Falster paa Nykiøbing Slot underd. andraget, Deris May. har beveget til at hafve benaadet min bedrøvet Mand oc hannem som uskyldig sin Fred igien at forunde, med Befaling til dend Tid Amptforvalteren, nu sal. Hans Hansen, at hand os derpaa Bref i Cancelliet skulle forskaffe, som oc strax har anbefalet sin Skriver, navnlig Hieronymus, voris Breffve at antage oc befordre, oc lefverede vi hannem baade Breffvene oc 20 Rdr. Kongebreffvet for i Cancelliet at indløsse, som oc hosfølgende Attest tilstaar. Derpaa er denne Handskriver strax til Norrig forreist, hvorudofver vi fattig Folk ei er blefne expederet, mindre viste, hvor vi vore Breffve oc Penge igien skulle søge, førend nu vi har spurt, bemelte Haandskriver her til Staden skal være ankommen. Herpaa jeg fattig, høibedaget oc bedrøvet Kvinde nu i dybest Underdanighed høitvungen forarsaget er paa bemelte min Mands Vegne at anholde Eders kong. Mayts. same Naade, som Eders kongl. Mayts. sal. Her Fader allerhøiløfigst Ihukommelse min Mand naadigst forunt hafver, Enkedronningen vel ei ubevist, oc allernaadigst ville meddele oc igien sin Fred forunde. Gud vil være Eders kongl. Mayts. megen store Løn, oc jeg herpaa it naadigt Svar allerydmygeligst forventer.

Gud glæde Kongen oc det gandske kongl. Arfvehus ævindeligh. Kiøbenhafn d. 30. November anno 1674.

Jens Lauridssøn Ibsens Hustrue i Synder Alslef i Falster
Anna Martensdotter allerunderdanigst.

438. *Betænkning af S. K. 22. Febr. 1675.*

Orig. i Indlæg til F. R. Nr. 21.

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 54.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver med tilbørlig Flid ofverveiet en Anne Mortensdaater af Nykiøbing i Falster hendis allerunderdanigste Supplication, hvorudi hun beklager, at hendis Hosbond for 13 Aar siden skal vere forarsaget at entvige af Riget af Frygt for Mistanke, som mand skal hafve haft til hannem, fordi hand sidst om Dagen tilforn er set paa en Vogn hos en Mand ved Nafn Peder Smid, som om Natten derefter er blefven funden død paa Nykiøbings Gade, og som samme Mistanke derefter med hans Entvigelse er blefven bestyrket, skal 16 Mend hafve soeret ham fra sin Fred; nogen Tid derefter skal en Vegter der i Byen ved Nafn Hans Romer self godvilligen bekient for Jørgen Lauridsen, da sammesteds Borgemester, saavel som for andre, at hand samme Drab uforvarendis, der hand om Natten vilde gaa paa sin Vagt, hafde beganget; hvorfor bemelte Anne Mortensdaater allerunderd. begierer, at hendis Hosbond, som hun formener at vere uskyldig, motte igien stilles paa frie Fod. Da befinde vi af et Tingsvinde, udsted af Nykiøbings Byeting d. 14. Nov. 1664, at fornefnde Borgemester Jørgen Lauridsen samt en anden Vegter ved Nafn Peder Svendsen samme Tid til Tinge hafver vundet og ved deris Æd efter Lougen bekræftet, samme Hans Romer for dennem at hafve bekient samme Drab af hannem uforvarendis at vere beganget, saa at, endog bemelte Hans Romer paa den Tid, dette Vidne om hans Bekiendelse til Tinge er blefven ført, da allerede var bortdød, og bemelte Vidne derfor icke gyldig er, saa kunde vi dog icke vel troe, at forbemelte Borgemester og bemelte Vegter Peder Svendsen uden al skiellig eller nogenlunde præsumerlig Aarsag til Tinge skulle hafve vundet eller soeret anderledis end det, de for Gud med en god Samvittighed vilde forsvare, og derfor, hvad heller denne Hans Romer af Melancholie eller af en urolig Samvittighed for denne af hannem begangne Gierning kand vere bragt til at giøre denne Bekiendelse

paa sig self, ^{a)}eller hvad anden Beskaffenhed det dermed monne hafve, for Gud allene bekient er^{a)}, kunde vi dog i denne uvisse og mørke Sag icke fragaa, men uforgribelig følge den almindelige Regel, at det er bedre at frikiende den Skyldige end at fordømme den Uskyldige ^{b)}og holde det derfor tryggest at vere, at Eders kongl. May. allernaadigst skienkte og forundte denne Jens Lauridsen Ibsen sin Fred og Frelse^{b)}. Indstiller dog denne voris allerunderdanigste Betenkende til Eders kongl. Mayts. egen videre allernaadigste Resolution. Af Raadstuen d. 22. Febr. 1675.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste og troeligtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. G. Bielcke mp.

Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Ch. Skiell Jørgensen. C. Biermann. P. Scavenius.

Samme Dag forhandlede S. K. om, hvorvidt man paa Grund af den truende Krig burde udstede et almindeligt Forbud mod Søfolks Udvandring. S. K.'s Betænkning (Nr. 439) fraraader dette, men gør Henstilling om, at der skal udgaa den Befaling, at alle Købstæder skal have de Baadsfolk m. m. rede, som de er forpligtede til. I Henhold hertil udgik 9. Marts Kongebrev¹⁾ til Kammerkollegiet samt 12. Marts Kongebrev²⁾ til J. Chr. Körbitz som Stiftamtmand over Sjællands Stift.

439. *Betænkning af S. K. 22. Febr. 1675.*

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 85. Konc. med ubetydelige Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 55.

Allernaadigste Konge og Herre.

Eftersom det er ufeilbar vist, at Rigers og Landers største Flor og Velstand icke allene i gode og fredelige Tider bestaar fornemlig

a-a) Indsat i Konc. af Griffenfeld i Steden for: derom vilde blifve vanskelig at dømme, særdelis nu, hand er død, oc mand ingen anden Omstendighed om Sagens Beskaffenhed videre end hans egen Bekiendelse kand hafve, som vi dog formene noksom at vere et sterk og nøiagtig Vidnesbyrd til denne Jens Lauridsen Ibsens Frelse og Befrielse, som ellers af de 16 Mend er kient for den Drebtets rette Banemand, saafremt samme Bekiendelse icke er sket af nogen melancoliske Svaghed.

b-b) Senere tilføjet i Konc.

¹⁾ S. T. Nr. 85. Vedlagt en Liste over, hvor mange Baadsmænd hver By skulde stille. ²⁾ Orig. i S. K.'s Arkiv.

udi Mengde af Mennisker, men at endog særdelis i vanskelige og farlige Tider den allerstørste Magt derpaa ligger, at Mandskabet til Landsens Styrke og Forsvar kand, det meste mueligt er, beholdis i Riget, saa hafve vi med tilbørlig Flid ofverveiet, ved hvad Middel det unge Mandkiøn, i Sønderlighed søefarende Folk, som til Eders kongl. Mayts. Flodes Udrystning og Fornødenhed i disse farlige Tider mueligt kunde behøvis, motte forhindris sig af Riget hen paa fremmede Steder at begifve. Da, saasom mand vel i forrige Tider hafver tenkt at vilde naa denne gode og høifornøden Intention ved et almindelig Forbud, at ingen sig under Boeslods, Lifs og Æris Fortabelse af Riget skulle begifve, hvilket dog lidet at hafve fruchtet Udgangen noksom hafver lert, saa befrøgte vi iligemaade, at slig Forbud, saafrembt det nu blef renoveret, skulle giøre ved disse Tidens Coniuncturer hos Fremmede saavel som Indvaanerne stor Ombrage og dog liden Nøtte tilveiebringe, eftersom den største Del af de søefarende Baadsfolk saavel i Norge som her i Riget hafver icke videre end Dagen og Veien (som mand pleier at sige), saa at inted Forbud skal kunde giøris eller forfattis med saa strenge Vilkaar, at den Nød og Trang for den daglig Føde og Lifs Ophold, som de ved inted andet end ved Søen vide at fortiene, jo tvinger dem af en langt haardere og større Fornødenhed til at ofvertrede slig Forbud, saa at det visseste, der vilde følge paa saadan Forbud, var en Skrek, som den største Del af det unge og beste Mandkiøn blef indjaget til enten sig i Tide at forsticke eller strax med alle af Rigerne at begifve. Hvorfor vi eragter det best og tienligst at vere, at Eders kongl. May. paa denne Tid og indtil videre lod det beroe og forblifve ved de allerede tilforn under høieste Straf, som mand hafver vist at eftertenke, forfattede og udgangne Forbud, dateret Aar 1667 d. 6. Febr. og 27. Martii og af Eders May. self paany igientagne den 27. Febr. 1672, hvilke alle endnu staaar uigienkaldede ved Magt, og nu nyligen af Eders kongl. Mayts. Skatkammer ved skriftlig Paa-mindelse er giort Anordning hos alle Eders kongl. Mayts. Toldere saavel i Norge som her i Riget, at de ofver samme Forordninger forsvarligen og med tilbørlig Flid skal holde. Vi eragte det herforuden tienligt, at alle Eders kongl. Mayts. Stiftsbefalingsmænd blef anbefalet, enhver i sit Stift, Øfrigheden i Kiøbstederne og andre Vedkommende underhaanden at forstendige og tilholde det Contingent af Baadsfolk, som enhver Kiøbsted staaar for, in omnem Eventum i Beredskab at hafve. Hvilken voris allerunderdanigste Betenkende vi

til Eders kongl. Mayts. egen videre allernaadigste Villie og Resolution indstiller. Af Raadstuen den 22. Febr. 1675.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste og troepflichtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. H. Bielcke.

J. Chr. Körbitz mp. M. Friis G. t. F. G. Bielcke mp.

Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Ch. Skiell Jørgensen. C. Biermann. P. Scavenius.

1. **Marts Møde**, hvor Kongens »høie Ministri och Geheime-raad« Hans Schack, Peter Griffenfeld, Henrik Bjelke, J. Chr. Körbitz, Mogens Friis, Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Ove Juel, Holger Vind og Chr. Skeel, Etats- og Kancelliraaderne Jens Juel og Conrad Bierman og Assessor Peter Scavenius var tilstede¹⁾. Man forhandlede om en Memorial (Nr. 440), dateret 24. Febr., fra Kommercekollegiet, hvori det foresloges, at Kursen paa fremmed Smaamynt, særlig svensk, skulde nedsættes, da Landet var oversvømmet dermed. S. K.'s Betænkning (Nr. 441) var gunstig, og i Henhold til den udstedtes Forordning²⁾ om fremmed Mønt 8. Marts.

440. *Betænkning af Kommercekollegiet 24. Febr. 1675.*

Orig. i Indlæg til S. R. Nr. 63. Kopi i P.^{III} Bl. 56—57.

Stormegtigste Konge, allernaadigste Herre.

Eders kongl. May. kunde vi icke underlade allerunderdanigst at berette, hvorledis tvertimod dend allernaadigste Forsorg, som Eders May. af sin Regierings Begyndelse for at conservere god Mønt i sine Riger altid hafver haft, som ochsaa saa megit frugtid, at Species, som ved des Regierings Begyndelse gik 8 pro Cento, nu til 2¹/₂ er falden, och Mengden deraf her i Eders Mayts. Lande er at bekomme, sig fremmit Mynt nu i Mengde indsniger, och hvorvel deris Cours forhen ved forrige allernaadigste udgangne Forordninger er sat och dermed sligt forhindrit vorden, saa siufnis dog, at det nu ved en gemene Handellererers Samtøcke ligesom forandris, och dersom mand det nogen Tid lod forblifve, en skadelig Consequence med sig føre skulde. De Støcker, som vi fornemmelig omtaler, er svenske 8 Sk.,

¹⁾ P.^{III} Bl. 56.

²⁾ Tr.: Forordn. 1670—83, 275—76.

som nu høifig her for 7 Sk. udgifvis, hvilket, dersom det icke i Tide blef forrebygget, vil ufeilbar med sig bringe, at Rixdr. udføris, och Landit med slig ringe Mynt, Sverig til Profit och Eders May. til Skade, blef opfyldt, eftersom de det med Profit giøre kunde, ti de dennem her mod $12\frac{1}{2}$ pro Cento ringere end Eders Mayts. Mynt udgifver; naar nu hertil leggis $2\frac{1}{2}$, for hvilke Species kand indvexlis, er 15 pro Cento, och til Stockholm gielder de $18\frac{1}{2}$ pro Cento mindre. Naar nu en Kiøbmand paa en bar Forvexling kand hafve hver Gang $3\frac{1}{2}$ pro Cento och det admindsten 4 Gange om Aarit drifve, som er 14 pro Cento, kand Eders May. allernaadigst let eragte, at Sviten blifver denne, at Species blifver udført, och Landet med slig ringe Mynt blef opfyldt.

Til at remedere dette skulde vi allerunderdanigst forreslaae, at Eders May. en Forordning lod udgaae, at alle Slags fremmede Mønt, Ducater, Species, halfve och Orter, Ducatoner och engelske Støcker undtagen, icke skulde høre udgifvis eller antagis end dend 4de Del mindre, som de for var slaget, och det under 10 Rixdalers Straf, hver Gang nogen dennem anbød heller anderledis antog, nemlig en hel Sldr. eller 4 Markstøcker for 3 Mark, en half Sldr. for 24 Sk., en 8 Skillingstøcke 6 Sk., en 4 Skillingstøcke 3 Sk., en 2 Sk. $1\frac{1}{2}$ Sk.

Eftersom och siufnis Mangel paa enlig Skillinger, forreslagis, om Eders Ma. icke enten allene i Norge vil lade mynte 5000 Rxdr. eller en Del deraf her, en Del deraf der, och ingenlunde mere, eftersom det bør at vere allene til en Skillespenge imellem fattig och smaa Kiøb, och at de i alle Maader blefve saa goede myntede, som Eders Mayts. sidste udgangne Møntreglement forordner. Hvorpaa vi Eders kongl. Mayts. allernaad. Resolution forventer, stedse forblifvende Eders kongl. Mayts. allerunderdanige och troeplygtskyldige Tienere.

Jensz Juell. P. Pederson Lerke. M. Rötlin.

Hafniæ dend 24. Februarii anno 1675.

441. *Betænkning af S. K. 1. Marts 1675.*

Orig. i Indlæg til S. R. Nr. 63. Referat i P.^{III} Bl. 57.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver med tilbørlig Flid ofverveiet it til Eders kongl. May. af Commercie Collegio indleverede allerunderdanigste Memorial, hvorudi de angifver, at tvertimod den allernaadigst Forsorg, som Eders kongl. May. fra sin Regierings Begyndelse for at conservere god

Mynt i sine Riger altid hafver haft, sig fremmet Mynt og i Synderlighed svenske Otteskillinger nu i Mengde skal indsnige, uanset deris Cours forhen ved forige allernaadigst udgangne Forordninger er sat og dermed sligt forhindret vorden, hvilket, dersom det icke i Tide blifver forbygget, holde de fore ufeilbarligen at ville med sig bringe, at Rixmynt skulde af Eders Mayts. Riger og Lande blifve udført, og de derimod med slig ringe Mynt, Eders May. til Skade og Fremmede i Synderlighed de Svenske til Profit, blifve opfyldt, hvilket de med Indvexling af Specie mod svenske smaa Mynt klarligen remonstrerer, til hvilket at remedere de saadant Forslaug giøre og formene tienligt skulde vere, at Eders kongl. May. en Forordning lod udgaa, at alle Slags fremmet Mynt (undtagen Ducater, Species, halfve og Orter, Ducatoner og engelske Sølfpenge) icke skulde høre udgifves eller antages end den fjerde Del mindre, som de var slaget for, og det under ti Rixdalers Straf, hver Gang nogen betrædes dennem i Betalling høre at tilbiude eller antage, nemblig en hel Sletdaller eller 4 Marks Stycke for 3 Mark, en half Sletdaller for 24 Sk., en Otteskillig Stycke for 6 Sk., en Fireskillig Stycke for 3 Sk., en Toskielling for $1\frac{1}{2}$ Sk. Og kunde vi icke andet befinde, end at ofvenbemelte Commerce Collegii allerunderdanigste Forslaug jo strecker til Eders kongl. Mayts. og det almindelig Gaufn og Beste. Indstille dog i dybeste Underdanighed denne vores allerunderd. Betenkende til Eders kongl. May. egen allernaad. Resolution og forblifve

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste og tropligtigste Tienere.
Griffenfeld. H. Bielcke. G. Bielcke mp. Otto Powisch mp.

Offue Juel mp. H. Wind mp. Ch. Skiell Jørgensen.

Jensz Juell. C. Biermann. P. Resen. P. Scavenius.

Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot den 1. Martii anno 1675.

8. Marts Møde, hvor Kongens »høie Ministri och Geheime-raad« Peter Griffenfeld, Henrik Bjelke, Mogens Friis, Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Ove Juel, Holger Vind og Chr. Skeel, Etatsraaderne Jens Juel og Conrad Bierman samt Assessorerne Resen og Scavenius var tilstede. Man behandlede her en Memorial (Nr. 442) fra Kommercekollegiet af 24. Febr. om Udrustning af et Defensionsskib i Nyborg, hvortil Byens Præsident Claus Rasch havde søgt om Kongens Bistand. — Ved Voteringen viste det sig, at Griffenfeld bifaldt de første 3 Poster i Kom-

mercekollegiets Betænkning, medens han med Hensyn til fjerde Post mente, at vedkommende Forordning (Forbud mod Udførsel af Korn) burde overholdes. — Chr. Skeel kunde hverken slutte sig til anden eller fjerde Post »och formente, enhver burde lades frie Disposition ofver sit eget«. — Scavenius ansaa den første Post for mest omtvistelig. Endelig blev man enig om at billige Kommercekollegiets Betænkning i de to første Poster, dog saaledes, at Claus Rasch underhaanden skulde advares om at udføre den kongelige Befaling med Maadehold. Ogsaa 3die og 4de Post blev billiget, dog maatte man kun udføre Byg, ikke Rug, og Rederne skulde forpligte sig til at have Skibet færdigt i Løbet af 4 Maaneder¹⁾. Betænkning (Nr. 443). I Overensstemmelse dermed udstedtes aabent Brev²⁾ 17. Marts.

442. Betænkning af Kommercekollegiet 24. Febr. 1675.

Orig. i S. K.'s Arkiv. Kopi i P.^{III} Bl. 57—59.

Stormegtigste Konning, allernaadigste Herre.

Eders kongl. May. hafver vi allerunderd. at forredrage, at vi efter Eders Mayts. allernaad. Befaling hafver efterset en Præsidentens Claus Rasches Forslag om at bringe et Defensionsskib til Veie i Nyburg og befinder samme i efterfølgende Poster at bestaa, nemblig at forbemelte Præsident paa deris Vegne, som sig antaget for Eders Mayts. Tieneste og Byens Gaufn og Beste at rede i et Defensionsskib, forrebringer, at de finder sig meget af deris Øiemerke sat, idet at mange, som med dennem at rede agtet, ved disse nu mer og mer farlige udseende Tider afskreckes, og de andre, som i samme Dessein fast blifver bestaaendis, ei allene ere megtige nok dertil, hvorfor hand begierer, at Eders May. enten allernaad. vilde hielpe dennem til at kunde fortsætte deris Dessein og dertil efterfølgende Forslag giort:

1. At Eders May. vilde i samme Skib participere for 1000 Rixdr., og at samme Penge motte Rederne igien kortes og tilkomme, i hvis Penge deris Told sig kand bedrage, som de bør at erlegge, af hvis de med samme Skibe negotierer.

Hvad denne Post angaaer, stilles til Eders Mayts. allernaad. Resolution, eftersom vi icke vide kand, om Eders May. noget og

¹⁾ P.^{III} Bl. 57—59. ²⁾ F. R. Nr. 31.

hvorvit af sine Indkomster dertil vil anvende; dog siufnes, kommer icke Skibet i Fart, faa de intet dermed negotieret, og i saadan Tilfald faar Eders May. heller ingen Told deraf, da dog derimod, dersom det kommer til Handel, Ed. Mayts. indskutte Middel altid bliver tilgode.

2. Forreslager hand, at alle Byens Indbyggere motte paabiudes at opbringe tilhobe 1000 Rixdr. paa følgende Maade, at nemblig samme 1000 Rixdr. skulde repareres paa Borgerskabet, eftersom de staaer for Skilling Skat til, saaledes at enhver Nyburgs Indvaanere, som icke i samme Skib interesserede for 250 Rd., skulde af samme 1000 Rd. gifve sin Quota, ligesom hand stoed i Skat til, og af disse 1000 Rd. skulde Halvdelen foræres af Participanterne Hans kongl. Høihed, voris naad. Prints, og Halvdelen blive for deris fellets Regning.

Dette Forslag kunde vi i saa Maader billig eragte, at om det Ed. May. allernaadigst behagede det Magistraten i Nyburg ved sin allernaad. Ordre saaledes at anbefalle at iverksette, dog at de derfra befriet blef, som icke staaer høiere end 4 Skilling i Skat, siden at dennem icke saa just anbefalendes, at de disse 500 Rd. skulde Hans kongl. Høihed forære, ti de det da uden Tvifl nødiger skulde indskyde, mens at sligt blef til deris frie og egen Disposition lat.

3. Begierer hand, at Eders May. dennem 6 Ege af Svenborrig Skoufve allernaad. forære vilde, hvilket vi mener for Ed. May. langt mindre Skade at vere end at miste et got Defensionsskib, og behagde det Eders May. allernaad. vilde derofver Ordre til Oberjegermesteren gifve.

4. Anholder hand, at samme Skibsredere motte udføre af Riget 2000 Tdr. Korn og 20 Skippund Flesk; paa dend ene Side strider nu sligt ret regelret mod Ed. Mayts. derom udgifne Forordning, paa dend anden Side er det vist, vi hafver set, at de til Lübeck hafver kjøbt dertil Tackel, Tov, Seil och Anker og sig med Korn og Flesk at betalle reverseret; troer ogsaa vel, at de ingen anden Middel til at betalle hafver, og dersom sligt til ingen Consequence skulde drages, saa er det ufeilbar, at det er Eders May. mindre Skade, at denne ringe Partie udføres, end at Ed. Mayts. Undersatter skulde miste et dygtig Skib.

5. Begierer hand, at hvis Eders May. dennem allernaadigst disse Benaadinger icke forunde vilde, at dennem da motte tillades samme Skib at afhende uden Riget, hvor de kand. Uanset vi nu

vel ser, at deris Nød dennem tildrifver til at begiere enten det ene heller det andet, Billigheden ogsaa noget nær det for dennem udfordrer, saa siufnes os dog, det sidste Forslag er det skadeligst, ti først skal Eders Mayts. Undersattere hielpes til Handel, saa vil de og hielpes til Skiberumme, ti hellers er det inted andet end continuerlig Bevillinger at begiere og gifve paa at føre Salt med umonterede Skibe, og saaledes niuder Fremmede Handelen som tilforn. Herforuden vil det gjøre lidet gode, at Ed. May. hafver Volde om Byen, naar der er inden ingen Handel og Næring, ved hvilken i Krigstider for Guarnisonen kunde findes Subsistance og Credit.

Hvilket vi nu hermed til Eders kongl. Mayts. videre allernaad. Resolution henstiller, stedse forblifvende
Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste og tropligt skyldige Tienere.
Jensz Juell. P. Pederson Lerke. M. Røtlin.

Hafniæ d. 24. Februarii anno 1675.

443. *Betænkning af S. K. 8. Marts 1675.*

Orig. i Indlæg til F. R. Nr. 31.

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv. Referat i P.^{III} Bl. 59.

Allernaad. Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet Commerce Collegii Betenkende ofver Præsidenten udi Nyborg hans allerunderd. gjorde Forslag om et Defensionsskib i bemelte Nyborg til Veie at bringe, hvorimod efter Præsidentens Andragende dette Hinder indfalder, at en Del af dennem, som sig antaget hafde til Eders Mayts. Tieniste och Byens Gafn och Beste at rede i et Defensionsskib, nu skal forebringe, at de finder sig meget af deris Øiemerk sat, idet at mange, som med dennem at rede agtet, ved disse nu mer och mere farlige udseende Tider afskreckis, och de andre, som i samme Dessein fast blifver bestaaende, ei skal være alene dertil megtige nok, ti giøris samme deris Forehafvende at fortsætte efterskrefne Forslaug.

1. Begieris, at Eders kongl. May. vilde i samme Skib participere for tusinde Rixdaler, och at samme Penge maatte Rederne igien kortes i, hvis deris Told sig kand bedrage, som de bør at erlegge af de Vare, som med samme Skib i Fremtiden negotieris. Udi hvilken Post vi med Commerce Collegii Betenkende ere enige, eftersom vi tillige med dennem befinde sligt alene af Eders kongl. Mayts.

egen allernaad. Villie at dependere, hvorhos da dette kunde komme udi Consideration, at ved saadan Hielp et Defensionsskib til Eders kongl. Mayts. Tieniste kunde tilveiebringes och Handelen udi Nyborg derved tiltage, hvilket om ei skulde hafve sin Fremgang, mister dog Eders kongl. Mt. Tolden af de Vare, som deraf, om det ellers kom i Fart, skulde gifves, og hvis det kommer til Handel, blifver Eders May. derforuden de indskutte Middeler i Skibet tilgode.

Udi den anden Post anholdis af merbemelte Præsident, at alle forskrefne Nyborg Byes Indbyggere maatte paabiudis at opbringe tilhaabe tusinde Rixdr., hvilke paa Borgerskabet, som icke i samme Skib for 250 Rixdr. ere interesserede, skulde, saasom de staae i Skilling Skat til, pro Qvota repareris, af hvilke Hans kongelig Høihed de 500 Rixdr. som en Foræring tilbiudes. — Da hvad angaaer denne Post, siunis os, at enddog enhver Dispositionen ofver sine egne Middeler vel er tillat, saa befinde vi dog, at slig Indskud, hvorved Commerciën hos dennem kunde tiltage, er det Almindelige och dennem self i Fremtiden til Gavn och Fordel ^{a)} och det, som ellers daglig udi alle vel constituerede saavel Kongeriger som Republiqver practiceris, og er icke nyt. at Folk undertiden skal nødis saa got som til deris eget Beste^{a)}, hvorfor vi formene Magistraten i bemelte Nyborg den begierte kongelig Befaling noksom at kand forundes, dog at de derfra befries, som icke staaer høiere end 4 Sk. i Skat, och kunde Præsidenten herforuden underhaanden advaris slig Eders Mayts. Befaling med saadan Moderation at exequere, at ingen for ubillig Taxt eller Paaleg Aarsag skal hafve sig at besverge; ^{b)} hvad sig det angaaer, at de den halfve Part deraf Hans kongelig Høihed offererer, formene vi, at Eders kongl. May. icke i Unaade optager deris ringe, dog velmente, Tilbud och sig med deris underdanige gode Villie benøier och lader hver pro Qvota beholde sin Part udi, hvis de i saa Maade self til Veie bringer^{b)}.

Den tredie Post anl. sex Ege af Svenborg Skofve, som til samme Skib begieris, holde vi efter Commerce Collegii allerunderd. Erklæring

^{a-a)} Indskudt i Konc. af Griffenfeld.

^{b-b)} Indsat i Konc. af Griffenfeld i Steden for: och formene vi, at Borgerskabet til dette Indskud at gjøre sig uden Tvifl villigere skal lade finde, om dennem self derofver frie Disposition blef tillat, end om de efter Præsidentens gjorde Tilbud skulde anbefalis den halfve Del Hans kongl. Høihed (som vi eragte for hannem ei at vere i synderlig Consideration) at forære.

for Eders May. at være en ringe Skade mod den Nytte, som af sligt et Defensionsskib kand forventis, och formene en kongelig Befaling til Oberjegermesteren herom kunde bevilges.

Hvad angaaer den fjerde Post, hvorudi Præsidenten paa Skibets Rederes Vegne begierer af Riget at maae udføre 2000 Tdr. Korn och 20 Skippund Flesk, da, enddog vi paa den ene Side befinde dette at stride imod Eders kongl. Mayts. almindelig Forbud om Korn och Fedevares Udførsel, som vel ei burde giøris Skaar udi, saa er dog herimod paa den anden Side forventendis Gafn af et Defensionsskib; tilmed erholdis ved slig Bevilling Eders kongl. Mayts. Undersaatters och Indvaaners i oftbemelte Nyborg deris Credit, som med slig Vare for Tackel, Tov, Seil og Anker, de til Lybeck for samme Skibs Udredning skal hafve bekommet, hafver sig reverserit at betale; vilde och maaeske falde dennem gandske besverligt, ja fast umueligt paa anden Maade end med Korn och Flesk (som de deris Revers at efterkomme allerede skal hafve indkiøbt och hos en Del af dennem skal i Beredskab ligge) at skulde kunde betale. Vi holde och ufeilbarligen det for Eders kongl. May. gafnligere at vere, at udi dette Tilfelde, som dog ei bør dragis i nogen Consequence, ei saa stricte ofver Forordningen med saadan ringe Partie af Flesk och Korn des Udførsel holdis, eftersom herimod Eders Mts. Undersaatter skulde miste et Skib, som for et Defensionsskib, naar Behof skulde giøris, udi E. k. Mts. Tieniste kunde brugis, hvorfor vi allerunderd. for tienligt eragte, om Eders kongl. M. Rederne Tilladelse paa forskrefne Vares Udførsel allernaad. vilde forunde, som vi formene des bedre her at kand ske, eftersom berettes, Eders kongl. Mayts. Land Fyen med Korn til Ofverflød at være forsiunet, saa den ringe Andel, som begieris at maae udføris, ei skal kunde der i Landet safnis, ^e) helst naar icke Rug. mens ickun Biug alene dem blef tillat at udføre^e). Hvis nu Eders kongl. M. denne saavel som forrige Poster allernaad. vilde bevilge, forebyggis derved den befrygtende Skade, som Eders Ms. Undersaatter ellers skulde udi gerade, om de af nødtrengende Armod skulde tvingis til samme Skib uden Riget at afhende, hvorimod vi eragte billigt, at samptlige Rederne sig skriftlig forplichtede bemelte Skib omtrent inden fire Maaneders Forløb ferdig at hafve. Indstiller dog denne voris aller-

^{e-c}) Indskudt i Konc. af Griffenfeld.

underd. Betenkende til Eders kongl. Ms. egen allernaad. videre Resolution och forblifve

Eders kongl. Ms. allerunderd. och tropligtigste Tienere.

Hansz Graff von Schack. Griffenfeld. M. Friis G. t. F.

G. Bielcke mp. Otto Powisch mp. Offue Juel mp.

H. Wind mp. Ch. Skiell Jørgensen. Jensz Juell.

C. Biermann. P. Resen. P. Scavenius.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 8. Martii anno 1675.

15. Marts Møde, hvor Kongens »høie Ministri och Geheimeraad« Hans Schack, Peter Griffenfeld, Mogens Friis, Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Ove Juel, Holger Vind og Chr. Skeel, Etats- og Kancelliraaderne Jens Juel og Conrad Bierman samt Assessorerne Resen og Scavenius var tilstede. Man behandlede her en lang Memorial (Nr. 444) af 27. Jan. fra Claus Rasch, Præsident i Nyborg, med forskellige Forslag vedrørende hans By. Memorialen var først bleven behandlet af et Udvalg, bestaaende af Mogens Friis, Otto Powisch og Ove Juel¹⁾; derefter fulgte en Betænkning (Nr. 445) af S. K., sikkert urigtig dateret 8. Marts. Betænkningen, der skal have været indført i »Resolutionsbogen« fol. 80, var ret velvillig, men dog synes Sagen at være bleven henlagt.

444. *Memorial fra Claus Rasch 27. Jan. 1675.*

Orig. i S. K.'s Arkiv. Ufuldstændig Kopi i P.^{III} Bl. 60—65.

Høi- och velbaarne Herr Rigs Cancellar, naadige Grefve och Herre.

Eftersom bekant er, at Nyborg Byes Velstand och Opkombst paa ded eniste Fundament beroer, at Ænighed imellum den militair och civil Stand icke alleniste alle Tider stiftes, mens indoch ideligen derudinden conserveris och alt, hvad Disordre eller Jalousie kunde foraarsage, Tid efter anden gandske at afskaffe, och derimod at giøres bekant, hvad endten af Parterne med Rette tilkom och hinanden skyldigen er at giøre, til den Ende submitteres efterskrefne Poster och af Eders høigrefl. Excellentz och Naade ydmygl. paa Nyborg Byes Vegne ombedes, at derudinden naadige Svar maatte paafølge och mig til goed Endeligheds Befoerdring forhielpe.

¹⁾ P.^{III} Bl. 59 og 65.

1. Ombedis, at Nyborg Bye maatte gifvis it aaben Patent och almindelige Befalling, at ingen af militair Stand, af hvad Condition de indoch monne vere, sig skulle understaa at handle eller giøre imod Byens aabenbare Privilegier, som Borgere bør at bruge, saasom med Bagen, Bryggen, Udspisning saavel som ald anden borge-lige Handverker, hvilke Ko. Ma. ædsorne Borgere allene er tillat at giøre, och ded foruden nogen Modstand Varene, som med handles, civil Ret med Confiscationen, ihvor och paa hvad Sted ded findis och antreffis, at vere undergifven.

2. Behøfvís ochsaa i lige Maader Efterretning, om Guarnisonen icke ellers i alle Civilsager, saasom til Gield, Byens Tyngde (dog at forstaa af dennem, som bygger och boer och hafver Part i Byen och nyder af Byens Frihed), item Slaugsmaal och anden Forurettelser, och skal svare til civil Ret och vere dens Execution undergifven eller icke, paa ded dem, som paaskader och i saa Maader af nogen noget hafver at prætere, kand svares och til sit forordnede Sted henvises och saaledis med Retten som billigen befoerdris.

3. Behøfvís ochsaa i lige Maader Underretning och Resolution, som i lige Maader ydmygeligen begieris maatte meddelis, hvorledis efter nogens dødelige Afgang af den militair Stand udi Guarnisonen beliggende skal forholdes, helst hvor Ko. Ma. Interesse derunder kunde versere, item de, som bygger och boer och hafve Børn och umyndige Arvinger efter sig, om Magistraten paa Stedet dertil skulle svare och udi saadan Casu vere civil Procedur undgifven eller icke.

4. Behøfvís indoch, at Øfrigheden maatte forundes Festningens Grundrids alleniste til den Ende, paa ded mand sig derimod ei skulle forse, item at Jordedrotterne selvver des (nemlig Grundridsens) Afgrøde, saasom Gres, Korn och Høe, ubehindret maa nyde, indtil Ko. Ma. slig Grunde Tid efter anden dennem vørkeligen nyder och behøfver, och icke ilde maatte optages, hvad nogen Mand af sin Eien-dom dertil in Eventum kunde miste, derpaa maa føre lovlig Siun och udi ald Underdanighed til Ko. Ma. om Vederlaug suplicere.

5. Eftersom der hafver verit it Aallefang paa Øen af Svanne-dammen, om der icke igien it maa indrettis. Item it anded Aallefang hafver ochsaa verit under Broen, som mand ofver kiør ind i Byen ved Vandporten, om ded icke ochsaa maa indrettis, saasom ded kand ske Fortificationen uden Skade, mens meget mere til Gaufn, nemblig at Broen, som hidindtil sked er, icke af Krigskassen vorder

holt vedlige (som ellers deraf herefter ske vil), och derforuden mange fattige Mennisker af begge Aallefangster kunde hafve megen Nøtte och Gaufn, saavel som i ded Sted Krigskassen ved Broens herefter Vedligeholdelse Skade tilføies, och ingen Mennisker maa hafve goet af ded, som Gud til Naturens Underholding hafver beskieret, och hvis ded tilladis, at da fornøden Ordre derom maatte stillis.

6. Om icke en Vandmølle udenfor Byen, kaldes ved den gamle Ladegaard, paa en bekvem Sted och en Veiermølle inden Byen eller strax udenfore ved Borgeskovs Høi maatte bygges, och om ded tilladis, da behøfvig i lige Maader, at derom udgaar offentlig Befalling.

7. Efterdi Kammen bag Slottet er gandske brøstfeldig, och des Aarsag Vandmøllen i Byen forderfvig, och Indvaanerne udi Baggen, Brøgning och ellers for Vand stoer Skade tilføies, och Kammen endeligen af Bund och Grund vil repareris, om icke ded første ske kand, straxsen for Kammen en Demning ved de nuverende udi Guarnisonen beliggende med Indbyggernis Hielp maatte giøres och forfattis och saa lenge blifve staaende, indtil Kammen blef fuldkommen forferdigt, och dersom ded tilladis, da behøfvig, at derom ochsaa foerderligst fornøden Ordre stilles.

8. Och eftersom ded er for Nyborgs Bye icke en ringe Skade och Nachdel, at der er ickun én Landport, saa den Reisende och fornemblig Bønderne, som i Nyborg ville torfve, tilføies største Besver, saa mangan fattig Bunde paa sine Bester kommer tilkort, fornemblig de, som boer i Synder Vinding Herrid, Gudme Herrid, Sunds Herrid och den største Del af Salling Herrid, formedelst den Omkiørsel, de hafver udenom Byen til den Landport, som gaar ud til Odense, och derfor maa kiøre ofver it stort Bierg, kaldes Ladegaardsbierg, och efterdi berettes, at den forige anden Landport, kaldet Aufvernacke Port, aldrig skulde til Omkiørsel blifve igien ordonnerit, mens en Demning och Broe giøris fra Dyrhaufns Side och til Skibbroen til Vandporten for den Indkiørsel Skyld, mens saasom Tiden sig meget forhaller, føren den Broe vorder giort, och Byens Præjuditz och Bundens Besver for des onde Veie och Omkiørsel dagligdag formeris, ombedes, at Obriste von Osten maatte befallis med Magistraten at giøre dertil it nøie och net Ofverslaug, hvad ded ville koste, efterdi mueligen der kunde findis sligt it Expedient, at nogen Midler til Hielp til des Fuldbringelse kunde optenkis.

9. Och eftersom saa megen Uskickelighed udi Byens Marker baade paa Indbyggernis Skove och Gierders Opbrendelse (alligevel

Vagten nyder af hver Les Ved it goet Støcke Træ, som i Staden af alle uden Forskiel indkommer) och ellers paa deris Fæmon begaaes, hvilked icke er en ringe Fortrydelse, som foraarsager stoer Uenighed, hvoraf Ko. Ma. ingen Nøtte, mens tvertimod, ja indoch ofte paa Mandskab Skade hafver, i ded ved saadan Leilighed mange goede Soldater Tid efter anden bortløbber; da til den Ende, sligt kunde forekommis, ombedis, at ingen militair Person maatte tilsteddes udenfor Byen i Marken at komme, med mindre hand endten dertil var commenderit eller af sine Officerer dertil hafde Forlof, och da, dersom den eller de noget ubilligt begik eller gjorde, da Officeren dertil sielfver at svare.

Och dersom nogen foruden Commando eller Forlof fandtis i Marken, da den eller de selfver som for andet ulovligt maatte tillallis och straffis, och paa ded Hofvidvagtene billigen med Brendeved kunde vorde forsynnet, kunde it lovlig forordnede Støcke Træ af hver Les Ved tages ved en af Byens dertil beskickedede Personer udi Vagten Aasiun och Nerverelser, som ded udi Byens, tillige under Commandans eller Materialskrifverens, Laas och Giemme kunde indsamle och forvaris (!), indtil Vagten ded Tid efter anden nødvendig kunde hafve, da ded igien forsvarlig at udspisse. Och paa ded ingen skal tenke, at mand søger Vagtene noget at ville betage i alt, hvad de lovligen i saa Maader til deris Conservation bør at hafve, och derved nyde nogen Fordel videre, ind herved søges goed Ordre at holde och ald Uskikkelighed och Jalousie at forekomme, er Byen noksom tilfreds, saafrembt den Brendeved, som saaledis, som forskrefvit staar, til Vagtveden indsamles och forvaris, icke skulle kunde tilstrecke, at de da med goed Ordre och Skik Resten af Byens almindelige Skove maatte niude; och saasom herudinden indtet andet begieris, ind at altingest med goed Ordre och Mesnage kunde tilgaa, Roelighed och Enighed (som Nyborg Byes Velstand fornemmeligen ochsaa beroer paa) conserverit, ja Uløcke forekommes, da ombedes, at dette maatte considereris och i lige Maader til alles Efterretning ved offentlig Patent kundgiøres och befallis.

10. Begieris och, at ded igien maatte vorde tillat och ordonnerit, at Vagt- eller Portklocken til sin visse Tid om Sommeren och Vinteren til den Reisende saavel som Indbyggernis Efterretning en half Timme, føren Porten luckis, ligesom tilforn sked er, at ringes, hvorefter enhver foruden nogen Fortrydelse sig kunde vide at rette.

11. Och eftersom vel erindres, at Landsdommerne i Fyen ofte hafver antaget sig udenbyes Sager, som til Byetinget var kjent udi, hvorofver megen Fortræd och fornemblig Parterne stoer Skade tilføies, derfor ombedes, at i lige Maader ved Ko. Ma. aaben Patent maatte kundgiøres och befallis, at alle Sager eller Lovmaal, som til Nyborg Byeting fra inden- eller udenbyes Mand falder (ligesom nu i Fridericia er tillat), for ingen anden Ofverdommere ind til Raadstuen for Præsident, Borgemester och Raad udi Nyborg skulle indstefnis, efterdi de ligesaa vel skal kiende och dømme efter den almindelige Lands Lov och Ret som Landsdommerne.

12. Behøfvig ochsaa, at der ved it offentlig Patent blef kundtgiort och forbøden, at den militair Stand ingen ædsorne Borgere til Soldat skulle antage eller en Borgere som en Soldat nogensinde til Tienneste bruge, saasom den civil Øfrighed icke kand under den borgerlig Æd med nogen militair Person sig befatte, och ded under lige Straf til de Fattige paa Stedet, af hvad Øfrighed sig herimod forser, paa ded ingen skulle tenke for sine Mishandlinger under en anden Ret eller Foro sig at ville befrie, mens enhver først adskille sig lovligen fra dens Jurisdiction, som de under ere, føren de nogen anden antager. Och efterdi de, Civile ligesaa vel, om icke mere ind de Militaire, Ko. Ma. til Tienneste, saavel som med Ære, Lif och Goeds ere forbunden, saa de paa begge Sidder udi deris Justitiens Betiening burte at hafve lige Frihed, hvorved en Herris som Kongens Tienneste sambheldeligen kand forrettis, ombedes, at i lige Maader almindeligen maatte kundtgiøris och befallis, at hverken den militair eller den civil Øfrighed under vilkørlige Pengestraf skulde sig antage eller, under hvad Prætext ded vere kunde, beskierme nogen Deliquenten, som under deris Foro icke er, mens paa begge Sidder icke alleniste frit tillat, saa ofte som ded behøfvig, den at lade angribe, ihvor och paa hvad Sted den findis, och meget mere begge Siders Øfrighed ved sin Underhafvende i alle Maader derudinden vere hinanden befoerderligen, paa ded Justitien tilbørligen kunde handhefvig, Ondskab och Uretferdighed til Guds och Kongens Ære och Gaufn som billigen des lettere kunde vorde straffet, och paa ded Justitien i saa Maader paa begge Sidder foruden nogen Mistenkelse eller Ufornøielighed kunde forrettis, hvorum submitteris i dybeste Underdanighed dette Forslaug, hvormed megen Jalousie skulle forekommis, at udi alle de Hendelser, som sig tildrager af de Militaire och Civile imod hinanden, som angik endten af Siderne

deris Ære eller Lif, om icke da, naar ded var en Borgere, som af en Militair kunde vere beskadiget, Rettens Betiening saaledis maatte beskickes, saasom udi Krigs-Forhør eller Ret alle Tider en Ober-Officer præsiderer, och hannem forordnes af Militien Assessores, da den halfve Del derhøes af Øfrigheds Midler eller nogle deraf saasom Assessores udi samme Ret maatte hafve Cession och Vota, och de da at dømme efter Krigsretten och tvertimod, dersom nogen Borgere imod en militair Person sig saa høit forgriber, da i saa Maader den civil Ret med nogle militair Personer saasom Assessores at adjousteris och betiennes, saa de derhøes ligesaa kunde hafve Cession och Vota, och da samblig at kiende efter Lands Lov och Ret som forsvarligen, och hvilken Part, som med saadanne Domme da ei nøides, kunde slige, om ded var Militairvesenet, for Krigs Collegio, och var ded Civilvesenet, for sin ordentlig Overdommere indstefnis til Appellation, och saa paa begge Sidder, om nogen videre paaskader, for den høieste Ret til endelige Paakiendelse at indkomme, eftersom vi alle ere Kongens Undersaatter och endeligen af hannem alle bør at dømmes, hvormed formoedes, de Militaire och Civile i alle Maader kand vere tilfreds, som icke frøgter sig, at Udyd blifver kient eller straffet, och derved meget ont forekommes. Mens hvad Borger-Sag imod Borgere och Soldat-Sag imod Soldat sig angaar, dermed at forholdes efter enhvers foreskrefvene Lov och Ret, och saasom noget paa saadan Maade ved Rettens Forvaltning i Nyborg allerede er introducerit (nemblig at naar en Borgere hafver giort en Soldat Uret eller en Soldat en Borger Uret, da er ofte verit tilstede ved den civil Rettis Betiening nogle af de militair Personer och ofte udi Militairrettens Betiening nogle af de civil Personer, och naar ded er sked, hafver mand paa begge Sidder fornommen nogenledes Fornøielighed, inddog de paa ingen Sider hafver haft Cession eller Vota) och undertiden bruges, da bedes underdanigst, at dette til en redelige Polities Erholdelse udi Naade maatte optages, ei paatviflende, at efterdi indtet herudi søges end alleniste Hans ko. Ma. Tienneste och Nyborg Byes Conservation och Optagelse, at Eders høgrefl. Excellence jo denne min pligtskyldige Remonstration och Ansøgning udi beste Mening ville lade sig vere foredraget och med en naadige befoerderlige Resolution mig at forsiune. Hvorimod jeg aldtid er och forblifver Eders høgreflige Excell. Herr Rigsancellers allerydmigste Tienner.

C. Rasch mp.

Hafniæ d. 27. Januarii 75.

a) 13. Derforuden paa ded allerydmygste erindres og ombedes, at der matte vorde tillat Skibroen for Byen paa egen Bekostning at forlunge, som ved en Ingeieur best kunde afstickes. Item, at der ogsaa efter forige indgifne Supplication matte gae Befaling til Gouverneuren eller Ingeiuren at udvise, paa hvad Steder Indvanerne de mae indtage Kalhager til Køckengevext, som kand vere Fortificationen uden Præjuditz. Om alt ervardte nadige Befordring, sasom jeg er Eders høigreflig. Excell. Herr Rigscanceler ydmygste Tienner
C. Rasch mp.^{a)}

445. *Betænkning af S. K. S. [o: 15.] Marts 1675.*

Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv.

Uforgribelig Betenkende paa Præsidenten Claus Raskis indgifne Memorial, Nyborre Bye angaaende.

Allernaadigste Konge och Herre.

b) Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet en af Præsidenten udi Nyborg indgifne Memorial angaaende adskilligt bemelte Nyborg Byes Anliggende vedkommende, och ere samme Poster sampt voris allerunderdanigste Betenkende derhos tegnet, saasom følger^{b)}.

Den 1. Post eragtes billig, og at ingen maa brygge eller bagge til at selge eller borgerlig Næring bruge uden Borgere allene, og hvo derimod handler, da Varene forbrut og confisqverit at vere, c) hvorpaa saasom udi en civil Sag, for Byens Ret bør at kiendes^{c)}, dog om Skredere og Skomagere blant Gvarnissonen findis, da dennem at vere tillat for dennem, som af Guarnissonen dependerer, at arbeide og ingenlunde for andre under Varenis Confiscation.

Den 2 Post eragtes billig, at Guarnissonen udi alle Gields og civil Sager svarer og staar under Byens Ret, men udi criminel Sager at tiltalis for Krigsretten; c) hvad Byens Tyngge angaar, svare enhver af Guarnisonen til, saavit hand der udi Byen possessioneret er, og icke videre^{c)}.

3. Post. Det eragtis billigt, at Byens Magistrat og Byefogden forretter forsvarligen Registering, Skifte og Formynderskab c) efter dem af Guarnisonen, som udi Byen possessioneret er^{c)}; doeg Registeringen og Skiftet at ske udi Oberstens Nerverelse, eller hvo hand dertil vil forordne; og at c) de helles udi alle ved Guarnisonen forefaldende Dødsfald Hans^{c)} kongel. Ma. Interesse med Siette- og Tiende Penge derved tilbørligen beoabgter.

a—a) Tilføjet senere med en anden Haand.

b—b) Senere Tilføjelse. c—c) Tilføjet af Griffenfeld.

4. Post. Det er billigt, at Magistraten communiceris Festningens Grundris til Efterretning, og at enhver niuder den Afgrøde, som paa hans Grund falde kand, ^{d)}nemmelig Græs, Korn og Hø^{d)}, indtil Jordsmonnit til Festningen endelig behøfvig og brugis skal, ^{e)}hvorum best Rigtighed kunde giøres og hver sit vises ved en Commission, som til den Ende Generalmajor Friherre Holck, Cantselie Raad og Amptmand Jens Rosencrants og Obriste von Oosten gifves kunde^{e)}).

5. Post. Om de tvende Aalefang, da siunis, de Byen vel allernaadigst kunde bevilgis, naar de ei kommer Festningen til Skade, ^{e)}hvorum best ved samme Commission kunde forfares^{e)}).

6. Post. Om den begierte Vand- og Veiermøllis Opbygning ^{f)}kunde og best ved samme Commission inquireris og Information tages til Eders kongl. Mayts. videre Resolution^{f)}).

7. Post. Eftersom det præjudicerer Byen og Festningen i største Maader, at Kammen er icke i den Stand, at de den Forraad af Vand hafve kand, som til Maalverkit behøfvig, ^{g)}Kammens Reparation ogsaa meget vil koste, mens dog Demningen derimod Festningen en stor Usikkerhed vil foraarsage, og derfor mueligt betenkeligt falde skulde en Demning at slaa, med mindre Kammen strax, naar Demningen vaar slaaet, blef repareret, paa det Demningen saa strax igien kunde borttages, da kunde og herom ved bemelte Commission best erfares og af bemelte Commissarier videre ofverveies, hvis Forslaug Præsidenten af Nyborg om Middel til bemelte Kammes Reparation at gelange giøre kunde, hvorefter da Eders kongl. Mayts. allernaadigste Resolution videre kunde fornemmes^{g)}). Og var vel billigt, at der blef alvorlig af Amtmanden og Byens Magistrat inquirerit, hvem Aarsag til saadan falsk Arbeide paa samme Kam veret hafver, eftersom den for faae Aar er opmuret, at de derfor tilbørlig til Skadens Erstatning kunde vorde anset, eftersom berettis, at den

d—d) Indsat af Griffenfeld i Steden for: og sig den til Husholdnings Fornødenhed med Gevext saa nøttig giøre, som hand vil.

e—e) Tilføjet af Griffenfeld.

f—f) Indsat af Griffenfeld i Steden for: hafver Amtmanden om at inquirere og sit Betenkende derofver til nærmere Resolution, om det ingen præjudicerede, indgifve.

g—g) Indsat af Griffenfeld i Steden for: da eragtis det giorte Forslag om en Demning for ved den brøstfeldige Kam at legge icke utienlig, hvortil Soldaterne fik at giøre Arbeidet og Borgerskabet hielpe med Vogne og andet, eftersom Kammen formedelst den stoere Bekostning af 12000 Rdr., som dends Reparation skal æstimeris for, i disse Tider ei skulde kunde vorde reparerit.

Eders ko. May. meget kost hafver, at andre kand undse sig saa falskelig at omgaaes med Ed. ko. Mayts. Arbeide og Penge.

8. Post. Den Begiering om Broens og endnu en anden Portes Forferdigelse eragtis billig, ^{h)}og kunde iligemaade herom saavel som anl. de af Præsidenten om de dertil fornødne Middeler giorte Forslag af bemelte Commissarier best Information tages til Eders kongl. Mayts. videre Resolution^{h)}).

9. Post. Siunis os paa Billighed funderit og fordi vel kand bevilgis efter Forslagit.

10. Post. Om Porteklocken for Portens Tilluckelse at ringis, eragtis billigt.

11. Post. Siunes os, om det allernaadigst behagis, ⁱ⁾at hermed kunde forholdes paa samme Maade, som det udi Fridericiæ Privilegier sat erⁱ⁾).

12. Post. Det er billigt, at ei nogen Borger maa antagis eller lade sig antage for Soldat, førend hand fra sit Borgerskab og fra, hvis hannem paa Byens Vegne kand vere anbefalet, sig lovligen skilt hafver. Delinqvinterne paagribes og billigen, udi hvis Hus de og findis, og bør den ene Øfrighed den anden vere i saa Maader assisterlig, af hvad Stand og Condition de og vere maa.

Det, som meldes de Foro mixto, var vel nøttelig for Borgerskabet, at det maatte til Practique bringis, heldst efterdi Præsidenten foregifvet, at det allerede nogenledes er in Usu hos dem, mens som Krigsrettens Administration er determinerit i Krigsartiklerne og de Personer derudi forklarit, som den betjene skal, siunis det vel, at det derved vil forblifve, mens det eragtis billig, naar enten en Borger hafver noget mod en af Militien heller en militaire Person imod en Borger, at da Byens Magistrat lovlig stefnis til at lade nogen paa deres Borgeris Vegne møde Sagen at ofververe og handhebe, oc vice versa at ske af Byens Magistrat, naar nogen Borger tiltaler nogen af Militien, og med Dommenis Afsigelse saaledes at forholdes, at den, hvilken af Parterne den begier, efter at den

^{h-h)} Indsat af Griffenfeld i Steden for: efterdi der icke er uden én Port og den Omvei ellers hel besverlig, og kunde ingen bedre herom judicere og det anordne end Oberste von Osten, om Hans kongl. May. det ellers allernaad. vil tillade og befale, efterdi Magistraten formener vel saadan Middel dertil at kunde optenkis, at det icke skulle komme Hans Ma. til Bekostning.

ⁱ⁻ⁱ⁾ Indsat af Griffenfeld i Steden for: at med Raadstuerettis Administration kunde forblifve ved Fridericiæ Privilegier, saa enhver kunde søgis til sit Verneting og ei imod Loven derfra dragis.

lydeligen udi Parternis Paahør er afsagt, under tilbørlig Forseiling gifvis til videre Paataalelse for Ofverretten, og vere baade Borgeren og dend Militaire tillat, naar paaankis, derfra at indstefne Sagen for den høieste Ret, som til den Ende eragtes Parterne skriftlig bør at tilstilles.

13. Post. Anlangende Skibbroen at maatte forlange ^{j)}saavel som og Platser for Indbyggerne til Kaalhauger og Køckengevext at udvise^{j)}, siunes os billigen kand tilladis, naar ^{j)}ved merbemelte Commission befindes^{j)} det ei at ske Festningen til Præjuditz. ^{k)}Indstille dog i dybeste Underdanighed alt dette til E. k. Mts. egen allernaad. videre Resolution^{k)}. Raadst. d. 8. Martii 75.

22. Marts Møde, hvor Kongens »høie Ministri och Geheimeraad« Hans Schack, Peter Griffenfeld, Henrik Bjelke, J. Chr. Körbitz, Mogens Friis, Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Ove Juel, Holger Vind og Chr. Skeel, Etats- og Kancelliraaderne Jens Juel og Conrad Bierman samt Assessorerne Resen og Scavenius var tilstede¹⁾. Man behandlede her en Memorial af 26. Febr. (Nr. 446) fra Niels Overberg, Forstander for Sorø Kloster. Betænkningen (Nr. 447) var ganske velvillig, og i Henhold til den udstedtes 8. Febr. 1676 Kongebreve²⁾ til Kammerkollegiet om at betale noget Havre, som Sorø havde leveret Kongen, til Niels Overberg om at have Tilsyn med Sorø By samt til Amtmand Hugo Lützwow og Landsdommer Thomas Walgensten om at besigtige Klosters Bygninger.

446. *Memorial fra Niels Overberg 26. Febr. 1675.*

Orig. i Indlæg til S. T. 1676 Nr. 32—34. Kopi i P.^{III} Bl. 65—66.

Stormægtigste Konge, allernaadigste Herre.

Eders kongl. May. foraarsagis jeg paa Sorø Skolis Vegne i al Underdanighed at andrage dens stoere Brøstfældigheds Reparation. Samme kand ske med mindre Bekaastning oc stoer Magelighed, dersom Eders kongl. May. allernaadigst vil lade sig behage at bevilge de ufor nødene Huser paa det gandske Klaasters Grund at maatte anvendis paa de fornødene oc umistelige Huser til Skolens Behof i

j—j) Tilføjet af Griffenfeld. k—k) Senere tilføjet.

¹⁾ P.^{III} Bl. 65. ²⁾ S. T. 1676 Nr. 32—34.

en oc anden Maade. Hvilken kongl. Naade, saafremt den allernaadigst kand obtineris, da eractis det tienligt, at E. k. Mts. Bygningsmester allernaadigst maatte beordris at begifve sig paa Steden for Husene at bese oc til Nytte bekvemmeligst indrette, hvorpaa Reparationen desdo snarere kunde begyndis oc perfectioneris til Spisningen at optage. Hernest beder jeg allerunderdanigst, at E. k. M. af kongelig Mildhed allernaadigst vilde befale sit Kammercollegium at betale Skolen baade Capital, saa oc paavoxte Rente for paa femte Aar siden lefverit Haufre til E. k. Mts. Stalds Fornødenhed.

End var det paa Skolens oc Kirkens der paa Stedet Beste, dersom icke alleniste begge (for deris retmessig Fordring at faae) allernaadigst maatte nyde Prioritet for andre Creditorer udi salig Herr Hofmesters efterladte Middeler, men endocsaa mig maatte befallis paa deris Vegne at vere ofververendis, naar Boit skal aabnis, oc da til ligemed Commissarierne giennemse (for ligesaa vel Kirkens som Skolens Interesse at observere oc herefter tilhaabe forsvarligen administrere) den salig Mands Brevve oc Doent, eftersom berettis deriblant at skulde findis de Sager, som enhver af dem vedkommer. Endeligen indstillis det til E. k. Mayts. allernaadigste Villie oc Resolution, hvorledis herefter skal forholdis med Steddets Indbyggere oc, hvis dennem bør til E. k. M. at udgifve. Saafremt begge Delis Administration mig allernaadigst maa committeris, eftersom de dog boer paa Skolens Grunder, da vil jeg dennem ligervis som Skolen efter min allerunderdanigste Skyldighed troeligen forrestaa. Herpaa forventer jeg E. k. Mts. allernaadigst Resolution til videre allerunderdanigste Efterretning som

E. k. Mayts. troe Arfveundersat

N. H. Overberg.

Kjøbingh. 26. Febr. 675.

447. Betænkning af S. K. 22. Marts 1675.

Orig. og Konc. i Indlæg til S. T. 1676 Nr. 32—34. Referat i P.^{III} Bl. 66—67.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet en til Eders kongl. May. af Forstanderen paa Sorø Niels Ofverberg indgifne allerunderdanigste Supplication, hvorudi hand for det første andrager Sorø Skoles store Brøstfeldigheds nødvendig Reparation, hvilken hand forregifver med mindst Bekostning mageligen at kunde ske, dersom Eders kongl. May.

allernaadigst ville lade sig behage, at de ufor nødne Huse paa det gandske Klosters Grund maatte til de fornødne oc umistelige Huse til Skolens Behof anvendis, oc hvis Eders kongl. May. herudi allernaadigst ville samtycke, eragter hand tienligt, at Eders Mayts. Biugningsmester allernaadigst blef beordret sig der til Steden at begifve, Husene besigtige oc til Nytte, bekvemmeligst ske kand, indrette. For det andet anholder bemelte Forstander, at Eders May. allernaadigst ville befale Kammercollegio at betale til Skolen baade Capital oc paavoxte Rente for noget omtrent fem Aar siden til Eders kongl. Mayts. Stalds Fornødenhed lofveret Hafre. Endeligen oc for det tredie indstiller hand til Eders kongl. Mayts. allernaadigste Villie oc Resolution, hvorledis herefter skal forholdis med Stedets Indbyggere, oc hvis dennem til Eders kongl. May. bør at udgifve, oc om hannem, eftersom de boer paa Skolens Grunde, begge Delis Administration allernaadigst maa committeris. Hvad nu angaar dend første Post, hvorudi Forstanderen begierer, at de ufor nødne Huse maatte afbrydes oc til de for Skolen umistelige Huses Reparation anvendis, da, enddog vi inted heller skulle se oc ynske, end at det, som voris Forfædre sig til en ævig Amindelse berømmeligen hafver indretted oc funderet, kunde tilbørligen vedligeholdes, saa er det dog os alle bekient, at Midlerne, hvorved samme Huse, som gandske skal være brøstfeldige, kunde repareris oc vedligeholdes, ere disvær borte oc til Particuliers udlagde, saa deraf endeligen vil følge, at de med Tiden gandske nedfalde oc dog omsider, foruden nogen Nytte deraf at hafve, forgaa oc til inted blifve, oc som de til Skolen fornødne Huse skal iligemaade hafve Hielp fornøden, eragte vi efter Forstanderens Begiering høinødvendigt oc gafnligt at være, at de ufor nødne Huse der paa Stedet til Skolens fornødne oc umistelige Huses Forferdigelse blefve afbrutte oc anvente; dog førend herudi endeligen resolveris, kunde, om Eders kongl. May. saaledis allernaadigst behagede, tvende fornuftige gode Mend sambt en af Eders Mayts. Biugningsmestere anbefales sig der til Stedet at begifve oc efter grandgifvelig Besigtelse fuldkommen Information tage, hvilke Huse de sammesteds ufor nødne befinde oc derfor kunde nedbrydes, oc hvor vit deraf til Skolens umistelige Huses Reparation kunde anvendes, oc siden derom deris allerunderdanigste Erklæring til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste videre Resolution indgifve. Hvad sig belanger, at bemelte Forstander begierer Befaling til Kammer Collegium om Betaling for Hafre til Eders kongl. Mayts. Stalds Fornødenhed

lefveret, saa befinde vi herom Eders Mayts. Befaling dend 15. Februarii 1671 at vere udsted, mens saasom Skolens nødlidende Trang ei lengere Ophold med Betaling skal kunde taale, formene vi en kongl. Befaling til bemelte Kammer Collegium paanye at kunde bevilges, hannem paa Skolens Vegne Capital oc efterstaaende Rente med forderligste muligt, oc saasnart Eders kongl. Mayts. andre oc i disse Tiders Conjoncturer fornødne Udgifter det vil tilstede, at betale.

Anlangende, at merbemelte Forstander for det tredie begierer at vide Eders kongl. Mayts. allernaadigste Resolution, hvorledis herefter med Stedets Indbiuggere, oc hvis de bør til Eders kongl. May. at udgifve, skal forholdes, da, eftersom bemelte Indbiuggere skal boe paa Skolens Grunde, oc Hofmesteren, som tilforne derofver Directionen hafde, nu ved Døden er afgangen, eragte vi fornøden og tienligt at være, at hannem indtil videre allernaadigste Anordning Inspectionen derofver tillige med Skolens Administration blef befalet oc anbetroed. Vi indstille dog i dybeste Underdanighed denne voris allerunderdanigste Betenkende til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste videre Resolution. Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 22. Martii 1675.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste oc tropligtigste Tienner.

Griffenfeld. J. Chr. Korbitz mp. Jørgen Bielecke mp.

Otto Powisch mp. H. Wind mp. Corfitz Trolle mp.

Envold Parszberg mp. C. Biermann. P. Resen. P. Scavenius.

30. Marts—5. Aug. 30. Marts Møde, hvor Kongens »høie Ministri og Geheimeraad« Peter Griffenfeld, Henrik Bjelke, J. Chr. Korbitz, Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Ove Juel, Holger Vind og Chr. Skeel, Etats- og Kancelliraaderne Erik Rosenkrantz og Conrad Bierman samt Assessorerne Resen og Scavenius var tilstede. Man overvejede, »om disse besverlige Tiders Tilstand icke vel udkrefvede at renovere« Forordningen¹⁾ om Landeværn af 28. Juli 1653. »Og som samme Forordning blef igiennemset og i en og anden Poster befunden icke aldellis at passe sig efter disse Tider, og det dog fornøden blef eragted, for den Usikkerhed, som Kapere og Commisfarer i disse Tider i Søen skulle vilde foraarsage, og fattig Folk, som ved Søekanten

¹⁾ Jvfr. Secher, Forordninger etc. VI, 135.

boer, daglig skulle vere i Fare for Landgang, hvorved deris Middel enten ved Brand eller Plyndring dennem motte fra- vendis, at derfor slige Kapere og andre deslige til en Afskrek, naar de sig nogen Modstand hafde at formode, udgik en For- ordning om Landværn, hvilken og af samptlige udi Stats Col- legio, eftersom efter disse Tider sig best kunde skicke, er blefen opsat og forfatted og derefter under Hans kongl. Mayts. Haand og Segel af Cantzeliet udsted og til alles Efterretning trykt og publiceret¹⁾. — Forordningens Udarbejdelse har dog krævet flere Maaneder. Akterne viser, at der forud for Betænkningen er gaaet tre Koncepter²⁾ til en Forordning, og at selve Hoved- betænkningen (Nr. 448) først er underskreven 5. Aug. Forord- ningen³⁾ udkom derefter den følgende Dag.

448. *Betænkning af S. K. 5. Aug. 1675.*

Orig. i Indlæg til S. R. Nr. 268.

Konc. 1, 2 og 3, den sidste med Rettelser af Griffenfeld, i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver med tilbørlig Flid ofverveiet, hvorledis vi paa beste Maader formener en Forordning om Landværn efter disse Tidens Tilstand at kunde opsettis, og derofver forfattet efterfølgende Project, hvilken vi dog til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste Behag og Resolution allerunderdanigst indstiller. Vi Christian etc. . . . Eftersom udi disse farlige . . . Tider [*etc. som Forordn. 1670—83, 281—84*]⁴⁾. Vi indstiller dog alting i dybeste Underdanighed til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste Resolution, forblifvendis

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste og troepligtigste Tienere.

Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp. G. Bielcke mp.

Otto Powisch mp. Offue Juel mp. H. Wind mp.

Corfitz Trolle mp. Envold Parszberg mp. Ch. Skiell Jørgensen.

E. F. Holck. Erick Rosenkrantz. P. Resen. P. Scavenius.

Af Raadstuen d. 5. Augusti 1675.

¹⁾ P. III Bl. 67. ²⁾ I S. K.'s Arkiv. ³⁾ Tr.: Forordn. 1670—83, 281—84.

⁴⁾ Hele Indledningen (Eftersom . . . til Udgaven S. 282 L. 5 »fornøden eragted«) er i Konc. 3 indsat af Griffenfeld i Steden for: at vi til vore kiere Undersaaters Beskermelse nødig hafver eragted . . .

Dec. 1675—Febr. 1676. Omtrent fra denne Tid¹⁾ stammer en Fortegnelse (Nr. 449) over Sager, der skal behandles i S. K. Af alle de dertil hørende Dokumenter kendes nu kun ganske faa. Nr. 1 var dels fremkaldt af, dels behandlet i Mødet 25. Jan. 1675. Nr. 4 er en Memorial (Nr. 450) af 2. Dec. 1674 fra Mogens Friis. Der blev om denne Sag afgivet et Udkast til en Betænkning (Nr. 451), som ikke blev undertegnet og ikke førte til noget. — Nr. 45 er en Memorial²⁾ fra Admiralitetet til Griffenfeld af 3. Febr. 1676, som førte til en kongelig Ordre³⁾ af 31. Jan. (!) til Kammerkollegiet. Denne Sag synes aldeles ikke at være bleven behandlet i S. K. — Fra Kopibøger kendes Nr. 9 og 48. Nr. 47 er behandlet i S. K. i Jan. eller Febr. 1676 (Betænkning trykt som Nr. 454).

449. *Fortegnelse paa hvis Sager og Materier i Stats Collegio skal forretagis.*

Orig. i S. K.'s Arkiv.

1. Om fremmede Religioner, hvorom er en Extract ofver alle kongelige Forordninger, som ere dirigerede mod fremmede Sectar fra Anno 1569 og hidindtil, indleferet af Dr. Johan Wandel.

Herhos findis Sogneprestens Memorial paa Christianshafn om det samme, særdelis at Børn paa 8 à 10 Aar gammel er bortdød uden Daab^{a)}).

4. Græf Frisis Memorial.

a. Om Fiskeried i Randers Fiord, at ingen sig motte tilholde videre Rettighed med Laxegaarde i Fiorden, end de af Arrilds Tid hafver veret berettiget til.

b. At en anden døgtig Person motte forordnes til Byskrifver i Randers, eftersom den der nu verende sig utilbørligen baade med Tingbogen og i andre Maader hafver forholdt.

c. Om Mathies Skade, Herridsfoget, hans Forhold, som skal hafve et Skalkerøgte, at afsettis.

d. Om nogle Steder i Aarhus Stift, hvor ingen Ting holdes, fordi de ere faa Bønder i Herredet, at derfor Resten af samme

¹⁾ Fortegnelsens Nr. 40 viser hen til Tiden kort efter Wismars Erobring (11. Dec. 1675), Nr. 45 til Febr. 1676. ²⁾ S. T. 1676 Nr. 23 med Indlæg.

^{a)} I Margen er tilføjet: at gifve hver Gang, de gaar i Kirke, $\frac{1}{2}$ Rixd. i Kvæsthuset. — Endnu videre optaget ad deliberandum, i Synderlighed om Christianshafns Kirke. — Jvfr. 25. Jan. 1675.

Herreder, eftersom det øfrige er redigeret til Birk, motte svare til samme Birk, saa og, hvor Hans kongl. May. har Birk, og er saa faa Bønder til, at de ei Retten kand besette eller underholde, at de motte søge Herridstingene, som de ligger udi.

e. Om en oben Mandat, hvorledis Soldaterne skulle lønnis paa Landet^b).

5. Græf Frisis Memorial om a) Tøndemaal og en Uniformitet ofver alt Riget udi Skeppe, Alenmaal og Vegt; b) at alle tilhøltis at lade ringe deris Svin, som ellers oproder og forderfver Engene.

6. Rigens Marskalk og Bispens Memorial om, hvor vit og til hvilke Kirker deris Direction sig tilbørligen skal strecke.

7. Erik Qvitzous Memorial om kongelige Befalingers og Forordningers Forkyndelse samt Justitiens og Executionens Maade med den derpaa foraarsagede Omkostning. Herhos følger en Del af deris i Stats Coll. Betenkende: a) at kongelige Befalinger og Forordninger ved Ryterne ofveralt kunde fremsendis, og hvor Ampterne endnu ere beholdne, ved Husmend, som tilforn er sket; b) at Herridsfogderne, som har mist deris Gaarde, nød en Skeppe Biug af hver Selveiergaard, $\frac{1}{2}$ Skeppe af en hel Festegaard, à l'advenant Aabomaal, dog icke de Gaarder, som svarer til Birk; c) Execution i criminel Sager, hvor Proprietarius ei har Hals og Haand, at forrettis efter Amptmandens Ordre ved neste Underofficerer, som ved Ryttere skulle føre Misdederen til neste Kiøbsted i Byens Forvaring, og hvis Omkostning derpaa gaar, om de Skyldiges Boe ei kand betale, Byfogden i sine Regenskaber af det Uvisse at gotgiøris; d) Erik Qvitzous Tractament ønskes at motte efter hans Begiering bekommes af Lundønes og Bøflings Indkomst^c).

8. En Del Kiøbsteders Borgemester og Raads Forslag om at niude noget for deris Bestilling; herhos følger nogle af Stats Coll. deris Betenkende om hver Post.

9. Commerce Collegii Erkløring om Grindaa Byes Privilegier: a) at ingen paa to Mile omkring samme Bye motte handle med Bønderne uden de allene, som boer i Grindaa; b) at deris Torfvedag motte for Bondens Magelighed vere paa en Løfverdag i Steden for Mandag; c) at al Handel og Sal paa Landet motte afskaffes;

b) Ved Stykkets Overskrift staar et Kryds og udfor de første fire Afdelinger: Er billigt.

c) Afkrydset; udfor Afdelingen b staar: Hviler, til den Information fra Stigsbefalingsmændene indkommer.

d) eragter Commerce Coll. gafnligt, at Borgeskabet paa nogle Aars Tid blef forunt Havnepenge til Havnens Opbyggelse; e) at de, som boer i Fielderup og gjør Grindaa Indpas, motte flytte til Byen, efterdi de dog icke bruger Bonde-Handel og Aufling^d).

10. Om adelige Sædegaarders Rettighed, item om Birkerettighed, naar Godset er distraheret inter Creditores^e).

11. Skatkammerets Betenkende om Smaamynt at slae i Norge efter Rentemester Müllers Begiering, saa og Commerce Collegii Memorial om Myntens Reglement.

17. Academia illustris^e).

18. Om Skovene i Norge^e).

26. Om de Kveste at komme i Hospitalerne. Herom er indkommen Hr. Envold Paszberg og Bispen i Aalborgs Erklæring om de 3 Hospitaler, som er i Aalborg Stift, nemlig a) i Nykiøbing paa Mors, b) i Sæbye i Vensyssel, c) i Aalborg Bye. — Nok er indkommen Stiftbefalingsmandens og Bispens ofver Sælands Stift deris Erklæring om Slagelse, Helsingør, Roskilde og Kiøbenhafns Hospitaler med deris Fundationer. Item Cornelii Lerckes Relation om de trende Hospitaler i Laaland og Falster, nemlig i Nykiøbing, ved Krenkerup og Saxkiøbing. Item Othense Hospitals Fundatz og Jordbog^e).

27. Ferrøe. Om Fogden Søfren Pedersen at arresteris. Herom er Friderich Gabels Supplication.

28. Hans Hansen af Bergens Supplication, at hans Hustrues Arfvinger motte nøies med de Middel, hun i oen har indbragt, som skal vere 5000 Rdr., eller og, om Boen skulle skiftes, hannem da motte forundes forud, hvis Benaadinger hannem af Hans kongl. Maj. for hans Tienester er forunt, saa og, hvis Odelskatten af hans Gods sig hidindtil har kundet bedrage. Herom allegerer hand Norges Loug^f).

29. Ministerii Supplication anlangende den Rixdr., som dennem af hver Kirke i Sælland er tillagt i Steden for den aarlig Genant af Provianthuset, hvorfor de, som ere komne under Jure Patronatus, formener at vere exempt, hvorfor Ministerium begierer Refusion; b) om tvende Gaarde udi Tudse Herred, som ere øde, deris resterende Skatter at motte eftergifvis indtil Michaelis 1676.

^d) Afskrift af deene Memorial, der er dateret 15. Okt. 1674, findes i Politi- og Kommercekollegiets Arkiv Nr. 16 fol. 169 f. (Raadstuearkivet).

^e) Afkrydset.

^f) Afkrydset og overstreget.

30. Oberjegermester Hahns Memorial om Mulkt at settis for dem, som ulovlig hugger i Skoufvene, nemlig 10 Rdr. for et Træ, som huggis fra Roden, og half saa meget for et Træ, som topstæfnis.

31. Udskrift af Stiftsbefalingsmændenes og Superintendenternis ofver Sælland og Aalborg Stifter deris Erklæring paa Kirkernis Vegne, at de, som nyder Herligheden af Kirkernis Jorder, maa bevise deris Adkomst; b) at dem forbydes Kirkens Vornede at abalienere fra Kirken; c) at slige Kirkejorder af Matriculen maatte udtages og ei foraarsage Kirkerne nogen Udgift.

32. Hr. Niels Juels Begiering om Volstrup Prestegaards Bygning med Bispen af Aalborg hans Erklæring, at Hr. Niels Juel hverken hafver kiøbt samme Prestegaard, ei heller Presten at vere fuldmyndig til at abalienere det fra sin Successore; b) begierer Bispen den samme kongelig Forklæring ofver Jura Patronatus til Degnekald, som til Skolerne i Aalborg Stift hafver penseret, som de siellandske Skoler in Nov. 1672 har erlanget, nemlig at Rettigheden til at kalde og sette Degnene skal uforkrenket blifve hos Patronos, men Pensionen, som Skolerne tilforn hafver niudet af samme Degnekald, skal derefter dog følge Skolerne.

33. Den hollandske Residents Memorial om en Befaling til Borgemester og Raad i Kiøbenhafn at dømme i en Sag mellem en Skipper i Glückstad og nogle Redere i Holland, hvorimod Præsident, Borgemester og Raad formener samme Skipper bør tiltales af General Fiscal, fordi hand tilforn icke hafver vedgaat, at der vare fremede Redere i hans førende Skib, kaldet Fortuna.

34. M. Henrik Bornemands Supplication, hvorudi hand beklager Skolen og dens Betiente at betagis den gamle Rettighed af Begravelser og Brudevielser, hvorfor hand begierer, M. Jørgen Eilersen[s.] tilforn indlevere Forslag og Taxt, som herhos følger, motte confirmeris.

35. Dr. Johan Wandalls Begiering, at hand efter lovlige forhverfvede Tingsvinder om sine Vornede-Sønner dennem uden videre forregaaende Dom og Proces maa lade angribe og paa sit Gods indføre efter den kongelig Bevilling, andre i lige Tilfelde hafve bekommet, nemlig Frue Helle Rosenkrantz d. 24. Aug. 1670. Herhos er en Extract af Chr. 4.'s Bref d. 21. Martii 1620, at ingen Vornede maa dømmis fra sin Fred, fordi hand sig paa andres Stafn har begifvet, men allene at tilfindes at vere deris rette Eiermend følgtig.

36. Claues Lachmands allerunderd. Suplication anlangende Broernis Brøstfeldighed i Tusse og Merløsse Herreder, som hand sig erbyder at holde vedlige, om hannem en Skeppe Biug af hver Bunde der samesteds maa bevilges^g).

37. Præsident, Borgemester og Raad i Kiøbenhavn deris Begiering, at kongelige Betiente, af hvad Stand de var og participerer i Skibsparter, motte i de Sager, Skiperne angaar og Søhandelen samt deraf dependerende Regenskaber vedkommer, svare til Stadsretten.

38. Er expederet.

39. Capituls Jurisdiction ofveralt angaaende.

40. Eftersom H. M. Troupper fra Mecklenborg vel engang hid skulde, hvorledis dem best Fartøg skulle forskaffes ved Warnemünde for at føre dem ofver Laaland og Falster. Om at tilsige alle Fergemend ofveralt^h).

41. Anl. Høe og Straa at forskaffe til Cavalleriet, naar Arméen her i Sieland skal samles^h).

42. Om Skomager-Laugene ofveralt icke kunde paaleggis at giøre i Beredskab nogle tusende Par Skoeⁱ).

43. Impot paa Carosser og anden Ofverdaadighedⁱ).

44. Jens Rosencrantzis Klagemaal ofver Anders Clausen, Herridsfouget og ordineret Captein ofver Herridsbønderne, hans ubillige Paaleg paa Bønderne^h).

45. Om Baadsmends Udskrifvelse; herom er Admiralitets Memorial, at paany igien af Kiøbstederne og Øerne motte ske Udskrifning, og hves icke døgtige Folk kand bekommis, da strax at gifvis for hver Mand 16 Rdr., i den Sted forleden Aar blef gifven 25 Rdr., og at de Kiøbsteder, som forleden Aar har leveret Bardskerkiste, strax forskaffer saa mange, som til Medicamentørnis Indkiøb efter Doctorsens Sigelse behøvis^k).

46. Cornelii Lerckis Memorial anl. det Mord, Corff paa sin Hustru har beganget^l).

^g) Afkrydset og skrevet med en anden Haand end den, der ellers findes i Fortegnelsen.

^h) Afkrydset og overstreget. ⁱ) Afkrydset.

^k) Afkrydset og overstreget; i Margen har Griffenfeld tilføjet: Herom skal Ordre til Skatkammeret, og dernest skal af Cantzeliet et aaben Pas for Admiral Jens Rodtsteen. — Memorialen er af 3. Febr. 1676, se ovenfor S. 560.

^l) Afkrydset og overstreget.

47. Admiral[itetets] Memorial, at ingen i disse Tider motte tilstedis at tilforhandle sig svenske Skibe eller Fartøi, en og anden Undersleb dermed at forrekomme^m).

48. Admiral[itetets] Memorial, at de icke eragter den frandske Kaper, som Statholder Gyldenløwe har ladet anholde, efter Mistanke uden Bevislighed at kunde anholdes. Derfor samme Skib med Støcker og Redskab for lidelig Pris at kjøbes til H. M. Fornødenhed. — At ellers motte tagis i Consideration, hvorledis med Kapere herefter, som indkommer i H. M. Haufne og Strømme, skulle forholdis. — Item, at de, som af Bergenhus Ampt udskrifvis til Soldater, kunde efter Statholders Forslag best brugis til Baadsfolkⁿ).

49. Liste paa det nye udskrefne sielandske Regimente under Gotfrid Hofmans Haand. — Forordningen om Soldaters Udskrifvelse, dat. d. 4. Julii 1664, melder, at Amptmanden paa Kongens og Proprietarii paa deris eget Gods skal lade udskrifve af de Karle, som i Legget ere fødte og tilstede findes; er ingen ung Karl i Legget, da skal en af Legsmendene udskrifvis til Soldat^o).

50. Gen. Lieut. Arensdorff Memorial, at Obrist Kruses Regimentes Rostieneste kunde hiemforløfvis, dog at 40 à 50 Ryttere med nogle Officerer blef tilstede i Viborg til Execution og Ordonnantz-Tieneste^p).

51. Gr. Holcks Memorial a) om Rostienestens Udeblivelse; b) om deris Løn; c) at hand icke har nydt Standquartier her i Staden; d) de i Fyen staaende Troupper har ei nydt deris ordinarie Tractament; e) og f) om hans egen Tractament, som ham skal forholdes^q).

52. De Lybske deris Begieringer angaaende deris Seilases Frihed^q).

53. Om Kroner og halfve Kroner videre myntes skal for at facilitere derfor ny Udgifter^r).

54. Anl. svenske Godes Confiscation i Holstein^q).

55. Om Tolden paa Elfven^q).

56. Anl. de Fyringers Fordring hos Byen Rostock^q).

^m) Afkrydset og overstreget; Memorialen er af 29. Jan. og snart efter behandlet i S. K. (Nr. 454).

ⁿ) Afkrydset. Memorialen er dateret 3. Febr. 1676 (Admiralitetets Kopicog 1676 Lit. B Bl. 28).

^o) Afkrydset og overstreget. ^p) Afkrydset.

^q) Afkrydset og overstreget.

^r) Skrevet med Griffenfelds Haand.

57. Confiscations Sager^{a)}.
 58. Engelske Residents Supplication mod dem paa Lessø^{t)}.
 59. Extract af indkomne Skrivelser angaaende Landværn.
 60. Præsident, Borgmester og Raad i Kiøbenhavn deris allerunderd. Supplication angaaende Indvaanerne paa Christianshafn^{u)}).

450. *Memorial fra Mogens Friis 2. Dec. 1674.*

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Stormegtigste Konge, allernaadigste Herre.

Om Fiskeriet udi Randers Fiord.

Saasom adskillig stoer Uskikkelighed passerer ved Randers, som Borgemester og Raad hart paaklager, idet at en og anden Particulier med Pele, Stig og deslige forfylder Fioren og forderfver Seilatsen der for Byen, saa at baade Eders ko. Mats. Rettighed af Told sveckis, og Negotien sammesteds forgaar, og ingen enten Skibe heller Skuder af Importans til Byen kand opkomme som i forige Tider, ja end icke, naar de ere uden Baglast, og det for den Uskikkelighed, nu holdes med de Laxsegaarde, paa samme Fiord findes, mere end i førige Tider, da som det samme i forige Tider er klagit for Eders kong. Mats. Hr. Fader salig og høiloffig Ihukommelse, og da blef Commission gifvit til salig Her Henrik Rantzow med trei andre Commissarier at bese samme Laxsegaarde og tilholde enhver Fiorden ei anderledes at bruge, end at Seiladsen var ubehindret, mens de Vedkommende hafver dog icke det efterkommit, hvorofver Borgemester og Raad hafver af nye begiert, jeg paa Eders kong. Mats. Vegne ville recke dem Haanden, at de self maatte tage Siun til Fiorden, det de og giort hafver og mig tilsent og derudi indført, af hvis Laxsegaarder Seiladsen hafver Hindring, med Begiering, jeg hos Eders kong. Ma. allerunderdanigst ville befordre, at det maatte vorde remedert til Byens Beste, hvorom jeg behøfver allerunderdanigst Eders ko. Ma. allernaadigste Befaling, at de Vedkommende derefter med Alvor kand tilholdes, icke videre Rettighed sig i Fioren med Laxsegaarde at tilholde, end de af Arrilds Tid hafver veret til berettiget, hvorom Borgemester og Raad hafver forhverfvit Siun og

^{s)} Overstregtet.

^{t)} Skrevet med Griffenfelds Haand og betegnet med tre Krydser.

^{u)} Skrevet med Griffenfelds Haand.

Tingsvinde og mig tilsent, som allerunderdanigst indstilles til hvis Eders kong. Ma. derudi allernaad. vil befale.

Om Byeskrifveren i Randers.

Og eftersom jeg hafver befunden special Klage ofver Byeskrifverens onde og forsømmelige Forhold udi Randers, idet at hand formedelst Druckenskaf icke kand afvarte sin Bestilling, mens megit forsømmelig derudi findes, saa at hand imod kongelig Anordning om Tingbøgerne, at hand strax paa Tinget derudi skulle skrive, hvad passerit, ei hafver rettet sig, mens Aar efter andet ladet hisset og her i Bogen staae tillige 8, 9 og flere Blader rene, hvorpaa kand skrifvis til Præjuditz af Gotfolk, hvad Skalke maatte i Sinde faa, hvilket Borgemestere og Raad for mig hafver tilkiendegifvit, hvorofver jeg ham for mig fordrede med Tingbogen og den efter deres Angifvende befunden, som forskrefvit staar, hvorofver jeg var foraaarsaget at fornemme om hans Bestalling, hvilken hand ei hafde, mens var for trei Mark pantsat til en Borger der i Byen, da, endog hans Forseelse var stoer, hafver jeg doeg i Regart til Eders kong. Mayts. Bestalling, som ham gifvit er, og efter Borgemester og Raads Ansøgning indeholdet med det at tilkiendegifve, eftersom de lofvede at ville ved tienlige Middel bringe ham til i deres Ofververelse og under deres egen Inspection at bringe det til Boegs, som var udelat, mens som de nu skriver mig til og gifver tilkiende, at hand icke er at bringe dertil, ei heller at hand sin Bestilling sømmelig og ædruelig vil betiene heller kand, og derfor begierer af mig paa Eders kong. Mayts. Vegne saadan Remedering, at Retten tilbørlig kunde blifve betient, som jeg Eders kong. Ma. foraarsagis allerunderdanigst at foredrage, at Byen igien til Rettens Befordring med en anden døgtig Byeskrifver, om Eders kong. Ma. ellers saa allernaadigst behager, maatte vorde forset, og mig Befaling gifvis den føriges Bestalling at affordre, som dog indstillis allerunderd. til Eders ko. Mats. egen allernaad. Villie.

Om Matthis Schade Herritsfogit hans Forhold.

Ellers er mig og forekommit adskillige Klagemaal ofver en Herritsfoegit kaldes Mathis Schade, som fast ofver det hele Stift er bekient for hans Skalkhed, og raabis »cruxifige« ofver ham af alle dem, hans Forhold er bekent; særdelis er for mig angifvit, at hand skal hafve reist om allevegne i Stiftet og hisset Folk sammen i

Trette og dem derudi stærkit og sig angifvit at vere Fiscal og under Frygt for det, den Bestilling medfører, vorden æret, respecterit og tracterit paa det beste, hvor hand er kommen, det end icke nok, mens og ladet sig gifve Foreringer, for hand dem til det beste skulle forhielpe i deres Sager. Særdelis hafver hand beegnit en fattig Mand ved Nafn Peder Nielsen saaledes og alle hans Brefve i en importent Sag under den Prætext fra ham locket og ham nogle Aar hafver forholt, ja giort Ord af, at hand var saa afholt af Kong. Ma., at hand klappet ham paa Skulderen, naar hand kom til Hans May., og bad ham se vel til, som med Tingsvinder er at bevise. Samme Person er og Tingskrifver i it andet Herrit, og hafver jeg befunden en falsk Seil for hans Tingbog, da jeg i Sommer om dends og andre Tingbøgers Beskafenhed inqvirerede; da efterdi hand er berygtet for adskillige Skalkstøcker, kommer det mig til at troe, at hand det self giort hafver; samme Beskyldinger for Fiscal blef ham paateet i min egen Nerverelse, og da jeg ham forrelagde at legge sig det fra, og en vis Tid dertil blef begiert, til hvilken hand lofvede sig hos mig til dend Ende at indstille, mens hverken kom self, ei heller sendte nogen Undskylding frem, hvorofver jeg nogle Dage derefter forarsagedes ved tvende ridende Bud at sende til ham lengst henne i Stiftet med skriftlig Ordre at komme til mig, mens ei ville tale med dem, ei heller komme, mens nogle Dage derefter sente hans Kone frem, som skulle ofvertale mig, at Sagen maate ham efterlades. Da som det siunis vel Retten til nogen Forkleining, at den af en Person af saa slet Røgte skal betienis, hafver jeg veret forarsaget Eders ko. Ma. det allerunderdanigst at tilkiendegifve og indstiller til Eders kong. Mayts. allernaadigste Villie, om hand skal afsettis, eller hvad derved skal giøres.

Om Arrest paa Peder Mørchis Arfvingers Fordring hos Jens Pofvelsen.

Og som en Forpagter nafnlig Peder Mørck hafver sig understanden af tvende Kirker der i Stiftet, nemlig Søbye og Torsøe, af egen Møndighed icke allene at oppeberge i mange Aar al Kirkernis Tiende og Indkomst uden Kirkerne deraf en Skilling at lade niude, ja det end icke nok, taget Blyet slet af den ene og mest af den anden, det forført, en Del til Aarhus, en Del til andre Steder, og derofver bragt Kirkerne i saadan en elendig Stand, at den ene med alle kand icke mere brugis for Fare Skyld, hverken af Presten heller Sognefolken, og den anden icke uden største Perikel, saa Presten

staar paa en gammel Kiste under en Bue i Kirken og sig der af trei Støcker Fiel giort en Predickestoel, som er ømkelig og skammelig for vores Religion at se. Da som samme Peder Mørck for nogen Tid siden er ved Døden afgangen og efterlat sig de Middel, hvoraf Kirkernis tilføiede Skade kand erstattis, særdelis skal hans Arfvinger erleggis af Jens Pofvelsen paa Sæbyegaard nu til førstkommende Snapsting en anselig Summa Penge, da paa det de fattige Kirker kand igien niude tilbørlig Fornøielse af Arfvingerne, begieres allerunderd., at Eders kong. Ma. ville allernaad. paa bem. tvende Kirkers Vegne meddele mig Eders kong. Mayts. Arrest paa samme Penge, som hans Arfvinger af Jens Pofvelsen residerende paa Sæbyegaard nu til førstkommendis Snapsting tellis skal, saaledes at hand icke udteller til dennem en Skilling doraf, før de mig som Eders kong. Mats. Stiftsbefalingsmand hafver giort tilbørlig Fornøielse paa bemelte tvende Kirkers Vegne, og de igien paa deres Bekostning ere tilbørlig opbygde og reparerede med Blye og andet, som det bør, og ellers hafver giort mig Erstat[n]ing til Kirkerne, for Peder Mørcke uden Minde og Tilladelse hafver sig saaledis paa samme Kirkers Indkomst og Bygning forgreben. Eders kong. Ma. beviser herudi disse toe fattige Kirker en stoer Naade.

Anlangende nogle Steder, som ingen Ting holdis.

Og saasom Underretten paa adskillige Steder i Aarhus Stift gandske nedligger, særdelis udi Saugbroe Herrit og Hofvelbjerre Herrit, af den Aarsag, at ei saa mange Bønder i samme Herreder findis, som Tingene kunde underholde med Herritsfoegit, Tingskrifver, Tinghører og aate Mend, som Retten efter Loven paa Tingdagen skulle ofververe, hvorudofver en og anden, som til samme Tinge noget hafver at forrette, beklager sig, at der ingen Ret holdes, der ei heller findis nogen Tingbøger eller Tingskrifver, mens Retten der med alle ligger, da giøres til des Remødering dette allerunderdanigst uforgribelig Forslag, om Resten af samme Herreder. eftersom det øfrige er redigerit til Birk, icke til Rettens Befordring maatte svare til samme Birk som deres rette Verneting, og dem og Vedkommende der at vedderfari, hvis Lov og Ret medfører, eftersom Retten formedelst den ringe Almue, der tilofvers er fra Birket, der ellers icke kand vorde tilbørlig administrerit. I lige Maader findes der en og anden Birker Ko. Ma. tilhørende, saa ringe paa Indvaanere, at de ei heller kunde Retten besette og vedligeholde, og de ate Mend,

dertil udkrefvis, sielden er at faae, ja hverken Tingskrifver heller Tingboeg, særdelis Tvillum Birk i Giern Herrit liggendis, om det icke derfor maate behage Kong. Ma. allernaad. at forordne, at saadanne Birker maatte søge Herritstingene, som de ligger udi, og der svare som til deres Verneting. Retten og Politien bestørkis derved, og Almuen, som nu ofver ingen Rettens Administration paa de Steder hafver Justitien i ringe Værd, kunde derved igien inciteris til den førige Æstime for den at hafve.

Om Soldaternis Løn.

Saasom og befindis, at en stoer og ulidelig Pressur Landet paa-henger med Soldaternis Løn, idet at Bunden maa gifve den, som er Soldat for Leggen, til 24 ja 30 Rixdaler og derofver til aarlig Løn foruden en og anden Villighed, hand af Leggen hafver, da forestilles allerunderdanigst til Kongl. Mayts. allernaad. Goedagtning og Befaling, om icke den Anstalt ved kongelig oben Mandat maatte giøres, at ingen Soldat, enten hand var udkrefvit heller leiet, maatte gifvis mere til Løn af Leggen end 15 à 16 Rdr., Halfparten at lefveres dem, naar deres Aar begyndis, og den anden Halfpart, naar Aaret er til Ende, af hvilken aarlig Løn Soldaten skulle vere pligtig at holde sig med Kiortel, Kleder, Sidegever og Munsterhold, eftersom de fleste af dem omgaais megit liderlig og ilde med hvis Kleder og Gever, Bønderne dennem Tid efter anden maa forskafe, og at ingen Soldat, vere sig udkrefven heller leiet, ofver forskrefne aarlig Løn noget maate prætere af Leggen heller Bunden, af hvilke forskrefne 16 Rixdaler Leggen maatte tillades hannem aarlig at korte en tredie Part af hvis Bekostning der gaar paa den Kiortel, hand efter Kong. Mayts. allernaad. Forordning hver tredie Aar skal hafve, og Proprietarius det imoed Kiortelen derfor at forskafe oppeberge, og at Soldaten, naar hand er hiemme paa Landet, maa vere pligtig at tiene en Bunde i Leggit, hvor hannem self løster, heller hvem hans Tieniste for Løn begierer, og paa det at Soldaten icke i utilbørlig Tid skal ofverile Bunden om sin Løn, var det got, at hver Proprietarius den indsamlet hos Legsmendene og hannem det forskafet, saa at Bunden icke, som ellers ofte sker, af Soldaten vorder ofverilet og plaget, ja hans Officerer efter egen Villie tit gifver Ordre Legsmanden derfor at exeqvere, naar dem løster. Kiøbenh. dend 2. Dec. 1674.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste och troeskyldigste Tiener.

M. Friis G. t. F.

451. *Udkast til Betænkning af S. K.*

Konc. i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge och Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet en til Eders kongl. Mt. af Hr. Mogens Friis Grefve til Frisenborg etc. indgifne allerunderd. Memorial, hvorudi hand for det første angifver, at adskillig Uskikkelighed ved Randers skal passere, idet at en och anden Particulier med Pele, Stig och deslige skal forfylde Fioren och forderfve Seilatsen, saa at Eders k. Ms. Rettighed af Told derved sveckis, och Negotien forgaaer, idet ingen enten Skuder eller Skibe af Importance til Byen skal kunde saasom i forrige Tider opkomme, och det for den Uskikkelighed, nu skal holdis med de Laxegaarde, paa samme Fiord findis, mere end i forrige Tider, och eftersom herpaa udi Eders kongl. Mts. Hr. Faders høielofflig Ihuekommelse hans Regeringstid skal vere klaget, er en Commission til afgangne Hr. Hendrik Rantzov samt trei andre Commissarier udsted samme Laxegaarde at besé och enhver at anbefale Fiorden ei anderledis at bruge, end at Seilatsen kunde vere ubehindret, hvilket dog af de Vedkommende ei skal vere efterkommet. Ti er bemelte Gref Friis Ed. kongl. Ms. allernaad. Befaling begierendes, hvorefter hand de Vedkommeude med Alvor kunde tilholde icke videre Rettighed med Laxegaarde i Fioren sig at tilholde, end de af Arrilds Tid hafver vaaren til berettiget.

For det andet angifvis Byefogden i Randers hans onde og for-sømmelig Forhold, idet at hand formedelst Druckenskab sin Bestilling ei skal kunde afvarte, og at hand med Tingbøgerne ulovligen skal omgaaes, och derudi efter Borgemester och Raads Angifvende 8, 9 och flere Blader at staae rene self befunden, saa och E. k. Ms. hannem gifne Bestallingsbref til en Borger der i Byen for 3 Mark pantsat, og enddog hand med sligt at angifve efter Borgemester och Raads Ansøgning skal hafve indeholdet, hvilke hannem nu paanye angifver, at hand sin Bestilling sømmelig och ædruelig ei vil eller kand betiene, hvorføre hand allerunderd. er begierendis, at Byen til Rettens Befordring med en anden dygtig Byeskrifver maatte vorde forset, och hannem maatte ved Ed. Mts. Befaling tilladis den hannem gifne kongl. Bestalling at affordre.

For det tredie forebringer velbemelte Gref Friis, at hannem adskillige Klagemaal ofver en Herridsfoget kaldet Mathis Skade skal

vere forekommen, som for hans Skalkhed fast ofver det hele Stift skal vere bekient, och som samme Person skal være Tingskrifver i et andet Herrit, skal hand foruden alt andet hafve befunden et falsk Segel for hans Tingbog; da efterdi hand for slige adskillige Skalkstycker skal vere beryctet, och siunis Retten til Forkleining at vere, at den af saadan en Person skal betienis, indstilles til Eders kongl. Ms. egen allernaad. Villie, om samme ei skal afsettis, eller hvad derved skal giøris.

Udi den fjerde Post andragis, at Underretten paa adskillige Steder i Aarhus Stift gandske skal nedligge, særdelis udi Saugbroe och Houfvelbierg Herrit, af den Aarsage, ei saa mange Bønder i samme Herreder findes, som Tingene med Herritsfoget, Tingskrifver och deslige mere kunde underholde, hvorudofver en og anden, som til samme Tinge noget hafver at forrette, skal beklage sig, at der ingen Ret holdis, mens at Retten der med alle ligger, ti giøris til des Remedering dette allerunderd. Forslag, om Resten af samme Herreder, eftersom det øfrige er redigerit til Bierk, icke til Rettens Befordring maatte svare til samme Bierk som deris rette Vernetung. I lige Maader foregifves, en og anden Bierk Eders k. Mt. tilhørende skal findes saa ringe paa Indvonere, at de ei heller skulde kunde Retten besette og vedligeholde, og de otte Mend. dertil udkrefvis, sielden skal vere at faae, och at der ei heller skal vere nogen Tingskrifver eller Tingbog; anholder derfor, at det E. k. M. maatte behage allernaad. at forordne, at saadanne Bierker skulde søge Herritstingene, som de ligger udi, og der som til deris Vernetung svare.

Hvad nu angaaer den første Post om dem, som hafver Laxegaarde i Randers Fiord, formene vi til Stigtsbefalingsmanden, bemelte Gref Friis, kongelig Befaling kunde udstedis de Vedkommende alfvorligen at tilholde, de, som der Laxegaarde hafve, deris Adkomster at fremvise, och hvis nogen skulde befindes, som derpaa ingen hafver, da dennem gandske at afskaffe og borttage lade, saa og dennem, som Adkomst hafver og deris Laxegaarde videre, end de af Arrilds Tid ere berettigede, Seilatsen til Skade hafve udsat, advare, at de dennem paa sine rette Stæder indflytte.

Belangende den Byeskrifver udi Randers hans onde og forsømmelige Forhold, saa og den Herritsfoget ved Nafn Matthias Skade hans skalkagtige Bedrifter, saa befinde vi efter merbemelte Stigtsbefalingsmandens Angifvende forskrefne Byeskrifvers och Herritsfogets Forseelser saa grofve, at de foruden nogen foregaaende Proces

eller Doms Erverbelse (som vi i slige Tilfelde unødvendig eragter og ickun til Elucidationem Facti kunde tiene, som her er evident nok) bør cassaris og deris Bestillinger med andre dygtige og skickekkelige Personer af Eders kongl. Mt. forsiunes. — Angaaende de Herreder, hvorudi icke skal være saa mange Bønder, som Tingene med dessen behørige Betiente og andet kunde underholde, af Aarsage, det øfrige i samme Herrid er redigerit til Bierk, i lige Maader de Bierker, som ere af lige Beskaffenhed som forskrefne Herreder, derudi holde vi efter merbemelte Stigtsbefalingsmandens Forslaug for Rettens desto bedre Administration tienligt, Eders kongl. Mt. en aaben Mandat lod udgaae, at alle Herreder icke aleniste udi Aarhus Stigt, mens og ofver al Danmark, som ei alene ere megtige nok Tingene og dessen Tilbehøring, som forskrefvit staaer, vedlige at holde, skulde herefter svare til de Bierker, som i samme Herreder ere beliggendis, saasom deris rette Verneting, hvilket og viceversa med Bierker af lige Tilstand skulde i Agt hafvis, hvorom Stigtsbefalingsmændene hver i sit Stigt kunde anbefales fornøden Anordning at giøre.

Eftersom jeg icke véd Hans høie grefflig Excellenzis Hr. Rigs-cantzelerens Villie, om denne Erklæring skal expederis, førend den siste Post i Hr. Gref Frises Memorial om Soldaternis Løn i Soldaternis Collegio blifver debatterit, at den her kunde annecteris, er ofvenskrefne paa løst Papier for sig self skrefven.

1676.

10. Jan. Møde, hvor Kongens »høie Ministri og Geheime-raad« Peter Griffenfeld, J. Chr. Körbitz, Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Holger Vind og Enevold Parsberg samt Assessorerne Resen og Scavenius var tilstede¹⁾. Man forhandlede her om, hvilke nye Skatter der burde paalægges for at dække Udgifterne til Krigen med Sverige. Betænkning (Nr. 452). — De forskellige Forslag heri synes ikke at være taget til Følge.

¹⁾ P. III Bl. 68.

452. *Betænkning af S. K. 10. Jan. 1676.*

Orig. og Konc. med Rettelser af Griffenfeld i S. K.'s Arkiv.
Referat i P. III Bl. 68—69.

Allernaadigste Konge og Herre.

Saasom vi alle icke noksom kand fuldtacke den almechtige Gud, som ved sin guddommelige sær Forsiun^{a)} Eders kongl. Mayts. Vaaben med lykkelig Fremgang i dette forgangne Aar saa merkelig hafver velsignet, saa ^{b)} ynske vi fremdelis Eders kongl. May. i nærværende nu begynte Aar bestandig og fremturende Lykke og Seiervinding mod alle sine Fiender, til hvilket at erlange som det høit fornøden er sig udi Tide i god Forfatning til Lands og Vands at sætte, og hertil store Middeler udkrefves i Betragtning, at hvis allerede paabudden eller paalagt er, icke nær til de Udgifter kand tilstrecke, det og vel siunes, at paa de af Spanien og Holland udlofvede Subsidier icke synderlig vis Stat og Gisning kand gøres paa, og des Betaling, som hidindtil ickun slet veret hafver, herefter endda vel langt slettere og urigtigere torde blifve, saa hafve vi efter Eders kongl. Mayts. allernaadigste Befaling med tilbørlig Flid ofverveiet og eftertenkt, paa hvad Maade de Mittel udfindes kunde, som til forbedelte saa store og uforbiegengelige Udgifter endeligen behøfves, og derfor udi en Sag alles Frelse angaaende intet billigere eller lideligere befunden, end at den Byrde, som faa for tung og umelig vilde falde at hefte, alle og enhver med en billig Lignelse blev paalagt at bære, hvortil vi da efterskrefne Forslaug til Eders Mayts. videre allernaadigste Resolution indstille.

Først formene vi en almindelig Landehielps Styr af Eders kongl. May. at kunde paabiudes, hvilken paa den Maade og Form kunde indrettis, saasom Princessindestyren tilforne hafver været paalagt og udgifvet, dog at den blev erlagt udi efterfølgende trede Terminer, nemlig den første til St. Hansdag nestkommende, den anden til nest derpaa følgende Michaëlis Dag og den tredie til neste Juel derefter.

For det andet, at en Familieskat efter den Maade, som Eders kongl. May. samme Materie for rumb Tid siden ved visse dertil Deputerede har ladet udarbeide og præparere, blev paabuden.

a) Indsat af Griffenfeld i Steden for Disposition.

For det tredie, hvis Eders kongl. May. allernaadigst skulde behage at pantsætte en eller anden Ampt udi Fyrstendommerne eller Grefveskaberne, ville vi formode, at derude vel de torde findes, som rede Middel og Penge hafde, som de i disse Tider icke saa lige med Sikkerhed skulde vide at underbringe, og derfor dette Tilbud vel torde imodtage og Penge paa saadan Underpandt forstrecke.

For det fjerde holde vi for got, at Commissariatet ved Landmilitien saavel som ved Søestaden blev anbefalet en Fortegnelse paa hvis Vare og Materialier kunde behøfvig, med forderligste til Eders kongl. May. at indlevere, hvilke vi da formene mand kunde forsøge, om icke en eller anden Kiøbmænd i Holland torde findes, som mod den ventendis Profit af det, de deris Vare udi dyre Domme kunde udselge, sig skulde ville paatage saadan Lefverantz og Forslag at giøre og derfor Indvisning til Betaling tage udi de resterende hollandske Subsidiepenget, hvilket vi da langt gafnligere holde, ihvor dyrt og høiet samme Vare udi Pris endog anslaaes skulde, end at hafve en stor Fordring paa Papir, hvoraf enten sent eller aldrig noget blev betalt. Saasom og til Krigen mod Sverrig at fortsætte en af de fornødenste Ting, i Tide vil tenkes paa, er, at Proviant icke fattis, hvorfor og Magazinerne saaledis vil forsiunes, at, naar Leilighed til at agere forefalde kunde, det da icke paa Brød og Lefnetsmiddel fattes skulde, og Norge ogsaa, som ved Tilførsel fra andre Steder endelig skal subsistere, deraf, naar Nøden det udkrefvede, forsiunes kunde, saa eragte vi gafnligt og raadeligt, at enhver Proprietarius (foruden sine underhafvende Bønder og Tienere noget deraf at paalegge eller dermed at besværge) blev befalet at udgifve inden Paaske førstkomendis af hver Tønde Hartkorn Jordegods, som hand eier (Sædegaarde undtagne), en strøgen Skeppe Korn Aabøemaal, den ene halv Part udi Roug og den anden udi Biug, saa og et Fierdingkar Haufre, og det paa de Stæder og til dennem, saasom seniste den 12. Augusti anno 1675 udgangne Forordning om Proviantskat tilholder, levere, hvortil da ogsaa endeligen og for det siette Prestene over al Danmark saavel i Kiøbstæderne som paa Landet paabiudes kunde, at enhver skulde iligemaade inden Paaske førstkomende gifve til Eders Mayts. Magaziner tre Tønder Roug, tre Tønder Biug og tre Tønder Haufre strøgen Tøndemaal, hvilken Udgift dennem efter Stigtsbefalingsmandens og Superintendentens i hvær Stigt billig Sigelse saaledis kunde imellem delis, at den rige

herudi kom den fattige til Hielp^b). Vi indstille dog disse vore allerunderdanigste Forslauge til Eders kongl. Mays. egen allernaadigste videre Resolution og forblifve

Eders kongl. Mays. allerunderdanigste og tropligtigste Tienere.

Griffenfeld. J. Chr. Körbitz mp. Jørgen Bielcke mp.

Otto Powisch mp. H. Wind mp. Corfitz Trolle mp.

Envold Parszberg mp. P. Resen. P. Scavenius.

Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 10. Januarii anno 1676.

Senere Paaskrift: Skatternes Paabud udi Aaret 1676, derom Conseillets Betenkning.

b—b) Gennemrettet af Griffenfeld. Den oprindelige Text lyder: holde vi det og for voris allerunderd. Skyldighed at ynske Eders kongl. Mt. i dette nerværendis Aar og ellers fremdelis en continuerende Lycke og Seiervinding mod alle sine Fiender, mens eftersom vi vel vide, at bar Ynske sielden skal kunde udvirke nogen begierte Effect, med mindre Verket med Alvore angribes, og vi til Eders kongl. Mays. Rigers og Landes samt dessen Indbyggeres efter erlangede ynskelig Fred forventende Sickerhed, saa og bedre og roligere Tilstand, nest Guds naadige Bistand fornøden eragte paa Middel og Raad at vere betenkt, hvorved Eders kongl. Mays. Sæstat og Landmilitie (som store og uforbiegengelige Bekostninger udkrefver, hvilke i Synderlighed udi Consideration af de hollandske Subsidiepenges ufornødentlig Udeblifvelse dertil fattis) herefter kand underholdis, og befinde vi dertil baade en ansenlig Summa rede Penge, som til daglige og uforbiegengelige Udgifter behøfvis, saa og Proviaut til Magaziners Oprettelse og andre Materialier at vere fornøden, ti hafve vi med tilbørlig Flid ofverveiet og eftertenkt, paa hvad Maade, hvis til forskrefne Sæstat och Landmilitie behøfves, kunde paa føieligste Maade forskaffes, og efter voris allerunderd. skyldig Pligt for raadeligt befunden til Eders kongl. Mt. efterskrefne Forslag allerunderd. at indgifve.

Først for rede Penge til Veie at bringe formene vi en almindelig Landehielps Styr af E. k. M. at kunde paabiudes, hvilken paa den Maade og Forn: kunde indrettis, saasom Princessinde-Styren tilforne hafver veret paalagt og udgifvet; dog som Bunden forhen saa hart er graverit, at hand mere Pressures ei skal kunde udstaae, holde vi for taaligere, at Proprietarierne self (som vi formene det bedre at skal kunde tilveiebringe) foruden sine Bønder i ringeste Maader dermed at besverge af alt deris Jordegods denne Landehielps Styre paa den Maade, som de om Princessin-Styre udgangne Forordninger ommelder, skulde udrede og betale, hvilket vi og fornøden eragte i den Forordning, som herom skal udgaae, at annexeris.

For det andet en Familieskat af visse dertil deputerede Commissarier at udarbeides, hvilket, saafremt i Verk bliver stillet, formene vi derved en ansenlig Summa at skal kunde tilveiebringes.

For det tredie, hvis Eders kongl. May. allernaadigst maatte behage at pantsætte sine Ampter udi Holsten til saadanne formuende Folk, som Penge strax hafve at forstrecke, forhaabe vi. at vel de skal findis, som mod sliq Tilbud skulle tage.

For det fjerde holde vi for nødvendig, at Sæstatens saavel som Landmilitiens Commissarier maatte anbefalis en Fortegnelse paa, hvis de kand eragte af et og andet til begge Dele fornødne Vare og Materialier kunde behøfvis, med forderligste til E. k. Mt. at indlevere og siden, ved hvem Eders kongl. Mt. dertil allernaad. ville committere, hos Kiøbmand

17. Jan. Møde, hvor Kongens »høie Ministri og Geheime- raad« Peter Griffenfeld, Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Holger Vind, Corfitz Trolle og Enevold Parsberg samt Etatsraad Conrad Bierman og Assessorerne Resen og Scavenius var tilstede. Man »proponerede, om ei tienlig skulde være en Forordning at lade udgaae, at ingen i disse Tider uden Øfrighedens Tilladelse maatte flytte af Kiøbstederne, og enddog enhver efter sit Borgerskabs lovlig Opsigelse efter Recessen og adskillige Forordninger sligt er tillat, blef dog efter alles ensstemmende Slutning for got befunden, at en Forordning paanye herom udgik conform med den, som i Friderici tertii høløflig Ihuekommelse hans Tid er udgaaen«¹⁾. — Den her foreslaaede Forordning²⁾ er ganske rigtig udkommen, men allerede dateret 14. Jan.

Samme Dag behandlede det Spørgsmaal, hvorledes man kunde forhindre Roskilde Domkirkes Ruin. Betænkning (Nr. 453). I Henhold dertil udstedtes Anordning³⁾ om Roskilde Domkirke 9. Febr.

453. *Betænkning af S. K. 17. Jan. 1676.*

Orig. og Konc. (med Rettelser af Griffenfeld) i Indlæg til S. R. Nr. 62.
Referat i P. III Bl. 69 f.

Allernaadigste Konge oc Herre.

Vi hafve med tilbørlig Flid ofverveiet en af Hr. Rigens Marskalk indgifne Memorial, dat. Kiøbenhavn dend 14. Sept. 1672, hvor-

udi Holland lade forsøge, om mueligt nogen torde findes, som mod den ventendis Profit af det, de deris Vare udi dyre Domme kunde udselge, sig skulde ville paatage sligt at forskiude og derfor Forsikring til Betingelse tage udi de resterende hollandske Subsidiøpenge.

For det femte befinde vi og til Sæstatens och Landmilitiens fornødne Magaziners Forsiun gæmfligt, at enhver Proprietarius (foruden sine underhafvende Bønder og Tienere noget deraf at paalegge) blef befaleet at udgifve af hver Tønde Hartkorn Jordegods, som hand eier (Sædegaarde, saa og Officerer- og Ryttergaarde undtagne), en strøgen Skeppe Korn Aaboemaal, den ene halfve Part udi Roug och den anden udi Biug, saa og et Fierdingkar Arre (∴ Havre), og det paa de Stæder og til dennem, saasom seniste den 12. Augusti 1675 udgangne Forordning om Proviantskat tilholder, lefvere.

Endeligen og for det siette kunde Prestene ofver al Danmark paa- biudes, at enhver skulde gifve til Eders Mayts. Magaziner 8 eller 10 Tønder Roug och Biug lige meget af hver Slags, hvilken Udgift dennem efter Stigts- befalingsmandens och Superintendentens i hver Stigt billig Sigelse saaledis kunde imellem delis, at den Rige herudi kom den Fattige til Hielp.

¹⁾ P. III Bl. 69. ²⁾ Tr.: Forordn. 1670—83, 289.

³⁾ S. R. Nr. 62. Tr.: Rothe, Chr. Vtes Reskripter, 267—82. Som Indlæg findes en Mængde for det meste meget vidtløftige Indlæg, der delvis nævnes i Betænkningen.

udi andragis dend Afgang, Roskilde Domkirke lider Aar fra Aar i des forige Indkomster, sambt des derimod ^{a)}tiltagende oc tilvoxende^{a)} aarlige Udgifter, ^{a)}hvoraf da inted andet end samme Kirkes endelig Ruin oc Undergang er at formode^{a)}. Vi hafve oc tilligemed ofverveiet den, efter Eders Mayts. til Hr. Christen Skeel oc Thomas Fincke udstedde Befaling, af dennem gjorde Forretning af Dato Kiøbenhafn dend 15. Februarii 1673, ^{b)}samme Sag angaaende^{b)} oc derhos ocsaa med Flid efterset en anden derpaa fulte oc til Eders May. af bemelte Rigens Marskalk indgifnè Memorial, hvorudi allerunderdanigst begieris, at forskrefne Commissariers Forretning maatte en Del blifve allernaadigst confirmeret, mens udi de Poster, hvor de sig icke enten hafve tordt understaa nogit vist at determinere eller oc aldels forbigaait, anholdes af merbemelte Rigens Marskalk om Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste Decision. ^{c)}Oc hafve vi efter flittig Deliberation herhos føiede Udkast af en Anordning til Eders kongl. Mayts. allernaadigste videre Resolution i ald Underdanighed at indstille for got befundet, hvorved vi ville formode bemelte Domkirkes paahengende Ruin nogenlunde at kunde forekommes beklagendes, at fremfarne Tidens Efterladenhed har været saa stor, at, hvad den Gang med en ringe Ting kunde hafve været sked, nu icke med store Summer oc største Møie oc Besvering kand hielpes oc bringes til Rette igien^{c)}. Vi Christian [*etc. som Rothe, Chr. Vtes Reskripter 267—82 til liquide befindes*].

Indstille dog i dybeste Underdanighed denne forfattede Anordning til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste videre Resolution. Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot d. 17. Januarii anno 1676.

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste oc tropligtigste Tienere.
 Hans Adoff. Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp.
 Georg Bielcke mp. Otto Powisch mp. H. Wind mp.
 Corfitz Trolle mp. C. Bierman. P. Resen. P. Scavenius.

a—a) Tilføjet i Konc. af Griffenfeld.

b—b) Indsat i Konc. af Griffenfeld i Steden for: anlangende adskillige Tvistigheder imellem Roeskilde Dombkierke paa den ene og andre, som forskrefne Kierkes Forvaltning tilforne hafver været anbetroet, saa og en Del af dennem, som der sammesteds Begravelse-Stæder hafver, paa den anden Side.

c—c) Indsat i Konc. af Griffenfeld i Steden for: Da, efter at vi forskrefne Documenter flitteligen hafve confererit, halve vi følgende Concept af en Anordning, saasom vi allerunderd. eragte den af E. kongl. M. bemelte Domkierke til Opkomst at kunde udstedis, forfattet.

Jan.—Febr. 29. Jan. indsendte Admiralitetet en Memorial¹⁾ til Griffenfeld, hvori det foreslog, at der skulde udgaa et aabent Brev om Forbud mod at bruge svenske Skibe. Memorialen er, usikkert naar, behandlet af S. K. (Betænkning Nr. 454), og en tilsvarende Forordning²⁾ er ganske rigtig udstedt, men dateret allerede 1. Jan.

454. *Betænkning af S. K. Jan.—Febr. 1676.*

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver med tilbørlig Flid ofverveiet et af Eders kongl. Mayts. Admiralitet underdanigst indlefferet Memorial, hvorudi de begierer, at Eders kongl. May. vilde lade udgaa en aaben Placat til alles Efterretning, hvorved alle og enhver, hvo de og vere kunde, alvorligen og strengeligen motte forbiudes, under hvad Nafn og Forrevedning det og være kunde, sig i disse Tider at tilforhandle noget svensk Skiberom eller Fartøi, som i Sverig og dets Provincier hieme hører eller der biugt derfra directe kommer og icke i nogen frie Haufn, førend det antreffis, befindes at hafve været, hvorimod om nogen at handle befindes, da ei allene Skiberommet, saasom i sig self ufrie, for god Pris, naar det ertappis, at motte forklarís, mens endog Varene, som det indehafver, at vere Confiscation undergifven og ufrie Skib i saa Maader at giøre ufrie Gods.

Endog vel nu icke uden Aarsag er at befrøgte, at mand maaske med en og anden helst Engeland og mueligt Holland sielf vel udi nogen Trette og Tvistighed herofver kunde geraade, saa dog, som vi fornemme det derpaa at være anset Sverrigs Commerce mere og mere at indspærre og al Lurendreierie at forrekomme, det og allegeris ofveralt fast blant Nationer en vedtagen Lov og Skik og saaledis brugeligt og sedvanligt at være, eragte vi icke uraadeligt, at Eders kongl. May. herom lod udgaa en trøgt Placat i den Mening, at saasom det nu var udbrut til offentlig Feide imellem Eders kongl. May. og Cron Sverrig og alle fiendtlige Skibe derfor, hvor de antreffis, af sig self vare forbrutte, saa vilde Eders May. hermed til alles Efterretning publicerit og forrige Forordninger hermed fornyet

¹⁾ Admiralitetets Kopibog 1676, Lit. B, Bl. 23.

²⁾ Tr.: Forordn. 1670—83, 288—89.

hafve, at icke mindre efter andre Nationers vedtagne Lov og Skik skulle for lovlige Pris holdes alle de svenske Skibe, som enten en eller anden, ihvo det og vere kunde, ja endog Eders kongl. Mayts. egne Undersaater, kunde prætere at hafve kiøbt, naar de lige fra fiendtlige Haufne udkomme, og icke bevises, at de tilforn, efter at nogen dennem i saa Maader af svenske Eiere sig tilforhandlet hafver, i frie Haufne hafve veret. Vi indstiller dog denne voris allerunderdanigste Betenkende til Eders kongl. Mayts. egen videre allernaadigste Resolution, forblifvendis

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste og tropligtigste Tienere.

Hans Adolff. Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Kōrbitz mp.

G. Bielcke mp. Otto Powisch mp. H. Wind mp.

Envold Paszberg mp. P. Scavenius.

9. Febr. Møde, hvor man forhandlede om en Memorial fra Lübecks Afsending om Løsgivelsen af nogle beslaglagte lybske Skibe. Betænkning (Nr. 455), hvori det foresloges, at Beslaglæggelsen paa visse Betingelser skulde hæves. I Overensstemmelse hermed udgik 16. Febr. Kongebrev¹⁾ til Admiralitetet.

455. *Betænkning af S. K. 9. Febr. 1676.*

Orig. i Indlæg til S. T. Nr. 57.

Allernaadigste Konge og Herre.

Vi hafver med tilbørlig Flid ofverveiet et af Staden Lybecks Deputertes Paul Grünwald til Admiralitetet indleverede Memorial angaaende de her for Eders kongl. Mayts. Residents opbragte lybske Skibes Løsgivelse, hvorom hand paa Redernes Vegne skal hafve tredet til nogen Accord og Forening med bemelte Eders Mayts. Admiralitet imod en Summa Penge paa hundred tusende Mark lybsk, som hand efter sine Principalers Ordre formener til Eders Mayts. Tieneste at vilde forskyde imod Forsikring, at samme Penge, naar Krigen faar Ende, maatte vorde betalt, og med de Vilkor, at Staden Lybeck deris Handel herefter i Siøen frie og ubehindret motte tillades, og de i Fremtiden sig i Østersiøen befindende lybske Skibe, endog de, som enten gaar eller kommer til eller fra nogen svenske Pladser og deris rigtige Certificationer med sig fører, icke i Søn

¹⁾ S. T. Nr. 57.

at opholdes eller hid til Staden opbringes, men deris frie Fart paa Sverrig, saavit de ingen Contrabandevare did henfører, at motte forundes. Og kunde vi icke andet befinde, end at jo det al Billighed og Eders Mayts. egen Interesse gemes er, at de Lybske deris Begiering nok kunde bevilges med efterskrefne Conditioner, nemlig at deris Skibe sig icke med Transport af fiendtlige Undersaater eller Betiente eller Svenske tilhørende Gods befatte og ingen Vare af Contrebande til Sverig eller svenske Provincier eller Steder føre, og skulle da for Vare af Contrebande holdes og deriblant regnis Korn, Salt, alle Slags Victualier af ædende og drikende Vare undtagen allehaande Vin, Brendevin og Specerie; 2. alle Slags Krigsmunition, Gever og Vaaben, Pulver, Lunter, Salpeter, Svovl, Sadler og andet Hestetøig samt Heste, Skibe, Skibstømmer, Master og alle Slags Skibsmaterialier og Redskab, Segeldug, Hamp, Tackel, Toug og alt det, til Orlog, Beleiring, Blocqvering eller anden Krigsbehof til Lands eller Vands tienligt og nødigt eragtes; desligeste og, at de ingen Baadsfolk, Soldater eller Officerer did maa føre og ei heller Penge videre, end hver Skipper ved sit førende Skiberom ohngefehr fornøden hafve kunde. 3. At samme Skiberomme for deris Afseiling fra Lybeck bør vere forsiunet med rigtige og edsoerne Certificationer baade paa Skib og Gods, saa og, at de ei flere Penge, end før er ommelt, indehafver, samt og at Skibets Redere ere Indvaanere og Borgere i Lybeck, hvilke Certificationer kunde gifves af Magistraten i Eders kongl. Mayts. derværende Residentis Nerverelse, al Underslef og Lurendreierie dermed, saavit mueligt er, at forrekomme, hvilke Skibe og Fartøi dog, naar de i Søen rencontrerer nogen af Eders Mayts. Orlog-Skibe, hos dennem burde at sette og deris Toldseddeler fremvise. 4. Dersom noget lybsk Skib, som er ladet med nogen Vare af Contrebande, befindes at gaa til nogen svensk eller ufrie Plads og icke enten directe med samme Lading til Lybeck eller andre frie Steder, da at undgielde den Straf, som Eders May. dennem vil paalegge, og Skiberommet derforuden, hvor det derefter enten i Freds- eller Feidetid antreffis, at vere Confiscation undergifven. Endeligen kunde og i Steden for de rede Penge, som den lybske Deputerte imod Skibenes Løsgivelse og frie Handel i Søen tilbiuder, for Tiden at vinde af de her anholdne Skibe antages og paa Regenskab annammis saa mange Vare, som til Flodens Udrustning tienlige vare og ofvenbemelte tilbudne Quantum fyldestgiøre kunde, hvorom saavel som om samme Vares Pris, Betalningens Tid og Maade samt

bemelte belofvede Quantum saa høit at drifve, som det til Eders Mayts. Nytte og Gaufn med største Fordel kand opbringes, Eders Mayts. Admiralitet med bemelte lybske Fuldmegtige at handle og accordere beordres kunde. Vi indstiller dog alting i dybeste Underdanighed til Eders kongl. Mayts. egen allernaadigste Resolution, forblifvendis

Eders kongl. Mayts. allerunderdanigste og troeplygtigste Tienere.
 Hans Adolff. Griffenfeld. H. Bielcke. J. Chr. Körbitz mp.
 G. Bielcke mp. H. Wind mp. Corfitz Trolle mp.
 Envold Paszberg mp. C. Bierman. P. Resen. P. Scavenius.
 Raadstuen d. 9. Februarii 1676.

6. Marts. En Betænkning af S. K. om »Tolden paa Elben for Gluckstad at legges« blev oplæst og debatteret i Gehejmekonseillet¹⁾.

24. Juni Kongebrev²⁾, stilet til Henrik Bjelke, Jørgen Bjelke, Otto Powisch, Ove Juel, Holger Vind, Chr. Skeel, Peter Resen og Titus Bülche, om, at de i Kongens Fraværelse skal, naar det er nødvendigt, »fliteligen i Stats Collegio tilsammen komme og voris Tieneste udi alt, hvis forrefalde kand, tilbørligen og forsvarligen i Agt tage. Skulle og nogit vigtigt og af stor Importance forrekomme, hafver I derofver med største Flid at deliberere og med allerførste Leilighed Os eders allerunderd. udførlig Betenkende derom . . . skriftlig at tilsende«.

¹⁾ Geheimearch. Aarsberetn. VI, 132.

²⁾ S. T. Nr. 283. I den Form, som Konc. til dette Brev oprindelig har, nævnes S. K. ikke; i Stedet faa Adressaterne Ordre til at træde sammen paa »en vis Sted«. — I Rigsarkivet findes nogle Konzeptprotokoller om Forhandlinger med fremmede Gesandter, hvoraf nogle betegnes som foregaaede »in Collegio Status«. Sandsynligheden taler dog for, at der her er Tale om en Kommission udnævnt blandt S. K.'s Medlemmer og andre Embedsmænd.

Tillæg.

19.—23. April 1661.¹⁾ Betænkningen af 23. April 1661 var tidligere trykt (I, 11—15) efter en Koncept med Frants Raschs Haand. Blandt de nu fundne Aktstykker ligger:

1) Originalen, der ligeledes er skrevet af Frants Rasch, undertegnet af *Hannibal Seh[ested]. P. Reetz. Christian G. z. Rantzow. T. Lente mp. Hans Svane. Hans Nansen. Petrus Bülche mp. C. Gabell mp.* og forsynet med følgende Paategning med Erik Krag's Haand: Efter denne Concept ville vi naad., at Consumptions Forordningen skal forandres och indrettes, dog hvad Consumptionen angaar af alt, hvis som til voris Hofstat eller anden voris Fornødenhed forbrugt bliver, dermed ville vi saaledes lade forholde til at forekomme al Underslef, at intet i saa Maader i bemelte Consumptions Opbørsel skal kortes eller gotgiøris, uden hvor sligt med voris egen kongelig Haand approberis. Datum Kiøbenhafns Slot den 28. Aprilis 1661. Friderich.

2) Koncept ligeledes med Frants Raschs Haand og dateret 22. April. Blandt Rettelserne kan nævnes, at efter Stykket om Haandkværnene (*Udg. S. 12 L. 12 f. n.—8 f. n.*) fandtes oprindelig følgende: »Erkebiskopen, om det saaledis Ed. kongl. May.

¹⁾ Ved en Oprydning i Rigsarkivets 2den Afdeling fandtes i Foraaret 1909 nogle Aktstykker vedrørende Statskollegiet. Aktstykkerne var engang bleven udtaget af vedkommende Pakke og ved en Forglemmelse ikke lagt tilbage. Samlingen, hvortil de fleste af de følgende Stykker hører, bringer forskellige Tilføjelser til, hvad der tidligere er trykt i denne Udgaves 1ste Bind.

naadigst behagede, gjør Forslag, hvorledis Presterne paa Landet, hver udi sit Sogn, kunde forfare, hvor mange och hvem Handkvernerne bruger, paa det Ed. kongl. May. for samme Handkvernenis naadigste Concession kunde erleggis noget vist af enhver, enten aarlig, ved Kvartal eller maanedlig, hvorved dend store Bekostning paa de mange Consumptions Betiente, saa ochsaa dend Vexation, Bonden med lange Reiser til de almindelige Møller for en ringe Andel Korn er undergifven, och al anden Undersleb kunde betagis — samt at Stykket »Efterdi Consumptionen—10 Skilling« (*Udg. S. 13 L. 20—29*) er senere tilføjet.

3) Memorial (Nr. 3 a) af 20. April fra Generaltoldforvalter Mikkel Langemack.

4) Udkast til Konsumptionsforordning, forfattet c. 2. Okt. 1660, refereret i Langebeks Udkast til Souverainitetshistorien, 59 f.

5) Forslag om Enkeltheder af Konsumptionen.

3 a. *Memorial fra Mikkel Langemack 20. April 1661.*

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Allerunderdanigst Memorial belangende Consumptions Tolden udi Stederne saavel som paa Landet.

1. Meldes af alle Provintzier efter udgangene kongelige Ordinantz, Handkvernerne i Synderhed paa Landet umueligt kand afskaffis, heldst formedelst Gryen dend Fattige paa Handkvernerne at malle nødvendig maa hafvis, efterdi forregifves, de icke dend Quantitet udi hele eller halfve Tønder paa Møllen at forskaffe hafver, mens undertiden ei mere end udi halfve Skiepper hafver, som de formener af de stoere ordinerte Møller icke Halfparten skulle igien bekomme, hvorforre de allerunderdaanigst dette Forschlag gjør, at enhver sine Handmøller allene Gryen paa at malle maate beholde, vilde enhver maanetlig en visse Penninge efter enhvers Brueg deraf gifve, som formenis paa Kongelig Mayts. Veigne mere importere skulle och dog alligevel Inspection, at ingen Malt blef mallet, holdes kunde, hvorudi formenis, Müllerne formedelst deris Intresse iligemaade sielfver paa Landet Tilsium skulle hafve.

2. Af alt andit Consumptionsvesenit angaende formenis allerunderdaanigst for dis mindre Besver i denne Tid enhver efter Eifne

och Brueg af alle Species maanetlig at erlegge taxeris kunde, och dog alligevel rigtig tilgik, Inspection at vere, forstaa hvis paa Landet angaaer, eftersom i Stederne sin gode Richtigkeit hafve kand.

3. I Stederne siunis nok i Frembtiden med goed Manner uden Besver af aedende Varer en temmelige Summa importere skal, eftersom fornemmis de fleste for Ordinantzens Publicering med Kveg och Malt at lade malle paa en Tid lang providerit hafver.

4. Ellers siunis, Skomagerne i Stederne och paa Landet dieris Arbeid at lade stempele uvillig er, forregifver iligemaade en visse Summa maanetlig vilde gifve.

5. Ellers siunis, Vinhandler sig besverer ei gjerne vilde betalle af, hvis de udi Kielderne allerede liggende hafver, disligeste formener ei kunde udstaa at gifve dend Accisse, som ved Consumptions Toldens Forhøielse ordonerit er, eftersom til Excempel it Oxsehoft frandsk Vien efter forrige Toldrulle udi Told och Accisse kam paa 5 Sldr. it Oxsehoft och nu med Forhøielsen skulle komme in allis paa 7 Sldr. 8 Sk. Er saa forreskrefvene de fleste och største Poster, jeg udi Hast til allerunderdaanigst Efterretning ved Consumptionsvessenit bekient och vitterligt er. Actum Kiøbenhafven dend 20. April anno 1661.

M. Langemack.

12. Maj 1661 Kongebrev¹⁾, stilet til Peter Reetz, om, at han indtil videre skal proponere i S. K., hvad Kongen der har at foregive, samt meddele S. K.'s Medlemmer, at det er Kongens Vilje, at Voteringen i de Sager, der behandles i Kollegiet, skal ske fra den nederste opefter.

23. Aug. 1661 Kongebrev (Nr. 10 a) til Grev Chr. Rantzau, hvorved denne udnævnes til Premierminister og Præsident i Statskollegiet²⁾.

10 a. Kongebrev til Grev Rantzau 23. Aug. 1661.

Orig. i Chr. Rantzaus Privatarkiv (R. A.).

Lieber Herr Neeffe.

Demnach durch Absterben unsers Reichsdrosten die Präsident Stelle bey dem Collegio Status vacant, wodurch den verschiedene höchst-

¹⁾ Orig. i Souverainiteten 16 N. Jvfr. det tilsvarende Brev til Assessorerne i Udg. I, 21.

²⁾ 3. Juli havde Rantzau fraraadet Kongen at gaa ind paa S. K.'s Forslag om at indrømme Sverige en Post igennem Danmark (Udg. I, 22). — Tyske Kanc. Chr. Rantzaus Relationer.

wichtige Sachen, so daselbst examinieret werden sollen, eine Zeit hero liegen pleiben, und wir den ohne dehm euch alsz unsern Premier Ministre jedoch unter dem Titul unsers Oberstadthalters zu bestellen entschlossen gewesen, massen ihr dan hiemit und kraftt dieses also constituiret und bestellet werdet, alsz haben wir euch solches hiemit anfügen wollen mit gnedigstem Befehligh darüber zu sein, damit sowohl unsere und unsres königl. Hauses particulier alsz auch Estats-Sachen gebührlichermassen observiret und bestellet werden mögen, wie wir nun zu ewrer unsz bekandten Dexteritet und guten Conduite unsz alles gutes versehen, alsz verpleiben wir euch hingegen mit allen königlichen Gnaden sonders wohlbeygethan. Dat. Kopenhagen d. 23. Aug. 1661.

Friederich.

Udskrift: Unserm Ober Stadthaltern Herrn Christian Graff zu Rantzow.

27. Nov.—2. Dec. 1661 (I, 39). Kongebrevet om at behandle Vognmændenes Sag er fremkaldt ved to Suppliker; den ene fra Vognmændene i København er dateret 26. Sept. og meddeles nedenfor (Nr. 15 a), den anden fra Vognmændene i Nyborg er dateret 8. Okt. og indeholder en Klage fra disse over, at de ikke maa køre længere end til Odense og derved faar meget mindre Fortjeneste end Vognmændene i Odense. — Betænkning (Nr. 15 b) med Datoen 2. Dec.

15 a. *Memorial fra Vognmændene i København 26. Sept. 1661.*

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Stormechtigste, høibaarne Første, allernaadigste Herre och Koning.

Vi fattige Vogenmend och Borgere boendis her udi Staden i Kiøbenhavn hafver for Eders kongl. Ma. paa det allerunderdannigste med denne voris ringe och ydmøge Supplication at lade andrage anlangende, eftersøm Eders ko. Ma. naadigste Ordinantz, hvilken af voris gunstig Øfrighed Hr. Præsident och velvise Borgemestere och Raad for os paa Raadhusit er blefven lest och forkyndet, i Mening liudende, at ingen af os sig at understaa her fra Byen at forreigse med voris Heste och Vogene nogen fremmede Folk eller andet Les at agge, med mindre vi voris Told efter samme kongl. Ordinantz nemlig fire Skilling af hver Mil udgifver, och det paa fire Mille och

ei videre, hvilken Eders kongl. Ma. naadigste Befalling vi som hørsam, lydige och troe Undersaate allerunderdännigste hidindtil hafver efterkommit, mens voris ydmøge och underdännigste Bøn och Begiering er denne, at Eders kongl. Ma. naadigste ville af høimedeføde kongelig Clementz och Naade os fattige Mend bevilge och tillade, at vi nu och herefter, som af Arilds Tid verit hafver, maatte agge med voris Heste och Vogene herifra igiennem Landet och til Kassøer och andre Steder, saa vit som vi kand och vil, naar vi Fracht kand bekomme, och derfore at gifve Eders ko. Ma. Accisse, som naadigst paabudet er. At agge herifra til Ringsted eller Roeskilde, som os naadigst hidindtil bevilget er, ere vi fattige Mend ingenlunde tient med, och er mere til voris Skade och Ruin end til Forbedring, formedelst Frachten, som vi bekommer, icke kand stoppe Omkaastningen, som er Folkeløn, Heste-Foterratie, Mad och Øl, Stalderumbspenge, Vogenredskabs Vidligeholdelse, Hustru och Børn at forsørge, med andet mere, som daglig udkrefvis och behøfvis. Allerunderdaänigste ydmøgeligen formoder denne voris ydmøge Foregifvende naadigst i beste Maade maa vorde optagit, ti dersom dete os icke blifver bevilgit, som tilforn ommelt er, blifver vi med alle ruinerit och ødelagt, eftersom befindis til Tal at vere 21 Vogenmend, hvoraf ickun ni ere, som kand agge af Bye, och mindre vil blifve, naarsomhelst Hestenne kommer ind och Foterratien at opstige och blifver dyr, saa herudi kand ses och ærfaris voris store Nød och Ælendighed. Vi fattige Mend hafver i denne besverlige beleigrede Krigs Tilstand megen stor Tønge och Besvering ustanden, idet vi Nat och Dag ei alleniste ved voris Heste och Vogene verit ferdig, naar nogen Bud eller Ordre enten fra Eders ko. Ma. sielfver eller voris egen Øfrighed er kommen, verit hørig och lydig udi alt det, os befallit er, mens endoch med Lif och Blod ladet os beredvillig findet paa Vollen, naar nogen anden Fare vaar, baade i Anfald och Udfald, som det sig burde. Hvorfore er til Eders kongl. Ma. denne voris ydmøge och allerunderdännigste Bøn och Begiering, at samme voris ringe, ydmøge och korte Skrifvelse naadigste maate vorde annamit och bøn-hørt. Saadan høikongelige Naade och Velgierning, imod os fattige Undersaate bevisis, vil Gud allermegtigste rigeligen ihuekomme och belønne, under hvis Beskiernelse vi Hans ko. Ma. sambt høibaarne Dronning och kongelige Børn och gandske kongelige Hus med stedsevarende Løcke och ald tiemmelige Velstand hoes Gud i voris daglige Bønner troligen i sin faderlige Beskyttelse ville hafve befallit, hvor-

paa vi ere Eders kongl. Ma. allerunderdännigste goede och naadigste Svar begierendis. Kiøbenhafn den 26. September 1661.

Eders kongelige Ma. troe Undersaate och Borgere paa det underdännigste, ydmøgeligste och plichtskyldigste paa sambtlige Vogenmendlaugits Veigne

Suennd Boessen
Ollermannd.

15 b. Betænkning af S. K. 2. Dec. 1661.

Orig. og Konc., begge med Frants Raschs Haand, i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Herre och Konning.

Eftersom Ed. kongl. May. naadigst hafver befalet, at Collegium Status skulde gifve sin underdanigste Betenkning om Kiøbenhafns saavel som Nyborrigs Vognmendenis underdanigste Supplicationer, hvorudi de sig bevegelingen beklager, deris fattige Nering dennem at blifve svecked, formedelst efter nyligst udgangen Consumptionsforordning deris Kørsel dennem til nogle visse Mile er blefven limiteret, da er saadant af os underskrefne underdanigst efterkommet, och befinder vi, at dersom ekon Defraudationen udi dend paabudne Paalegs Erleggelse af hver Mil blifver faarebygget och præcaveret, iblant andet, at Vogenmendene udi hver Kiøbstad, de igiennem kørendis vorder, en ny Seddel af Consumptions Betienterne skulde tage och frembise, at de deris tilbørlig Paaleg udaf hver Mil hafde udlagd, da kunde icke alleniste bemelte Kiøbenhafns och Nyborrigs, mens ochsaa udi Almindelighed alle Vognmendene udi Ed. kongl. May. Kiøbsteder udi Dannemark efter forrige Sedvan och Brug tilstedis at køre, saa langt som de vilde, dog inden Provintzen, som enhver udi er boendis. Af Raadstuen for Kiøbenhafns Slot den 2. Decembris anno 1661.

Eders kongl. May. allerunderdanigste Tienere.

Hansz Schack. P. Reetz. Ifuer Krabbe Tagesen.

Hans Svane. T. Lente mp. Hans Nansen. Peter Bülche mp.
C. Gabell mp.

24. Febr. 1662 (I, 64 f.). De to Suppliker fra Københavns Magistrat og de 32 Mænd er daterede 30. Nov. 1661. Betænkningen trykkes som Nr. 27 a.

27 a. Betænkning af S. K. 24. Febr. 1662.

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Allernaadigste Herre och Konning.

Eftersom Eders kongl. May. naadigst hafver befalet, at Collegium Status skulde gifve sit underdanigste Betenkende om tvende Supplicationer, som Præsidenten, Borgemester och Raad, saa ochsaa de 32 Mend udi denne Ed. kongl. May. Residentz Stad Kiøbenhavn til Ed. May. underdanigst hafver ladet afgaa, hvorudi de for det første underdanigst begierer, at udi de Privilegier, som Ed. kongl. May. de andre Stabelsteder her udi Riget naadigst gifvendis vorder, maatte blifve mentioneret och exciperet, at hvo som fraa noget Sted enten her i Sielland eller de andre Steder her udi Riget med deris Varer och Kiøbmandskab her paa Kiøbenhavn fare och det forhandle vilde, och hvis de igien behøfde, her sammesteds dennem at tilhandle, saadant dennem skulde vere frit och udi alle Maader uforment, paa det at ellers Kiøbenhavns Privilegier ved de andre Stabelsteder icke skulde blifve præjudiceret; for det andet, at Formynderne, som udi Huse och Eiendomme for Nørre- och Vesterporte hafver hafd staaendis af deris Myndlingers Penge och Formue, icke skulde vere holden samme deris Myndlinger at svare til det, som er kommet til Skade derved, at udi seniste fiendlig Indfald och Beleiring Forstæderne sammesteds paa Ed. kongl. May. egen naadigst Befaling ere blefven afbrent; da er saadant af os underskrefne underdanigst efterkommet, och er om det første voris underdanigste Mening, at udi bemelte Stabelsteders Privilegier dend begierte Clausula vel kunde saaledis insereris, at enhver maatte staae frit for at føre hid til Kiøbenhavn, hvis Vare her mest kunde vere nødvendig, som Korn, Ildebrand och deslige; om det andet, at naarsomhelst befandtis, at Formynderne icke vare in Culpa eller Aarsage til saadan Skade, som deris Myndlinger er sked, och sig dermed ellers efter forrige kongelige Forordninger forholt hafver, saa kunde de ei heller dertil svare, och kunde udi saadanne Hendelser af dennem ei mere fordris end tilbørlig Flid och Omhyggelighed for deris Myndlinger. Af Raadstuen for Kiøbenhavns Slot den 24. Febr. anno 1662.

Ed. kongl. May. allerunderdanigste Tienner.

Christian G. z. Rantzaw. Hansz Schack. Hanniball Seh[ested].

P. Reetz. Hans Svane. T. Lente mp. Peter Bülche mp.

C. Gabell mp.

21. April 1662 (I, 73—75). Suppliken fra Magistraten i Odense er dateret 22. Marts og meddeles nedenfor som Nr. 31 a. — Betænkningen (Nr. 32) er trykt efter en Kopi. I S. K.'s Arkiv findes Orig. (undertegnet af *Hans Schack. P. Reetz. Theodor Lente. Hans Svane. Hans Nansen. Peter Bülche. C. Gabell mp.*) og Konc. med en Rettelse af P. Reetz.

31 a. Supplik fra Magistraten i Odense 22. Marts 1662.

Orig. i S. K.'s Arkiv.

Stormegtigste, høibaarne Første, allernaadigste Herre och Konning. Den almechtigste Gud holde sin guddommelige Beskiermelse ofver Eders kongl. May.

For Eders kongl. May. ere vi af denne Eders kongl. Mayts. Kiøbsted Ottense forarsaget fire Poster paa det underdanigste at andrage och bede, de i Naade maatte hørís och hielpís.

1. At ved forleden Feide, langvarende Indkvartering er denne Bye i saadan Besvering och Armoed geraden, at i denne dyre Tid kand den Consumption, nu maa gifvis, och 435 Rixdr. monetlig Contribution til Rytterne icke tilveiebringís, mens er os en Umuelighed, och ansøger paa det allerunderdanigste, Eders kongl. May. vilde lade sig vorís armelig Tilstand gaae til Hierte och i den Consumption och i rede Pengís Udgift til Rytterne giøre os saadan Formildelse och Lindring, at vi noget kunde blifve ved.

2. Formedelst Eders kongl. May. hafver ladet forbiude ald Ind- och Udskibning och befalet alle Vare til Nyborg som Stabelsted at føre och vorís Nødtørft igen derfra at hendte, da er Nering och Brug hoes os nedlagt, och Indbyggerne icke tør slaae sig til nogen Handel, befrychtende, det af Nyborg skulde hindris, alligevel at Nødtørft for os eller Landet er der icke at faae, da efterdi derís Begeering af Nyborg om Stabelen allene er, »naar de saadan Middel kunde hafve opbragt«, och udi Eders kongl. Mayts. til dennem gifne Privilegium meldís, »at de skal hafve goed Forraad af alle Vare for billig Verd, som Provincien kand behøfve«, da bede vi paa det allerunderdanigste om naadigste Tilladelse at maa emoed Eders kongl. Ma. Tolds Afleggelse hafve fri Ind- och Udskibning paa de Steder, vorís forige confirmerede Privilegier ommelder, for det første, indtil Nyborg hafver i Forraad, hvis Eders kongl. Mayts. Bref dem tilholder, at vi

och andre fattige Folk i Landet icke for deds Skyld gandske skulde ruineris.

3. Eftersom Eders kongl. May. anno 1649 hafver naadigst gifvet os et Privilegium, at alle Domme och Lougmaal fra Byetinget skulde af de derpaa skadende for Borgemestere och Raad indstefnis och derefter for ingen anden Ofverdommer indkaldis end for Eders kongl. Ma. och Rigens Rod, alligevel (for en Exception der indførís, at Bønder der omkring boende, som Borger hafver at tiltalle, deris Sag maa som før til Landstinget indkomme) hafver Landsdommere gifvet Stefning icke allene i Bønders, medens och Forpachtere, Borgere och andre deris Sager, foregifvende det Ord Bonde betyder (efter Lougens Maade at tale) alle dem, Tiltalle hafver, da efterdi de fornemmiste Kiøbsteder i Provincierne af Arilds Tid hafver haft saadan Ret, som dog ved en Mandat anno 1586 gifven befalls alle (nogen faae undertagen) til Landsting at svare, udi Eders kongl. Ma. Privilegium os naadigst gifven formeldis och Aarsagen, »at Borgemestere och Raad icke alleniste som troe oc liudige Undersaater sig i da forleden Feide hafde forholdt, men særdelis med allerstørste redebøn Velvillighed sig i alle Maade anstillet, at E. kongl. Ma. uti uflagtig kunde kiende deris underdanigste Affection, som de inden oc uden Byen hafde beteed emoed deris Herre oc Fæderland etc.« Bede derforre paa det underdanigste, Eders kongl. Ma. os naadigst derved ville handheffe, efterdi vi i de forledne tretten Aar os saaledis med Rettens Administration hafve forholdt, at ingen Ubillighed for Eders kongl. Ma. eller Høiesteret er befunden, om Eders kongl. Ma. naadigst vilde befalle Landsdommerne och deris Efterkommere sig intet at skulle befatte med de Sager, til Ottense Byeting eller Raadstue bliver handlet, mens med de Sager som udi Kiøbenhavn och Ribe at forholdis, eftersom Byefogden och icke vel kand svare sine Sager baade for os och til Landstinget, hvor Retten paa en Dag holdis.

4. Siden sidste Forordning om Vognmænd, at de mote kiøre, hvor de vilde i Landet, da hafve Nyborgs Vognmænd sig paataget at age deris Fracht derfra igiennem Ottense och til Assens, desligeste Assens Vognmænd derfra igennem Ottense til Nyborg, emoed den Forening, før hafver verit, at de i Nyborg och Assens, naar de kom med Fracht, skulde i Ottense afdegge, dog maate tage Fragt tilbage igen. Nu bliver voris Vognmænds laug ved dette Middel ødelagt, om det saaledis forholdis skal. Bede derforre paa det underdanigste, at Eders kongl. May. naadigst ville befalle tvende Borgemestere,

som ere upartisk, i Medelfard och Bogense, at de tvende Rods Middel och tvende Vognmend maate indkalde fra hver de trende Pladser, høre Parterne, och hvis Vedtegter och Foreninger dennem tilforn hafver emellem verit, och derefter befitte sig dennem at forene, som lidelig och ret, hvorledis den ene den andens Nering minst skulle betage, och det at gifve Parterne beskrevet, som for Eders kongl. Ma. kunde indkomme, om Forligelse icke vedtoges.

Och endoch vi for voris egne Personer vel hafde Aarsag underdanigst at søge nogen Belønnings Hielp for besverlig Tieniste her i Byen, saa tør vi os icke understaae videre end dette, som och samptlige Borgernis store Nødtørft udkrefver, forhaabende paa det allerunderdanigste, Eders kongl. May. naadigst ville anse, hvad store Tienister dette lille Sted altid hafver giort, icke alleniste med Forstrekning och Tilleg af det, vi formaatte, och i sidste Krigs Begyndelse, hvor begge Lifregimenterne til Hest hafde Sammelplads, da foruden det, vi udgiorde alt, hvis udloftet vor, hafde vi mere Indkvartering end alle Kiøbsteder i en støre Provintz, och hvor hort vi af Fienden och Alierte var medhandlet, kostet vi siden ved tredsindstyfve tusind Rixdr. paa de hollandske Folk, som vi hafde mere end 20 Compagnier, och i begge sidste svenske Kriger holdt goede monderit och excercerit Folk, der ved Strand och i Schandtzen giorde deris Geburd som Gevorbene och foruden Goedset en god Del Lif och Blod tilsette, hvilket trenger os denne Tid, at vi for dets Skyld altid dubbelt Brandskat af Fienden blef tillagt. Beder derfor paa det allerunderdanigste, Eders kongl. Ma. icke vilde tillade denne Eders kongl. Mayts. Bye saa gandske skulde blifve til indtet. Ynskendis Eders kongl. May. af Gud Belønning, udi hvis guddommelige Protection vi Eders kongl. Ma. til et langvarigt och lyksaligt Regiment och ald kongelig Velstand underdanigst befalle och uspart Lif, Goeds och Blod altid forblifve

Eders kongl. Ma. underdanigste Borgemestere och Rod i Ottense paa deris egne och menige Borgerskab der sammestets deris Vegne.

Datum Ottense den 22. Martii anno 1662.

9. Juli 1664 (Udg. I, 176—80). Betænkningen er i Secher og Stöchel: Forarbejderne til Kr. Vtes danske Lov, I, 249—56, forsynet med Oplysning om og Henvisning til de Texter af Dokumenter og Aktstykker, hvortil Henvisningerne i Betænkningen

i hvert enkelt Tilfælde sigter. Disse Oplysninger bør derfor efterses ved Aftrykket af Betænkningen paa a. St.

1. Marts 1669 Møde¹⁾, der refereres paa følgende Maade: »At Præsident, Borgemester oc Raad communicerer Guldsmedene de Artikler, som allerede reviderede ere, med dend Concession, at de maa indgifve, hvis der derudi med Billighed enten at til-lige eller fratage kunde desidereres, dog til Stats Collegii Re-vision efter kongl. naad. Befaling. Lige saaledis skal forholdis med alle de andre Laug, som af Præsident, Borgemester oc Raad her i Staden er paany opsat oc ei allerede hafver vaarit under Stats Collegii Revision, item med alle de, som allerede reviderede ere i bemelte Collegio«.

3. Jan. 1670 Møde (jvfr. Udg. I, 379), hvor Hans Schack, Peter Reetz, Henrik Bjelke, Chr. Gabel, Otto Powisch, Holger Vind, Erik Krag, Corfitz Trolle og C. Bierman var tilstede. Ved Mødet forelæstes et Udkast, skrevet af Schumacher, til Kongebrev til Skatkammeret, hvorved Ribe fik bevilget »nogen Toldfrihed paa Øxen«. Udkastet blev enstemmig approberet²⁾.

27. Febr.—30. Marts 1671 (Udg. II, 97). Den ved disse Møder behandlede Betænkning af Kommercekollegiet, der urigtig var anset for tabt, meddeles her efter en Kopi som Nr. 192 a.

192 a. Betænkning af Kommercekollegiet 14. Febr. 1671.

Kopi i Kommercekollegiets Memorialbog Nr. 16, 5—8 (Raadstuearkivet).

Stormegtigste Konning, allernaadigste Herre.

Efter Eders kongl. Mayts. os allernaad. gifne Ordre och Befaling de Dato 10. Januarii at opsette en rigtig Møntreglement och til den Ende at efterse, hvis allerede udi Møntevæsenit er passerit.

Hvorforre vi nu dette allerunderdaanigst os forretaget, och be-findis, at Møntemesterne gandske ubillig och ei forsvarlig med Mynten

¹⁾ I Indledningen til 1ste Bind omtaltes en Række »Betænkninger« af S. K. om Haandværkslavene, som det dengang var Hensigten at optrykke som Tillæg. Dette er senere overflødiggjort ved Prof. C. Nyrops Bog »Enevoldsmagten og Lavene«, hvor baade Betænkningerne og en Samling Lavartikler, der blev tilvejebragt efter S. K.'s Ønske, er udførlig be-handlet, og hvor S. K.'s Virksomhed paa dette Omraade er klart belyst. Af Oplysninger om hidtil ukendte Møder af S. K. findes kun ovennævnte (med Reetz' Haand) som Indlæg til Guldsmedenes Skraa (se Nyrop, 82 f.).

²⁾ Konc. til S. T. 1670 Nr. 2.

hafver omganget i saa Maader, at udi Krügers Concession af Schrot och Korn ei noget mentionerit er, saa hand, ei heller Herbach, aldelis ingen beædiget Varderer hafver brugt, tilmed aldrig ladet probere, uden naar Verket allerede var ferdig, ingen Prøfver optaget, ei heller Probersedlerne rigtig vidholdet, hvoraf Krüger sig til en Prætæxt hafver betient och ingen Efterretning vildet gifve, hvad Quantitet hand af alle Sorter ladet mønte, hvorvel vi hannem atskillige Gange alvorlig och fitig efterspuert, hvilket vi af hannem til ingen anden Ende at vere sked kand eragte end derved at fortie den store Profit, hand deraf hafver nydet; ei heller er i det kongelige Kammer den tilbørlig Profit efter Møntens Ringhed des Proportion afgifvet, och endelig hand saavel Herbach Kornet ei tilbørlig observerit, mens merkelig forringet, da efterdi Krüger serdelis som notorie ded meste hafver møntid och ald Profit (foruden 1000 Rdr., hand Eders Mayts. salig Herr Fader høilofflig Ihukommelse nogle Aar ofverhofvit afgifvit) til sig taget och enda udi Kornet en stor Del lucrerit, som til Efterretning hosfølgende Deduction och Demonstration under Andreas Timpfes egen Hand udviser, hvilke store och mangfoldige Excesser vi til Eders kongl. Mayts. retmessigste Disposition underdanigst henstiller. Paa ded herefter saadanne store Disordre och Misbrug kunde forrekommiss, hafver vi efter Eders Mayts. allernaadigste Ordre uforgribelig efterfølgende Møntreglement allerunderd. opset.

For det første eragter vi ei tienlig flere Møntepladser i Eders Mayts. Lande at vere uden allene én Mønt i Danmark som her i Kiøbenhavn, én udi Norge til Christiania och én i Holsten til Glückstadt at holdis, fordi des mangfoldige ickon Leilighed gifver til ofverflødig Smaapenge, deraf Myntemesterne største Fordel søger, och Landet den største Skade tilvoxser. Specierne anlangende, som med Tiden her kunde myntes, da eftersom af Smaapenge befindis mere end ofverflødig i disse Lande och Riger, hvormed Eders Mayts. egne Indkomster uformerket ved it stort formindskis, ingen, som Varene her af Landen trecker, nesten med anden end Smaamønt betaller, hvorofver och Landsens Vare i ringe och inconsiderable Pris settis, och derimod den grofve Mynt och fornemmelig Sølfpengene af Landene merendels gandske fordrifves, saa des Intresse opstigis och reisis vel til en 4 Procento Skade, som tilforne ald pari eller med Avance gik, derforre vi tienligst eragter alleniste at lade slaa hele och halfve Croner och enkende Markstøcker indtil Eders Mayts. videre allernaad. Forordning.

Och formedelst Kiøbet af Sølf endnu temlig høit, saa udi det mindste en Mark fin for $9\frac{1}{2}$ Rdr. vilde indkiøbes, da eragte vi Specie Rdr. at ei vel med Fordel her kand myntis, mens det eragtes for Eders Mayts. høie Respect, saa och Landet, megit tienlig, at deraf en Del aarlig myndtis i Norge ved Sølfgruben, hvor da Eders May. Sølf for bedre Kiøb kand hafve, och at adminsten dend tredie Del af, hvad Penge der myntes, i Specie motte slaes.

Guldmønt belangende da kunde ei denne Tid tienligere schlaais end Ducater, efterdi samme Schrot och Korn ofveralt lige och ustridig er. Och dersom Eders May. vilde lade mønte Guldcroner, da kunde samme slaais til 18 Mark Støckit och ei paa dend Fod, som Krüger hafver mynted, efterdi hans Guldcroner 9 Sk. ringere i Verdi befunden, end de bør vere for 18 Mark, dog holder vi for Eders Mayts. Tieneste best, at samme icke mere slaais, eftersom de icke paa andre Steder gangbar er.

Hvad Schrot och Korn och Ligue af Penge sig anbelanger, da formener vi allerunderd. bør vere, som følger.

En Ducat 23 Karat 6 Gran, 67 Støcke paa en cølnisk Mark. En dobbelt och half Ducat al advenant. En Specie Rixdr. 14 løddig och $8\frac{3}{32}$ Støcke paa en Mark, kommer en Mark fin $9\frac{1}{4}$ Rixdr. Halfve och Orter al advenant lige gode och vigtig efter deris Pris och Verdi. Croner eller Schlettedaler $10\frac{3}{4}$ Lod eller 10 Lod $13\frac{1}{2}$ G., $10\frac{1}{2}$ Støcke paa en Mark, kommer saa en Mark fin 10 Rdr. $2\frac{1}{2}$ Mark danske, som er den Sort, som i Norge nu slagis; halfve Croner, Markstycker och halfve Markstycker i lige Godhed, Verd och Vegt efter deris Valeur.

Hvad Smaamynten angaar, hvorvel vi, som for er meldet, for Eders Mayts. Riger och Lande utienlig eragter, at imeden Landet er saa forfyldt med Smaamønt, at nogen anden Sort skulde slaais end hele och halfve Slettedaler och Markstøcker, dog formener vi allerunderd., at naar nogit sligt skulde myntis, bør vere af efterfølgende Schrot och Korn:

En 4 Sk. Støcke $7\frac{1}{2}$ løddig, 120 Støcker paa Marken, kommer paa en Mark fin 10 Rdr. 4 Mark danske. En 2 Sk. Støcke $6\frac{1}{2}$ løddig, $214\frac{1}{2}$ Støcker paa en Mark, kommer saa en Mark fin 11 Rdr. En 1 Sk. Støcke 4 løddig, 288 Støcke paa en Mark, kommer saa en Mark fin 12 Rdr.

Skulde Eders May. allernaadigst behage for fattige Folk en ringe Mønt kunde slaais i hel ringe Quantitet, ti det ellers vilde

vere Landets største Skade, kunde der slaais Søslinger eller halfve Skillinger Støcket 2 løddig, 320 Støcker paa en Mark, kommer saa en Mark fin 13 Rdr. 2 Mark danske.

Mens eftersom siufnis høifornøden en nøie Inspection, at hvad Eders May. behagede heri resolve, kunde punctuelment efterkommis, eftersom det foruden Eders Mayts. høie Interesse det hele Lands Velstand angaar och til en goed Del deri beroer, da formener vi paa efterfølgende Maner det allerbest kunde iverkstillis.

1. Vil dertil behøfvig en Vardin, som altid skal vere tilstede, naar Smeltingen sker til Mynt, och da efterse, om Metallet i samme Smelting er af den Godhed til det Slags Mynt, som myntis skal, som Eders May. allernaad. hafver resolverit, til hvilket naar hand saa befinder, skal hand deraf en Prøfve optage och forseile och samme forseilet Prøfve her i Commercii Collegium ved Dag och Datum indlevere.

2. Herforuden skulde samme Vardin i Agt tage, naar Pengene var i Arbeid och under Hender at mynte, skal hand atter tage deraf en Sort eller siden prøfve och atter igien prøfve och forneme, om det med forrige Prøfve ofverenskommer.

3. Naar Pengene endelig er ferdig mynted och schlaget, skal atter Vardinen prøfve, om de er rigtige i deris Schrot och Korn.

4. Och paa det Quantiteten rigtig vidis kand, hvad af hver Sort myntis, saa skal hand hver Gang observere, hvad smeltid blifver, och hvad i Penge udkommer, och for derofver hafve bedre Rigtighed da at tage deraf Vegt, hvoraf hand och hver Gang skulde gifve under sin Haand til Commercii Collegium rigtig Relation tillige med Møntemesterne.

5. Och paa det vidis kand, hvor meget myntis, saa och vere forsickeret, at Landet icke saa meget med smaa och ringe Mønt opfildis, skulde Møntemesteren i Kiøbenhavn hver Gang, naar hand af dend Sort hafde afmyntid saa meget, som tilresolverit (!)¹⁾, skulde holdes en Cassa ved Mynten, hvortil Vardinen skulde hafve Nøgelen, i hvilken Stempelerne skulde altid henlegges, naar hand hafde afmønted, och Vardinen da levere Nøgelen paa Commerce Collegium.

6. Commercii Collegium skulde hver half Aar lade holde en general Prøfvedag paa alt, hvis af alle Eders Mayts. Møntmestere

¹⁾ Der maa mangle noget i Texten.

blef mønted, och efterse, at deri Eders Mayts. allernaadigste Villie efterkommis.

Och eftersom Eders May. os allernaad. anbefaler i voris Instruction 9de Art. flittig Indseende at hafve, at Mynten i tilbørlig Valeur och Godhed efter fornøden Proportion i Commerciem med omkringliggende Naboer vorde slagen, da behøfves hver Gang, naar nogen Myntmester blifver bestilt och antaget, at Commercii Collegio anbefallis med hannem at capitulere paa Eders Mayts. allernaad. Ratification, paa hvad Foed och for hvad Profit hand skal mynte. Hvormed vi formener Eders Mayts. allernaad. Ordre allerunderd. hafver efterkommet, forventendis allernaad. Resolution.

Haffniæ ex Collegio regio Commerciorum d. 14. Februarii anno 1671.

Trykfejl.

- I, 10 L. 23 Hamborg, læs Hamburg
- 134 L. 3 Slagterlavet, tilføj i København
- 168 L. 5 Niels Krag, læs Niels Krog
- 188 L. 14-17. Det burde have været bemærket, at Lavssagen dermed gik over til Kancelliet.
- 242 L. 21 illig, læs billig
- 273 L. 9 vinde, læs vide
- 286 L. 3 dc, læs de
- 331 L. 13 Bruusgaard, læs Brusgaard
- II, 4 L. 9 f. n. herpaa, læs her paa
- 66 L. 6 Hr. J. Bielche, læs Hr. H. Bielche
- 78 L. 14 f. n. borgelig, læs borgerlig
- 204 L. 10 f. n. Ingen, som, læs Ingen, som ej
- 211 L. 4 hand, læs hun
- 242 L. 2 Læg, læs Leje

Navneregister.

Forkortelser: Bg. Borger, Bgm. Borgmester, H. Herred, Hgd. Hovedgaard, S. Sogn. Desuden for Statskollegiets Medlemmer: M. S. K. Medlem af Statskollegiet; Møde: Tilstedeværelse ved S. K.'s Møder; Vot.: Votering; Bet.: Medunderskrift paa S. K.'s — ikke paa andre — Betænkninger.

Datering fra Raadstuen paa Københavns Slot medtages ikke. Kongerne medtages i deres Regeringstid kun, forsaavidt der er Tale om personlig Indgriben; derimod medtages Frederik III i 2det Bind og Kronprins Christian i 1ste.

- A**agesen (Augesen, Auchzen), Niels, Bg. i København, I, 61, 129, 340—41, 345.
- Aakjær Amt I, 351, 365.
- Aalborg I, 26, 270 f., 359 f. II, 20, 111, 115, 149, 227, 266, 562. — Magistrat I, 26, 270. — Slot I, 26. — Hospital II, 562. — Stift II, 420, 562 f.
- Aalborg, Peter Hansen, Bg. i København, II, 34.
- Aarhus I, 117, 136, 167, 170. II, 149, 233, 480 f., 568. — Magistrat I, 136. — Hospital I, 170. II, 233—37. — Skole I, 170. — Stift I, 167—71. II, 237, 342, 421, 560, 569, 572 f. — Amt II, 235.
- Abel, Christian, Præst i Amsterdam, II, 417—19.
- Abrahamstrup Amt II, 330.
- Adamsen, Rasmus, Vognmand i Odense, II, 196.
- Adeler, Cort, Admiral, II, 1—8, 33, 119, 333.
- Afrika I, 46.
- Agdenæs (ved Trondhjem) I, 93.
- Agdesiden (sydlige Norge) I, 94, 98, 351, 368.
- Ahlefeld, Cai, til Mehlbek, I, 125.
- Claus, General, I, 223.
- Frederik, General, I, 18 f.
- Frederik, Gesandt, I, 1, Stattholder, M. S. K., I, 125. II, 105, 107, 111, 278. — Møde II, 18, 38, 40, 43 ff., 52, 153, 182, 196, 366. — Vot. I, 118. II, 19 f., 24, 37, 39 f., 45 f., 57 f., 63, 65 f., 70, 74, 184, 325, 368. — Bet. I, 126, 131—35, 197, 199. II, 4, 23, 28, 35, 42, 44, 52, 64, 72, 75, 186, 197.
- Hans, General, I, 19.
- Ahnen, Preben v., Stiftsbefalingsmand, I, 111—15, 145.
- Akershus Amt I, 96 f., 99, 296. — Slot I, 221, 236, 279. II, 347 ff., 399. — Stift II, 351.
- Albertsen, Peter, Præst i Trondhjem, I, 174—76.
- Alling, Laurids Petersen, Rektor, I, 195—97.
- S. Alslev S. (Falster Sønder H.) II, 535.
- Altona (Altenau) I, 43. II, 133, 280, 319, 381 f., 478 f.
- Amager II, 144, 427.
- Amerika I, 46.

- Amsterdam I, 40, 59, 62, 71, 132, 307, 382. II, 6, 46—47, 417—19, 457—60.
- Andersen, Jacob, Bg. i København, I, 41, 62, 129.
- Morten, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Niels, Bg. i København, I, 9.
- Thor, Bg. i København, I, 60.
- Anholt, I, 310.
- Anklam I, 162.
- Antvorskov Amt I, 285—86, 351, 365. II, 172, 330.
- Arendal I, 94.
- Arensen, Johan, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Reimer, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Arenstorff, Frederik, Officer, II, 8, 112, 139, 313, 565.
- Arianere II, 135.
- Arildsen, Jens, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Arnold, Johan, Kaptejn, II, 347.
- Aschenberg, svensk Officer, I, 68—69.
- Asdal, Hgd. (Asdal S., Vennebjerg H.) II, 338.
- Assens I, 56, 75, 351, 372. II, 150, 591.
- Auchzen, Augesen, Niels, se Aagesen, Niels.
- B**ager, Niels Hansen, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Baggesen, Bagge, Bg. i Ribe, II, 305.
- Ballum (Sønderjylland) II, 219—20, 222—23.
- Bang, Laurids Christensen, Bg. i København, I, 339.
- Niels, Biskop, I, 264. II, 237—41, 342, 491—96 f.
- Bangsbo, Hgd. (Flade S., Horns H.) II, 338.
- Banner, Ejler Evert, til Ellinggaard, II, 338.
- Erik, til Tybjærggaard, I, 301. II, 400.
- Barritskov, Hgd. (Barrit S., Bjerger H.) II, 338.
- Bartholin, Rasmus, Professor, II, 297—300, 522 ff.
- Basnæs, Hgd. (Tjæreby S., V. Flak-købjærg H.) I, 185.
- Bastian, Hans, Bg. i København, I, 60.
- Bayern I, 118.
- Bechman, Henrik, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Beck, Jochum, til Gladsaxe, II, 78—79.
- Bek, Christen Jensen, Bg. i København, I, 41, 61.
- Bennich, Nicolaus, Proviantforvalter, II, 119—24, 510—15.
- Bergen I, 35 ff., 67, 72 f., 77, 91—94, 112 f., 123 f., 161—64, 219, 222, 226, 255, 300, 346, 349, 351, 368, 370. II, 21, 29, 35 ff., 43 f., 70, 80, 106, 150 f., 186, 271, 274, 280, 325 f., 332, 350, 432, 464, 473, 498, 502. — Magistraten I, 72. — Kontoret I, 35 ff., 72, 91, 123 f., 161—64, 255, 300. II, 21, 37, 43 f., 70, 80, 150 f., 325 f., 332, 464, 498. — „Allemannien“ I, 36. — Stift I, 296. — Bergenhus Amt I, 91, 93 f., 98, 356 ff., 565.
- Berntsen, Arent, Raadm. i København, II, 442.
- Berrevig (Beruvik), Snæfellsnæs, Island, II, 415.
- Beuningen, Conrad v., hollandsk Gesandt, I, 49.
- Beyer, Absalon, Direktør, I, 121, 151, 279—80.
- Bierman, Conrad, M. S. K., II, 72. — Møde I, 342. II, 18, 38, 43, 45, 79 ff., 98, 129, 138, 142 f., 146, 150, 153, 181, 219, 224, 252, 258, 269, 278, 334, 377, 392, 432, 438, 460, 481, 488, 499, 505, 515, 522, 528, 538, 540, 546, 555, 558, 577, 593. — Vot. II, 19 f., 24, 40, 63, 67, 71, 74, 78, 104, 130, 148, 221 f.

- 226, 261, 336, 364, 401, 405. —
 Bet. I, 376, 379. II, 23, 28, 44,
 52, 62, 64, 68, 72, 75, 79, 88, 118,
 129, 132, 147, 150, 181, 186, 197,
 223, 228, 232, 237, 241, 246, 257,
 277, 281, 288, 292, 296, 323, 338,
 366, 376, 389, 406, 409, 411, 417,
 419, 421, 424, 431, 434, 438, 446,
 448, 456, 465, 467, 476, 478, 480 f.,
 491, 497, 499, 505, 528, 533, 536,
 538, 540, 546, 558, 578, 582.
- Bigl, Peter Hansen, Bg. i Fredericia, I, 264.
- Bille, Christoffer, til Mejlgaard, I, 331, 334.
- Hilleborg, Enke efter Christoffer Pachs, I, 302.
- Knud, til Ørumgaard, II, 338.
- Otto, til Bangsbo, II, 338.
- Steen Andersen, Officer, II, 13 ff.
- Steen Henriksen, til Tirsbæk, II, 338.
- Bingen, Akershus Amt, II, 400—03.
- Bisserup Havn (Holsteinborg S., V. Flakkebjærg H.) I, 185. II, 339.
- Bjelke, Henrik, Rigsadmiral, M. S. K., I, 244, 388. II, 2, 4 f., 33, 119, 333. — Møde I, 343. II, 18, 43—45, 76 ff., 80 f., 97 f., 112, 129, 138 f., 142 f., 145 f., 150, 153, 176, 181 f., 184, 186, 196 ff., 201, 214, 219, 224, 228, 242, 247, 252, 257, 268 f., 274, 278, 282, 289, 293, 297 f., 307, 316, 319, 324, 327, 332, 334, 343, 346, 354, 362 f., 366 f., 374, 376 f., 390, 392, 407, 411, 414, 421, 438, 443, 460, 488, 515, 518, 522, 528, 538, 540, 555, 558, 582, 593. — Vot. I, 118. II, 19 f., 24, 37, 40, 45 f., 57 f., 62, 65 f., 70, 74, 89, 102 ff., 112, 124, 130, 148, 155 f., 184, 214, 216, 221 f., 225, 242 f., 248 f., 252, 261, 265, 271, 282, 289, 291 ff., 294, 297, 305, 310, 314, 322, 324, 335, 339, 344, 353 f., 367, 375, 382 ff., 401, 404, 407. — Bet. I, 124, 145, 151, 160, 167, 171, 174, 188, 191, 195, 197, 199 f., 217, 238, 246, 250, 253, 268, 270, 272, 285, 290, 292 f., 295, 303 f., 314, 331, 339, 359, 369, 376, 379. II, 13, 23, 28, 44, 52, 62, 64, 69, 72, 75, 79, 88, 96, 118, 129, 132, 147, 150, 172, 175, 181, 186, 189, 197, 223, 228, 232, 237, 241, 246, 251, 254, 257, 277, 281, 288, 296, 306, 311, 323, 338, 345, 362, 366, 371, 376, 389, 391, 398, 406, 409, 411, 417, 419, 421, 434, 438, 440, 443, 446, 448, 454, 456, 465, 467, 476, 478, 480 f., 484, 488, 491, 497, 499, 505, 510, 518, 528, 533, 536, 538, 540, 559, 578, 580, 582.
- Bjelke, Jørgen, Generallejtant, I, 16, 19, 52, 250. M. S. K. II, 2, 5, 278 f., 308, 313, 399 f. — Møde II, 18, 23, 43 f., 80 f., 129, 143, 153, 176, 182, 196, 214, 218 f., 242, 252, 257, 278, 282, 289, 293, 297, 319, 324, 362 f., 366 f., 376 f., 390, 392, 421, 438, 443, 460, 481, 488, 515, 518, 522, 528, 538, 540, 546, 555, 558, 573, 577, 582. — Vot. II, 19 ff., 24, 45 f., 57 f., 89 f., 144, 155, 214, 216, 218, 221 f., 225, 242 f., 282, 289, 291, 294, 322, 339, 382 ff., 395, 401, 405. — Bet. II, 23, 28, 35, 44, 62, 75, 88, 132, 147, 172, 175, 181, 197, 223, 228, 257, 277, 288, 292, 296, 323, 362, 366, 374, 376, 389, 391, 398, 406, 417, 419, 421, 424, 431, 434, 438, 440, 443, 446, 448, 454, 456, 465, 467, 476, 478, 480 f., 484, 488, 491, 497, 499, 505, 510, 518, 528, 533, 536, 538, 540, 546, 553 f., 576 f., 578, 580, 582.
- Ove, Norges Kansler, I, 87, 123, 219, 226, 252 f. — M. S. K. Bet. I, 124, 126, 131—35.
- Bjerg, Hans Hansen, Bg. i Fredericia, I, 264.

- Bjørn, Mathias, Bg. i Frederikshald, I, 54, 250.
 Bjørnkærskov (Gosmer S., Hads H. (?) II, 525—27.
 Blad, Hans Petersen, Bg. i København, I, 15, 16, 40, 58, 245. II, 362, 414—16, 442.
 — Peter, Bg. i København, II, 414—16.
 Bleking I, 59.
 Blome, Henrik, M. S. K., II, 278.
 Boesen, Svend, Bg. i København, II, 588.
 Bogense I, 372. II, 150, 220, 389, 592.
 Bohuslen I, 51—53.
 Boisen, Jens, Bg. i København, I, 41.
 Borchert, Ditlev, Projektmager, II, 484—88.
 Borgarfjord (Island) I, 16.
 Borger, Henrik, Bg. i Fredericia, II, 379.
 Bornemann, Henrik, Rektor, II, 563.
 Bornholm I, 51. II, 80—88, 457—59.
 Bragernæs (nu Drammen) I, 72, 77.
 Brandenburg I, 24. II, 372.
 Bratsberg Amt I, 95, 97.
 Braunschweig-Lüneburg I, 23.
 Brauwer se Brower.
 Brawer, Bgm. i Lübeck, II, 18.
 Bredal, Jens, Bgm. i Ringkøbing, II, 111.
 Bredefjord (Island) I, 16.
 Bremen By I, 35, 122—24, 161, 164. II, 43—44.
 — Hertugdømme I, 68.
 Bremer, Frederik, Tolder i Christiania, I, 136—45, 386.
 — Henrik, Bg. i Lübeck, I, 293—95.
 Brevik I, 95.
 Brochmand, Hans, Biskop, I, 167 f.
 Brower (Brauwer), Jan, hollandsk Borger, II, 47, 173.
 Brun, Jørgen Knudsen, Bg. i København, I, 60.
 Brunlaug Amt I, 95, 97.
 Brusgaard, Hgd. (Ølst S., Galten H.) I, 331.
 Brømse, Hans, Bg. i Lübeck, II, 69, 71.
 — Heinrich, Bg. i Lübeck, II, 69, 71.
 Brømsebro, Freden i, I, 10, 46, 48, 50, 165, 306 f.
 Buchwald, Frederik, Officer, I, 75.
 Buck, Hieronymus, Bg. i Lübeck, I, 293—94.
 Buhl, Niels Hansen, Bg. i Fredericia, I, 264.
 Busch, Carsten, Bg. i Hamburg, II, 280.
 — Peter, Bg. i Glückstadt, II, 47, 173.
 Busk, Hans, Bg. i Odense, II, 240.
 Büchsenstein, Hans Philip, Bg. i København, II, 178.
 Bülche, Peter, M. S. K., I, 239, 343.
 — Møde I, 342. II, 18, 45, 53, 76, 80 f., 97, 124, 139, 142. — Vot. II, 19 f., 24, 63, 67, 70, 74, 78, 89 f., 112, 124. — Bet. I, 5, 24, 29, 43, 45, 51, 70, 77, 102, 124, 126, 131—35, 145, 151, 160, 167, 171, 174, 188, 191, 195, 197, 199 f., 217, 238, 241, 246, 250, 253, 259, 268, 270, 277, 290, 292, 295, 303 f., 331, 362, 369, 376, 379. II, 23, 52, 62, 64, 68, 72, 75, 88, 96, 118, 129, 132, 147, 583, 588 ff.
 — Titus, Bgm. i København, I, 233, 295—300. II, 414 f., 442, 489. M. S. K. II, 582
 Bülow, Jacob, Oberst, II, 347.
 Bysing, Rasmus, Sognepræst paa Christianshavn, II, 515—17, 560.
 Bæltet II, 458.
 Bøfke, Detmer, Bg. i København, I, 61, 129.
 — Johan, Bg. i København, I, 61, 129.
 Børglum Kloster (Børglum S. og H.) II, 109.

- Børre, Bg. i København, I, 60.
 Bøvling Amt II, 247, 561.
- Capell**, Henrik, Oberst, I, 70–71.
Carstensen, Hans, Sørenskriver, I, 122, 166–67.
Caspersen, Henrik, Skipper, II, 144.
Christensdatter, Anne, fra København, II, 521 f.
Christensen, Didrik, Hospitalsforstander, II, 233, 235 f.
 — Hans, I, 290.
 — Iver, Raadm. i Bergen, I, 123.
 — Peter, Bg. i Fredericia, II, 379.
 — Poul, I, 365.
 — Simon, Bg. i Rødby, II, 251, 253.
Christian III I, 79, 178, 279.
Christian IV I, 15, 46, 50, 62, 116, 124, 168, 219–20, 226, 296. II, 85, 106–07, 108, 121, 134, 137, 159 f., 171, 195 ff., 277, 302, 312, 318, 439 f., 563.
Christian, Kronprins, senere Christian V, I, 41, 62, 152. II, 28, 96–97, 173–75, 266.
Christian, Hertug af Glücksburg, II, 38.
Christian Adolf, Hertug af Sønderborg, I, 125. II, 38 f.
Christian Albrecht, Hertug af Gottorp, I, 1, 43–45, 56, 64. II, 303, 365.
Christian Ludwig, Hertug af Braunschweig, I, 23.
Christiania I, 72, 77, 96 f., 136 ff., 143, 219, 221, 253, 290, 359, 386, 392. II, 398–404, 469, 594. — Magistraten I, 72. II, 399. — Trefoldighedskirke II, 351, 502.
Christianopel, Forliget i, II, 46, 48 f., 51.
Christianshavn I, 132, 146, 304, 381, 388. II, 1, 4–7, 60, 124, 127 f., 132, 149, 180, 225, 323, 424–27, 515 ff., 560, 566. — Magistraten II, 323. — Børnehuset I, 304. II, 141, 267, 324, 488 ff., 522. — Kirken II, 517, 560. — Indlemelse i København II, 424–27.
Christianssand I, 73, 77, 94, 233, 247–50, 254, 279. II, 296, 502. — Kastelet se Frederiksholm.
Christianstad I, 306.
Christophersen, Hans, Overtoldinspektør, I, 428 f., 431.
Clausen, Anders, Herredsfoged, II, 564.
 — Hans, Bg. i Fredericia, II, 379.
 — Jens, Forpagter paa Maribo, II, 341.
Clømmensen, Rasmus, Bg. i København, I, 302.
Colnet, Robert, Major, II, 301.
Corff II, 564.
Cornelissen, Poul, Proviantforvalter, I, 356.
Coucheron, Willum, Generalkvartermester, I, 222.
Cracou, hollandsk Gesandt, II, 50.
Cromwell, Oliver, Protektor i England, II, 134.
- Dahme**, Claus, Bg. i Viborg, I, 392.
Dalum S. (Odense H.) I, 264.
Damhussøen se Langvads Dam.
Danzig I, 373. II, 326.
Davidson, William, Baron, I, 260–62, 266. II, 40–42, 473 f.
Delmenhorst II, 503.
Dirichsen, Helmer, Bg. i København, I, 41.
Draaby S. (Mols H.) II, 15.
Dragsholm, Hgd. (Faarevejle S., Ods H.) I, 347–48, 351, 365, 369. — Amt I, 367–68. II, 330.
Dragsminde, Rødbys Havn, II, 222, 254.
Drammen I, 96, 143, 304; jvfr. Bragernæs, Strømsø.
Dreyer, Frederik, Bg. i København, II, 178.
 — Peter, Zahlkommissær i Norge, I, 237–38, 245–46.
Dronningborg, ved Randers, II, 234.

- Drostrop, Niels Hansen, Kancelli-
skriver, I, 251.
- Drøbak I, 96.
- Dubois, Paul, II, 301.
- Dueholm Amt II, 303.
- Duvall, Gustaf, svensk Gesandt i
København, I, 10, 22, 56, 58,
67 ff., 92.
- Dychmand, Peter, Bg. i Køben-
havn, II, 178.
- Dünnewald, Johan Johansen, I, 68.
- Dyre, Karen, til Knivholt, II,
338.
- Ove Madsen, II, 14 f.
- Eger** se Eker.
- Eggertsen, Jacob, I, 293.
- Eggertz, Henrik, Bg. i København,
I, 269 f.
- Ehrhorn, Christoff, tysk Købsvend,
I, 300.
- Eifler, Christian, Bgm. i Altona,
II, 479.
- Eilersen, Jørgen, Rektor, II, 563.
- Ejdersted II, 133.
- Eker S. (Buskeruds Amt) II, 469,
473.
- Elben I, 254—55. II, 173, 529—33,
565, 582.
- Elbo H. I, 197. II, 389.
- N. Elkjær, Hgd. (Tversted S., Horns
H.) II, 338.
- Ellinggaard (Elling S., Horns H.)
II, 338.
- Ellingkilen (nu Ellinggaardskilen),
Vig ved Frederikshald, I, 96.
- Emdrup (Brønshøj S., Sokkelunds
H.) II, 298 f.
- Ems, Henrik, kgl. Kobbersmed, I,
222.
- Enden, Jørgen v., Bg. i Køben-
havn, II, 178.
- Enevoldsen, Bo, Bg. i Fredericia,
I, 264.
- England I, 15, 24, 76 f., 85, 175,
246, 253, 255, 268, 309, 313 f.
II, 32, 35, 40 f., 47, 133 ff., 142,
173, 278 f., 325, 332 ff., 353, 364 ff.,
414 ff., 566, 579.
- England, High Court of Chancery,
II, 142.
- Ericks, Reinert, Bg. i Altona, II,
280 f.
- Ernst Günther, Hertug af Augu-
stenborg, II, 38.
- Esmitt, Johan, Tolder, I, 6.
- Essen, Steffen v., Bg. i København,
I, 61, 129.
- Europa II, 120, 125, 137.
- Faaborg** II, 150, 220.
- Falkenstein, Hgd. (ved Horten) I,
339.
- Falster I, 338. II, 12, 183, 342, 356,
491—96 f., 562, 564.
- Feltman, Jacob, Bg. i København,
II, 213 f.
- Femern II, 38, 72, 74, 75.
- Festeler, Jens Nielsen, Bg. i Fre-
dericia, II, 379.
- Fielche, Oluf, Hoforator, I, 342—44.
- Filip Ludvig, Hertug af Sønder-
borg (Wisenburg), II, 38; jvfr.
Philip.
- Fincke, Thomas, Assessor i Høj-
esteret, II, 257—58, 260—62, 297
—300, 414 f., 578.
- Finmarken I, 111, 114.
- Fjellerup S (Nørre H., Randers
Amt) II, 338, 562.
- Fladstrand (nu Frederikshavn) II,
116, 338, 360, 434—38.
- Flekkefjord I, 94.
- Flekkerø I, 33—34, 76. II, 350.
- Flensborg, Peder Jacobsen, Bg. i
København, I, 129.
- Flor, Sivert, Bg. i København, I, 9.
- Florents I, 118.
- Fogh, Jørgen, Bgm. i København,
II, 409, 442.
- Simon, II, 173.
- Foldingbro, Toldsted (Folding S.,
Malt H.) I, 241.
- Follo (ved Christianiafjorden) I, 96.

- Forbus, Johan, svensk Officer, I, 151—52.
- Fosen, Lille, Trondhjems Amt, I, 93.
- Foss, Mathias, Biskop, II, 419—21, 562 f.
- Frankfurt am Main I, 23—24. II, 267.
- Frankrig I, 23—24, 121, 310. II, 20, 29, 32, 133—35, 137, 278—79, 335, 337, 353.
- Fredericia I, 153, 195—98, 200—17, 241, 256, 262, 335, 371—77, 379—80, 385. II, 23—28, 58, 60, 124, 127—28, 227, 266, 376—89, 432, 550, 554. — Magistraten II, 23, 432. — Kongens Port I, 374. — Prinsens Port I, 375. — Skolen I, 195—98. — Præsident, jvfr. Nielsen, Christoffer. — Jvfr. Frederiksodde.
- Frederik II I, 89, 319. II, 263—65.
- Frederik III I, 277, 388, 392. II, 1—2, 5—8, 16, 17, 23, 26, 29—30, 41, 43, 45, 47, 54—55, 58—59, 60—61, 66, 74, 79, 83, 85, 106—07, 111, 113—14, 132, 141, 173—75, 177, 185—86, 200, 201—03, 211—12, 215, 223, 235, 240, 262, 265, 292, 312, 315—18, 321—22, 379, 399, 402, 415, 422 f., 439 f., 448, 501, 505, 534, 566, 571, 577, 583, 585 f., 594.
- Frederik, Kronprins, II, 542, 544.
- Frederiksborg By II, 342 (jvfr. Hilerød). — Skole II, 292 f. — Amt (Len) I, 352. II, 292 f., 309, 330.
- Frederikshald I, 291—92, 335—38. II, 349. Jvfr. Halden.
- Frederiksholm (Kastel ved Christianssand) I, 249.
- Frederiksodde I, 18, 21, 27, 30, 66—67, 153—60, 208, 262—63. — Dronningensgade I, 160. — Kongensgade I, 159. — Smedegade I, 160. — Jvfr. Fredericia.
- Frederikstad (Norge) I, 55, 77, 96—97, 337. II, 347 ff., 398—404. — Magistraten II, 398. — (Slesvig) II, 133, 135.
- Frederiksten I, 54.
- Frederikssund (Sundby) I, 341, 377 ff.
- Friis, Jørgen, Amtmand, II, 303. — Mogens, Medlem af Kammermerkollegiet, II, 13, 15 ff., 119, 309. — M. S. K. II, 449, 451, 484, 501, 560 f., 566—73. — Møde II, 346, 355, 363, 366 f., 374, 376 f., 390, 392, 407, 411, 414, 421, 443, 460, 481, 488, 499, 505, 515, 528, 538, 540, 546, 555. — Vot. II, 339, 353 f., 364, 368, 375, 382, 395, 401, 405, 407. — Bet. II, 362, 371, 376, 389, 391, 398, 406, 409, 411, 417, 419, 424, 431, 440, 443, 446, 448, 454, 456, 465, 467, 476, 478, 480 f., 484, 488, 491, 497, 499, 505, 510, 528, 533, 536, 538, 540, 546.
- Frik (Fricke), Moritz, Bg. i København, I, 61, 129.
- Frille, Adelslægt, II, 240.
- Fritsø, Hgd. (ved Laurvig) I, 339.
- Froen (Frogn eller Fron), Akershus Amt, I, 199.
- Fuenmayor, Balthasar, spansk Gesandt, II, 517.
- Fuiren (Fyhren), Jacob, Bg. i København, I, 129. II, 178, 201, 206, 213, 317, 406. — Vilhelm, Raadm. i København, I, 62.
- Funch, Evert, Bg. i København, I, 129. — Johan, Bg. i København, II, 178.
- Fyhren se Fuiren.
- Fyn I, 21, 27, 28, 32, 57, 155, 204, 356, 372, 383. II, 14, 42, 54—56, 58—59, 196, 243, 250—51, 312, 356, 385, 444, 545, 550, 565. — Stift II, 518.
- Fürstenberg, Hans, Bg. i Fredericia, II, 379.

- Færgeland, Ø ved Nakskov, I, 270—71.
- Færøverne I, 60. II, 562.
- Førster, Paul, Bg. i København, I, 61, 129.
- G**abel, Christoffer, Rentemester, M. S. K., senere Statholder, I, 16, 24, 33, 184, 195, 267, 315, 346, 350, 356, 379. II, 301, 439 f. — Møde I, 342, 344. II, 593. — *Vot.* I, 118, 345. — *Bet.* I, 5, 24, 29, 43, 45, 51, 70, 77, 102, 124, 126, 131—35, 145, 151, 160, 167, 171, 174, 188, 191, 195, 197, 199, 268, 270, 272, 277, 285, 292, 295, 303 f., 314, 331, 339, 362, 369, 376, 379. II, 583, 588 ff.
- Frederik, Vicestatholder, II, 562.
- Gansepøel, Susanne v., Cort Adelaers Svigermoder, II, 1—2, 6.
- Garman, Willom, II, 48.
- Garman, Johan, Landkommissær, I, 292—93.
- Gedhus, ved Skelskør, I, 185.
- Geer, Gerhard de, svensk Kommissær, I, 307.
- Generalstaterne se Holland.
- Gensch, Christoffer, slesvigsk Statsmand, II, 38.
- Gentofte S. (Sokkelunds H.) II, 299.
- Gersdorff, Christian, Rentemester, II, 309, 431, 473, 500, 507, 526.
- Joakim, Rigens Drost, M. S. K., I, 1, 3 ff., 6 f., 10 f. II, 585. — *Bet.* I, 5.
- Gibraltar, Strædet ved, I, 46.
- Giese, Frederik, Medlem af Kammerkollegiet, II, 119, 309, 342, 430, 436, 473, 500, 507, 526.
- Gjerlev H. II, 15.
- Gjern H. II, 570.
- Gjøe, Marcus, Gesandt i Holland, II, 44, 415.
- Glimminge (Skaane) II, 318.
- Glosse, Claus, Bg. i København, II, 255.
- Glücksburg, Hertugen, se Christian.
- Glückstadt I, 163—64, 254—55, 342. II, 28, 47, 57, 133, 135, 137, 173—74, 293—96, 332 f., 363 f., 381 f., 480, 528—33, 563, 582, 594. — Magistraten II, 528.
- Kancelliet i, II, 70.
- Golnow (Pommern) I, 162.
- „Gottersbjerg“ se St. Gotthard.
- Gottorp, Hertugen af, se Christian Albrecht.
- Grave, Anders, Hospitalsforstander, II, 233—35.
- Erik, Biskop, II, 233, 236, 343.
- Greifswald I, 162.
- Grenaa II, 149, 338, 561 f.
- Gresvig se Græsvik.
- Griffenfeld, Peter, M. S. K., siden Rigskansler, II, 269, 387, 413, 415 ff., 418 f., 421 ff., 426 f., 430, 433 f., 436, 438 f., 440 f., 443 f., 446 ff., 451, 453, 455 f., 459, 464 ff., 467, 475, 479 f., 482, 484, 489, 491, 498, 501 f., 504, 511 ff., 517 f., 520, 523, 525 ff., 530 ff., 535, 543 f., 551 ff., 555, 559 f., 564 ff., 574, 576, 578 f. — Møde II, 142 f., 146, 153, 176, 186, 214, 218, 269, 278, 307, 362 f., 366 f., 377, 390, 392, 407, 411, 414, 421, 432, 438, 460, 481, 488, 499, 505, 515, 522, 528, 538, 540, 546, 555, 558, 573, 577. — *Vot.* II, 147, 155, 214, 216, 219, 221, 265, 291, 309, 363 f., 367, 384, 400 f., 404 f., 407. — *Bet.* II, 148, 150, 172, 181, 186, 189, 197, 223, 232, 237, 241, 246, 251, 254, 257, 264, 274, 277, 288, 296, 323, 366, 374, 376, 389, 391, 398, 406, 409, 411, 417, 419, 421, 424, 431, 434, 438, 440, 443, 446, 448, 454, 456, 465, 467, 474, 476, 478, 480 f., 484, 488, 491, 497, 499, 505, 510, 518, 528, 533, 536, 538, 540, 546, 558 f., 576, 580, 582. — *Jvfr.* Schumacher, Peter.

- Grote, Casper, Bg. i København, I, 61, 129.
- Grubbe, Regitze, Enke efter Hans Ulrik Gyldenløve, II, 84—86.
- Grundarfjord, islandsk Havn, I, 15.
- Grünewald, Paul, Lübecks Gesandt, II, 580.
- Græsbjærg (Ørslev S., Baarse H.) I, 273.
- Græsvik, Ladested (Smaalenene), I, 96.
- Grøndalshuset se Kalthuset.
- Grønland I, 114.
- Gudbrandsdalen I, 199—200.
- Gudme H. II, 548.
- Gudmundsen, Mathias, Islænder, I, 40.
- Guinea II, 294—96, 516.
- Guldholmen (Christiania Fjord) I, 96.
- Gundel Eskils fra Uggeløse II, 456 f.
- Gunderslev S. (Ø. Flakkebjærg H.) II, 264—65.
- Gyldenløve, Ulrik Frederik, Statholder i Norge, M. S. K., I, 217—36, 239, 252 f., 261, 279, 292, 337. II, 42, 119, 140, 211, 268, 346—54, 398, 400, 404 ff., 425, 434, 455, 460, 464, 467—76, 479, 481—84, 565. — Møde I, 342. II, 38, 40, 43, 45, 76, 78, 97 f., 129, 138 f., 142 f., 145, 150, 181, 219, 247, 278. — Vot. II, 37, 39, 63, 65 f., 70, 74, 104, 130, 148, 221 f., 228, 230, 248. — Bet. I, 160, 167, 171, 285, 290, 292, 303 f., 314, 339. II, 4, 23, 28, 35, 42, 44, 52, 62, 64, 68, 72, 75, 96, 118, 132, 147, 150, 172, 175, 186, 189, 197, 220, 224, 228, 232, 237, 241, 246, 257.
- Gyldenstjerne, Ebbe, til Palstrup, I, 390.
- Øllegaard, Kaj Lykkes Hustru, II, 79.
- Günther, Andreas, Tolder, II, 20, 45, 50.
- Gøye, Marcus, se Gjõe, Marcus.
- Haag I, 27, 49.
- Haarlem I, 382.
- Hacke, Anthoni, Bg. i Lübeck, I, 41—43.
- Hads H. II, 15.
- Hahn, Vincens Joakim, Overjægermester, II, 145, 155, 170—71, 248—50, 398, 527, 542, 545, 563.
- Halden I, 51—55, 97, 250. — Jvfr. Frederikshald.
- Halland I, 59.
- Halmstad II, 457 f.
- Hamburg I, 10, 35, 43 ff., 56, 62, 64, 68 f., 124, 143 f., 165, 255, 348, 374. II, 65—69, 267, 280 f., 294, 296 f., 334 f., 337, 369—73, 410 f., 479, 510, 529, 531. — Schauenburger Hof I, 43 ff.
- Hanefjord se Havnefjord.
- Hanfst, Antoni, Bg. i København, II, 178.
- Hannerup (ved Fredericia) I, 262.
- Hans Adolf, Hertug af Pløen, II, 72—76. — M. S. K. Bet. II, 578, 580, 582.
- Hans Bugislav, Hertug af Nordborg, II, 38.
- Hans Bødker II, 240.
- Hansen, Anders, Bg. i Fredericia, I, 264.
- Christen, Raadm. i Bergen, I, 72, 92.
- Christoffer, Bgm. i København, I, 41, 62, 117, 129.
- Hans, Raadm. i Helsingør, I, 309.
- Hans, Inspektør, II, 114.
- Hans, Amtsforvalter, II, 534.
- Hans, Bg. i Bergen, II, 562.
- Jens, Bg. i Fredericia, I, 264.
- Jesper, Bg. i Ribe, II, 305.
- Jørgen, Bg. i Ribe, II, 305.
- Niels, Bg. i København, I, 129.
- Peter, Raadm. i Bergen, I, 123.
- Peter, Borgere i Fredericia, I, 264.
- Søren, Bg. i Fredericia, I, 264.

- Hansestæderne I, 124, 125, 371.
 Hatten, Bendix v., Oberst, II, 14—15.
 Hauris, Jens Sørensen, I, 316.
 Haven, Lambert v., Bygmester, II, 556 f.
 — Reinhold v., Amtmand i Trondhjem, I, 175.
 Havnefjord, Island, I, 15.
 Havreballegaard (nu Marselisborg), Hgd. (Viby S., Ning H.) II, 234.
 Hay, Jean de la, Major, II, 301.
 Heideman, Johan, Bg. i København, II, 145.
 Heintz, Albert, Papirforvalter, II, 154.
 Helgeland (Norge) I, 175.
 Helgoland II, 332 f., 364 f.
 Helm, Johan, Vicekansler, I, 125.
 — Statius, I, 340—42, 345—46.
 Helsingborg I, 308. II, 273.
 Helsingør By I, 10, 14, 56, 151—52, 300—01, 307—10, 343. II, 45, 149, 186, 266, 269, 273—74, 281—88, 329, 377, 457—60, 476 f. — Hospital I, 358. II, 495, 562. — Magistraten I, 151.
 Henriksen, Oluf, Bg. i København, I, 60.
 Herbach, Casper Friederich, Møntmester, I, 342. II, 97—105, 593 f.
 Hermansen, Marcus, Bg. i Fredericia, II, 379.
 „Hertugdømmerne“ I, 240.
 Hesse, Conrad, Kancellisekretær, I, 56, 64, 125. II, 16, 72, 76.
 Hesselberg, Laurids Pedersen, Bg. i København, I, 61.
 Hieronymus, Skriver, II, 534.
 Hillerslev H. II, 15.
 Hillerød II, 149, 360.
 Hindsgavl Slot og Len I, 157. II, 14.
 Hirtzholm, Iver, I, 330. Provinsialprokurør i Norge (?) II, 347.
 Hjørnesløvgaard, Hgd. (Tolstrup S., Børglum H.) II, 510.
 Hjort, Hans Christoffersen, Stiftsskriver, I, 304.
 Hjørring II, 149, 220.
 Hobro II, 149, 219—20, 222—23.
 Hofman, Gotfred, Ingeniør, I, 256, 262—63. II, 565.
 Holbæk I, 309, 343, 378. II, 111, 115, 149. — Magistraten I, 343. — Amt II, 330.
 Holck, Christian Christoffer, Greve, II, 8, 151—53, 484, 565.
 — Ejler, Baron, II, 553. — M. S. K. Bet. II, 559.
 Hole S. (Ringerike) I, 356—58.
 Holland (Generalstaterne, Nederlandene) I, 1, 6 f., 11, 15, 23—24, 46—51, 64, 70—71, 76—77, 91, 143—44, 175, 209, 228, 246, 253, 255, 268, 305, 308, 310, 313—14, 344, 374, 384, 386. II, 8, 20, 22, 31, 35, 40, 44—52, 133, 173—75, 224, 227, 231, 267, 279, 325, 372, 457—60, 563, 574—77, 579.
 Holmans H. I, 197.
 Holmestrand I, 95, 235.
 Holstebro II, 149.
 Holsten I, 23, 25, 26, 51, 56, 57, 126, 177, 257—58, 380—82, 388. II, 18, 27, 37, 60, 280, 334—36, 337, 345, 368, 432, 462, 503, 565, 576, 594.
 Hondorf, Sten, Rentemester, I, 345. II, 113—14, 119, 309, 342, 432, 473, 500, 507, 526.
 Hoogenhoeck, Johan v., Deputeret i Admiralitetet, II, 333.
 Horsens I, 355. II, 149.
 Hovlbjærg H. II, 569, 572.
 Hugenotter II, 134.
 Hundorf, Sten, se Hondorf, Sten.
 Hurumlandet (ved Christiania Fjord) I, 96.
 Hvalfjord (Island) I, 16.
 Hvitaa (Island) I, 16.
 Hyby (ved Fredericia) I, 262.
 Hülsenberch, Jørgen, Bg. i Fredericia, II, 379.

- Høg, Erik, til Møjlgaard, I, 332. II, 338.
- Hølen (ved Laurvig) I, 235.
- Hønet, Johan, Stralsunds Udsending, I, 161.
- Høyer, Henrik, Bg. i København, II, 505—08.
- Johan, Raadm. i København, II, 414 f., 442.
- Husbatter, Anna (fra Helsingør), II, 476 f.
- Maren (fra Helsingør), II, 476 ff.
- Ibsen, Jens Lauridsen (fra Nykøbing), II, 533—36.
- Indslev S. (Vends H.) I, 157.
- Irgens, Jochum, til Vestervig, I, 3. II, 47.
- Isefjorden I, 378.
- Isegran, Fort ved Frederikstad, II, 349.
- Island I, 15, 16, 33—34, 39—40, 58—64, 76, 146—47, 241—45, 339. II, 1—8, 269, 272, 274, 360, 414—16, 529—33.
- Italien II, 413.
- Itzeho II, 479.
- Itzen, Albert, Bg. i København, I, 129.
- Iversen, Laurids, II, 240.
- Jacob, Hertug af Kurland, I, 33—35. II, 144—45.
- Jacobs, Henrik, Raadm. i København, I, 62, 129.
- Jacobsen, Bjørn, Raadm. i København, II, 442.
- Claus, Bg. i København, II, 178.
- Toke, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Jansen, Hans, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Herman, fra Haag, I, 27, 37.
- Jan, Kongens Fabrikmester, I, 245.
- Jensen, Bartholomæus, Bg. i København, II, 34, 414 f.
- Henrik, Bgm. i Viborg, II, 512.
- Jensen, Jens, Bg. i København, I, 9.
- Jørgen, Bgm. i Roskilde, I, 341, 377.
- Peter, Bg. i Fredericia, I, 264.
- Peter, Renteskriver, II, 521 f.
- Salomon, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Steffen, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Jesuitter II, 192—95.
- Joachim Ernst, Hertug af Pløen, II, 38—39, 72—76.
- Johan Adolph, Hertug af Mecklenburg, II, 80.
- Jonsen, Frants, Raadm. i København, II, 442.
- Jens Camitzbøl, Bg. i Fredericia, II, 442.
- Juel, Claus, til S. Vosborg, II, 8.
- Elsebe, Enke efter Ove Juul, I, 331—35.
- Erik, Deputeret i Admiralitetet, II, 333.
- Jens, Gesandt, I, 313. II, 78 f. Medlem af Kommercekollegiet II, 140. M. S. K. II, 190 f., 211, 220, 268, 319, 425, 455, 479, 530, 539, 543. — Møde II, 146, 153, 176, 181 f., 184, 186, 196, 198, 201, 214, 219, 224, 228, 242, 246 f., 252, 257, 268 f., 274, 278, 282, 289, 293, 297 f., 307, 319, 324, 327, 363, 366 f., 376, 390, 392, 499, 505, 515, 519, 522, 528, 538, 540, 546, 555. — Vot. II, 143, 155 f., 184, 187 f., 214, 216, 221 f., 226, 229 f., 242, 246—49, 253, 265, 276, 282, 289, 291, 294, 297, 305, 310, 313 f., 322, 325, 368, 383, 395, 401, 517. — Bet. II, 147, 150, 175, 181, 186, 189, 223, 228, 232, 237, 241, 246, 251, 257, 264, 274, 277, 281, 288, 292, 296, 306, 311, 323, 366, 374, 391, 488, 491, 497, 499, 505, 510, 518, 528, 540, 546.
- Niels, Admiral, II, 119, 563.
- Ove, M. S. K., se Juul, Ove.

- Jungshoved S. (Baarse H.) I, 37—39.
- Just, Jens, Bg. i Fredericia, I, 264.
- Juul, Ove, til Brusgaard, I, 331.
- Ove, Vicestatholder, M. S. K. I, 356 ff., 360 ff. II, 400, 417, 419, 434 f., 484, 501. — Møde I, 343. II, 139, 142 f., 145 f., 150, 153, 176, 181 f., 184, 186, 196, 414, 421, 432, 438, 443, 460, 481, 488, 499, 505, 515, 522, 528, 538, 540, 546, 555, 558, 582. — Vot. II, 144, 148, 184. — Bet. II, 147, 175, 181, 186, 189, 197, 417, 419, 421, 424, 431, 434, 438, 440, 443, 446, 448, 454, 456, 465, 467, 476, 478, 480 f., 484, 488, 491, 497, 499, 505, 510, 518, 528, 533, 536, 538, 540, 546, 559.
- Jylland I, 11, 18, 27, 57, 66, 168, 196, 240—41, 383. II, 14—15, 27, 42, 45, 56, 220—23, 234, 243, 245, 250—51, 343, 356, 377, 381, 385, 409, 444.
- Jæger, Herman, Bg. i København, I, 132—33.
- Jägers, Johan, Stralsunds Udsending, I, 161.
- Jøder I, 347—48. II, 124, 128, 129, 130, 224—27, 266, 383, 388.
- Jørgen, Prins, II, 112, 118.
- Jørgensen, Esben, Kaptejn paa Bornholm, II, 84.
- Niels, Bryggersskriver, I, 340, 345.
- K**aa, Mogens, Lensmand, I, 150.
- Kagg, Laurids, svensk Officer, I, 52.
- Kallundborg II, 149, 480 f.
- Amt II, 330.
- Kalmar I, 307.
- Kalthuset (nu Grøndalshuset) II, 298, 302.
- Kalvinister II, 224—27.
- Kalø Len (Amt) I, 170. II, 235.
- Slot II, 15.
- Karl II, engelsk Konge, II, 414—16.
- Karlshamn II, 458 f.
- Karrebæksminde I, 185.
- Katolikker II, 131—32, 135, 137, 224, 226—27.
- Kattegat I, 309.
- Kerteminde II, 55, 150.
- Kiel I, 45.
- Kircher, Henrik, Jesuit, II, 192—95.
- Klaumann, Isak, Bg. i København, I, 9.
- Leonard, Bg. i København, I, 129.
- Klein, Hans Petersen, Bg. i København, I, 40, 56, 129. II, 77—78.
- Johan, Foged, I, 40.
- Magdalene, II, 77—78.
- Klingenberg, Poul, Generalpostmester, I, 110 f., 153, 200 f. II, 28, 33, 36, 119. — M. S. K. II, 191, 293, 501. — Møde II, 146, 150, 153, 173, 176, 181 f., 184, 186, 196, 198, 247, 252, 257 f., 261, 268 f., 274, 278, 282, 293, 297, 307, 319, 327, 334, 343, 346, 354, 362 f., 366 f., 374, 376 f., 390, 392, 407, 411, 414, 421, 432, 438, 443, 460, 488, 499, 505, 515. — Vot. II, 148, 155 f., 184, 188, 248 f., 253, 265, 270 f., 276, 282, 289, 291, 294, 297, 310, 313, 322, 325, 336, 339, 344, 353, 364, 368, 375, 382, 395, 401, 405, 407. — Bet. II, 147, 150, 172, 175, 181, 186, 189, 197, 232, 251, 254, 257, 264, 274, 277, 281, 288, 292, 296, 306, 311, 323, 338, 345, 362, 366, 371, 376, 389, 391, 398, 406, 409, 411, 417, 419, 421, 424, 431, 434, 438, 440, 443, 446, 448, 454, 456, 465, 467, 476, 478, 480 f., 484, 488, 491, 497, 499, 505, 510.
- Knivholt, Hgd. (Flade S., Horns H.) II, 338.
- Knopf, Daniel, Toldforvalter, I, 94—95, 175, 232—33, 247—50, 254, 290—91, 304.
- Knudsby, Knudsbygaard (Vordingborg Landsogn, Baarse H.) I, 273.

- Knudsen, Knud, Bg. i Odense, I, 327—30.
- Koefoed, Jens, Kaptejn, II, 82.
- Kok, Bartholomæus, II, 240.
- Kolding I, 197, 241, 351. II, 149, 341 f., 389. — Koldinghus Slot og Amt I, 159, 196, 206 f. II, 16, 389.
- Kornerup, Søren, Generalfiskal, I, 72.
- Korsør I, 18, 21, 29, 30, 74, 121—22, 184—88. II, 227, 378, 587. — Magistraten I, 184—88. II, 432. — Amt II, 172.
- Korup S. (Odense H.) II, 240.
- Kosakker II, 134.
- Kraakstad, Ladested ved Christianiafjorden, I, 96.
- Krabbe, Gregers, Statholder i Norge, II, 399.
- Iver, Statholder i Norge, M.S.K., I, 81, 87, 93 f., 97, 101, 123, 184, 188, 239, 250. II, 264. — Bet. I, 43, 45, 51, 124, 126, 131—35, 145, 151, 167, 171, 174, 188, 191, 195, 197, 199 f., 233, 253, 259. II, 588.
- Niels, til Skellinge, I, 58, 67 ff.
- Krag, Erik, Rigens Sekretær, I, 1, 39, 172. — M. S. K. I, 343, 347, 353, 387 f., 392. II, 8, 72, 76, 105, 107, 110, 153 f., 191 f., 583. — Møde I, 343 f. II, 42 f., 45, 53, 76 f., 80 f., 98, 112, 129, 138 f., 142 f., 146, 150, 153, 173, 176, 181 f., 184, 186, 196, 198, 201, 214, 218, 224, 228, 593. — Vot. II, 38 f., 63, 66, 68, 70, 74, 78, 102 ff., 112, 124, 144, 156, 187 f., 214, 216, 219, 221 f., 225 f., 229 f. — Bet. I, 362, 369, 376, 379. II, 4, 28, 44, 52, 62, 64, 72, 75, 88, 118, 132, 147, 150, 172, 175, 181, 186, 189, 200, 223, 228.
- Mogens, Oberst, I, 19. II, 350.
- Niels, se Krog, Niels.
- Otte, Rigsraad, I, 181.
- Kragelund, Peter, Biskop, I, 195-96.
- Kragerø I, 95.
- Kremberg, Johan Paul, Major, I, 287.
- Krenkerup, Hgd. (Radsted S., Musse H.) II, 562.
- Krithde (Kriihel), Chr. Fr., Bg. i København, II, 179, 216.
- Krog, Niels Nielsen, Sognepræst i Vejlbj, I, 168.
- Krogstad se Kraakstad.
- Kronborg I, 17, 21, 309, 356. II, 283, 377. — Kronværk I, 21. — Amt II, 330.
- Kruse, Mogens, Oberst, II, 565.
- Kröger (Krüger), Gotfred, Møntmester, I, 342. II, 97—105, 289, 593 ff.
- Kurland I, 33—35, 76, 383.
- København I, 3—8, 10, 14, 17, 20, 21, 28, 30, 34, 39, 41, 50, 57, 60—63, 64—65, 72, 102, 115—17, 122, 126—30, 132, 134—35, 145—48, 188, 190, 198—99, 230, 245, 252, 255, 259—60, 281—84, 288—89, 295, 303—04, 311, 315, 323, 339, 342, 344, 370, 380—81, 383, 385, 388, 390. II, 5—8, 25, 27 ff., 31, 34 f., 42, 54, 56 f., 59 ff., 77, 101, 105—10, 118—24, 127 f., 130 ff., 134—39, 141—45, 147, 149, 152, 155, 180, 186, 194 f., 201 f., 206, 214 ff., 227, 230, 234, 254 ff., 266, 269, 272, 289, 293, 297—303, 311—14, 316 ff., 327, 329 f., 337, 357, 360, 373, 406, 410 f., 424—27, 432 ff., 438—42, 480, 502, 512, 525 ff., 586, 588 f., 591, 594, 596.
- Freden i, I, 69. II, 365. — Magistraten I, 61 ff., 64, 126—29, 198, 245. II, 77 f., 142, 145, 202—06, 410, 425, 427, 432, 438, 441 f., 516, 563 f., 566, 589, 593. — 32 Mænd I, 60 f., 64, 126—29. — Vesterport I, 65. II, 121, 143 f., 441 f., 589. — Nørreport I, 17, 65. II, 589. — Østerport (Helsingørsport) I, 17. II, 144. — Amager-

- port II, 144. — Løngangsgade II, 298, 300 f. — Kvægtorvet II, 143 f. — Slottet II, 525, 527. — Blaataarn II, 242, 260. — Slots-holmen II, 298 ff. — Kastellet I, 17. — Holmen I, 19. II, 289—92, 303—06, 503 f. — Kvæsthuset II, 268, 501—05, 522, 560. — Re-berbanen I, 145—48. II, 504. — Sejlhuset II, 505. — Helligaandskirken II, 207. — Frue Kirke II, 263. — Vartov II, 313, 562. — Universitetet II, 108, 198, 263, 409, 516 f., 522—25. — Regønsen II, 107f. — Akademiet II, 105—10, 518, 562. — Latinskolen I, 196. — Provianthuset II, 503, 562. — Vantmageri II, 139 ff. — Saltværk II, 289. — Kongeligt Ba-geri og Bryggeri II, 119—24. — Vandmøllen II, 121. — Frede-riksholm II, 298. — Kalvebod-strand II, 300. — St. Jørgens Sø II, 298, 438 ff. — Peblingesøen II, 118, 298. — Lersøen II, 298. — Amt I, 315, 351 f., 365. II, 309, 330.
- Køge I, 19, 117, 119. II, 149, 183.
- Königsberg I, 373, 383.
- Körbitz, J. Chr., Rigsmarskal, M. S. K., I, 11, 19, 33, 331—35. II, 2, 124, 129, 132 f., 258 ff., 263, 289—92, 298, 308, 313, 327—31, 392—96, 444, 446—49, 451, 561 ff. — Møde I, 344. II, 45, 53, 76 ff., 81, 97 f., 124, 129, 176, 181, 186, 196, 198, 214, 218 f., 224, 228, 242, 247, 252, 257, 268 f., 274, 278, 289, 297, 311, 316, 334, 343, 346, 354, 362 f., 366 f., 374, 376 f., 390, 392, 407, 411, 414, 421, 432, 460, 481, 488, 499, 505, 515, 518, 522, 528, 538, 555, 558, 573, 577. — Vot. II, 58, 63, 65, 77, 99, 104, 130, 187, 197, 214, 216, 218, 221 f., 225, 227, 229 f., 242 f., 246, 248 f., 252, 261, 265, 270, 276, 289, 309, 314, 325, 344, 353 f., 368, 375, 382 ff., 395, 404 f., 407. — Bet. I, 259. II, 62, 64, 79, 88, 96, 118, 129, 172, 175, 181, 186, 197, 223, 232, 237, 241, 246, 251, 254, 257, 274, 277, 281, 288, 296, 306, 323, 334, 338, 345, 362, 366, 371, 376, 389, 391, 406, 409, 411, 417, 419, 421, 424, 431, 434, 438, 440, 443, 446, 448, 454, 456, 465, 467, 476, 478, 480 f., 484, 488, 491, 497, 499, 505, 510, 518, 528, 533, 536, 538, 558 f., 576, 578, 580, 582.
- Laagen, Elv, I, 235.
- Laaland I, 18, 271, 383. II, 12, 188, 220—23, 253, 342, 356, 491—96 f., 562, 564.
- Lach, Just Henriksen v., I, 341.
- Lachman, Claus, II, 564.
- La Hayd se Hay, Jean de la.
- Landskrona I, 33—34, 308. II, 26, 507.
- Lange, Ide, til Falkensten, I, 339. — Niels, til Fritsø, I, 339. — Villum, Landsdommer, I, 390. II, 510—15.
- Langeland, I, 57, 383. II, 111.
- Langemach, Mikkell, Generaltoldforvalter, I, 121, 252. II, 584 f.
- Langesund I, 33, 95, 351.
- Langvads Dam (nu Damhussøen) II, 298.
- Lappen, Grund i Øresund, I, 308.
- Larvik se Laurvig.
- Lassen, Jens, Landsdommer, II, 14—15, 213—14. — Peter, Assessor i Højesteret, I, 177. II, 150.
- Lauesen, Peter, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Lauridsen, Jens, Forpagter, I, 272, 277—79. — Jens, til Nebbegaard, II, 16. — Jørgen, Bgm. i Nykøbing, II, 534 f.
- Laurvig I, 95, 235.

- Laurvig, Greverne af, II, 470 f.
- Lehn, Johan, Bg. i København, I, 61. II, 442.
- Lemvig II, 149, 220.
- Lente, Johan Hugo, dansk Resident i Lübeck, II, 460-65.
- Theodor, tysk Kansler, M. S. K., I, 16, 239, 241. — Møde I, 23. — Vot. I, 118. — Bet. I, 5, 24, 29, 43, 45, 51, 70, 250, 253, 268, 270, 272. II, 583, 588 ff.
- Leopold I, tysk-romersk Kejser, I, 24, 45. II, 70, 133 ff., 278 f., 337, 461.
- Lerbæk, Hgd. (Elling S., Horns H.) II, 338.
- Lerche, Cornelius, Stiftamtmand, M. S. K., II, 189, 192, 342, 491-97, 562, 564. — Møde II, 173, 176, 181 f., 184, 186, 196, 198, 201, 214, 218, 224, 228, 252, 257, 414. — Vot. II, 156, 174, 184, 187, 214, 216, 218 f., 221 f., 226, 229 f., 252, 265, 339. — Bet. II, 172, 175, 181, 186, 189, 200, 223, 232, 251, 254, 257, 338.
- Peter, Vicelandsdommer, II, 511.
- Peter Petersen, Assessor i Kommercekollegiet, II, 140, 211, 220, 268, 333, 425, 455, 507, 530, 539, 543.
- Leth, Hans, Konfessionarius, II, 292.
- Lier S. (Buskeruds Amt) II, 469, 473.
- Lilliecrona, Gustaf, svensk Gesandt, I, 161, 174, 288, 301, 312, 356, 370. II, 16 f., 372 f., 539.
- Lindenov, Christoffer, Lensmand, I, 6.
- Henrik, Stiftamtmand, II, 196, 237-41.
- Lissabon I, 310.
- Lister Amt I, 94, 247, 249-50.
- London I, 382. II, 415.
- Lorentz, Ludvig, Konsumptionsforvalter, I, 252.
- Lothringen I, 3.
- Lowsen, Andreas, Ridefoged, I, 274-75.
- Lund, Niels, Bg. i Fredericia, I, 264.
- Lunde H. II, 241.
- Lundenæs Amt II, 15. 247, 561.
- Luther, Morten, II, 194.
- Lutter am Barenberg II, 312.
- Luxdorph, Bolle, Cereimonimester, II, 443-46.
- Lübeck I, 18, 35, 41-43, 121-24, 143-44, 161-65, 255, 293-94, 300, 383. II, 18-23, 36-40, 69-72, 213-14, 267, 324-27, 332, 373, 460-65, 498, 542, 545, 565, 580 ff.
- Lützelburg, v., I, 331, 334.
- Lützwow, Hugo, Amtmand, I, 285-86. II, 172, 555.
- Læsø II, 566.
- Løgstør II, 360, 434-38.
- Lønborggaard, Hgd. (Lønborg S., N. Horne H.) I, 364, 366.
- Løve H. I, 365.
- Løvenklau, Jørgen, Oberst, I, 5.
- M**adsen, Jens, Bg. i Fredericia, I, 264.
- Jens, Bg. i Odense, I, 327-30.
- Laurids, til Linderumgaard, II, 338.
- Mads, Bg. i København, I, 60.
- Peter, Bg. i Fredericia, I, 264.
- Svend, Bg. i Helsingør, II, 458, 476.
- Maire, le, Jacob, hollandsk Resident, I, 314. II, 44-53, 457-60, 563.
- Malmø I, 68.
- Mandal I, 94.
- Manister se Mennoniter.
- Margretelund (ved Viborg) II, 274-75.
- Mariager I, 301. II, 111-12, 115-17, 149.
- Fjord II, 318-19.
- Maribo By og Kloster II, 109, 111-14, 115, 150, 219-20, 222-23, 341 f.

- Marschalck, Johan Fr. v., Vicekansler, II, 460, 464.
- Marselis, Gabriel, Godsejer, I, 241—45. II, 41.
- Marsovnen (ved Mostadmarken) II, 42.
- Marstrand I, 68.
- Marsvin, Karen, til Vømmetofte, II, 264—65.
- Martensen, Svend, Bg. i København, I, 60.
- Mathesius, Henrik, M. S. K., Bet. I, 5, 29, 70.
- Mecklenburg II, 80, 564.
- Meibom, Marcus, Direktør for Øresundstolden, I, 304—15.
- Mejer, Herman, Krigssekretær, II, 278, 308, 313.
- Mejlgaard, Hgd. (Glæsberg S., Randers Nørre H.) I, 331. II, 338.
- Memel II, 45.
- Mennoniter II, 224, 226—27.
- Mercken, Cord Henrik, Bg. i København, I, 61, 129.
- Merløse H. I, 365. II, 290, 564.
- Meyer, Gert, Bg. i København, II, 34.
- Henrik, Bg. i Hamburg, II, 280.
- Stephan, Bg. i København, II, 179.
- Michelsen, Jan, Bg. i København, I, 129.
- Middelfart I, 155—56, 203—04, 208, 281, 372, 376. II, 150, 220, 389, 592.
- Mikkøl Feldbereder II, 240.
- Mikkelsen, Peter, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Molø Havn (Lister og Mandals Amt) I, 33.
- Momma, Jacob, svensk Borger, I, 306.
- Willem, svensk Borger, I, 306.
- Mordø se Molø.
- Mors I, 182.
- Mortensdatter, Ane, fra Nykøbing, II, 533—36.
- Mortensen, Hans, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Moskva I, 118.
- Moss I, 96.
- Mostadmarken, Jernværk ved Trondhjem, I, 260—62. II, 40—42.
- Motzfeld, Peter, Bg. i København, II, 178, 201, 206, 213, 317, 406.
- Mouridsen, Jens, Byfoged, I, 345.
- Munch, Rasmus Hansen, Bg. i København, I, 61, 129.
- Müller, Henrik, Rentemester, I, 27, 123, 153, 200—01, 302, 347—55, 362—70. II, 119, 122, 220, 309, 342, 415, 430, 436, 473, 507, 526, 528—33, 562.
- Møen I, 119, 351.
- Amt II, 330.
- Møgelkjær, Hgd. (Raarup S., Bjærgø H.) II, 338.
- Mølrath, Claus, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Mørk, Jacob, Bg. i København, I, 60.
- Peter, Forpagter, II, 568 f.
- Nakskov I, 18, 21, 56—58, 172—74, 254, 264—65, 270—72. II, 152, 227, 230, 252, 266, 378, 432. — Magistraten I, 56 ff., 172 ff., 254, 270 ff. II, 432.
- Nannes, Unne, Kaptejn, II, 296.
- Nansen, Hans, Præsident, M. S. K., I, 1, 15, 24, 27, 41, 62, 117, 123, 184, 188. — Vot. I, 118. — Bet. I, 5, 24, 29, 43, 45, 51, 70, 77, 102, 124, 126, 131—35, 145, 151, 167, 171, 174, 188, 191, 195, 197, 199 f., 217, 238, 246, 250, 253, 268, 270, 272, 277. II, 583, 588, 590.
- Hans, Assessor i Kommercekollegiet, II, 140, 211, 268, 319, 333, 425, 455, 479, 530 f.
- Nebbegaard, Hgd. (Gaarslev S., Holmans H.) II, 16.
- Nedenæs Fogderi II, 200.
- Nederlandene se Holland.

- Nexø II, 82.
 Nibe II, 360, 434—38.
 Nicolai, Theodorus, hertugelig Raad, I, 44.
 Nielsen, Christoffer, Bgm., senere Præsident i Fredericia, I, 200. II, 23, 28, 377 f., 380.
 — Jens, Bg. i København, II, 34.
 — Johan, Bg. i København, II, 178.
 — Mads, Bg. i Fredericia, I, 264.
 — Peter, I, 290. II, 568.
 — Søren, Bg. i København, II, 301.
 Norderhoug S. (Ringerike) I, 356—58.
 Nordfjord I, 356—58.
 Nordland I, 35, 85, 91, 111, 114, 124, 164, 247, 351. II, 21, 43—44, 274, 326.
 Nordstrand, Ladested (= Ryfylke) II, 183.
 Nordsøen I, 226. II, 416.
 Norge I, 1, 22, 26, 29, 45, 49, 53, 59, 69, 85, 88—89, 90, 92, 110, 112, 121, 137—38, 140—41, 144, 158, 160, 167, 217—36, 237—39, 246—47, 250, 253, 261, 264, 266, 277, 279—80, 290—91, 293, 295—300, 316, 342, 348—49, 351, 361, 368—69, 373—74, 378. II, 16—17, 20—21, 29, 31, 36, 40, 45, 46, 48, 70, 90, 100, 101, 107, 123, 124, 127, 220, 225, 231—32, 234, 269—71, 273—74, 324, 335 ff., 341, 369, 380, 390 f., 404—06, 418, 430, 434, 468—69, 471—75, 483, 502 f., 505, 507, 519 f., 534, 537, 539, 562, 575, 594 f. — Købstæderne I, 67, 72 f., 75, 77—102, 117, 121.
 Normand, Peder Olsen, Bg. i Halden, I, 54.
 Nyborg I, 18, 21, 27, 29—33, 39, 58, 74, 148 ff., 159, 185 f., 270 f., 356. II, 14 f., 20, 53—62, 76, 127, 196 f., 218, 227, 230, 266, 378, 432, 517 f., 540—55, 586, 588, 590 f. — Magistraten I, 29—33, 148 ff., 356. II, 432, 517 f. — Præsident se
- Rasch, Claus. — Broen II, 548, 552, 555. — Avernake Port II, 548. — Landporten II, 548. — Vandporten II, 547 f. — Slottet II, 15, 548. — Ladegaarden II, 15, 548. — Ladegaardsbjærg II, 548. — Latinskolen II, 517 f. — Svanedammen II, 547. — Borgeskov II, 548. — Dyrehaven II, 548. — Amt II, 14.
 Nygaard II, 16.
 Nykøbing, Falster, I, 6, 172. II, 111—14, 150, 533—36, 562.
 — Mors, II, 149, 220, 562.
 — Sjælland, II, 149, 221.
 Nürnberg II, 462.
 Nysted II, 112—14, 160.
 Næs (Kastrup S., Hammer H.) I, 273.
 — (Norge) II, 469, 473.
 Næstved I, 117, 119, 185. II, 149, 265.
 Nørresundby II, 360.
- bits, Oberstlieutenant, se Opitz.
 Odalen I, 360—62. II, 398, 400—03.
 Odden, Hgd. (Mygdal S., Vennebjærg H.) II, 338.
 Odense I, 31, 73 ff., 149, 157, 159, 327 ff. II, 13, 150, 196 f., 218, 306, 548, 586, 590 ff. — Magistraten I, 73, 327. II, 13, 196, 306, 590 ff. — St. Hans Kirke II, 237—41. — Skolen II, 518. — Hospitalet II, 562. — Ladegaardsmark II, 240. — Recessen i O. I, 36, 165, 370 f.
 Odsherred II, 221.
 Offuenman (Offerman), Berend, Bg. i Fredericia, I, 264. II, 379.
 Ogelby, Jørgen Hansen, Bg. i København, I, 9.
 Oldenburg, Hans Petersen, Bg. i København, I, 60.
 Oldenburg II, 44, 74, 503.
 Oldesloe II, 37, 462.
 Oléron I, 310.
 Olsen, Jens, Bg. i Fredericia, II, 379.

- Olsen, Lars, Bg. i Fredericia, I, 264.
- Olufsen, Knud, Bg. i København, II, 178.
- Niels, Hofslagter, I, 252. II, 143—44, 254—56.
- Onsild H. II, 15.
- Opitz, Michael, Oberstlieutenant, II, 347.
- Oplandene II, 400, 402 f.
- Oreby (Kastrup S., Hammer H.) I, 273.
- Oslo (Gamlebyen) II, 347, 468.
- Osten, Carl Henrik v. d., Oberst, II, 548, 553.
- Ostindien II, 516.
- Otte, Augustinus, Bg. i København, I, 61, 129.
- Overberg, Niels, Forstander for Sorø, I, 264. II, 555—58.
- Ovsgaard, ved Frederikshald, I, 337.
- P**appenheim, Jost Frederik v., Lensmand, I, 6.
- Parsberg, Christoffer, Vicekansler, M. S. K., I, 343, 356. II, 105, 107, 110. — Møde I, 342 ff. II, 18, 23, 42 f. — Vot. II, 19 f., 24, 38 f., 58, 66, 70, 74, 78. — Bet. I, 285, 290, 292 f., 303 f., 314, 331, 339, 362, 369. II, 4, 18, 23, 28, 35, 42, 52, 68, 72, 75, 132.
- Enevold, Stiftamtmand, M. S. K., II, 8, 409, 420, 434, 449, 451, 562 f. — Møde II, 43 f., 53, 76 ff., 80 f., 97 f., 112, 138, 142 f., 146, 150, 153, 176, 181 f., 184, 196 ff., 218 f., 224, 228, 242, 252, 257, 269, 293, 307, 324, 327, 332, 334, 346, 355, 362 f., 366, 374, 377, 390, 392, 414, 421, 432, 438, 443, 481, 488, 499, 505, 573, 577. — Vot. II, 45 f., 57 f., 66, 71, 74, 89 f., 100, 102 ff., 112, 144, 187, 219, 221 f., 226, 229 f., 243, 252, 261, 265, 271, 291, 294, 313, 325, 336, 339, 353, 364, 367, 375, 401, 404, 407. — Bet. II, 4, 18, 23, 28, 35, 44, 52, 62, 68, 72, 75, 79, 88, 96, 118, 129, 132, 147, 150, 172, 175, 181, 197, 200, 223, 228, 232, 237, 241, 246, 251, 254, 257, 264, 274, 277, 281, 288, 292, 296, 306, 311, 338, 362, 366, 374, 389, 391, 398, 406 f., 417, 419, 421, 424, 431, 434, 438, 440, 443, 454, 465, 467, 476, 478, 480 f., 484, 488, 491, 497, 499, 505, 510, 558 f., 576, 580, 582.
- Paul, John, engelsk Købmand, siden Resident i København, I, 309, 313. II, 333 f.
- Pauli, Jean, se Krømberg, Johan Paul.
- Simon, Hofmedicus, II, 193.
- Paulsen se Poulsen.
- Pedersen se Petersen.
- Pelt, Arnold, hollandsk Købmand, II, 1—2.
- Paulus, hollandsk Købmand, II, 1.
- Petersen, Strandfoged, II, 45.
- Andreas, Møntguardin, II, 507.
- Bartholomæus, Bg. i København, I, 129.
- Christian, Generalfiskal, I, 344, 356. II, 153 ff., 243, 457, 460, 478, 510—15, 563.
- Claus, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Hans, Bg. i Fredericia, I, 264. II, 379.
- Iver, Sognepræst, I, 299 f.
- Jacob, Kammertjener, I, 145, 344.
- Jens, Sognepræst, I, 264.
- Jens, Bg. i Fredericia, I, 264.
- Jens, Forbryder, II, 289—92.
- Jørgen, Bg. i København, I, 9.
- Knud, Bg. i Fredericia, I, 264.
- Niels, Direktør, I, 247—50, 254, 279.
- Peter, Raadmænd i København, I, 62, 129.
- Peter, Bg. i Fredericia, I, 264.
- Peter, Bg. i Rødby, II, 251, 253.

- Petersen, Severin, Bg. i København, I, 9, 61.
 — Søren, Tolder, I, 279.
 — Søren, Bg. i Fredericia, I, 264.
 — Søren, Foged, II, 562.
 Petkum, Simon de, Diplomat, I, 153, 342, 360, 387—88, 292. II, 301.
 Philip Balberer II, 193. — Jvfr. Filip.
 Philipsen, Jørgen, I, 292—93.
 Pina, Philippe de, II, 319, 478—80.
 Pinneberg I, 43.
 Plum, Johan, Kirkekommissær i Danmark, I, 387.
 Pløen, Hertugen, se Hans Adolf, Joachim Ernst.
 Pogwisch, Otto, se Powisch, Otto.
 Polen II, 134—35.
 Pommern I, 161, 164.
 Porsgrund I, 95.
 Portugal I, 266. II, 29.
 Poulsen, Claus, Bgm. i Ringsted, I, 347.
 — Jens, Bg. i Fredericia, I, 264.
 — Jens, Foged, I, 386.
 — Jens, Ejer af Sæbygaard, II, 568 f.
 — Nicolaus, Landkommissær i Norge, I, 92, 94 f., 236.
 Poulsker S. (Bornholm) II, 84.
 Powisch, Otto, Generalkrigskommissær, I, 19, 24. — M. S. K. I, 387 f., 392. II, 11, 113 f., 308, 313, 484. — Møde I, 343. II, 18, 23, 42 ff., 45, 53, 76, 78, 80, 129, 138, 142 f., 145 f., 150, 153, 176, 181 f., 184, 186, 197 f., 218 f., 224, 228, 242, 247, 252, 257, 268 f., 274, 278, 293, 297 f., 307, 311, 316, 324, 327, 332, 334, 346, 362 f., 366 f., 374, 376 f., 390, 392, 411, 414, 421, 432, 438, 443, 460, 481, 499, 505, 515, 522, 528, 538, 540, 546, 555, 558, 573, 577, 593. — Vot. II, 19 f., 24, 39 f., 45 f., 57 f., 63, 65 f., 70 f., 74, 78, 89 f., 124, 130, 144, 184, 187, 218, 221 f., 225, 229 f., 242 f., 248 f., 252, 261, 265, 270 f., 276, 282, 289, 291, 294, 305, 309, 313 f., 325, 335, 344, 353 f., 368, 375, 382, 384, 405, 407. — Bet. I, 362, 369, 376, 379. II, 4, 18, 23, 28, 35, 44, 52, 64, 68, 72, 75, 79, 96, 147, 150, 172, 175, 181, 186, 197, 223, 228, 232, 237, 241, 246, 251, 254, 257, 264, 274, 277, 281, 288, 292, 296, 306, 323, 334, 338, 343, 345, 354, 362, 366, 374, 376, 389, 391, 398, 406, 409, 411, 417, 419, 421, 424, 431, 434, 438, 440, 443, 446, 448, 456, 465, 467, 476, 478, 480 f., 484, 488, 491, 497, 499, 505, 510, 518, 528, 533, 536, 538, 540, 546, 558 f., 576, 578, 580, 582.
 Præstø I, 38. II, 149, 220—21.
 Præstø, Severin Lauridsen, Bg. i København, I, 41.
 Puritanere II, 135.
 Pøpping, Frederik, Købmand, I, 33, 68, 76. II, 34, 213—14.
Quitzow, Erik, Amtmand, II, 247, 561.
Raben (Raven), Johan, Bg. i Glückstadt, II, 47, 173.
 Rachel, Casper, Laborant, II, 192—93.
 Rafn (Ravn), Claus, Bg. i København, I, 61.
 — Jørgen Hansen, Bg. i København, I, 9, 61, 129.
 — Søren, Bg. i København, I, 9.
 Randers I, 170. II, 149, 560, 566 f., 571 f. — Hospitalet II, 233—37.
 — Fjord II, 560, 566, 571 f.
 Randrup (Randrum), Hgd. (Vinkel S., Middelsom H.) I, 68.
 Randulf, Niels, Biskop i Bergen, II, 498.
 Rantzau, Christian, M. S. K., Premierminister, I, 10, 16, 23 f., 27, 45, 51, 56, 58, 64 f., 67, 70—73,

- 75 f., 122, 126, 132, 136. II, 585 f.,
— Bet. I, 5, 45, 51, 70, 124. II,
583, 589.
- Rantzau, Frederik, til Asdal, II, 338.**
- **Henrik, Stiftamtmand, I, 356.** —
M. S. K. II, 2, 8, 13, 16, 105 f.,
110 f., 119, 122, 233, 338, 342 f.,
421, 566, 571. — Møde II, 18, 23,
45, 53, 76 ff., 80 f., 97 f., 112, 124,
129, 138 f., 142 f., 145, 218 f., 224,
228, 242, 246 f., 252, 257, 269, 274,
278, 282, 293, 332, 334. — **Vot.**
II, 19 ff., 24, 38 ff., 58, 63, 65 f.,
70, 74, 78, 89 f., 100, 102 f., 112,
124, 130, 144, 218, 221 f., 225,
229 f., 242 f., 248 f., 261, 265, 270 f.,
276, 282, 289, 291, 294, 335. —
Bet. II, 23, 28, 35, 62, 64, 69, 72,
75, 79, 88, 118, 129, 132, 147, 223,
228, 232, 241, 246, 257, 264, 274,
277, 281, 334, 338.
- Rasch, Claus, Præsident i Nyborg,**
II, 53–62, 540–55.
- **Frantz, Statskollegiets Sekre-**
tær, I, 4, 11, 19, 20, 22–24, 27,
41, 42, 43, 49, 56, 63, 66–67, 68,
70, 110–11, 119–20, 123, 125,
131–32, 134–35, 137, 146, 149,
166, 168, 174, 176, 188, 195, 218,
237, 247, 255–56, 274, 276, 278,
281, 285, 290, 292–93, 297, 312,
316, 331, 333, 346, 356, 359–60,
366, 377. II, 583, 588.
- Rasmussen, Jens, Bg. i Fredericia,**
II, 379.
- **Mads, Bg. i København, I, 61,**
129.
- **Niels, Bg. i København, I, 9.**
- **Peter Juel, Bg. i København,**
I, 61.
- **Rasmus, Kancelliforvalter, II,**
16, 336, 342, 377, 390.
- Rathlou, Sivert, Ritmester, I, 390.**
- Raven se Raben.**
- Ravn se Rafn.**
- Ré, Ile de, Frankrig, I, 310.**
- Reetz, Frederik, Lensmand, I, 273.**
- Reetz, Jørgen, Amtmand, I, 347.**
- **Peter, Kansler, M. S. K., I, 2,**
10, 20 ff., 42, 63, 67 f., 78, 103,
107, 111, 120, 123, 129, 137, 149,
176, 182, 184, 188, 191, 195, 218,
237 ff., 241, 247, 251, 253 ff., 261,
267, 269 f., 276, 278, 281, 288, 302,
312, 316, 340 ff., 345, 347, 349,
352, 359 f., 366, 377, 379, 390.
II, 2, 7 ff., 14, 16, 35, 53, 68, 70,
72, 75 f., 81, 89, 92, 100, 104 ff.,
107 f., 110, 113, 119, 122, 124, 140,
202, 216, 233, 248, 301, 306, 310,
315, 317, 322, 331, 339, 345, 356,
358–61, 364, 375, 385, 388 ff.,
395, 401, 405, 408, 410, 585. —
Møde I, 343. II, 18, 23, 38, 40,
42 ff., 45, 52 f., 76 ff., 80 f., 97 f.,
112, 124, 129, 138 f., 146, 150, 153,
173, 176, 181 f., 184, 186, 196 ff.,
201, 214, 218 f., 228, 247, 252, 257,
268 f., 274, 278, 289, 298, 307, 311,
316, 319, 324, 327, 332, 334, 343,
346, 354, 362 f., 366 f., 376 f., 390,
392, 592. — **Vot. I, 118. II, 19 f.,**
24, 37, 39 f., 45 f., 57 f., 62 f., 65 f.,
70, 73, 77, 89 f., 99 f., 102 ff., 112,
124, 130, 148, 154 ff., 173 f., 184,
187, 214, 216, 218, 221 f., 224 f.,
229 f., 242 f., 246–49, 252, 261,
265, 270 f., 276, 293, 297, 305, 309,
313 f., 321, 324 f., 335, 339, 344,
353 f., 364, 367, 374 f., 381 ff., 384,
395, 400 f., 404, 407. — **Bet. I, 5,**
24, 29, 43, 45, 51, 70, 77, 102, 124,
126, 131–35, 145, 151 f., 167, 171,
174, 183, 191, 195, 197, 199 f., 217,
238, 246, 250, 253, 268, 270, 272,
277, 285, 290, 292 f., 295, 303 f.,
314, 331, 339, 359, 362, 369, 376,
379. II, 13, 18, 23, 28, 35, 42, 44,
52, 62, 64, 69, 72, 75, 79, 88, 96,
118, 129, 132, 150, 172, 175, 181,
186, 189, 197, 200, 223, 228, 232,
237, 241, 246, 251, 254, 257, 264,
268, 274, 277, 281, 288, 292, 296,
306, 311, 323, 334, 338, 345, 362,

- 366, 371, 376, 389, 391, 398, 406, 409, 411, 583, 588 ff.
- Reetz, Tønne, til Barritskov, II, 338.
- Reformerte se Kalvinister.
- Reichel, C. S. v., sønderborgsk Minister, I, 125.
- Reimers, Claus, Bg. i København, II, 34.
- Reitzer, Jørgen, Medlem af Kammerkollegiet, II, 436, 507, 526.
- Resen, Peter, Præsident, M. S. K., II, 442, 489, 516 f. — Møde II, 247, 249, 257 f., 268 f., 274, 278, 289, 293, 297 f., 307, 312, 316, 319, 324, 327, 332, 334, 343, 346, 354, 362 f., 367, 374, 376 f., 390, 392, 414, 421, 432, 438, 443, 460, 481, 499, 505, 515, 519, 522, 528, 540, 546, 555, 558, 573, 577, 582. — Vot. II, 248, 261, 271, 274, 276, 289, 291, 294, 305, 310, 313 f., 322, 325, 336, 339, 344, 353 f., 364, 367, 382 ff., 395, 401, 404. — Bet. II, 232, 251, 254, 257, 264, 277, 281, 288, 292, 296, 306, 311, 323, 338, 345, 362, 366, 374, 376, 389, 391, 398, 406, 409, 411, 417, 419, 421, 424, 431, 434, 438, 440, 443, 446, 448, 454, 456, 465, 467, 476, 478, 480 f., 484, 488, 491, 497, 499, 505, 510, 518, 528, 540, 546, 558 f., 576, 578, 582.
- Ribe I, 65 ff., 159, 241, 316—26, 341, 351, 374. II, 16, 149, 303—06, 591, 593. — Magistraten I, 65, 316. II, 303 f. — Domkirken I, 319 f. II, 16. — Katrine Kirke I, 319 f. — Kapitlet II, 16. — Stiftet I, 198. — Ribe Artikler II, 262 f.
- Riber, Peter, Bg. i København, I, 61, 129.
- Richter, Jochum, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Ringerike I, 356—58.
- Ringkøbing I, 388—390. II, 111, 115, 149.
- Ringsted II, 149, 587.
- Herred I, 365.
- Amt I, 367—68. II, 172, 330.
- Riserop, Peter Hansen, Bg. i København, I, 9.
- Rodsteen, Jens Knudsen, til Lerbæk, Landsdommer, I, 390. II, 338, 510—15.
- Jens Steensen, Admiral, II, 119, 333, 564.
- Markvard, til N. Elkjær, II, 338.
- Roesen, Jakob, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Romer, Hans, Bg. i Nykøbing (Falster), II, 533—35.
- Romere II, 137.
- Romerike I, 360—62, 386.
- Romsdalen I, 93, 175.
- Rosenkrantz, Erik, Stiftamtmand, I, 168. — M. S. K. Møde II, 414, 421, 558. — Bet. II, 417, 419, 421, 424, 431, 559.
- Gunde, Rigsraad, I, 237.
- Helle, Enke efter Niels Trolle, II, 563.
- Jens, Amtmand, II, 553, 564.
- Jørgen, Forstander paa Sorø, I, 195. II, 105—11, 556, 558.
- Mogens, til Glimminge, II, 318.
- Niels, Oberst, I, 287. II, 308, 313, 438 ff.
- Roskilde I, 274, 341, 377 ff. II, 149, 161, 242, 261—64, 289 f., 328 f., 587. — Domkirken I, 378. II, 257—64, 446—49, 577 f. — Graabrødre Kirke II, 262 ff. — Hospitallet II, 562. — Kapitel II, 409. — Amt I, 316, 365. II, 290, 330.
- Rostock I, 124, 183—84. II, 80, 565.
- Rudkøbing I, 281. II, 150.
- Rugaards Len II, 14.
- Ruman, Hans, Præst ved Aarhus Domkirke, I, 168.
- Rusland I, 383, 392.
- Ruyter, Michael, hollandsk Admiral, I, 114.
- Ryfylke I, 94. II, 183—86, 427—31.

- Ryse (Rysensteen), Henrik, Officer, I, 374, 377. II, 242.
- Rødby II, 219—23, 251—54, 360.
- Rønne II, 82, 458.
- Rønnebeck, Morten Jensen, Præst, I, 39.
- Røtlin(g), Melchior, Sekretær i Kommercekollegiet, I, 342, 387—88, 392. II, 211, 268, 319, 425, 455, 464, 479, 507, 530, 539, 543.
- Sabro H. II, 569, 572.
- Saint-Martin (Frankrig) I, 310.
- Salling H. II, 548.
- Sand, Ladested ved Drøbak, I, 96.
- Sand, Laurids Olufsen, Bg. i Bergen, I, 67, 73, 92.
- Sandberg, Anders, Officer, II, 9.
- Sande, Sogn, ved Holmestrand, I, 95.
- Sanderum S. (Odense H.) I, 264.
- Sandesund (ved Sarpsborg) I, 97.
- Sankt Gotthard, Kloster i Østrig, II, 312.
- Sarpsborg II, 398.
- Saxkøbing II, 112—14, 150, 562.
- Scavenius, Peter, Generalprokurør, I, 199, 237, 344. II, 118 f., 150, 153 f. — M. S. K. II, 189 f., 220, 254, 297, 309, 341 f., 430, 436, 500, 507, 516, 526, 541. — Møde II, 176, 181 f., 184, 186, 196, 198, 219, 224, 228, 246 f., 252, 258, 268 f., 274, 278, 282, 289, 293, 298, 307, 312, 319, 324, 327, 332, 334, 346, 355, 362 f., 366 f., 375 ff., 392, 407, 414, 432, 438, 460, 488, 505, 515, 519, 522, 528, 538, 540, 546, 555, 558, 573, 577. — Vot. II, 155 f., 173 f., 185, 188, 214, 216, 218, 221 f., 226, 229 f., 242 f., 248 f., 253, 261, 265, 270 f., 276, 282, 289, 291, 294, 305, 310, 313 f., 322, 325, 336, 344, 353, 364, 368, 383, 395, 401, 405, 408. — Bet. I, 259 (?). II, 172, 189, 197, 228, 232, 237, 241, 246, 257, 264, 274, 277, 281, 288, 292, 296, 306, 345, 366, 374, 376, 389, 391, 398, 406, 409, 411, 434, 438, 446, 448, 456, 488, 505, 510, 518, 528, 533, 536, 538, 540, 546, 558 f., 576, 578, 580, 582.
- Schack, Hans, Feltherre, M. S. K., I, 11, 19, 24, 26, 223, 237, 356. II, 248, 308, 313. — Møde I, 342 f. II, 18, 42 f., 45, 78, 80, 129, 138, 143, 145, 150, 176, 181 f., 198, 219, 224, 246, 278, 307, 311, 327, 334, 343, 346, 354, 362 f., 366 f., 376, 390, 392, 432, 438, 443, 481, 515, 518, 522, 538, 546, 555, 593. — Vot. I, 118. II, 38 f., 62, 65, 73, 77, 89 f., 99, 148, 153 ff., 156, 214, 216, 218, 221 f., 224, 228, 230, 305, 309, 314, 335, 344, 353 f., 367, 374 f., 381, 395, 400 f. — Bet. I, 5, 24, 29, 43, 70, 124, 126, 131—35, 145, 167, 171, 188, 191, 195, 197, 199, 259, 272, 277, 285, 290, 292 f., 295, 303 f., 314, 331, 339, 359, 362, 369, 376, 379. II, 13, 18, 23, 28, 35, 44, 52, 64, 75, 79, 96, 132, 147, 150, 172, 175, 223, 228, 232, 306, 338, 345, 362, 366, 371, 376, 391, 406, 434, 438, 440, 443, 454, 465, 467, 476, 478, 480 f., 484, 518, 533, 536, 538, 546, 588 ff.
- Schmidt, Søren Christensen, Generalfiskal i Norge, I, 199—200.
- Schneider, svensk Kommissær, I, 313.
- Schockman, Hugo, Raadsherre i Lübeck, II, 18.
- Schrøder, Hans, Amtmand paa Bornholm, II, 85 f.
- Schult, Didrik, Kancellisekretær, I, 391. II, 255.
- Schultz, Mikkel, Bg. i København, II, 255.
- Schumacher, Peter, M. S. K., I, 370. II, 4, 593. — Møde I, 343. II, 18, 40, 43, 78, 98, 129, 138. — Vot. II, 19, 38 ff., 70, 100, 104, 124. — Bet. I, 362, 369, 376, 379. II, 4

- 23, 28, 42, 44, 52, 62, 66, 68, 72, 75, 79, 88, 96, 118, 129, 132. — Jvfr. Griffenfeld, Peter.
- Schøller, Caspar, Kammersekretær, II, 412.
- Schørt, Hans Jacob, Oberst, I, 355.
- Seckman, Balthazar, Raadmand i København, II, 442.
- Sehested, Christoffer, Amtmand, II, 64—65, 89—97.
- Elisabeth, til Barritskov, II, 338.
- Erik, Landkommissær, I, 327.
- Hannibal, Rigsskatmester, M. S. K., I, 3, 16, 75, 151, 195, 218, 226, 237, 239, 241, 253, 267, 350, 368. II, 399. — Bet. I, 5, 24, 70, 167, 171, 174, 188, 191, 195, 197, 199 f., 217, 238, 246, 250, 253. II, 583, 589.
- Selms, Deputeret fra Hamburg, II, 68.
- Setner, Jørgen, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Severinsen, Christian, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Silkeborg II, 234.
- Simonsen, Lauge, Bg. i Christiania, I, 290, 392.
- Margrete, I, 290, 392.
- Siricker, Christoph, Bg. i Lübeck, I, 41.
- (Siricius), Johan, Raadsherre i Lübeck, II, 18, 324.
- Sjælland I, 31, 57, 119, 126—27, 129—30, 252, 304, 316. II, 12, 138, 155, 158, 188, 220—23, 250—51, 260, 327—32, 356, 377, 392—98, 536, 562 ff., 589.
- Skaane I, 22, 59, 68, 152, 256. II, 79, 457, 459.
- Skade, Mathias, Herredsfoged, II, 560, 567 f., 571 f.
- Skagen I, 310. II, 149, 457—59.
- Skanderborg II, 149.
- Amt I, 351, 365. II, 64.
- Skanderup S. (Gjern H.?) II, 360.
- Skeel, Christen Jørgensen, Stiftamtmand, I, 168, 390. — M. S. K. II, 2, 6 ff., 136 ff., 192, 257, 260, 262, 449, 451, 480, 511, 521, 541, 578. — Møde II, 44 f., 53, 76 f., 80 f., 97 f., 112, 124, 143, 146, 150, 153, 176, 181 f., 184, 198, 201, 219, 224, 228, 248, 252, 257, 269, 274, 278, 312, 316, 319, 327, 334, 346, 414, 421, 432, 438, 443, 460, 481, 515, 519, 522, 538, 540, 546, 555, 558, 582. — Vot. II, 45 f., 63, 65, 67, 70, 74, 78, 89 f., 100, 102 ff., 112, 124, 148, 156, 173, 184, 187, 189, 214, 216, 218, 221 f., 226, 242, 246 f., 249, 252, 261, 265, 271, 276, 297, 314, 322, 325, 336, 339. — Bet. II, 52, 62, 64, 68, 72, 75, 88, 96, 118, 129, 144, 172, 175, 181, 186, 200, 223, 232, 237, 241, 246, 251, 254, 257, 288, 296, 323, 338, 417, 419, 421, 424, 431, 434, 438, 440, 443, 446, 448, 456, 465, 467, 476, 478, 480 f., 488, 510, 518, 533, 536, 538, 540, 546, 559.
- Ide, til Asdal, II, 338.
- Mogens, til Odden, II, 338.
- Otto Christensen, II, 112, 139.
- Skelby S. (Tybjerg H.) II, 264—65.
- Skelskør I, 121—22, 185. II, 149, 220—21.
- Skibholm Havn (ved Slagelse) I, 185.
- Skien I, 72, 77, 95. II, 349.
- Skinkel, Morten, Overkammerherre, M. S. K. — Møde II, 18, 43, 45, 76 f. — Vot. II, 39 f., 63, 65 f., 70, 74. — Bet. II, 4, 19, 23, 28, 35, 44, 52, 62, 64, 68, 75.
- Morten, til Østergaard, II, 338.
- Skive II, 149, 220.
- Skjebergkilen (ved Sarpsborg) I, 97.
- Skotland II, 365.
- Slagelse I, 121—22, 185. II, 13, 111, 115, 149, 219—21, 223. — Magistraten I, 121 f. II, 13. — Hospitallet II, 562.

- Slangerup I, 359. II, 149.
 Slesvig, Hertugdømmet, I, 3, 45.
 II, 38, 72—76, 334 ff., 337, 365,
 433, 503.
 Smaalenene I, 53.
 Smid, Peter, II, 533—35.
 Snoghøj, Færgested I, 156.
 Sogndal, Ladested (Stavanger Amt)
 I, 94.
 Solør (Hedemarkens Amt) I, 361—
 62. II, 402 f.
 Son, Ladested (ved Christiania-
 fjorden) I, 96.
 Sonniksen, Peter, Bg. i Fredericia,
 II, 379.
 Sophie Amalie, Dronning, I, 41,
 62, 122. II, 252—53, 534, 537.
 Sorø Skole og By I, 195, 237, 264—
 65, 274. II, 105—11, 149, 342,
 555—58.
 — Amt II, 330.
 Spanien I, 23—24, 91, 266. II, 29,
 133, 337, 574.
 Speier I, 44—45.
 Spend, Christen, Sognepræst, I,
 272—74, 277—79.
 Sperling, Otto, Læge, I, 174.
 Sponevig (Sponviken), Ladested
 ved Frederikshald, I, 97.
 Stage, Stache, svensk General, I, 52.
 „Stapels Distrikt“ (Stapi, Snæfells-
 næs, Island) II, 415.
 Stavanger I, 73, 77, 94, 359. II,
 183—86, 427—31.
 — Amt I, 98. II, 469, 473.
 — Stift I, 296.
 Steensen, Anne, II, 87.
 Steffensen, Peter, Foged, II, 200.
 Stege II, 149.
 Steinkuhl, Johan, Raadm. i Kø-
 benhavn, I, 41.
 Steinmann, Johan, Resident i Lü-
 beck, II, 70, 214.
 — Licentiat, II, 479.
 Steinrade (Holsten) II, 69.
 Stenbjærg (nu Rosenfeld; Kastrup
 S., Hammer H.) I, 273.
 Stenvinkel, Hans, Bygmester, I,
 238—39.
 Stettin I, 162.
 Stichman, Johan, Bg. i Køben-
 havn, I, 61.
 Stipper, Claus, I, 346.
 Stjærnholms Amt I, 351, 365.
 Stochman, Cort, Bg. i Fredericia,
 II, 379.
 Stockelsdorf (Holsten) II, 69.
 Stockfleth, Chr., Præsident i Chri-
 stiania, II, 398.
 Stockholm I, 42. II, 78—79, 539.
 Store Heddinge II, 149, 219—21,
 223.
 Stralsund I, 161—66. II, 150—51.
 Strib, Færgested, I, 155, 157, 202
 —04, 372, 376.
 Strøms Præstegæld (Odalen) I,
 360—62.
 Strømsø (ved Drammen) I, 72, 304.
 Stubbekøbing II, 111—14, 150.
 Stuby (Kastrup S., Hammer H.)
 I, 273.
 Stöcken, Henrik v., Rentemester,
 II, 119, 436, 473, 500, 507, 526.
 Sundby se Frederikssund.
 Sunde (Sundhor), Ladested i Ber-
 genhus Amt, I, 93. II, 429.
 Sunds H. II, 548.
 Svane, Hans, Ærkebiskop, M. S. K.,
 I, 23, 117, 178, 184, 188, 191—95,
 237. II, 533 f. — Vot. I, 118. —
 Bet. I, 5, 24, 29, 43, 45, 51, 70,
 77, 102, 124, 126, 131—35, 145,
 151, 167, 171, 188, 191, 195, 197,
 199 f., 238, 246, 250, 253, 259, 268,
 270, 272, 277, 285, 290, 292 f., 295,
 303 f. II, 533, 538 ff.
 Svanike II, 82.
 Svendborg II, 150, 542, 544.
 Svendsen, Peter, Bg. i Nykøbing,
 II, 535.
 Svengel, Morten Sigismund, Officer,
 I, 240—41.
 Sverige I, 3, 6, 10, 22 ff., 26, 47,
 51 ff., 56, 68 ff., 106 f., 152, 165,

- 237, 266, 294, 305, 307 f., 313, 334, 336. II, 17, 79, 193 ff., 273, 278 f., 540, 573, 575, 579, 581, 585. — Sveriges Gesandt i Danmark se Duvall, Lilliecrona.
- Sybrantsen, Jan, I, 309.
- Sæby II, 111, 115 f., 149, 338, 562.
- Sæby, Søren Lauridsen, Bg. i København, I, 9.
- Sæbygaard, Hgd. (Sæby S., Løve H.) I, 351, 365, 369. — Amt I, 367 f. II, 330.
- Sæbygaard se Søbygaard.
- Sæder, Hans, Kaptejn, II, 85.
- Søby S. (Gjern H.) II, 568.
- Søbygaard (Søby S.) II, 569.
- Sølenene (Norge) I, 93.
- Sølvesborg I, 306.
- Sønderjylland se Slesvig.
- Sønderlyng H. II, 15.
- Sørensen, Hans, Bg. i København, I, 9, 41.
- Jens, Skriver i Kammeret, I, 366.
- Jens, Bg. i København, I, 9.
- Mads, Bg. i Fredericia, I, 264.
- T**aarnborg S. (Slagelse H.) I, 186.
- Taupadel, Anna Sophia v., Enke efter Christoffer Bille, I, 331—35.
- Tauson, Christian, Bg. i Fredericia, II, 379.
- Terlon, fransk Gesandt, I, 314. II, 129—38, 192, 195, 516 f.
- Terpager, Niels Petersen, Raadm. i Ribe, II, 305.
- Therkelsen, Hans, Bg. i København, I, 9, 61, 129.
- Thisted II, 149, 220.
- Thomsen, Jens, Bg. i Fredericia, I, 264.
- Thorsden, Peter, Bg. i København, I, 9.
- Thorsø S. (Hovlbjærg H.) II, 568.
- Thuesen, Peter, Bg. i København, I, 9.
- Thuresen, Frederik, Stadshauptmand, I, 19, 61, 259—60. II, 308.
- Thy I, 182.
- Tibberup Sø (ved København) II, 299.
- Tiid, Mauritz v. d., Bg. i København, I, 61, 129.
- Timmermann, Jan Jacobsen, Bg. i København, II, 317.
- Timpfe, Andreas, Møntmester, I, 342. II, 97—99, 481, 594.
- Tinhagen, Bg. i Lübeck, II, 214.
- Tirsbæk, Hgd. (Engom S., Hatting H.) II, 338.
- Tram, Peter, Bg. i København, II, 178.
- Trave II, 18—19, 22, 37, 327.
- Trellund, Evert, Købmand, II, 2—8. — Jonas, Købmand, I, 15, 16, 39—41, 58—59, 62—64, 146. II, 1—8.
- Trolholm, Hgd. (nu Holsteinborg, V. Flakkebjærg H.) II, 339.
- Trolle, Børge, til Trolholm, II, 339. — Corfitz, M. S. K., II, 133—36. — Møde II, 18, 45, 76, 80 f., 98, 124, 138 f., 146, 153, 176, 184, 196, 269, 274, 278, 307, 312, 319, 324, 332, 334, 363, 367, 376 f., 390, 392, 421, 577, 593. — Vot. II, 20, 24, 38 ff., 63, 65 f., 70, 89 f., 100, 102 ff., 148, 173, 227, 249, 276, 305, 310, 313, 322, 325, 336, 382, 395, 407. — Bet. I, 376, 379. II, 4, 23, 28, 35, 52, 62, 64, 68, 72, 74 f., 88, 118, 129, 150, 175, 181, 197, 200, 223, 232, 237, 241, 246, 306, 311, 323, 334, 338, 366, 374, 376, 389, 391, 409, 411, 417, 419, 421, 424, 431, 553 f., 576, 578, 582.
- Herluf, til Trolholm, II, 339.
- Niels, Statholder i Norge, I, 5, 181, 250, 296. II, 261
- Trondhjem I, 72, 77, 93, 112 f., 174 f., 222, 226, 253 ff., 260 ff., 316, 349 f. II, 13, 29, 35 f., 48, 473, 502. — Amt I, 7, 93, 98, 175, 219, 296 f.

- Tryggevælde Amt II, 330.
 Trønde, Strange, se Trøner, Strange.
 Trøner, Hans, Bg. i København, II, 142, 144—45.
 — Strange, Raadm. i København, I, 41, 61, 129.
 Tscherning, Poul, Generalauditør, I, 19.
 Tudse H. II, 562, 564.
 Tuxen, Lorentz, Ridefoged, II, 1.
 Tvilum Birk II, 570.
 Tybjærggaard, Hgd. (Tybjærg S. og H.) I, 301.
 Tyrkiet I, 134—35. II, 312.
 Tyskland I, 23—24, 36, 121, 246.
 II, 193—94, 251, 253, 336 f., 462.
 — Nedersachsiske Kreds I, 24.
 Tønder II, 303.
 Tønsberg I, 72, 77, 95—96, 235, 355.
 — Amt I, 95, 97.
- Uggeløse S.** (Lyng-Frederiksborg H.) II, 476.
 Ulfeld, Corfitz, I, 51.
 Ullensager S. (Akershus Amt) II, 469, 473.
 Ullerup (ved Fredericia) I, 262.
 Ungarn II, 134—35, 312.
 Urne, Knud, til Julskov, II, 240.
 Urup, Axel, M. S. K. — Møde II, 18, 43, 53. — Vot. II, 19 f., 24, 38 ff., 65. — Bet. II, 23, 28, 35, 44, 62, 72.
 Utrecht, Provins i Holland, I, 344.
 Utterslev (Brøndshøj S., Sokkelunds H.) II, 298—99.
- Vaasen**, Havn ved Skelskør, I, 185.
 Wadde, Lorentz, hollandsk Lieutenant, II, 332, 363 f.
 Walgensten, Thomas, Landsdommer, II, 262, 555.
 Vallerød (Hørsholm S., Lyng-Kronborg H.) II, 48.
 Vandal, Hans, Biskop, II, 138, 155—72, 192—95, 264—66, 327—31, 392—96, 421—23, 489, 560 ff., 563.
- Varde I, 374. II, 149.
 Vardø I, 392.
 Vardøhus I, 392.
 Warnemünde II, 564.
 Wasmer, Conrad, Regeringsraad i Glückstadt, II, 293.
 Vebo (Væbo) Claus, Bg. i København, I, 61, 129.
 Vedel, Jørgen Laugesen, Student, II, 303—06.
 Vejlbjerg S. (Elbo H.) II, 389.
 Vejle I, 197, 359. II, 149, 220, 389.
 Vemmetofte, Hgd. (Vemmetofte S., Faxø H.) II, 264.
 Vendsyssel II, 116.
 Vern, Anders, Bg. i København, I, 341, 358—60, 362, 379—85, 387—88, 392.
 Vesterherred paa Bornholm II, 84.
 „Vesterlenene“ (Norge) I, 53.
 „Vestersøen“ (Vesterhavet) I, 59, 65—67, 308—09, 313, 319.
 Vestervig I, 3.
 — Amt II, 303.
 Vestindien II, 144, 516.
 Westphalske Fred I, 23.
 Viborg I, 390 ff. II, 149, 219 f., 222 f., 274 f., 565. — Magistraten I, 390 ff. II, 274 f. — Byfogden II, 512. — Kapitel II, 106. — Snapsting II, 56. — Landsting II, 511. — Nørremølle II, 274 f. — Vindmølle II, 275. — „Specification“ II, 181, 277.
 Vigen (Norge) I, 52—53.
 Wilckens, Andreas, Oberstlieutenant, II, 298, 300—01.
 Vinberg, Peter, Bg. i København, II, 142.
 Vind, Holger, Viceskatmester, M. S. K., I, 356. II, 15 f., 119, 132 f., 145, 248, 309, 342, 430, 436, 473, 500, 507, 526. — Møde I, 344. II, 18, 42 f., 52, 76 ff., 80, 97 f., 112, 129, 138 f., 142 f., 146, 153, 176, 182 f., 197, 218, 224, 247, 257, 269, 278, 298, 307, 311, 319, 327,

- 332, 334, 343, 346, 362 f., 366 f., 376 f., 392, 414, 421, 432, 438, 443, 481, 488, 499, 505, 515, 522, 528, 538, 540, 546, 555, 573, 577, 582, 593. — *Vot.* II, 18 ff., 38 ff., 46, 66, 71, 74, 100, 102 ff., 124, 130, 144, 148, 156, 219, 221 f., 225, 229 f., 246—49, 261, 271, 305, 313 f., 322, 325, 336, 344, 353, 368, 382, 384, 395, 405, 407. — *Bet.* I, 362, 369, 376, 379. II, 13, 18, 23, 28, 35, 44, 52, 62, 68, 72, 79, 96, 118, 147, 172, 181, 223, 232, 237, 241, 246, 257, 274, 281, 306, 323, 334, 338, 345, 374, 376, 389, 391, 398, 406, 409, 411, 417, 419, 421, 424, 431, 434, 438, 440, 443, 454, 465, 467, 476, 478, 480 f., 484, 488, 491, 497, 499, 510, 528, 533, 536, 538, 540, 546, 558 f., 576, 578, 580, 582.
- Vind, Niels Hansen, Bg. i København, II, 409 f.
- Vinding, Rasmus, Professor, II, 150, 409.
- S. Vinding H. II, 548.
- Winterfeld, Helmuth Otto v., Overstaldmester, I, 379. Overhofmarskal II, 282, 298, 374 f.
- Vintersbølle (Vordingborg Landsogn, Baarse H.) I, 273.
- Wismar I, 370. II, 560.
- Witzleben, Georg (Jørgen), Professor, II, 489.
- Vochmand, Jens, Bg. i København, I, 9.
- Vogelsang, hollandsk Minister, I, 15.
- Volstrup S. (Dronninglund H.) II, 563.
- Wolteroch, Johan, Møntmester, I, 342.
- Wood, Willem, skotsk Kaperkaptejn, II, 296.
- Vordingborg I, 272—74, 277—79. II, 111—12, 115, 117—18, 149.
- Slot I, 272—74, 278.
- Ladegaard II, 117.
- Amt II, 112, 330.
- Worm, Mathias, Bgm. i Ribe, II, 305.
- Würger, Henrik, Bg. i Lübeck, I, 293—94.
- Jochum, Bg. i Lübeck, I, 293—95.
- Würtz, Poul, Feltmarskal, I, 239—41.
- Zackarias Svarver II, 240.
- Zierling, Hans, Bg. i Bergen, I, 67, 73.
- Æbeltoft II, 149, 220.
- Øresund I, 33—34, 305—15. II, 20—21, 47, 49.
- Ørsted, Thomas, Prokurator, II, 477.
- Ørum Amt II, 303.
- Ørumgaard, Hgd. (Ørum S., Bjerge H.) II, 338.
- Østerdalen I, 361—62. II, 398, 402 f.
- Østergaard, Hgd. (Fjellerup S., Randers Nørre H.) II, 338.
- Østerrisør I, 94, 279.
- Østersøen I, 59, 66—67, 308, 373 II, 22, 372, 433, 580.
- Østersøkompagniet, engelsk, I, 309.

Sagoversigt.

Ordnet systematisk.

Indhold: I. Konge. Hof. Forfatning. II. Norge. Hertugdømmerne. III. Krige. Forbund. Forhold til Udlandet. IV. Kollegierne. V. Finanser. Skatter. Konsumption. Told. Mønt. VI. Forsvarsvæsen. VII. Retsvæsen. VIII. Adel. IX. Gejstlighed. Religion. Undervisning. X. Borgerstand. Byer. XI. Næringsliv. Maal og Vægt. Samfærdselsmidler. XII. Landvæsen. Bønder. Skovvæsen. XIII. Ulykker. Sygdomme. Læge- og Fattigvæsen.

I. Konge. Hof. Forfatning.

a. Kongen opfordres til Deltagelse i Statskollegiets Møder I, 23. — Kronprinsen deltager i Møderne I, 152.

Kongen irettesætter Statskollegiet II, 96 f.

Kongen udtaler sig imod Religionsfrihed II, 24 f., 27 f., 124, 266.

Kongens Retssager mod Jochum Beck II, 78, Nic. Bennich II, 510—15, Fr. Buchwald I, 75, Niels Krabbe I, 58, 68 f., Jacob Petersen I, 344, Gunde Rosenkrantz I, 237, Otto Sperling I, 174, Corfitz Ulfeld I, 51; Sagen om hollandsk Svovl II, 173—76.

Kongens Værdighed hindrer Møntnedsættelse II, 372 ff., hævdes imod Lübeck II, 460—65.

Kongens Ret til sine Strømme II, 326, 364 f., 416.

b. Hofrullen II, 1. Hofret se Retsvæsen. Konge og Hof fritages for Konsumption I, 11, 14; II, 583. Rødbys Pligt til at overføre Hoffet II, 251—54.

c. Rigens Raad at være I, 3.

Stændernes Samling i Fredstid I, 3.

Instrument om Kongehusets Arveret I, 4.

Omsorg for Suveræniteten paalægges Statskollegiet I, 2, 189 f., 192; II, 194.

II. Norge. Hertugdømmerne.

a. Hertugen af Gottorps Titel som Arving til Norge I, 1.

Reformplaner for Norge I, 29, 217—37.

Norske Ønsker: Begunstigelse af Nordmænd I, 89. — Norsk Kommercekollegium I, 86; Hofret I, 86, 218 ff.; Lovrevisionskommission I, 220 f.; Universitet I, 90. — Skovfinners »Afskaffelse« I, 90.

Omsorg for norske Kongelig II, 468.

Norges Nød II, 519 f.; Forsvar II, 520.

b. Slesvigs Suverænitet I, 3.

Hertugen af Sønderborg søger Moratorium I, 125 f.

Sønderborgske Hertuger søger Forlening med Slesvig II, 38 f., 72—76.

Gottorp mod Hamburg I, 43 ff., 56, 64.

Gottorpsk Kapersag II, 303.

III. Krige. Forbund. Forhold til Udlandet.

a. Krigen 1657—60: Hvervninger under den I, 70 f.

Tab under Krigen: af Enkeltmand I, 41 ff.; af danske Købstæder I, 29—32, 56 ff., 65 ff., 262 ff.; II, 587 ff.; af Halden I, 51 ff.

Forhandling om Deltagelse i Rhinforbundet I, 23; om Deltagelse i Krig mellem England og Holland I, 76 f.

Engelsk-hollandsk Krig 1665—67: Tab under den I, 268, 290 ff.; II, 40 ff.

Forhandling om fransk-hollandsk Krig II, 278 f.

Skaanske Krig: Forberedelser II, 519, 536, 564 f., 573—77. — Kaperi under Krigen II, 559 f., 565.

b. Udlændinges Edspligt II, 52 f.

Enkelte Stater:

Bremen: Privilegier i Bergen I, 35 ff., 122 ff. II, 43 f.

England: Instrux for Gesandten til E. I, 1.

Forhandling om Toldbegunstigelse I, 85.

Englands Privilegier i Sundet I, 113.

Klage fra Englændere over Øresundstolden I, 300 f.

Engelsk Gods paa Island II, 362.

Sager mellem danske og engelske Undersaatter II, 142, 414—17.

Engelske Kapersager II, 296 f., 332 ff., 350, 363—66.

Engelsk Kommandør I, 3; engelsk Resident II, 565.

Hamburg: Ønsker Privilegier i Bergen I, 35 ff.

Overgreb mod Danmark og Gottorp I, 43 ff., 56, 64.

Hamburgske Gesandters Audiens II, 65—69.

Forurettelse af danske Undersaatter II, 280 f., 409 ff.

Møntkongres i Hamburg II, 334—38, 366—74.

Kapersag II, 296 f.

Holland (Nederlandene, Generalstaterne): Refusion af Udlæg under Krigen 1657—60 I, 6; Hvervning under samme Krig I, 70 f.

Hollandske Klager: over Saltkompagniet I, 45 ff.; over Svovlsagen II, 44—47, 173 ff.; Øresundstold m. m. II, 44—52; Assurancesvig II, 457—60.

Hollandske Kapersager II, 332 ff., 363—66.

Holland mod Glückstadt II, 565.

Hollandske Subsidier udebliver II, 573—77.

Kurland: Hertugen faar Ret til at sejle paa norske og islandske Havne I, 33 ff., 76.

Klage over Kurland II, 144 f.

Lübeck: Ønsker Privilegier i Bergen I, 35 ff.; de stadfæstes I, 122 ff.; II, 18—23, 36 f., 39 f.; suspenderes II, 69—72. — Privilegierne søges udvidede I, 300; II, 332, 498 f.

Klage fra Lübeck I, 41 ff.

Strid med Lübeck om Trave og holstenske Landsbyer II, 18—23, 36 f., 39 f., 69—72, 327. — Klage over Lübecks Behandling af danske Borgere II, 213 f.; over Uforskammedhed mod den danske Resident II, 460—65.

Lübeck faar lige Told med Danske II, 324—27; Handelsfrihed under Skaanske Krig II, 565, 580 ff.

Pommerske Hansestæder: Søger Privilegier i Bergen I, 161 ff.

Rostock: Søger Nedsættelse i Øltolden I, 183 f. Dets Privilegier i Bergen stadfæstes II, 80.

Stralsund: Privilegierne i Bergen stadfæstes I, 161—66. II, 150 f.

Sverige: Dansk Gesandt i Sverige I, 3.

Svensk Post gennem Danmark afslaaes I, 10; bevilges I, 22. — Klager over Overgreb mod Posten I, 56, 67 ff.

Svenske Klager I, 67—70.

Sager mod svenske Undersaatter I, 58, 68 f. II, 78 f. — Edspligt for svenske i Danmark bosiddende Undersaatter II, 16 ff.

- Værgemaal for umyndige Danske i Sverige I, 106 f.
 Svensk Undersaats Toldpligt I, 151 f. — Svenskes Toldbesvi-
 gelser I, 304—15. — Halden ønsker Toldfrihed for Svenske I, 53 ff.
 Svenskes Pligt til at salutere for Kronborg I, 356.
 Forbud mod svenske Skibe II, 565, 579 f.
 Svensk Gods konfiskeres II, 565.
 Wismar: Klager over Told i Bergen I, 370 f.

IV. Kollegierne.

- Kollegiernes Ordning I, 3.
 Højeste Raad II, 366. Gehejmekonseil II, 582.
 Admiralitetet: II, 297. — Betænkninger II, 119, 296, 333,
 363, 560, 564, 580. — Domsmagt I, 41 f. II, 296 f., 332 ff.,
 363—66. — Faar Nedsættelse i Konsumtionen II, 269, 273. —
 Bestyrer Kvæsthuset II, 488—91, 501—05.
 Kancelliet: II, 177 ff., 259 ff., 406 f., 559.
 Kommercekollegiet: I, 341 f., 344, 358, 360. II, 176,
 201, 224, 293. — Dets Genoprettelse ønskes II, 28, 33 f. — Be-
 tænkninger I, 342, 358, 362, 379. II, 97—105, 124—29, 150 f.,
 176, 184, 186, 206—11, 215, 218, 265—68, 289, 293, 318 f.,
 425, 454 f., 478 f., 498, 506 f., 530, 538 f., 540—43, 561 f.,
 593—97. — Faar Tilsyn med Manufakturere og Fattiges Midler I,
 370, 382, med Møntvæsen II, 593—97. — Kommercekollegiet som
 Forretningsdrivende II, 139 ff. — Klage over det II, 211 ff., 530 f.
 Krigskollegiet: II, 293, 468. — Betænkninger I, 11, 17 ff.,
 24, 70, 264. II, 186, 197, 307 f., 312 f., 573.
 Skatkammerkollegiet: I, 42, 345. II, 143, 184, 219,
 228, 242, 252, 269, 307, 324, 367, 390, 432, 435, 438, 460,
 536, 555, 560, 564, 593. — Betænkninger II, 119, 173, 184,
 202, 308 f., 341 f., 355—61, 374, 379 ff., 427—30, 435 f., 472 f.,
 481, 499 f., 505—08, 525 f., 562. — Klage over Skatkammeret
 II, 248 f. — Skatkammeret skal tilbagebetale Penge II, 555—56.

V. Finanser. Skatter. Konsumtion, Told. Mønt.

a. Finanser.

- Finansnød I, 23. II, 269 f.
 Forslag om at inddrage Hospitalers, Fattiges og Præsteenkers
 Midler I, 277.

Krongodsudlæg I, 3, 108 f., 119 f., 340 f., 356. — Henrik Müllers Klage over Forurettelse ved Udlægget I, 346—55, 362—70.

Udlæg til Ryttergaarde se under Forsvarsvæsen. Udlæg af gejstligt Gods II, 9.

b. Forskellige Skatter.

Kontribution i Købstæderne I, 228 f., 288, 327 ff., 366 ff., 388—91. II, 145—51. — Klager over den I, 26, 73 ff., 172 ff., 254, 264 f., 279, 281, 291 f., 316 ff., 327 ff., 343, 355 f., 359 f., 388 ff. II, 13, 82, 111—18, 138, 590 ff. — Skattelettelser og -frihed tilstaas I, 29 ff., 113, 136 fig., 145 fig., 153, 167—71, 244, 270 f., 371—77. II, 124—29, 139 ff., 224—28.

Ny Matrikulering I, 3, 229. II, 484 ff.

Matrikelskatter II, 228 ff., 306, 434—38. — Hartkornsskatter I, 182 f., 228, 251. II, 80—88, 344. — Jordebogsskat II, 83 fig. — Grundskat i København II, 300, 313. — Herremandens Pligt til at staa inde for Bondens Skatter I, 301. — Savskat I, 85, 337. — Trælasttiende I, 232 f., 247 ff., 254.

Søskat foreslaas I, 110 f. — Lastepenge I, 156. II, 387. — Havnepenge II, 387.

Andre Afgifter: Baadsmændsskat I, 327 ff., 388 ff. II, 81, 87. — Brandstød II, 167 f. — Brændevinsskat I, 381. II, 82. — Fortifikationsskat II, 177, 313 f. — Knægtepenge II, 87. — Kobberskat II, 390 f. — Landgildekorn og -smør II, 81, 86. — Maanedsskat II, 81, 84 f. — Madskattesmør II, 82. — Oldengæld II, 171. — Prinsessestyr I, 204, 212. II, 81, 87, 177. — Saltskat II, 230. — Stempelafgift I, 310 f. II, 151 f. — Tøndeskat II, 230. — Vognskat II, 564. — Øxenskat II, 152.

Extraordinære Krigsskatter II, 573—77.

Skatteforpagtning foreslaas I, 229 f., 280 f.

Klager over »mærke Skattebreve« I, 360 ff. II, 352.

c. Konsumtion II, 313.

Ændring (1661) i Forordn. af 1660 I, 11 ff. II, 583 ff. — Foreslaas genindført i Købstæderne (1665) I, 252. — Indføres paany (1671) II, 145—50. — Ændres (Jan. 1672) II, 181 ff. — Foreslaas afskaffet (Juli 1672) II, 228. — Forandres (Nov. 1672) II, 268—74. — Ny Forandring (Nov. 1673) II, 354—62. — Ny Ændring (Dec. 1674) II, 499 f.

Strid om Konsumtionen II, 254—57, 341 f. — Andragende

om Nedsættelse II, 378, 438 f. — Bør ikke bortforpagtes til Militære II, 465 ff.

Akceise I, 149 ff. II, 80—88, 143 f., 182.

Tyende- og Familieskat II, 146 ff., 182.

d. Told.

Forslag om Toldforpagtning I, 117 ff., 126—31, 153 f., 230 ff., 279 f., 342 f.

Forslag om at faa Inspektion med Toldvæsenet i Danmark I, 239 ff., i Norge I, 238 f.

Ønsker om Toldfrihed I, 67, 338. II, 54. — mellem Danmark og Norge I, 82.

Fredericias Toldfrihed II, 24 ff. — ønskes ændret II, 376—89.

Tvivlsomme Toldspørgsmaal I, 151 f., 386 f.

Elbtold II, 565, 582. — Strømtold II, 20.

Øresundstold I, 304—15 (Klager over Fremmedes Toldsvig) II, 20 f., 45—52 (Klage over Tolderen).

Fedevaretold I, 247 ff. — Hestetold II, 83. — Salttold II, 20, 35 f., 40, 83. — Skibstold I, 355. — Tobakstold I, 117 ff., 342 f. — Øltold II, 21. — Øxentold II, 273 f., 593.

e. Møntvæsen I, 342. II, 481, 562.

Uorden i Møntvæsenet I, 71. — Møntreduktion foreslaas I, 131 f. — Reduktion af fremmed Mønt I, 276 f. — Møntmestrenes Bedragerier, Møntvæsenets Omordning (1671) II, 97—105, 593—97. — Devaluation af dansk Mønt tilraades II, 334—38, fraraades af Flertallet II, 366—74. — Kursen paa fremmed Mønt nedsættes II, 538 ff.

Møntudførsel forbydes I, 131, 367.

Forslag om Mønt i Altona II, 319, fraraades II, 478 ff.

En Privatmand søger forgæves Tilladelse til at mønte selv II, 505—08.

VI. Forsvarsvæsen.

a. Fæstninger. I, 3, 17—21 (danske Fæstninger), 221 f. (norske), II, 311—15 (København).

b. Flaade. I, 3, 225—28.

Udskrivning af Baadsmænd II, 536 ff., 564 f.

Defensionsskibe I, 89, 252 f. II, 28—36, 42, 55, 268, 454 ff., 540—46.

c. Landhær. I, 288, 297. II, 268, 271, 343 ff., 465 ff., 561, 564, 570, 573.

Forhandling om Reduktion I, 3, 24 ff.

Udskreven Hær II, 110. Forhandling om Lægdernes Størrelse II, 242—45, 306—11, om Retten til at gøre Vornede til Soldater II, 443—46. Forordning om Landeværn II, 558 f., 566.

Udskreven Hær i Norge I, 223 ff. II, 341. Vaabentinget foreslaas afskaffet II, 350 f., 354.

Bornholms Milits II, 84 f. — Stadthauptmanden i København ønsker Instrux I, 259 f.

Rostjeneste: Nye Regler for den II, 197—200, 449—54, 484, 509. — Rostjenesten hjemforloves II, 565.

Rostjenesten i Norge II, 351. — Forslag om nye Regler II, 467, 471, 476.

Landrytteriet: II, 8—16 (Udlæg af Ryttergaarde), 64 f., 80, 89—97, 110, 138, 151 ff. (Forslag om Omordning), 186—92, 561.

Forslag om militært Bageri og Bryggeri II, 118—24.

Militære Hospitaler I, 11. Soldaters Anbringelse i Kvæsthuse eller Hospitaler II, 311—15, 488—91, 501—05, 516, 560, 562.

Forslag om Kvæsthus i Norge II, 467—76.

Klager over Indkvartering I, 30 f., 78 f., 202, 216 f., 292, 375. II, 54, 117, 230 f., 378 f., 383, 547—55.

Forholdet mellem militær og civil Retspleje: I, 375. II, 8—16, 91—94, 465 ff., 547, 552.

VII. Retsvæsen.

a. Lovkommissionen I, 256—59: nedsættes I, 4 f. — dens Betænkning ønskes I, 38, 72. II, 142, 150, 327. — Betænkninger af den I, 76, 119 f., 171, 176—82, 184. — Corpus juris, den nye Lov II, 327, 392, 395 ff., 412 f., 419, 497.

Forslag om bedre Retspleje i Norge I, 86 f. — om Overtilsyn med Dommenes Udførelse I, 330. — Forespørgsel om Dommes Udførelse m. m. II, 247, 561.

b. Instansernes Indrettelse I, 4 f.

Højesteret I, 5, 109 f., 213, 256, 290, 302, 390. II, 332, 342, 421, 476, 511.

Hofretten, Forslag om dens Indrettelse II, 247 f., 319—23.

Overhofret i Norge I, 292 f.

Forslag om Ændring af Snapstinget II, 118.

Landsdommerne II, 142, 550. — Jydske Landsdommere suspenderes II, 511—15.

»Tingene« i sjællandske Amter I, 316.

Kapitlernes Jurisdiktion II, 564.

Herredsfogder og Sandemænd paa Ryttergodserne II, 65, 83, 89, 92.

Generalfiskalen II, 243; Projekt om Fiskalretten I, 72. Instrux for Fiskalen II, 153 ff. — Betænkning fra ham II, 511 f.

Købstæder ønsker Landstingsret I, 57, 74 f., 148 ff., 159, 186, 212 f., 391. II, 591.

Klager over uheldige Dommere II, 560, 562, 564, 567 f., 572 f.
c. Civile Sager. I, 199, 289 f., 392.

Forslag om en Skifteforvalter for Norge I, 122, 166 f. Behandling af et Dødsbo II, 77 f. Arveskifter II, 200, 562. Bekræftelse af et Testamente II, 521 f. — Strid om en Arv I, 331—35. — Gejstlige Skifter II, 342 f.

Umyndiges Midler: Formynderes Forpligtelser overfor dem I, 37 ff., 65. II, 588 f. — Øvrighedens Pligt mod dem I, 203, 208, 270 f. — Værgemaal for umyndige Præstebørn II, 421—24.

Processer om Pengesager I, 292 ff., 302 f., 339 ff., 345 f. II, 142—45.

Sag om en Præstegaard I, 264.

Forordning om Gældssager I, 109 f. — Indrømmelse af Moratorium for Gæld I, 203, 209. II, 26 f., 62 ff.

Arrester II, 150. — Eviction II, 173 ff. — Udsættelse af Exekution II, 409 ff.

Pantegods II, 186. — Strid om Pantsættelse af Privilegier II, 1—8; om Udstrækningen af Glückstadts Privilegier II, 528—33.

Studerede Personers Rettigheder i Købstæderne II, 78, 145.

d. Kriminelle Sager.

Drabssager II, 476 ff., 533—36, 564.

Røvere paa Sjælland I, 285 ff. II, 289—92. — Bortrømte Fanger fra Holmen straffes paa Livet II, 289—92. — En uregerlig Student hensættes paa Holmen II, 303—06.

Tyveri af Kirkebly II, 242 ff.

Klage over Løsgænger i Norge II, 340 f., 349.

Asylret for Forbrydere indrømmes Fredericia II, 384, 387 f.

Assurancesvig II, 457—60.

- e. Forbud mod overdaadige Bryllupper II, 142.
Tjenestefolks Løn II, 118.

VIII. Adel.

Adelige Assessorer ønsker adelige Ridemænd ved Udlæg hos Adelsmænd I, 181 f.

Adelens Eneret til at gøre Testamente II, 521.

Adelige Sædegaardes Frihed II, 562.

IX. Gejstlighed. Religion. Undervisning.

a. Gejstlighedens Privilegier i Jylland I, 167—71.

Kirkernes forfaldne Tilstand i Danmark I, 387, i Jylland I, 171, i Norge I, 295—300. — Kirkerne paa Ryttergodset II, 91, 94. — Kirkernes Direktion og Inspektion II, 138; paa Sjælland II, 155—72, 327—32, 392—98, 561 ff. — paa Laaland og Falster II, 342, 491—97 — i Aarhus Stift II, 343 f. — i Aalborg Stift II, 419 ff., 563 — i Norge II, 351 f.

Roskilde Domkirke II, 257—64, 446—49, 577 f.

Odense St. Hans Kirke II, 237—41.

Kirkers Ødelæggelse II, 568 f.

Roskilde Domkapitel II, 258 f., 262 f., 448, 564 (?). — Forhandling om dets Ophævelse II, 409.

Ejendomsret til Præstegaarde I, 115 ff.

Patronatsret omfatter ogsaa Degnekald II, 264 f., 563.

Tienden forholdes Præster I, 169 f., 272 f., 277 ff. II, 91, 94, 160 ff., 263 f., 330, 492.

Kapitelstaxten paa Sjælland II, 161 f., 329—32, 393, 397.

Forslag om Kirkeskrivere paa Sjælland i Steden for de tidligere Stiftsskrivere afvises II, 158 ff., 328 f., 393 f., 397. — Provstiskrivere II, 419 ff.

Landemodet (Provstemodet) ændres II, 161 f., 329, 331, 393—96.

b. Religionsfrihed antydes for Fredericia I, 205 f., 210, foreslaas sammesteds, men afvises II, 25, 27 f., afvises for Nyborg II, 56, 59, 62. — foreslaas af Statskollegiet for flere Byer II, 124—29. — Forhandling om Bevillingen for Terlon til et katolsk Kapel II, 129—38. — Udstrakt Religionsfrihed foreslaas II, 224—28, i Fredericia II, 381, 388.

Klage over Katolikker II, 192—95. — Strænghed mod fremmede Religioner II, 515—17, 560.

Bevilling til dansk Kirke i Amsterdam nægtes II, 417 ff.

c. Universitetet: Privilegierne ændres I, 191—95 — skal arve Roskilde Kapitel II, 409.

Medicinsk Fakultets Forslag om Lægevæsen II, 180, 275 ff.

Ændring af filosofisk Examen II, 522—25.

Paatænkt Akademi i København II, 105—11, 518, 562.

Sorø Akademis daarlige Tilstand I, 195, 237. II, 105—11. — Dets overflødige Bygninger nedrives II, 555—58.

Skoler i Nykøbing I, 6, i Fredericia I, 195—98, i Frederiksborg II, 292 f., i Nyborg II, 517 f.

X. Borgerstand. Byer.

a. Borgere stilles lige med Adel i Højesteret I, 4.

b. Klager og Andragender fra danske Byer I, 26, 73 ff., 121 f., 136, 264 f., 281, 301, 304, 327—30, 341, 343, 355, 359 f., 377 ff., 388—92. II, 13, 111—18, 247, 343, 561 f., 590—93.

Klager og Andragender fra norske Byer I, 67, 72 f., 75, 77—102, 122 ff., 254 f., 279, 316, 346, 355, 359. II, 13.

Strid mellem Byer: paa Laaland og Falster II, 111—15, 139 — mellem Christiania og Frederikstad om Tømmerhugst II, 398—404.

Afskaffelse af overflødige Ladesteder: paa Sjælland I, 184—88; i Jylland II, 318 f., 338 ff.; i Norge I, 93—98. — Forhandling om nordjydske Ladesteder II, 434—38. — Ryfylke Ladested afskaffes II, 183—86; genoprettes II, 427—31.

Afskaffelse af overflødige Købstæder II, 219—23. — Rødby genoprettes II, 251—54.

Byers Eneret til Handel og Haandværk I, 79 f., 101 f. II, 54 f., 60.

Ønsker om Selvstyre i Byerne I, 88, 212, 390 f. II, 229—32.

Forpligtelse til at bygge Stenhuse i norske Købstæder II, 349, 401—04.

c. Enkelte Byer.

Frederiksdode (Fredericia): Forslag om Privilegier (1661) I, 27 ff. — Navneforandring I, 153. — Andragende om videre Privilegier (1664) I, 153—60. — Kommissionsbetænkning og nye Privilegier (1665) I, 200—17. — Udvidelse af Privilegierne afslaaes (1670)

I, 371—77. — Nye Privilegier gives (1670) II, 23—28; (1674) II, 376—89. — Delingen af Bymarkerne I, 201 f., 206 ff., 256, 262 ff. — Ret til at søge andre Byers Markeder I, 28, 154, 373 II, 26.

Korsør: Bliver Stabelstad I, 29 f. — Strid med Nabobyerne I, 121 f., 184 f. — Andragende I, 184—88.

København: Privilegierne I, 3. — Stabelretten bestemmes nærmere I, 64 f., skal træde i Kraft I, 126—31. II, 588 ff.

Forening med Christianshavn II, 424—27, 566.

Gadernes Renholdelse I, 5 f., 198 f.; Regulering I, 245.

Vandvæsenet II, 118, 297—302. — Retten til St. Jørgens Sø II, 438 ff.

Fattigvæsenet I, 115 ff.

Strid om Vognpenge II, 145. — Magistraten ønsker at skatlægge Beboerne ved Vesterport II, 441 ff.

Borgernes Tilgodehavende hos Bønderne I, 7, 9 ff.

Børnehuset I, 304. II, 324. — adskilles fra Kvæsthuset II, 488—91.

Nakskov: Forgæves Andragender I, 56 ff., 172 ff., 254. — bliver Stabelstad I, 270 ff.

Nyborg: Bliver Stabelstad I, 29—33. — nye Privilegier I, 148—51. II, 53—62, 76 f. — Andragender I, 356. II, 546—55.

Ribe: Søger Stabelret I, 65 ff. — Ansøgning I, 316—27.

Halden (Frederikshald): Søger Købstadret I, 51—55. — faar Privilegier I, 250, 291 f., 335—39.

Glückstadt: Strid med Trondhjem I, 254 f. — med Henrik Müller II, 528—33.

XI. Næringsliv. Maal og Vægt. Samfærdselsmidler.

a. Handel I, 121, 151, 288, 392.

Søfartens Aftagen I, 46 ff., 290 f. — Tiltagen i Tønsberg I, 355 f.

Fremmede Købmænds Handels- og Oplagsret I, 287 ff.

Faste Handelstaxter foreslaas I, 99 f., 234.

Defensionsskibe se Forsvarsvæsen.

Kompagnier: Afrikansk K. genoprettes II, 293—96. — Grønlandsk K. I, 114. — Islandsk K., Strid mellem det og Trelund m. fl. I, 15 f., 39 ff., et nyt K. oprettes I, 58—64, 146. — Hvalkompagni I, 111—15. — Saltkompagni, Klager over det, Ophævelse I, 45—51,

ny Ophævelse I, 265—68; Klager over det II, 21, 28, ny Ordning af Salthandelen II, 28—36.

Utilstrækkelig Tilførsel til Island I, 339 f. — Strid om Retten til Handel paa Island II, 1—8.

Udførselsforbud paa Huder ønskes I, 135; paa Kvæg søges hævet II, 111; paa Heste II, 374 ff., 509; paa Korn II, 432 ff., 579 f., 540—45.

Generalmagasin II, 143. — Kvægtorv II, 143 f.

b. Industri.

Jærnværk I, 260 ff. II, 40 ff. — Krudtmøller I, 136—45. — Læderfabrik I, 245 f. — »Manufakturere« I, 27, 37, 237 f., 341, 358 ff., 362, 379—85, 387 f. II, 489. — Reberbaner I, 145—48, 304. — Salpeterværk I, 269 f. — Saltværk II, 289. — Savværk I, 174. — Svovlværk I, 241—45. — Sæbesyderi I, 132 f. — Vantmageri II, 139 ff.

Monopoler I, 83, 146.

Indkaldelse af fremmede Haandværkere I, 382. — Privilegier for dem foreslaas II, 124—29, 224—28, 265—68.

c. Lavsvæsen.

Sluttede Lav foreslaas ophævede I, 10, 102, 152. — Reformer i Lavsvæsenet I, 188—91, 339, 343. — Sluttede Lav forbydes i Fredericia II, 27. — Nye Lavsskraaer II, 176, 186, 246, 593.

Bartskærere I, 190, klager over Apotekerne II, 176, 178 f., nye Privilegier II, 214—18. — Bryggerne i Helsingør II, 281—88. — Færgemænd I, 289. — Garvere I, 135, 255 f., 315. — Guldsmede II, 593. — Gæstgivere mod Vinhandlere II, 316 ff. — Murere I, 303 f. — Skomagere I, 135, 255 f., 341 f., skal levere Sko til Hæren II, 564. — Slagtere I, 134. — Snedkere I, 102—06. — Urtekræmmere II, 176, 275 ff., 303.

Vinhandlere faar nye Privilegier I, 281—85, klager over Apotekerne II, 176 ff., 303, ønsker Tilsyn med Fremmedes Vinoplæg I, 282 f. II, 201, strides med Kommercekollegiet II, 201—13, søger atter Tilsynet II, 246, klager over daarlige Tider II, 316 ff., søger Tilsynsretten II, 327, opnaar den II, 406—09.

Vognmænd strides om Udstrækningen af Kørselsretten I, 14, 39, 74. II, 196 f., 218 f., 586 ff., 591 f.

Fiskeri I, 264 f. II, 560, 566 f., 571.

d. Maal og Vægt I, 99 f., 235 f. — Enhed i Maal og Vægt II, 142 f., 243, 245 f., 561.

e. Færgefart ved Fredericia I, 156 f., 200. — mellem Aarhus og Kallundborg II, 480 f.

Postvæsen I, 247.

Vejvæsen I, 274, 316. II, 91, 95.

XII. Landvæsen. Bønder. Skovvæsen.

Øde Gods II, 172, 258, 309, 443, 447, 484—88.

Rytterbøndernes Retsforhold II, 8—15, 89—97, 186—92.

Vornede Bønder paa Ryttergodset II, 12 f., 188. — Om Gyldigheden af Vornedes Frihedsbreve II, 257—61, 443—49, 563.

Bøndernes Gæld til København I, 7—11.

Gyldenløves Forslag om forbedrede Forhold for de norske Bønder II, 352 f., 481—84.

Ulvejagt II, 91, 96.

Skove i Danmark: Skove paa Ryttergodset II, 91, 95. — Skove lider af Geder II, 145. — Tilsyn med Kirkeskovene II, 170 f., 394, 398. — Skovene forhugges II, 248—51, 525—28, 563. — Ulovlig Fedning af Svin i Skovene II, 249 ff.

Skove i Norge forhugges I, 81 f. — Forslag om Maste- og Skovhugning II, 350, 353, 404 ff.

XIII. Ulykker. Sygdomme. Læge- og Fattigvæsen.

Misvæxt II, 432 ff.

Brand i Frederikshald I, 336.

Spedalskhed I, 356 ff. — Sprinkelsyge I, 57.

Apotekere faar ny Ordinans II, 175—81, 275 ff., 303.

Læger II, 275 ff.

Hospitaler I, 6, 170. II, 233—37. Jvfr. militære Hospitaler.

Statskollegiets Medlemmer.

a. De oprindelige 12 Medlemmer¹⁾:

Joakim Gersdorff. Bestalling som Rigens Drost og Præsident i Statskollegiet²⁾ 26. Okt. 1660. Fungerer 12. Jan. 1661.

Hans Schack. Assessor Nov. 1660. Fungerer 12. Jan. 1661—8. Marts 1675.

Hannibal Sehested. Nævnes som Assessor 28. Okt. 1660. Fungerer 12. Jan. 1661—6. Marts 1665.

Peter Reetz. Bestalling som Assessor 26. Okt. 1660. Midlertidig Præsident 12. Maj 1661. Fungerer 12. Jan. 1661—10. April 1674.

Christian Rantzau. Assessor Febr. 1661. Fungerer 12. Jan. 1661—24. Aug. 1663. Præsident³⁾ 23. Aug. 1661.

Johan Christoffer Körbitz. Assessor 22. Nov. 1660. Fungerer 19. Juli 1665—9. Febr. 1676.

Hans Svane. Nævnes som Assessor 30. Okt. 1660. Fungerer 12. Jan. 1661—Maj 1668.

Theodor Lente. Bestalling 28. April 1662 gældende fra 9. Nov. 1660. Fungerer 12. Jan. 1661—21. Jan. 1667.

Hans Nansen. Assessor 28. Okt. 1660. Fungerer 12. Jan. 1661—18. Marts 1667.

Peter Bülche. Bestalling 31. Dec. 1661 gældende fra 1. Nov. 1660. Fungerer 12. Jan. 1661—24. Okt. 1671.

¹⁾ Da Udnævnelserne undertiden er senere end Funktionen, er disse 12 ordnede efter Underskrifternes Orden.

²⁾ Kongebreve til ham som Præsident 16. Nov. 1660—17. April 1661.

³⁾ Kongebreve til ham som Præsident 23. Aug. 1661—2. Okt. 1663.

Christoffer Gabel. Bestalling 16. Febr. 1661 gældende fra 11. Nov. 1660. Fungerer 12. Jan. 1661—3. Jan. 1670.

Henrik Mathesius. Nævnes som Assessor 24. Nov. 1660. Fungerer 12. Jan. 1661—13. Marts 1662.

b. Udnævnelser 1661—68:

Iver Krabbe. Assessor 17. Sept. 1661. Fungerer 9. Dec. 1661—19. Juli 1665.

Frederik Ahlefeld. Assessor 28. Dec. 1661. Fungerer 28. April 1663—14. Jan. 1674. Præsident 1. (13.) Maj 1676.

Henrik Bjelke. Fungerer 28. April 1663—24. Juni 1676.

Ove Bjelke. Fungerer 24. Aug.—26. Nov. 1663.

Ulrik Frederik Gyldenløve. Assessor 15. Febr. 1664. Fungerer 29. Febr. 1664—7. Okt. 1672.

Christoffer Parsberg. Fungerer 9. Dec. 1667—9. Maj 1671.

c. Udnævnelser 1669:

Otto Powisch. Ed 3. Febr. 1669. Fungerer 19. April 1669—24. Juni 1676.

Ove Juul. Ed 3. Febr. 1669. Fungerer 19. April 1669—24. Juni 1676.

Holger Vind. Ed 3. Febr. 1669. Fungerer 24. Maj 1669—24. Juni 1676.

Erik Krag. Ed 3. Febr. 1669. Fungerer 19. April 1669—15. Juli 1672.

Corfitz Trolle. Ed 3. Febr. 1669. Fungerer 29. Dec. 1669—9. Febr. 1676.

Enevold Parsberg. Ed 3. Febr. 1669. Fungerer 20. April 1670—9. Febr. 1676.

Niels Banner. Ed 3. Febr. 1669. Fungerer ikke.

Peter Schumacher (Griffenfeld). Ed 5. Febr. 1669. Fungerer 19. April 1669—9. Febr. 1676. Præsident 3. Aug. 1674.

Conrad Bierman. Fungerer 22. Marts 1669—9. Febr. 1676.

d. Udnævnelser 1670—76:

Morten Skinkel. Assessor 10. Febr. 1670. Fungerer 20. April 1670—9. Jan. 1671.

Jørgen Bjelke. Fungerer 20. April 1670—24. Juni 1676.

Henrik Rantzau. Fungerer 20. April 1670—3. Juni 1673.

Christen Skeel. Fungerer 20. April 1670—24. Juni 1676.

Axel Urup. Fungerer 12. Sept.—20. Dec. 1670.

Jens Juel. Etatsraad 16. Nov. 1671. Fungerer 23. Okt. 1671—22. Marts 1675.

Poul Klingenberg. Etatsraad 16. Nov. 1671. Fungerer 23. Okt. 1671—21. Dec. 1674.

Peter Scavenius. Assessor 16. Nov. 1671. Fungerer 27. Nov. 1671—9. Febr. 1676¹⁾.

Cornelius Lerche. Etatsraad 16. Nov. 1671. Fungerer 11. Dec. 1671—9. Sept. 1674.

Henrik Blome. Assessor 27. Febr. 1672. Fungerer 8. Okt. 1672.

Peter Resen. Fungerer 19. Aug. 1672—24. Juni 1676.

Mogens Friis. Etatsraad 16. Juni 1673. Fungerer 30. Juni 1673—22. Marts 1675.

Erik Rosenkrantz. Etatsraad 6. Aug. 1673. Fungerer 9. Sept. 1674—5. Aug. 1675.

Ejler Holck. Fungerer 5. Aug. 1675.

Hans Adolf af Pløen. Fungerer 17. Jan.—9. Febr. 1676.

Titus Bülche. Fungerer 24. Juni 1676.

Præsidenter.

Joakim Gersdorff. 26. Okt. 1660, død 19. April 1661.

(*Peter Reetz.* 12. Maj—23. Aug. 1661.)

Christian Rantzau. 23. Aug. 1661, død 8. Nov. 1663.

Peter Griffenfeld. 3. Aug. 1674, fængslet 11. Marts 1676.

Frederik Ahlefeld. 1. (13.) Maj 1676.

Sekretærer.

Jens Juel. Sekretær for udenlandske Sager Nov. 1660. Kendes ikke i Funktion.

Frants Rasch. Sekretær for indenlandske Sager 1. Jan. 1661, afskediget 1. Maj 1670. Fungerer dog ikke i Christian Vtes Tid. Pensioneret 14. Juni 1685. Lever endnu 24. Maj 1690.

¹⁾ Underskriver en Betænkning 19. Juli 1665, men maa da være tilkaldt som særlig Sagkyndig.

Oversigt over Statskollegiets Historie.

18. Okt. 1660 var Frederik III bleven hyldet som Arvekonge, og 20. Okt. havde han ladet Rigsraadets Breve bringe op paa Slottet. Derved havde han selv taget Magten, og meget snart efter begyndte Omordningen af hele Styrelsen. Ved denne Nyordning fulgte man andre Landes Forbillede ved at indføre Kollegier, som man forresten allerede før Krigen havde haft Tilløb til.

De fremmede Gesandter nævnede en Række Kollegier, som paatænkte; Projektmagere som særlig Forfatteren af den saakaldte Provisionalordonnance havde travlt med at opstille indviklede Regler for disse, af hvilke nogle som Justits- og Konsistorialkollegierne aldrig kom til at træde ud i Livet. Der var dog Enighed om, at det vigtigste Kollegium skulde være et Statskollegium, og, som den svenske Gesandt¹⁾ 24. Nov. skrev til sin Regering, »Dette bliver det fornemste Collegium udi Riget, hvori alle Rigets Ærender in politicis skal foretages og debatteres«.

Statskollegiet nævnes første Gang 26. Okt. 1660 i Bestallingen²⁾ for dets første Formand Joakim Gersdorff, der fik den nye Titel Rigsdrost, et Navn, der snarere er taget fra Sverige, end det skyldes Erindringer om vor egen Middelalder. Titelen forsvandt efter Gersdorffs Død. — Selve Tanken om et saadant øverste Statsraad er dog ikke hentet fra Sverige, hvor noget til-

¹⁾ Beckers Saml. I, 210.

²⁾ Geheimearch. Aarsberetn. II, 158.

svarende ikke fandtes. Navnet »Consilium Status«, hvormed Statskollegiet undertiden i den første Tid kaldes¹⁾, viser derimod hen til Frankrig og er en direkte Oversættelse af »Conseil d'Etat«²⁾. Sikkert har man ved Indretningen af det danske Kollegium haft den Plan her som i Frankrig at skabe en Forsamling af kyndige Mænd, hos hvem Kongen til enhver Tid kunde søge Raad. Samtidig virkede ogsaa Tanken om, at man skulde have en Slags Afløsning af det gamle Rigsraad, og at en Del af dettes Myndighed skulde gaa i Arv til det nye Kollegium. Dette maa dog ikke forstaas saaledes, at det at have haft Sæde i Rigsraadet gav Ret til Sæde i Statskollegiet. Der er en Række Rigsraader, som hverken har givet Møde i dette eller i officielle Aktstykker nævnes som Medlemmer. De er derfor ikke optagne paa Medlemslisten. En Forskel fra det gamle Rigsraad blev det endelig, at de lavere Stænder efter Regeringsforandringen naturligt maatte repræsenteres i det fornemste Kollegium.

Ligesom »Consilium Status« imidlertid blev til det mere beskedne Statskollegium, saaledes kom dette ikke til at spille den Rolle, man havde tiltænkt det. Dets hele Virkekreds blev ganske ubestemt, og de faa officielle Oplysninger, der findes i Instruxer om eller for det, er vage og uklare.

Allerede Instruxen af 26. Okt. 1660³⁾ for Kollegiets første Præsident, Rigsdrosten Joakim Gersdorff, siger meget lidt. At Gersdorff skulde »af yderste Magt være sig angelegen at betænke og os trolig angive alt, der kan tjene til vor og vore Rigers og Landes Flor og Fremtarv saavel i Riget som uden Riget«, at han ligeledes skulde sørge for, at Statskollegiets Medlemmer gjorde deres Pligt, var kun noget, der fulgte af sig selv. — Synderlig mere Oplysning faar man ikke af den foreløbige Instrux⁴⁾ for Statskollegiet af 18. Nov. Der er Bestemmelser om Mødested, men ikke om, hvor ofte Møderne skulde finde Sted, om, hvorledes Betænkningerne skulde udfærdiges, men næsten intet om, hvad Kollegiet skulde foretage sig. Det

¹⁾ Saaledes i Kongebrev af 16. Nov. 1660 (Aktstk. I, 1); Beckers Saml. I, 248. ²⁾ Lavissee, Histoire de France VII, 1, 151.

³⁾ Geheimearch. Aarsberetn. II, 158 ff. ⁴⁾ Aktst. I, 1 f.

skulde vaage over Arveretten og Suveræniteten, men af de Anliggende, det skulde beskæftige sig med, nævnes kun de udenrigske — som altid blev en Biting for det. — Instruxen¹⁾ for den anden Præsident Christian Rantzau siger intet. Da alle de andre Kollegier efter Tronskiftet 1670 fik nye Instruxer, blev det ikke Tilfældet med Statskollegiet. I Instruxen²⁾ for Griffenfeld som Rigskansler er optaget nogle vigtige Bestemmelser om Statskollegiet, men dette fik ikke selv nogen Instrux. Blandt Griffenfelds Papirer fandtes en Instrux³⁾ for Geheimekonseillet, hvori der var Oplysninger om Forretningsgangen i Kollegierne, især i Statskollegiet, men dette vigtige Aktstykke er gaaet tabt. En rigtig Instrux for Kollegiet er da næppe nogensinde udstedt eller nævnes i al Fald aldrig.

En Række Projekter⁴⁾ til Instruxer foreligger, især fra Kollegiets Sekretær Frants Rasch, men da de aldrig kom til Udførelse, er der ingen Grund til at gaa nærmere ind paa dem. »Provisionalordonnancen« nævner slet ikke Statskollegiet ved Navn. — Et lignende Arbejde, som ogsaa maa hidrøre fra Tiden 1660–61, foreslaar blandt andet daglige Møder, at Kollegiet aarlig skulde aflægge Regnskab for Højesteret, at det i Kongens Fraværelse skulde kunne affatte foreløbige Traktater med fremmede Magter og bevilge Suppliker i Kongens Navn, altsammen Forslag, der ikke bragtes til Udførelse. Det eneste heri, der virkelig en Tid gennemførtes, er den Bestemmelse, at der skulde være lige mange adelige og borgerlige Assessorer. — 28. April 1662 affattede Rasch endnu et Udkast til et »Consilium Status«, der skulde bestaa af 21 Medlemmer og have ikke mindre end 5 Sekretærer. Alle andre Kollegier skulde være det underordnede, særlig de to Kancellier. Rasch foreslog sig selv som første Statssekretær.

At man endnu i 1662 var optaget af Tanken om en ny Instrux for Statskollegiet, ser man baade af Peter Reetz' nye Bestalling⁵⁾ som Kansler 11. April 1662 og af Esaias Pufendorfs Brev⁶⁾ til den svenske Regering 22. Jan. 1662. Den sidste

¹⁾ Aktst. II, 585 f. ²⁾ Aktst. II, 413 f. ³⁾ Griffenfelds Proces IV, Register.

⁴⁾ Jvfr. Hist. Tidsskr. 5. R. II, 654—73.

⁵⁾ Griffenfelds Proces I, Nr. 24 (23). ⁶⁾ Danske Mag. V, 1, 376.

siger, at man ikke kan blive enig om, hvorledes Forretningerne skal fordeles mellem Kancelliet og »Consilium Status« og udtaler endvidere, at nogle mente, at Kollegier var skadelige for Suveræniteten. Den sidste Bemærkning er sikkert rigtig. Kongen vilde ikke binde sig ved en bestemt Instrux, men lade en Mulighed staa aaben for at kunne benytte hvilke Gehejmraader han vilde, og ligeledes for Kabinetstyret, som det da ogsaa udviklede sig i Gabels og senere i Griffenfelds Tid.

Man maa altsaa se bort fra Instruxerne og ud fra de efterladte Aktstykker selv skaffe sig Oplysning om Kollegiets Væsen og Virksomhed.

Statskollegiet havde ingen lovgivende eller dømmende Myndighed og var ingen Forvaltningsinstitution. Det var ikke heller noget Expeditionskontor. Kongebreve til det expederes med en enkelt Undtagelse¹⁾ gennem Kancelliet, Kongebreve, der er en Følge af dets Raadslagninger, gennem Kancelliet eller — sjældnere — gennem Skatkammeret. Det har heller ingen Ret til at give Raad, naar det ikke bliver spurgt. Det er kun en rent raadgivende Myndighed, som besvarer de Spørgsmaal, som Kongen — skriftlig eller mundlig — stiller til det.

Statskollegiets Medlemmer udnævntes vist i Reglen skriftlig, selv om man nu i de fleste Tilfælde ikke har Bestallingerne. De aflagde ved Tiltrædelsen en Ed²⁾, der gik ud paa at vaage over Kongens absolute Magt, Suverænitet og Arveret. For deres Virksomhed fik de vistnok som Regel ikke nogen særlig Løn; kun om Peter Reetz véd man, at han skulde have 1000 Rdr. aarlig som Assessor i Statskollegiet³⁾. Sekretæren Frants Rasch fik 600 Rdr. i aarlig Løn⁴⁾, men kort efter Christian Vtes Tronbestigelse ophævedes Embedet, og Bestillingen fordeltes mellem Kancellisekretærerne. Ifølge Instruxen for Griffenfeld skulde der være to Kancellisekretærer til Arbejdet i Statskollegiet.

Mødestedet var altid »Raadstuen for Slottet«. Den Omstændighed, at en Betænkning dateres fra Raadstuen, er derfor et

¹⁾ Aktst. II, 278.

²⁾ Se Schumachers Ed 5. Febr. 1669 (Griffenfelds Proces I, Nr. 18 og 20).

³⁾ Geheimearch. Aarsberetn. II, 160.

⁴⁾ Lønningsreglement fra 1670.

næsten sikkert Bevis for, at den har noget at gøre med Statskollegiet.

Mødetiden var i de første 14 Aar ganske ubestemt. I Instruxen for Griffenfeld bestemmes det, at man skal møde hver Mandag Formiddag og have Bøde, dersom man kommer for sent eller udebliver uden gyldig Undskyldning. Denne Bestemmelse blev nogenlunde overholdt indtil Slutningen af Marts 1675, og Bødebestemmelsen har sagtens ligeledes bidraget sit til at gøre Møderne temmelig fuldtallige.

Møderne sammenkaldtes undertiden ved mundlig Ordre, oftest ifølge Kongebrev. Disse Kongebreve var i den Tid, da Gersdorff og Rantzau var Præsidenter, i Reglen stilede til dem. Helt blev dette dog ikke overholdt. Allerede 1. Jan. 1661 forekommer der et Kongebrev¹⁾, som er stilet til Statskollegiet selv, og saadanne Breve findes spredt i de to Præsidenters Tid og bliver senere Regel. De kan være stilede til »samtlige her tilstedeværende Raader og Assessorer i Statskollegiet«, til »vores Forordnede i Statskollegiet samtlig« eller simpelthen til Statskollegiet. — I Tiden mellem Gersdorff og Rantzau skulde Peter Reetz ifølge Kongebreve²⁾ af 12. Maj 1661 foreløbig »proponere, hvad Kongen havde at foregive«. Dette betyder dog ikke, at Kongebrevene rettedes til ham. I Griffenfelds Periode efter Sommeren 1674 var alle Mødeordrer mundlige.

Den østrigske Gesandt havde i Nov. 1660 skrevet hjem til sin Regering³⁾, at saa vidt han vidste, var det ikke Meningen, at Medlemmerne skulde bruges i alle Sager, men kun i dem, enhver havde særlig Dygtighed til. Hist og her i Kollegiets Historie forekommer virkelig en saadan Deling af Medlemmerne, Udvalg, der nedsattes af Kongen for at forberede eller ligefrem afgøre Sagerne. Saaledes nedsætter Kongen Kommissioner eller Udvalg 7. Aug. 1661, 10. Nov. 1664, 11. og 19. Jan. og 19. Juli 1665, 19. Maj 1669, 11. Okt. 1670 og 9. Marts 1671⁴⁾. Til

¹⁾ Aktst. I, 3. ²⁾ Aktst. I, 21. II, 585. — I Instruxen af 18. Nov. 1660 var det oprindelig paatænkt, at Reetz skulde lede Møderne i Drostens Fraværelse, men dette blev efter Kongens Ordre udeladt (I, 2). — 30. Marts 1664 indleverer Reetz nogle Aktstykker til Kollegiet efter Kongens mundlige Ordre (I, 171). ³⁾ Goes' Breve i Statsarkivet i Wien.

⁴⁾ Aktst. I, 24, 195, 237, 239, 256, 343. II, 40, 105.

disse Kommissioner kunde tilkaldes særlige Sagkyndige. Saaledes er Otto Powisch 1661 tilkaldt i Anledning af en Forhandling om Hæren, Poul Würtz 1665 i Anledning af et Forslag fra en Officer, Peter Scavenius 1665 for at give Betænkning om et juridisk Spørgsmaal og 1669 om Sorø, skønt ingen af dem paa det Tidspunkt var Medlemmer af Kollegiet. 11. Aug. 1669 holdtes Møde i Kollegiet, skønt Kongebrevet kun var udgaaet til tre Medlemmer af det. Anders Verns forskellige Forslag undersøges 1670 i Udvalg, der er sammensatte af Medlemmer af Stats- og Kommercekollegierne og skal forberede en senere Behandling af Statskollegiet¹⁾. — De nævnte Kommissioners Aktstykker findes i Kollegiets Arkiv og er derfor taget med i Udgaven. Men det skal indrømmes, at det ofte ikke er let at skelne dem fra de talrige Kommissioner af Gehejmerraader, som Kongen kunde nedsætte. Sept. 1663 afgiver saaledes 6 Medlemmer af Statskollegiet en Betænkning²⁾ om Brudeskatten for Arveprinsesse Anna Sophie. Da Betænkningen ikke er udstedt i Raadstuen, er den dog ikke medtaget i Udgaven.

Der var ingen Bestemmelser om, hvor mange der skulde være tilstede, for at Kollegiet skulde være beslutningsdygtigt. Man kunde da afgøre Sagen strax, selv om ikke alle var mødt, eller i særlig vigtige Tilfælde vente, til dette var sket. — 1671, da de adelige Assessorer var i stort Flertal, vedtog man at vente med en Afgørelse, til ogsaa nogen af »Privatstand« var tilstede³⁾.

En enkelt Gang opfordrede Kollegiet Frederik III til selv at overvære et Møde, men om han mødte, vides ikke. — Kronprinsen overværede nogle af Møderne om Lavssagen, formodentlig for at han skulde sætte sig ind i Behandlingen af Statssager⁴⁾.

Naar Sager af stor Vigtighed forekom, skulde de ifølge den foreløbige Instrux af 18. Nov. 1660 overvejes grundig flere Gange, inden der toges nogen Beslutning. Denne Bestemmelse blev overholdt; i vigtige Sager holdtes der mange Møder, inden man kom til noget Resultat. Dette gælder saaledes om den bety-

¹⁾ Aktst. I, 356, 387, 392. ²⁾ Fred. III's Kabinetsarkiv, Indkomne Sager.

³⁾ Aktst. I, 23, 200. II, 77 f., 354. ⁴⁾ Aktst. I, 23, 152.

ningsfulde Reform af Lavsvæsenet. — Naar Kollegiet ønskede nærmere Oplysninger om en eller anden Sag, kunde det tilkalde Udenforstaaende til sine Møder. Denne Tilkaldelse skete dog i Reglen ifølge det samme Kongebrev, der havde sammenkaldt Mødet¹⁾).

Ikke saa ganske sjældent kom der Henvendelser til Statskollegiet fra Folk, der var interesserede i dets Afgørelser²⁾. Disse Henvendelser førte dog ikke til Møder, naar der ikke samtidig kom en kongelig Ordre. Det er en fast Regel, at Kollegiet ikke beskæftigede sig med andet end de Sager, som Kongen gav det til Behandling. — Betegnende udtales det et Sted³⁾, da Kollegiet uden Ordre har behandlet en Sag, der var indkommet til det: »Kommer ikke Protokollen ved, eftersom Materien ikke af Kongelig Majestæt anbefalet er til bemeldte Kollegium at komme«. — At Kollegiet kan benytte en Sags Behandling til at give Svar paa og stille Forslag om lidt mere, end der egentlig spurgtes om, er i øvrigt en Selvfølge⁴⁾.

Ved Møderne blev Kongebrevet og de dermed følgende Aktstykker oplæst, og man talte foreløbig om Sagen. Derefter foregik den egentlige Votering. Ifølge Kongebreve⁵⁾ af 12. Maj 1661 skulde denne ske fra neden opefter. Allerede den første bevarede Votering⁶⁾ fra 1663 viser imidlertid, at man stemte i den modsatte Orden, saa at den fornemste begyndte, og den samme Regel overholdtes stadig senere. Dette svarer nøje til, at man i Højesteret lige til 1677 stemte paa denne Maade⁷⁾.

Fra Begyndelsen var Medlemmerne delte i adelige og borgerlige. Adelen voterede og underskrev først. Ifølge Instruxen for Griffenfeld deltes Medlemmerne i tre Klasser, Kongens »højeste Ministre og Gehejmeraader«, Etatsraader og Assessorer, og dette blev senere nøje overholdt. Stemmerne gjaldt dog trods Rangforskellen lige.

Ved Voteringer saavel som ved særlig indgivne skriftlige Vota kunde baade det danske og det tyske Sprog anvendes⁸⁾.

¹⁾ Saaledes Aktst. I, 295, 316, 360, 379. II, 118.

²⁾ Aktst. I, 91, 277, 315, 345, 354, 385. II, 211. ³⁾ Aktst. I, 341.

⁴⁾ Saaledes Aktst. II, 453. ⁵⁾ Aktst. I, 21. II, 585. ⁶⁾ Aktst. I, 118.

⁷⁾ Vedel, Højesterets Historie, 61. ⁸⁾ Aktst. I, 118. II, 191.

Resultatet af Voteringen kunde foredrages mundlig for Kongen. Dette lader til særlig at have fundet Sted i Aarene før 1670¹⁾. I Reglen er der dog skriftlige Indstillinger (Betænkninger).

Naar der, som det ofte var Tilfældet, var forskellige Meninger, var Flertallet afgørende, og det lader til, at det overstemte Mindretal som oftest har underskrevet Flertallets Betænkning. I vigtige Spørgsmaal kunde dog de, der havde afvigende Meninger, afgive skriftlige Indstillinger til Kongen. Undertiden kunde man ligefrem fordre saadanne Særvota²⁾.

I den sidste Del af sin Levetid nedsatte Statskollegiet Udvalg til at forberede Sagerne³⁾. Foruden de enkelte mere tilfældige Udvalg synes der i Griffenfelds Tid at have været et fast Udvalg, forstærket med nogle udenforstaaende, til at forhandle med udenlandske Gesandter⁴⁾.

Ifølge den foreløbige Instrux skulde Sekretæren affatte en Koncept til en Betænkning, og denne Koncept skulde gennemrettes af Præsidenten. Det er dog ikke bekendt, at de to første Præsidenter nogensinde har foretaget Rettelser i Frants Raschs Udkast. Den kritiske Gennemgang gik derimod allerede i Rantzau's Levetid over til Peter Reetz, og fra denne flittige Mands Haand foreligger der baade Referater af Møder, Koncepter til Betænkninger og en Mængde Rettelser til Betænkningerne. Griffenfeld foretog ligeledes mange, ofte meget indgribende Rettelser. Sekretæren renskrev derefter Betænkningen, som i et følgende Møde blev underskrevet. Underskrifternes Antal varierer stærkt; en enkelt Betænkning⁵⁾ er kun underskrevet af Reetz.

Betænkningerne henviser i de første 14 Aar altid til den mundlige eller skriftlige kongelige Ordre, der har foranlediget Mødet. I Griffenfelds Tid ophører denne Henvisning, og Betænkningerne begynder nu kun med »Vi have med tilbørlig Flid overvejet«.

¹⁾ Saaledes Aktst. I, 285, 295, 356. II, 36.

²⁾ Saaledes Aktst. I, 181. II, 2—8, 67 ff., 29—38, 190—92, 278 f., 367 flg., 434—38. ³⁾ Aktst. II, 319 ff., 376 f., 449, 484, 501, 546.

⁴⁾ Aktst. II, 582. ⁵⁾ Aktst. I, 152.

Møderne var hemmelige, men skulde protokolleres af Sekretæren. Voteringerne førtes særskilt til Protokols, med størst Regelmæssighed i Tiden 1670—74. I Griffenfelds Periode er der kun sjældent optegnet, hvad de enkelte Medlemmer har udtalt. Protokollen for de første 10 Aar foreligger nu kun som Koncept, saa man véd ikke, hvor ofte Originalprotokollen har indført Voteringerne. Ved en enkelt særlig vigtig Lejlighed blev Sekretæren udvist¹⁾.

Ifølge den nederlandske Gesandts Beretning²⁾ skulde Kollegiet bestaa af 6 adelige og 6 borgerlige Medlemmer, og dette Tal passer virkelig ogsaa. I Tiden fra Kollegiets Oprettelse til Midten af 1662 arbejdede det i det hele med Iver, og man kan kun beklage, at saa mange Betænkninger er gaaet tabt. I den sidste Del af 1662 holdtes ingen Møder, og selv om der arbejdes noget i de følgende 2 Aar, er det ikke som tidligere. Efter Sommeren 1665 er der næsten fuldstændig Dødhed. Frants Rasch mødte ikke i Kollegiet fra 8. Maj 1665 til 14. Jan. 1667³⁾, og i hele Aaret 1666 holdtes kun to Møder. Det blev ikke meget bedre i de følgende Aar, selv om den svenske Gesandt i Dec. 1667 noterer, at der er flittigere Møder end før⁴⁾. En Del af Medlemmerne, især adskillige af de borgerlige (Svane, Nansen, Lente) døde og blev ikke erstattede, andre som Mathesius gav aldrig Møde. Dog kan man ikke helt nægte Muligheden af, at der blev holdt flere Møder, end man nu kender. Hele Forhandlingen om Lavssagen findes saaledes kun løselig nævnet i Konceptprotokollen.

Febr. 1669 udnævntes en Række nye Medlemmer, men Flertallet af dem var adelige, og Statskollegiet var fra nu af væsentlig en adelig Forsamling. Imidlertid udfoldede det i de næste Aar en ivrig Virksomhed i alle Statsstyrelsens Grene. Særlig interessant er dets Samvirken med det nylig oprettede Kommercekollegium. Hvem der egentlig er den ledende Mand, den fremdrivende Kraft, er usikkert. Det er i al Fald ikke Schumacher (Griffenfeld), der kun møder sjældent, heller ikke

¹⁾ Aktst. II, 278.

²⁾ Beckers Saml. I, 432.

³⁾ Aktst. I, 256.

⁴⁾ Aktst. I, 288.

Ahlefeld, der ganske vist øver stor Indflydelse, naar han er tilstede, men er fraværende i lange Perioder og helt udebliver fra Januar 1674. Gyldenløve spiller en Tid nogen Rolle, men møder ikke efter Okt. 1672. Det flittigste Medlem er stadig Reetz, og man maa forbavses over, hvor meget Arbejde han formaaede at udføre. Besynderligt er det, at denne Ihærdighed ikke blev belønnet med, at han blev Kollegiets Præsident.

Fra 1674 spores Griffenfelds Indflydelse, og efter Reetz' Død i Sommeren samme Aar er han eneraadende. Der er over hans Virksomhed noget, der kan minde om Struensees Kabinetstyrelse.

Fra Udgangen af Marts 1675 ophører Møderne pludseligt, sikkert paa Grund af den truende Krig. Og dog synes det, som om Griffenfeld endnu ved Overgangen til 1676 har haabet paa Fredsarbejde. Derpaa tyder den interessante Fortegnelse¹⁾ over de Sager, der skal foretages i Kollegiet, thi de fleste af dem vedrører Landets indre Styrelse. Om flere af dem er der afgivet Betænkninger, der nu er gaaet tabt.

Fra samme Tid stammer endvidere det Alfabet over Statskollegiets Betænkninger, som er affattet af Kancelliforvalter Rasmus Rasmussen. Det omfatter 90 Originaler, af hvilke den sidste er udfærdiget 22. Febr. 1675, samt 103 Koncepter for Tiden 23. Aug. 1664 til 30. Marts 1675. At man ikke affattede dette Alfabet efter Kollegiets Forsvinden, er givet. Men man kan komme nærmere endnu i Bestemmelsen af Tiden. Betænkningerne fra Jan. 1676 er saa vigtige, at Rasmussen maatte have haft dem med, dersom hans Fortegnelse havde været affattet efter dem. Den hører altsaa hjemme i den sidste Del af Aaret 1675.

Endnu i 1676 er der nogle faa Møder. Men 11. Marts blev Griffenfeld fængslet, og dermed forsvinder Statskollegiet. Ganske vist blev Ahlefeld i Maj udnævnt til dets Præsident, og vi har senere en enkelt kongelig Ordre²⁾ til nogle Medlemmer om at give Møde i Kollegiet, men Ahlefeld er ikke imellem dem, og noget Møde kendes ikke senere.

¹⁾ Aktst. II, 560—65.

²⁾ Aktst. II, 582.

Grunden til Statskollegiets Forsvinden er ikke klar. Trods en Langsomhed, der undertiden kunde blive saa stor, at Kongen maatte give det en Irettesættelse¹⁾, og trods den Vaghed i dets Udtalelser, der unægtelig ofte mærkes, havde det dog gjort sin store Nytte.

Efter Griffenfelds Fald blev en Del af hans Papirer anbragt i Kongens Kabinetsarkiv, hvor der fandtes en særlig Skuffe for Statskollegiet²⁾. Senere spredtes og ødelagdes dettes Arkiv for en Del. Af Protokollerne har man til den første (P.^I) kun en ret ufuldstændig og delvis ødelagt Koncept, som suppleres af nogle løse Ark med Beretninger om Møderne. De to andre Protokoller er vel bevarede. Den ene (P.^{II}) gaar fra 12. Sept. 1670 til 13. April 1674 og indeholder Voteringer. Den anden (P.^{III}) er anskaffet efter Reetz' Død og forsynet med et Alfabet over de forhandlede Sager; den begynder 9. Sept. 1674 og slutter 17. Jan. 1676. Kun en lille Del af den er beskrevet. I P.^{III} findes som Regel ingen Voteringer. Begge Protokollerne er skrevne af forskellige Kancelliskrivere.

Af Betænkningerne er nogle gaaet tabt, særlig de vigtige Betænkninger fra Kollegiets første Tid. Man tør antage, at de er ødelagte ved Kristiansborgs Brand 1794, hvor hele Kabinetsarkivet gik op i Luer. Andre Betænkninger spredtes, mest blandt de saakaldte Skabssager. En stor Pakke findes endnu i Norge. Først i nyere Tid har man atter bragt Orden i Kollegiets Arkiv, der trods alle Tab endnu er ret righoldigt, i al Fald meget rigere, end man kunde vente.

Betænkningerne for Chr. Vtes Tid er ordnede i 2 Pakker for Aarene 1670—73 og 1674—76. Desuden findes en lille Pakke Reskripter til Statskollegiet, en Pakke med Frants Raschs Udkast til Statskollegiets Ordning, én med Kollegiets Betænkninger over Lavssagen og én med Referater over de Forhandlinger, som et Udvalg af det har haft med fremmede Gesandter.

¹⁾ Aktst. II, 96 f. ²⁾ Griffenfelds Proces IV.

Efter at dette Arbejde, der paa Grund af en længere Afbrydelse har krævet mere Tid end paaregnet, er afsluttet, føler jeg Trang til at takke Rigsarkivets to Afdelinger for den Velvilje og Hjælpsomhed, de har vist mig. En ganske særlig Tak skylder jeg de to af Selskabet forordnede Tilsynshavende, Professor *J. A. Fridericia* og Arkivsekretær *L. Laurson*.

J. Lindbæk.

J. LINDBÆK

AF

UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE.

ANDET BIND (1670—1676).

MED UNDERSTØTTELSE
FOR KIRKE- OG UNDERVISNINGSVÆSENET.

KØBENHAVN.
KOMMISSION HOS G. E. C. GAD.

1910.

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har den 23. Maj 1902 besluttet at udgive Aktstykker og Oplysninger til Statskollegiets Historie 1660—1676, ved Dr. phil. *J. Lindbæk*, under Tilsyn af Professor Dr. phil. *J. A. Fridericia* og Arkivsekretær *L. Laursen*.

*L. Bobé. Chr. Villads Christensen. William Christensen.
Kr. Erslev. J. A. Fridericia. Aage Friis. M. Cl. Gertz.
S. M. Gjellerup. G. L. Grove. Anna Hude. Fr. Krarup.
L. Laursen. J. Lindbæk. M. Mackeprang. W. Mollerup.
C. Nyrop. Axel Olrik. V. A. Secher. A. Thiset.*